

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**DERNEKTEN SİYASAL PARTİYE: TOPRAK, EMLAK VE SERBEST TEŞEBBÜS
PARTİSİ (T.E.S.T.)**

Yüksek Lisans Tezi

Ayça YENİLMEZ

Ankara-2018

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**DERNEKTEN SİYASİ PARTİYE: TOPRAK, EMLAK VE SERBEST TEŞEBBÜS
PARTİSİ(T.E.S.T.)**

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

Ayça YENİLMEZ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT

Ankara-2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**DERNEKTEN SİYASİ PARTİYE: TOPRAK, EMLAK VE SERBEST TEŞEBBÜS
PARTİSİ(T.E.S.T.)**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof.Dr. Necdet HAYTA (Başkan) .....

Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT (Danışman) .....

Prof.Dr. Bige SÜKAN .....

Tez Sınavı Tarihi:18 Ocak 2017

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Türk siyasal hayatında, siyasi partilerin yeri, işlevi ve var olma süreçleri pek çok açıdan önemli bir yer tutmaktadır. Zira bir siyasal fikrin dışı vurumu olarak hayata geçen siyasi partiler, içinde bulunduğu söz konusu dönemi inceleme açısından fikir verirken, geleceğe dair çeşitli çıkarımlar yapmayı da sağlama işlevi görmektedirler.

Tezin ana konusu olan Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Parti'si gerek kurucu kadrosu gerekse ortaya koyduğu siyasal fikirler açısından oldukça ilginç bir tablo çizmektedir. Bu açıdan parti fikrinin hangi aşamalardan geçtiği ve ne şartlarda meydana geldiğini özümsemek açısından tez 3 bölüme ayrılmış ve konu bu bölümler bağlamında incelemeye tabi tutulmuştur.

Birinci bölümde 1945 öncesi Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal dönem incelenmiş ve temellendirilmiştir. Söz konusu dönemin iç ve dış şartları gereği Parti kurucularının fikirleri oluşmuş ve bu fikirleri hayata geçirmelerine etki etmiştir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin kuruluşu da bu bölümde yer almıştır.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde ise, kurucu kadrosunun oluşturmaya çalıştığı fikirler doğrultusunda Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin de temelini oluşturan Gayrimenkul Sahipleri Derneği incelenmiş ve dernek faaliyetleri resmi kaynaklarla desteklenerek açıklanmıştır.

İkinci bölüm özellikle, Partinin açıklanması açısından ciddi yer tutmaktadır zira bu bölümde dernek olarak faaliyet gösterilirken ortaya çıkarılan fikirler ve hayata geçirilmeye çalışılan tezler neredeyse tamamen Partinin temelini oluşturan ana unsurlar haline gelmiştir.

Üçüncü bölümde ise, partinin kuruluş süreci, tüzük ve programının incelenmesi ve partinin siyasal yaşamı detaylı bir biçimde incelenmiştir. Çalışmada dönemin gazeteleri, arşiv belgeleri, çeşitli mektup ve telgraflar kullanılarak süreç olabildiğince aydınlatılmaya çalışılmıştır. Söz konusu tez çalışmasıyla, dernekten bir siyasal partinin doğuşu incelenmiş ve tüm bu süreç içerisinde Türkiye'nin içerisinde bulunduğu genel atmosfer açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Parti, Dernek, Türk Siyasal Hayatı, Muhalefet, Çok Partili Hayat.

ABSTRACT

In many aspects function, place and existence of political parties have always been an important factor in Turkish political life. Political parties arose as expressing a political idea, on one hand they give opinion about the existing period on the other hand they can be function as deducing about the future.

The main subject of the thesis, Land, Property and Free Enterprise Party is drawing an interesting table by both of its founding fathers and political ideas. To understand both the evaluation of party's ideology and specific stages that party had experienced through. The work is divided into three chapters in order to be analysed.

Political situation of Turkey before 1945 is examined and substantiated in chapter 1. This period's internal and external conditions shaped ideas of founding fathers and affected them to make actual their ideas. First chapter includes also establishment of Real Estate Property Owners Association.

In the second chapter, Real Estate Property Association which was the pillar of LPFEP is analysed by the perspective of founding fathers and the activities of the association explained with the supporting of official resources. This chapter's main body is explaining the party because thesis and ideas of association almost became the basis of the party.

Chapter three includes the birth process of the party, examination of party's program and code and finally the ending process of the party.

By using papers, archival files, related telegrams and letters of the period, the process is enlightened as possible as it could be in the work. With this study, birth of a political party from association is analyzed and in the parallel time course, over all ambience of Turkey explained.

Key Words: Party, Association, Turkish Political Life, Opposition Party, Multi Party Life.

ÖNSÖZ

Türkiye'nin çok partili siyasi yaşama geçişiyle birlikte, yeni partiler kurulmuş ve siyaset oldukça renkli bir hal almıştır. Özellikle söz konusu dönem ile ilgili ve Demokrat Parti eksenli lisansüstü düzeyde pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin çalışma alanı kısıtlı kalmış ve bu sebeple de Partinin geçmişi tam olarak aydınlatılamamıştır.

Bu sebeple çalışma, sadece bir siyasi partiyi anlatmaktan çok, partinin içinde yeşerdiği dönemi de kapsamaktadır. Özellikle Gayrimenkul Sahipleri Derneği olarak hayata geçilmesi ve bu alanda faaliyet gösterilmesi, çalışmanın bir başka ögesi olarak ortaya çıkmaktadır. Derneğin üzerinde durduğu ABD ve Türkiye ilişkileri, komünizm algısı, muhalif duruş ve Milli Korunma Kanunu'na olan tutumları sayesinde hem dönemin politik şartları incelenmiş hem de Partinin ana damarına yakından bakabilme fırsatı doğmuştur.

Dernek tarafından ortaya konan fikir ve duruş neredeyse aynı biçimde partiye yansımış ve ortaya Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi çıkmıştır. Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, tıpkı Demokrat Parti gibi liberal bir söylem içerisinde hareket eden, muhafazakâr, gelenek ve göreneklere bağlı ve milli değerlere dayanan bir parti olarak kendisini tanımlamıştır.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü değerli hocam Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan'a, destek ve yardımlarından ötürü teşekkürü bir borç bilirim. Kıymetli hocam Prof. Dr. Biçe Sükan'a, tez çalışmama yapmış olduğu akademik katkıları, rehberliği ve göstermiş olduğu ilgi için ne kadar teşekkür etsem azdır. Böylesine ilginç ve karanlıkta kalmış bir konuyu önerisiyle seçtiğim, yüksek lisans tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sedef Bulut'a ise, minnettarlığımı belirtmek isterim. Zira Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi üzerine yapılmış bir akademik çalışma olmaması sebebiyle zaman zaman yaşadığım zorlukları, kendisinin tecrübesi ve desteğiyle aştığımı eklemek mecburiyetindeyim.

Çalışmama göstermiş oldukları ilgi ve destek için TESAV Başkanı Erol Tuncer'e ve beni öğrencilerinden ayırmayan Doç. Dr. Mete Kaan Kaynar'a teşekkür ediyorum.

Ayrıca yoğun desteklerini devamlı hissettiğim kıymetli aileme ve siyaset bilimine olan sevgimi perçinleyen, Balıkesir Savaştepe Köy Enstitüsü mezunu dedem Bekir Ergün'e benliğimdeki ve çalışmamdaki tüm katkıları adına teşekkür ediyorum.

Ayça YENİLMEZ
Ankara,2018.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	iv
GİRİŞ	1
I BÖLÜM: GAYRİMENKUL SAHİPLERİ DERNEĞİ	14
A. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Kuruluşuna Giden Süreçte Mevcut Ekonomik ve Siyasi Koşullar	14
1.Ekonomik Gelişmeler ve Milli Korunma Kanunu.....	15
2.Siyasi Gelişmeler.....	26
B. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Kuruluşu ve Amaçları	31
1.Gayrimenkul Sahipleri Derneği Tüzüğü.....	33
2.Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin ABD Hakkındaki Görüşleri.....	41
3.Komünizm ile Mücadele.....	44
II.BÖLÜM: GAYRİMENKUL SAHİPLERİ DERNEĞİ'NİN FAALİYETLERİ VE SİYASAL PARTİLERLE OLAN İLİŞKİSİ	48
A. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Faaliyetleri	48
B. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ne Karşı Faaliyet Gösteren Diğer Dernekler	67
1.Kiracılar Derneği	68
2.Tüccar Derneği.....	75
C. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Siyasal Partilere Karşı Tutumu	82
1.Derneğin Cumhuriyet Halk Partisi'ne Karşı Tutumu.....	83
2.Derneğin Demokrat Parti'ye Olan Tavrı.....	87

III.BÖLÜM: DERNEKTEN SİYASİ PARTİYE TOPRAK, EMLAK VE SERBEST TEŞEBBÜS PARTİSİ (T.E.S.T.) ve 1950 SEÇİMLERİ.....	91
A. Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi.....	91
1. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin Tüzüğü.....	95
2. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin Programı.....	100
2.1. Parti Programının Birinci Bölümü ve Münevver Dindarlık	101
2.2. Parti Programının İkinci Bölümü.....	107
3. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin Beyannameesi.....	112
B. 1950 Seçimleri ve Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi	114
1. 1950 Seçimlerine Katılan Siyasi Partiler	115
1.1. Cumhuriyet Halk Partisi.....	115
1.2. Demokrat Parti.....	119
1.3. Millet Partisi.....	128
2. 1950 Seçimlerine Katılan Siyasi Partilerin Seçim Çalışmaları.....	131
C. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi ve Seçim Süreci.....	133
D. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin Kendini Feshetmesi ve Liberal Köylü Partisi'nin Kurulması.....	136
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA.....	146
EKLER.....	154
ÖZGEÇMİŞ.....	169

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
T.B.M.M.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
DP	Demokrat Parti
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
T.E.S.T.	Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi
MP	Millet Partisi

GİRİŞ

Çalışmanın ana konusu, bir derneğin kendi içerisinde siyasi bir dönüşüm geçirerek, siyasi partiye evrilme sürecidir. Söz konusu sebeple çalışma içerisinde, siyasi parti, dernek, siyasal sistemler gibi pek çok kavram sık sık kullanılmıştır. Bu açıdan siyasal partileri tanımlamak ve açıklamak fazlasıyla önemlidir.

Siyasi partilerin tanımlanmasından önce siyaset bilimine ait kavramlara açıklık getirmek için, bu kavramların temelinde olan “iktidar” anlayışının belirtilmesi gerekmektedir. Genel manada bakıldığında iktidar, başkalarının davranışlarını etkileyebilmek ya da kontrol altında tutabilme olanağına sahip olma hali olarak tanımlanabilir. Söz konusu açıdan bakıldığında, bir kişinin başka kişileri kendi isteği doğrultusunda davranmaya yöneltmesi, kişiler üzerinde bir iktidara sahip olması anlamına gelmektedir.¹

Siyaset biliminin temelini oluşturan ve “iktidar” ile bağlantılı bir diğer unsur ise “siyasi iktidar” kavramıdır. Siyasi iktidarın, kendine ait ayırt edici özellikleri bulunmaktadır ve bu özellikler şu şekilde sıralanabilir; siyasal iktidar, sosyal iktidarın kapsamından çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Siyasal iktidar ile toplumda var olan diğer iktidar türleri arasında, hiyerarşik bir durum söz konusudur ve ülke içindeki en üstün iktidar konumunda bulunmaktadır. Siyasal iktidar, maddi kuvvet ve zor kullanma gücünü elinde bulundurmakta bu sebeple kendi iç dinamiğinde itaate ve rızaya yer vermektedir. Dolayısıyla siyasal iktidar açısından bakıldığında iktidar, kuvvet ve rıza oluşumunun sonucunda meydana gelmektedir.²

Siyasal Parti ise Max Weber’e göre, birleşmeye yönelik olarak, toplumsal ilişkileri özgür bir biçimde bağımlılığa sokmayı öngörmektedir. Siyasal partilerin amacı ise, kurumlaşmış olan grubun yani partinin var olan liderine, bir ideali gerçekleştirmek ya da militanlarına maddi imkânlar sağlayabilmek adına, iktidarı ele almasıdır. Raymond Aron ise partiyi, düzenlilik ve devamlılık gösteren bir örgütlenme içerisinde, kişilerin iktidar olmak ve olduktan sonra ise, onu koruyabilmek amacıyla birleşmesi olarak tanımlamaktadır.³

Partilerin, kökenleri bakımından yani hayata gelişleri açısından bir sınıflandırmaya gidildiği takdirde ise Duverger, “parlamento içinde doğan partiler” ve ‘parlamento dışında doğan partiler’ olarak ayırmaktadır. Parlamento içinde doğan partiler, önce parlamento grupları içinde doğmakta, sonra yerel seçim komiteleri yaratılmakta ve son olarak ise bu iki unsur arasında bir bağ yaratılmaktadır.

¹ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, İstanbul,2007, s.49.

² a.g.e., s.51-54.

³ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınevi, İstanbul,2005, s.418.

Parlamento dışında doğan partiler incelendiğinde, gelişimlerinin oldukça farklı gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Genel olarak söz konusu partiler, parlamentoda temsil edilme şansına sahip olmayan sosyal güçlere ve sınıflara dayanmaktadırlar. Bu açıdan işçi sendikaları, dernekler, fikir kulüpleri gibi yapılar bu partilerin temelini oluşturmaktadır.⁴

Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin, nihayete eriş sürecinin de temelini oluşturan partilerin birleşmeleri ya da bölünmeleri meselesi de açıklanması gereken bir başka husustur. Bu sebeple partilerin doğuşu ve kuruluşu açısından bakıldığında, bölünme veya birleşme sonucunda ortaya çıkan pek çok parti Türk siyasal hayatında yer almıştır. Bu partilerden biri de DP'dir. Zira DP, CHP'nin kendi içerisinden bölünerek çıkan bir parti olarak siyasal yaşama dahil olmuştur.⁵

Fakat siyaset sahnesinde, sadece siyasi partilerin olduğunu düşünmek ya da söylemek oldukça sığ bir tutum sergilenmesine neden olacaktır. Zira siyasal partiler dışında olsa da siyasete etki eden bir başka unsur 'baskı grupları' olarak adlandırılan yapılardır. Ortak çıkarlar noktasında birleşen grupların, politika süreçlerine olan etkilerine dikkat çeken ilk isim, 20.yüzyılın başında, Amerikalı bir siyaset bilimci olan Arthur Bentley olmuştur. Sonraki süreçte ise, başka yazarlar kavramı açıklamaya gayret göstermiştir. Bu çaba sonucunda bir genellemeye ulaşarak 'bütün siyasal hadiselerin farklı gruplarca iktidar merkezi etrafında yürütülen faaliyetler bütünü' olarak adlandırılmış ve söz konusu yaklaşım 'grup teorisi' olarak ilan edilmiştir. Kavram eleştirilmiş, fakat siyaset bilimine oldukça katkı sağlamıştır. Buradan çıkış ile birlikte baskı grupları, ortak menfaatler merkezinde birleşme gösteren ve bunları gerçekleştirmeye yönelik olarak, siyasal otoritelere etki yapmaya çalışan, örgütlenmiş gruplar olarak tanımlanmaktadır. Ancak burada dikkat çekilmesi gereken bir husus, menfaat grubu ile baskı grubunun aynı anlamda kullanılmamasıdır. Zira bu iki kavramın aralarında, davranış ve yöntemsel açıdan farklılıklar bulunmaktadır. Ancak ne zaman ki bir menfaat grubu, siyasal karar alma alanları üzerinde bir etki yapmaya başlarsa o zaman baskı grubu haline dönüşmüş olduğu kabul edilmektedir.⁶

Siyasi partiler ve baskı grupları arasındaki farkı daha net görmek adına karşılaştırma yapıldığında, siyasal partilerin en temel hedefi iktidarı ele geçirmekken, baskı grupları açısından temel amaç iktidarı ele geçirmekten çok, ona dışarıdan etki yaparak diledikleri yöne doğru evrilmesini sağlamaktır.⁷ Bir başka unsur açısından

---

⁴ Kapani, a.g.e., s.178.

⁵ a.g.e., s.180.

⁶ a.g.e., s.211-212.

⁷ Çam, a.g.e., s.451.

incelendiğinde, siyasi partiler sürekli olarak politikayla iç içedirler; fakat baskı grupları en azından çoğu, siyasal kuruluş olmamaları sebebiyle politik faaliyet göstermezler. Baskı gruplarının politika adına eylemleri, iktidar üzerindeki geçici çabalarıdır. Ayrıca baskı grupları, belirli menfaat ya da amaçlar etrafında kümelenen gruplardır ve bu sebeple ilgi alanları söz konusu konular üzerinde sınırlı bir nitelik göstermektedir. Ancak siyasi partilerin faaliyet alanları, ülke sorunlarını kapsayan ve bu konuda politika belirleyen bir tutum halinde gerçekleşmesi sebebiyle çok daha geniş bir nitelik göstermektedir.⁸

Fakat her ne kadar, farklı kategorilerde faaliyet gösterecekler de baskı grupları ve siyasi partiler arasında bir bağlantı söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında aralarındaki ilişkiyi kategorize ederken dikkat edilen husus “geçici” ve “sürekli” olarak ikiye ayrılmalarıdır. Baskı grubu ve siyasi parti arasında belirli zamanlar sebebiyle bağ kurulabilir; ancak bu bağ “geçici” özellik taşımaktadır. Buna seçimler ve grevler gibi hadiseler örnek gösterilebilir. Sürekli ilişki durumu ise, kendi içerisinde iki yeni durum meydana getirmektedir. İlk olarak siyasal parti ve baskı grubu arasında yapısal bir bağ oluşmaktadır ve söz konusu bağ durumu parti tarafından açıkça belirtilmektedir ki, böyle bir durumda baskı grubu, siyasal partinin yan örgütü ya da yardımcı kuruluşu olarak görülmektedir. İkinci kategoride ise, parti ve grup arasında ne bir resmi ilişki ne de bir bağ vardır fakat aralarında iş birliği, dayanışma ya da destek unsurları görülmektedir.⁹

Bir diğer sınıflandırma noktası ise, baskı gruplarının tipolojileri üzerinedir. Zira baskı grupları genel olarak iki kategoriye ayrılmaktadır. İlk kategori, baskı gruplarının “ortak menfaatler etrafında toplanan gruplar” olarak nitelendirilmesidir. Ki bu ana kategori de 3 alt kategoriye ayrılmakta ve bunlar “işveren birlikleri”, “işçi kuruluşları”, “tarım sektörü” olarak sınıflandırılmaktadır. Fakat bu alt sınıflandırmaya memur sendikaları, tüketici kooperatifleri, esnaf kuruluşları ve meslek kuruluşları da dahildir. İlk kategori olan ortak menfaatler etrafında toplanan baskı gruplarında ana ayırım, ekonomik çıkarlardır ve grubun üyelerinin maddi çıkarlarını gözetmek ve ilerletmek ana amaçtır. İkinci ana kategori ise, “tutumlar etrafında birleşen baskı grupları” olarak belirlenmektedir. Ve bu kategoride, grubu bir araya toplayan etken bir fikir, amaç ya da geliştirilmeye çalışılan dava olması gerekmektedir. Örneğin çevre kirliliği ile mücadele eden ya da trafik kazalarının önlenmesi için çalışan gruplar bu kategoriye dahil edilebilir. Ancak baskı gruplarını

---

⁸ Kapani, a.g.e., s.213-214.

⁹ a.g.e., s.215.

tanımlarken iki kategoriden sadece biriyle açıklansa dahi, kesin bir ayrıma gitmek mümkün değildir.¹⁰

Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi programının 2.maddesi, şu biçimdedir; “*Toprak-Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi tam bir demokrasi cumhuriyetidir. İnsani milliyetperverdir. Anane, gelenek ve göreneklerle kökleşmiş, makbul ve müstahsen ahlak prensiplerine sadıktır. Ve bu bakımdan muhafazakârdır da. Mutedil liberallikle bağdaşır, milletler refahının, servet ve adaletle ölçüldüğüne inanır. İctima adalet ve tesanüt esaslı ülküsüdür. Ve bunu Türk Müslüman dininin esaslarından sayar. Cezri yani topyekûn ıslahatçı bir iş partisidir*”.¹¹ Partinin kendini tanımlama kavramlarının başında, gelenek ve göreneklere bağlı, bu sebeple de “muhafazakâr” oldukları vurgusu gelmektedir. Muhafazakârlık konusu tam da bu sebepten açıklanmaya muhtaç bir konudur.

Muhafazakârlık, toplumda ki geleneksel kurumlardan olan aile, din gibi meselelere saygı duyulması gerekliliğini vurgulayan ve söz konusu kökleşmiş kurumlarda yapılacak olan herhangi bir değişikliğin deformasyon yaratacağı endişesini benimseyen bir doktrindir. 18.yüzyıl da İngiliz düşünürü Edmund Burke¹², söz konusu düşünce sisteminin ilk savunucuları arasında yer almaktadır. Muhafazakârlık, merkezi bir otorite olmadan, istikrarlı bir toplumunda mümkün olmayacağı fikrini savunmaktadır. Buna paralel olarak da devlete ve kanunlara itaat hali, düşünüş sisteminin en mühim özelliği olarak belirlemektedir. Hatta muhafazakârlığın içinde barındırdığı bu tutumu sebebiyle, İngiliz siyaset bilimci Norman Barry, “devlete itaat ve kanunlara riayet mistisizmi” olarak muhafazakârlığı tanımlamaktadır.¹³

Muhafazakârlığın kendi içerisinde barındırdığı konulardan biri, din ve ahlak meselesidir. Bu sebeptendir ki muhafazakârların çoğunda din ve ahlaka saygının yanında, bağlılık da söz konusudur. Ayrıca muhafazakâr bakış açısına göre, din ve ahlak, devlet tarafından korunması ve gözetilmesi gerekir ki, bu amaç doğrultusunda din ve devlet işleri birbirinden ayrılmalıdır.¹⁴ Muhafazakârlığın en temel unsurlarından sayılan din, metafizik konularıyla ilgilenme halinden çok, kendini ahlaka ve erdeme dayayan bir fikir bütünü olarak yer almaktadır. Bu bakış açısıyla

¹⁰ a.g.e., s.2017-219. Ayrıntılı bilgi için Bkz; Çam, a.g.e., s.450-478.

¹¹ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara ,1950, s.593.

¹² Edmund Burke tarafından kaleme alınan ve fikirlerini yansıtan kitapları şöyledir; “Reflections on the Revolution in France (Fransa’da ki Devrim Üzerine Düşünceler)” ve “An Appeal From the New Whigs to the Old (Yeni Whig’lerden Eski Whig’lere Bir Rica). Bkz; Ruhi Ersoy, “*Toplumsal Mutabakat Zemini Olarak Millet ve Milliyetçilik Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme (1919-1931)*”, **Türkiz Dergisi**, Sayı 6, Kasım-Aralık 2010, s.127.

¹³ a.g.m., s.127.

¹⁴ a.g.m., s.127.

muhafazakâr görüşe göre din, insanı korkutan metafizik öğelerden bütünü olarak değil, kişileri ahlaka yöneltme görevini yerine getiren bir unsur olarak kabul edilmektedir. Söz nedenle de muhafazakârlık, modernizmin dağıttığı, yıktığı kavramlara karşı, ahlak erdemiyile bütünleşen bir din yaklaşımını, söz konusu durumu tersine çevirecek bir öge olarak sunmaktadır.¹⁵

Muhafazakârlığın içinde barınan bir başka unsur ise, milliyetçilik kavramıdır. Zira özellikle Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi bağlamında incelendiğinde de parti içerisindeki milliyetçi yapı sık sık açıklanmakta ve partinin şoven bir milliyetçiliği gütmeye ancak milliyetçi öğeleri bünyesinde barındırdığı belirtilmektedir.

Milliyetçilik; aynı toprağı, benzer koşulları paylaşan kişilerin, dış unsurlara karşı korunma ve dayanışma ihtiyaçlarını karşılayan bir ideolojidir. Milliyetçilik ideolojisi, her ulusun kendi kaderini tayin edebilme halidir ve dolayısıyla kendi devleti kurma hakkını içermektedir. Bu bağlamda kurulan devletin, çağdaş bir yapıya sahip olması söz konusu düşünüş yapısının doğal bir sonucudur. Fakat güçlenen bir devletin, başka bir devleti hegemonyası altına almak istemesi hali 'saldırgan milliyetçilik' olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında milliyetçilik, toplumsal hayat içerisinde çıkar çatışmalarına bulaştırıldığında tutucu bir hal almakta, toplumun dışarıya karşı olan haklarını savunmak için kullanıldığında ise ilerici bir tavır takınmaktadır.¹⁶

Milliyetçilik kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında, 17.yüzyıl ortalarında mutlak monarşilerin ortaya koydukları birtakım politikalar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Söz konusu dönemdeki milliyetçilik yaklaşımı, ekonomi ve dış politika meselelerine tezahür etmiş fakat daha sonraki süreçte iç politikalarında ya da ülkelerin bağımsızlık mücadelelerinde de önemli bir yer tutmaya başlamıştır.¹⁷

Batı Avrupa'da kentsoyluların,18.yüzyılda milliyetçiliği benimseyip kullanmaları ile birlikte bu ideoloji daha net bir hal almıştır. Zira milliyetçilik kanalıyla, iktidarın kaynağı ulusa dayandırılmakta ve böylelikle kentsoyluların iktidarı meşrulaştırılmaktadır. Milliyetçilik ideolojisi, her ne kadar yeni oluşan söz konusu toplumsal düzenin yerleşmesini sağlamış olsa da salt kentsoylulara ait bir ideoloji olarak adlandırılmamaktadır. Zira ulusal bir devlet halinde bulunmayan

---

¹⁵ Baran Dural, **Türk Muhafazakarlığı ve Nurettin Topçu- Başkaldırı ve Uyum**, Kriter Yayınevi, İstanbul,2010, s.28-30.

¹⁶Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler-Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Kitapevi, Ankara,2006, s.142.

¹⁷ Mehmet Günel," *Küreselleşme, Milliyetçilik ve Ekonomi*", **Türkiz Dergisi**, Sayı 6, Kasım-Aralık 2010, s.70-71.

İtalya ve Almanya'da, milliyetçi ideoloji bir birleşme halini yaratmış fakat Yunanlılar ya da Bulgarlar için bu ideoloji bir ayrılma hareketinin temeli haline gelmiştir. Dolayısıyla milliyetçilik kavramı, başka zamanlarda ve başka kitleler tarafından, oldukça farklı biçimlerde kullanılmıştır. Osmanlı'da ise, özellikle Türk milliyetçiliği çok geç gelişmiş, hatta imparatorluğu dağılmaktan kurtarmak amacıyla özellikle Türk ögesi vurgulanmamıştır. Ancak zaman içerisinde Osmanlı İmparatorluğu çökmeye ve dağılmaya başladığında, Türk milliyetçiliği de yeşermeye başlamıştır.¹⁸

Muhafazakârlık ile milliyetçiliğin kesişme halinden, ortaya başka bir bakış açısı çıkmaktadır. Zira muhafazakâr bir yaklaşım içerisinde, “bugün” konusunu konuşmak esasen “milletten” söz etmekle eş değer bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Söz konusu anlayış kapsamında millet tarifi, o güne kadar yaşamış olan kuşakların tamamıyla birlikte, şu an yaşayanlar ve gelecekte de yaşayacak olanlardır. Bu bağlamda muhafazakâr ideoloji, geçmiş ile bugün arasında kurulacak köprüdür ve gerçekleştirilecek reformlar sayesinde de geleceğe taşınacak bir bakış açısı olarak kabul edilmektedir. Fakat şu da belirtilmelidir ki, milliyetçilik ideolojisi aslında muhafazakâr öğretiyile bütünleşmeden evvel, liberalizmin bir parçası olarak görülmekteydi. Bu açıdan millet kavramı, liberalizm ve burjuva demokrasisi öğretileri içerisinde değerlendirilmekteydi. Fakat sonraki süreç içerisinde muhafazakârlar, liberallerin sahip olduğu milliyetçilik fikrini kendi bünyelerine katmış ve önemli bir öge haline getirmişlerdir.¹⁹

Liberalizm ise, Avrupa'da bulunan toprak soylular (aristokrasi) ile kentsoylular (burjuvazi) arasında yaşanan çatışmadan doğmuştur. Kentlerde, 10.Yüzyıldan itibaren ticaret ve sanayi sayesinde ciddi bir gelişme ve varlık gösteren yeni bir sınıf ortaya çıkmıştır. Kentsoylu olarak anılan bu sınıf, ekonomik ve toplumsal bağlamda ciddi bir yükseliş gösterirken, tarım ile güçlenmiş olan toprak soylular zayıflamaya başlamıştır. İki sınıf arasında devam eden bu çatışma hali, 12.Yüzyılda çok daha belirgin bir hal almıştır. İki sınıfın çatışmalarının temelinde ise, toprak soyluların doğuştan sahip oldukları hukuksal ayrıcalıklar yatmaktadır. Söz konusu şartlar altında doğan Liberalizm, kentsoyluların sorunlarına çözüm olabilmek amacıyla, eşitlik ve özgürlük argümanları üzerinde yükseliş göstermektedir. Eşitlik gerçekleştiğinde; kentsoylular, toprak soylular ile yasalar önünde aynı hakları taşıma olanağını elde edeceklerdir. Özgürlük sayesinde ise, toplum içerisinde kentsoyluların diledikleri gibi fikirlerini açıklama, fikirlerine ortak bulma ve bu sayede yayılma

---

¹⁸ Kışlalı, **a.g.e.**, s.134-135.

¹⁹ Dural, **a.g.e.**, s.30-33.

gösterme imkânı bulacaklardır. Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkan Fransız İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirisi, Liberalizmin eşitlik ve özgürlük fikrinin listesi sayılabilmektedir. Listede dikkat çeken en önemli husus, ‘mülkiyet hakkı’ kavramının kutsal ve dokunulmaz olarak nitelenen tek hak şeklinde ilan edilmesidir.²⁰

Liberalizm yaklaşımı genel anlamda ikiye ayrılarak, “siyasal liberalizm” ve “ekonomik liberalizm” şeklinde kategorize edilmektedir. Ekonomik liberalizme bakıldığında, temeli kapitalizmin ideolojisi olarak değerlendirilebilmektedir. Kentsoylu sınıfın hızlı değişimiyle birlikte, Batı Avrupa’da ekonomi ve toplumun yanı sıra, insanların dünyayı algılayış biçimlerinde de ciddi bir değişim yaşanmıştır. Bu değişimle gelen, dünyayı algılayış biçimi “aydınlanma felsefesi” olmuş ve felsefenin büyüme gösterdiği döneme ise “aydınlanma çağı” adı verilmiştir. Liberal ideoloji, bu dönemin ürünü olarak akla, doğaya ve insana aykırı olan fikirleri yıkmaya başlamıştır. Liberalizmin ilk öncülerinden kabul edilen düşünürlerden biri ise, Locke olmuştur. Kendisinin idealize ettiği “doğa durumu”, ‘toplum sözleşmesi’²¹ gibi kavramlar siyaset biliminin de önemli yapı taşlarından biri haline gelmiştir. Siyasal liberalizme önemli katkıları olan düşünürlerden bir diğeri, Montesquieu’dür. Zira kendisi “güçler ayrımı” kuramını ortaya koymuş ve bu kuramla birbirlerini sınırlayan ve aynı zamanda da dengeleyen güçler sayesinde, özgürlüklerin varlığını sürdürebileceğini ileri sürmüştür. Jean-Jacques Rousseau’ya göre ise, sorunlara çözüm olunabilmesi için halkın iktidarı doğrudan doğruya kullanması gerekmektedir. Ekonomik liberalizm açısından bakıldığında ise, en mühim isim Adam Smith olmuştur. Smith, kişilerin zengin olmak amacıyla özgür bir şekilde çaba göstermeleri halini her ilerlemenin ön koşulu olarak görmenin yanı sıra kendi çıkarlarını sağlamak için çaba gösteren kişinin, toplumun gelişmesine de büyük katkı sağlayacağına

---

²⁰ Kışlalı, **a.g.e.**, s.84-85.

²¹ John Locke, toplumun uygar bir hale gelmeden önce ‘doğa durumunda’ yaşadıklarını ve bu durum içerisinde ‘doğa yasalarının’ geçerli olduğunu ileri sürmektedir. ‘Doğal yasa’ insanın kendini mutsuz etmemesi için başkalarına zarar vermemesi kuralı olarak tanımlanabilmektedir ve bu kural kaynağını akıldan aldığından, tanrı tarafından insan zihnine yerleştirilmiştir. Locke tarafından idealize edilen doğa durumunda insanların hepsi doğanın sağladığı imkânlardan eşit bir biçimde yararlanırken, insanların emek harcayarak doğada sahip oldukları üzerinde özel bir mülkiyet hakkı olduğunu da ifade etmektedir. Locke ‘un ileri sürdüğü bir başka kavram ise ‘toplum sözleşmesi’ kavramıdır. Ve bu kavrama göre, doğa durumu halinde insanların hızlıca bir çatışma ve savaş haline geçme ihtimalleri çok yüksek olduğundan bu sebeple de özgürlük ve mülkiyetin iyi korunmadığı gerekçesiyle, bir toplum sözleşmesi gerçekleştirilerek doğa durumundan, uygar toplumuna geçiş sağlanması durumudur. Ancak burada mühim nokta şudur ki Locke, insanların doğa durumu halinde kendilerine ait bir mülkiyet hakları olduğunu ileri sürmesi sebebiyle, toplum sözleşmesiyle geçilen uygar toplum düzeninde özgürlük, yaşam hakkı ve mülkiyet hakkı kutsal aynı zamanda da doğal temel hak olarak nitelendirilmişti. Bkz: Alâeddin Şenel, **Siyasal Düşünceler Tarihi- Tarihöncesinde İlkçağda ve Orta çağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara,2008, s.367-373.

inanmaktadır. 1929'da gerçekleşen ekonomik çöküntüde ortaya çıkan Keynes ise, devletin her türlü müdahalesine karşı çıkan liberal görüş aksine, devlerin gereken önlemleri alması ve seyirci kalmaması halinde ekonominin düzeleceği fikrini öne sürmüştür. Ancak genel olarak ekonomik liberalizm, "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" fikriyle hareket eden ve her türlü devlet müdahalesinin tüm dengeleri sarsacağını ileri süren bir düşünüş biçimi olarak görülmektedir. Liberallere göre, siyasal çatışmanın temelinde yatan ana neden, bireysel paylaşma sorunudur. Dolayısıyla bu sorun, var olan imkânların ihtiyaçlara ya da gereksinimlere göre az olmasından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda pay savaşlarında ihtiyaç olanın alınabilmesinin yolu, siyasal iktidardan geçmektedir.²²

Gerek Gayrimenkul Sahipleri Derneği gerekse Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, sık sık muhafazakâr ve liberal oldukları söylemini kullanmaktadırlar. Bu sebeple, liberal muhafazakarlık kavramına bakma gerekliliği oluşmaktadır. Liberal muhafazakârlık alanında önde gelen isimlerden biri, Charles Alexis Tocqueville olmuştur. Kendisinin en büyük önem attığı kavram, demokrasi kavramıdır. Tocqueville, demokrasinin tanrısal yönetime en yakın yönetim şekli olduğunu ileri sürmüştür. Fakat demokrasinin aslında özünün değiştirildiğini ve bozulduğunu, bu sebeple de dünyada sadece ismen bir demokrasinin olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan tüm demokratik devletlerin, aslında demokratik tiranlıklar bütünlüğü olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla demokrasi, düşünüş sisteminin temelinde önemli bir yer tutmaktadır.²³

Genel olarak ise muhafazakârlar, klasik liberalizmin savunduğu devletin tamamen saf dışı kalması fikrini reddetmektedirler. Ayrıca bireyin hayat standartlarının yükselmesi amacıyla, sınırlı bir mülkiyet anlayışını desteklemektedirler. Bu açıdan liberalizmle ters düşen muhafazakârlık, insan ruhunu ön planda tutmaktadır. Söz konusu yaklaşım doğrultusunda muhafazakârlar, insanların farklı değerleri olduğunu ve kapasitelerinin de değişkenlik gösterdiğini ileri sürerek, liberalizmin bireysel haline karşılık, şahsiyetçi bir tutumu kabul etmektedirler.²⁴

Çalışmada adı geçen bir başka kavram ise sosyalizmdir. Sosyalizm toplum faydasını bireysel yararların üzerinde tutarak, toplumu bu amaç doğrultusunda örgütlemek olarak tanımlanabilmektedir. Ancak belirtmesi gereken husus şudur ki sosyalizm, kapitalizme bir tepki olarak doğmamıştır. Sosyalizm kapitalizmden önce, toplumda var olan eşitsizlik halinin sebepleri üzerine çalışılmasıyla ortaya çıkmıştır.

---

²² Kışlalı, **a.g.e.**, s.84-94.

²³ Dural, **a.g.e.**, s.52-53

²⁴ **a.g.e.**, s.56.

Bu sebeple de toplumcu düşünce yapısının varlığı, Fransız Devrimi öncesine kadar gitmekte ve temelini de halkın ekonomik sorunlarına dayandırmaktadır.²⁵

Sosyalist görüşlerle alakalı olarak, Robert Owen, Saint-Simon, Sismondi, Babeuf gibi pek çok mühim isim sıralanabilmektedir. Fakat Karl Marx ve Engels bakış açısıyla sosyalizm ve komünizm açıklandığında, kapitalist düzeni yıkacak güç olarak “proletarya” yani işçi sınıfı ile karşılaşmaktadır. Proletarya sınıfının doğuşuyla birlikte burjuva sınıfına karşı savaş başlar, fakat işçi sınıfının bu savaşı kendiliğinden olan, yani bilinçsiz bir savaştır. Daha sonraki süreçte ise işçi sınıfı bilinçlenir ve kendisi için bir sınıf haline dönüşerek güçlenmektedir. Bu noktada Marksizm açısından, bilinçlenmenin en önemli unsuru olarak “ideoloji”²⁶ ortaya çıkmaktadır. Zira Marx, egemen sınıfın sahip olduğu ideolojinin tüm toplum kesimlerini derinden etkilediğini, bu yüzden de toplumda bir sınıf bilincinin oluşmasında zorluk yaşandığını ileri sürmektedir. Bu hususta Lenin, işçi sınıfının kendi haline bırakılması durumunda gerçek bir sınıf bilincine ulaşamayacağını, bunun önlenmesi için de işçi sınıfının ileri gelenlerinden ve sosyalist ideolojiyi özümseyen aydınlardan oluşacak bir parti kurulması gerektiğini belirtmektedir. Böylelikle, sınıf bilinci aşılacak ve gelişecektir. Gelişen sınıf bilinciyle paralel olarak, alt yapı ve üst yapı arasındaki uyumsuzluğu gidermek için önce üretim araçları üzerinde var olan özel mülkiyet durumunun kaldırılması gerekmektedir. Söz konusu aşama “proletarya diktatörlüğü” olarak adlandırılmakta ve bu dönemde herkes yeteneği kadar, çalışma ölçüsü oranında üretimden pay alabilmektedir. Ancak kapitalizmin egemen olduğu üst yapı kurumları yok olduğunda, sınıflar arasındaki ya da kent ve köy arasındaki eşitsizlikler ortadan kalkmış olacaktır. Öngörülen bu yok oluş gerçekleştiğinde, sosyalizmin üst aşaması olan “komünizm” basamağına geçiş sağlanmış olacaktır.²⁷

Genel anlamda bakıldığında, demokratik sosyalizm tüketimde, komünizm ise üretimde toplumsallaşma anlamını taşımaktadır. Liberalizm görüşünde, siyasal hak ve özgürlükler temel alınarak genel oy hakkının toplumun her kesimine sağlanması, adaletsizliği giderecek önemli bir unsur olarak görünmektedir. Fakat Marksist

---

²⁵ Kışlalı, **a.g.e.**, s.95-99.

²⁶ Terim olarak ‘ideoloji’, Destutt de Tracy, Cabanis ve arkadaşları tarafından ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu terimle anlatılmak istenen, Aydınlanma Çağı gelenekleri uyarınca düşüncelerin (ideo) oluşuna ilişkin bir kuram (-loji) olarak, ‘ideoloji’ hayata geçirilmesidir. Hatta oluşturdukları ve kavramı yarattıkları gruplarının adını da ‘ideologlar’ olarak tanımlamaktadırlar. Fakat kamu alanında ilk kullanımını gerçekleştiren isim Karl Marx olmuş ve kendisi ideolojiye başka anlamlar yükleyerek kavramı farklılaştırmıştır. Bu açıdan Karl Marx, ideolojinin varlığını kabul etmekle kalmamış, ideolojinin önce ideolojik alanda daha sonra da sınıf mücadelesi yani siyasal mücadele çerçevesinde kullanılacak önemli bir unsur olarak tanımlamıştır. Bkz; Louis Althusser, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, İthaki Yayınları, İstanbul,2010, s.75-76.

²⁷ Kışlalı, **a.g.e.**, s.99-108.

yaklaşımında, Liberalizmin öne sürdüğü özgürlükler göstermelik olarak kabul edilmektedir. Ne zaman sınıf farkları ortadan kalkar, ancak o zaman toplumsal bir adalet sağlanmış olunur görüşü hâkimdir. Fakat genel anlamda uygulanaşına bakıldığında, komünist rejimlerin idealize ettikleri gibi üretim araçları üzerinden özel mülkiyetin kalkmasıyla birlikte bir adalet sağlanacağı görüşü, tatbik edilememiştir.²⁸

Kuramsal ve kavramsal çerçeveyi oluşturmak açısından bir başka önemli husus, merkez-çevre yaklaşımıdır. Zira söz konusu açıklamayla, Türkiye'nin kuruluşundan itibaren yaşanan genel süreci ve aynı zamanda da 1945 ve 1950'li yılları tanımlamada büyük katkı sağlamaktadır.

Modern devleti oluşturan merkezileşme süreci, feodal temellere dayanmaktadır. Söz konusu süreç, çevre güçleri olarak adlandırılabilir gruplarla yapılan uzlaşmayı ve bu grupların karşı karşıya gelmelerini barındıran bir oluşumu kapsamaktadır. Sayılabilecek olan bu söz konusu güçler, feodal soylular yani toprak soylular, kentler, kasabalar ve sonraki süreçte de endüstri emeği olarak görünmektedir. Bu sebeptir ki herhangi bir zaman dilimi içerisinde, iki güç ögesi arasında bir uzlaşma sağlandığı zaman, çevresel gücün bir kısmı ile merkez bütünleşmiş sayılmaktadır. Yaklaşımın pratiğe de dökülmesine en iyi örnek, Orta Çağ'da parlamentoda alt sınıflara çeşitli haklar tanınması olarak gösterilebilir. Bu bakış açısıyla bakıldığında feodal kesim ya da işçi sınıfı, yönetimle ile hem bir bütünlük göstermeye başlamış hem de özerk durumlarının, merkez yapısı tarafından tanınmasını sağlamışlardır. Osmanlı'da merkez-çevre yaklaşımı içerisinde, çeşitli güçler karşı karşıya gelmekte fakat sonuç bir çatışma hali olarak belirtmekte ve Türk siyasal hayatında da söz konusu durum, toplumsal kopukluk olarak vücuda gelmektedir.²⁹

Şerif Mardin, merkez-çevre ikiliğinin Kurtuluş Savaşı döneminde yani 1920 ve 1922 yılları arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi içerisinde ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Kemalist grubun karşısında yer alan ve "İkinci Grup" olarak adlandırılan muhalifler, görevden alınmış memurlar ve genellikle de eşraftan oluşan bir yapıya sahiptir. Her ne kadar iki grupta halk için çalışmalarını yürüttüklerini ileri sürmüş olsalar bile ikinci grubun eylemleriyle amaçladığı, merkeziyetçilikten kurtulma ve ekonomik bağlamda liberalizme sahip olma anlamını taşımaktadır. Halk Partisi'nin kurulmasıyla başlayan süreç, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu ile de devam etmiştir. Kurulan fırka ile oluşturulan muhalefet kanadı, merkeziyetçilikten uzaklaşma isteğini de temsil etmektedir. Ancak fırka, dinsel

---

²⁸ a.g.e., s.109.

²⁹ Şerif Mardin, **Türkiye'de Toplum ve Siyaset, İletişim Yayınları**, İstanbul,2010, s,37-38.

gericiliğin sebebi olduğu ileri sürülerek kapatılmıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkası ise, tekrar aynı amaçlar doğrultusunda Türk siyasi hayatına katılmış ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası gibi, taşrayı ve dinsel gericiliği birbirine bağlaması sebebiyle kapatılmıştır. Partinin kapatılmasına neden olan esas olay, Menemen kasabasında yaşanan ayaklanmadır. Ve bu yaşanan hadise sebebiyle, çevrenin temel taşı sayılan taşra, Cumhuriyetin ana değerleri ile ters düşmekle özdeşleştirilmiştir. Buradan hareketle, özellikle 1923 ve 1946 seneleri arasında, çevreye yani taşraya karşı temkinli bir bakış açısıyla yaklaşıldığı ve merkez tarafından göz hapsinde tutulduğu belirtilmektedir.³⁰

Halk Partisi açısından bakıldığında, kırsal alanda yaşayan vatandaşlarla bağ kurmakta zorlandığı ve her ne kadar köylerle ilgili çeşitli kalkındırma planları yapılmaya çalışılsa bile, bu planların yeterli gelmediği görülmektedir. Şerif Mardin, Halk Partisi'nin köylünün sadece geri kalmış olduğu ve bunun çeşitli yasalarla giderilebileceği fikrine sahip olduklarını ve bu sebeple de köylüye bakış açılarının oldukça kısır kaldığını ileri sürmektedir. Bu politik ortamda doğan Demokrat Parti, merkez-çevre kopukluğundan da faydalanarak, köylere hizmet götürüleceği, bürokrasinin azaltılacağı ve dinde liberalleşmeyi sağlayacağı üzerine vaatlerde bulunarak iktidara yürümüştür. Behice Boran, 1940 senesinde köylerin kasabalarla olan iletişimlerinin artmasıyla köylünün, içinde bulunduğu köy hayatını küçük görmeye başladığını saptamıştır. Söz konusu saptamanın ışığında Demokrat Parti'de, ulaştığı kırsal bölgelerin yaşamlarının küçük görülecek bir durumu olmadığı fikrini vurgulamasıyla hem İslamiyet'e hem de kırsal değerlere bir anlamda resmiyet kazandırmış oldu.³¹ Ve böylelikle DP, uyguladığı politikaları sayesinde kırsal kesimin desteğini elde etmeyi başarmıştır. Merkez-çevre yaklaşımı içerisinde, Türkiye'nin siyasi hayatını okumak hem parti politikalarını analiz etmek hem de içinden geçilen dönemin izlerini de yakalayarak, son kertede çözümleme imkânı sağlamaktadır.

Çalışmanın ana unsuru ve aynı zamanda siyasi partiye dönüşümün temel ögesi, bir dernek olmuştur. Dolayısıyla dönemin Cemiyet Kanunu doğrultusunda meseleyi irdelemek, son derece mühimdir.

Osmanlı Devleti'nin Meclis-i Mebusan'ı tarafından, 16 Ağustos 1909 tarihinde Cemiyetler Kanunu çıkarılmıştır. Bu dönem içerisinde kurulan, hatta gizli yapılanma halinde örgütlenen pek çok topluluk, çıkarılan bu kanunla yasal hale gelerek dernekleşme imkânı bulmuştur. 21 Ağustos 1909'da Kanun-i Esasi'ye dernek kurma hakkı ve özgürlüğünü içeren 120.madde eklenmiş, böylelikle bu hak

---

³⁰ a.g.e., s.59-62.

³¹ a.g.e., s.64-72.

anayasal güvence ile korunur hale gelmiştir.³² Cumhuriyet döneminde de kullanılmaya devam edilen yasa üzerinde çeşitli değişiklikler yapılmış ve dernek kurma hakkı sınırlandırılarak, denetim ve gözetimlerinin hükümet tarafından yapılmasına karar verilmiştir.1925 senesinde çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu ile derneklerin faaliyetleri kısıtlanmış, CHP'nin 1927 yılında gerçekleşen Büyük Kongresinde kabul edilen tüzüklerinde yer alan 40.madde ile CHP'ye dernek yönetimlerinde doğrudan doğruya müdahale etme hakkı tanınmıştır. Fakat 28 Haziran 1938 tarihinde Cemiyetler Kanunu çıkarılmış ve böylelikle dernek kurma izne bağlanırken, derneklerin kapatılması yetkisi de yürütme organının yetkilerinden biri haline gelmiştir.³³ 14 Temmuz 1938 tarihinde Resmî Gazete de yayınlanan Cemiyetler Kanunu'nun 9.maddesinde, hangi şartlar altında cemiyetlerin kurulamayacağı sıralarken özellikle "h bendinde"³⁴ sınıf esasına ya da adına dayanan cemiyetlerin, ki dolayısıyla siyasi partilerin kurulması yasaklanmıştır.³⁵ Şunu da belirtmek gerekir ki söz konusu dönem içerisinde siyasi partiler, Cemiyetler Kanununa tabi olan birer cemiyet statüsünde kabul edilmektedir. Ayrıca Kanun ile birlikte derneklerin kurulması için önce bir ön izin, daha sonra ise tescil sistemi getirilmiş ve bir dernek mülki idare amiri tarafından tescil edilmesiyle birlikte faaliyete başlaması kabul edilmiştir.³⁶ Fakat 5 Haziran 1946 tarihinde T.B.M.M.'de Cemiyetler Kanunu'nun 9.maddesinde³⁷ yapılan değişiklik ile sınıf esasına dayalı cemiyetlerin de kurulabilmesine dair düzenleme yapılması kabul edilmiştir.³⁸

Ancak cemiyetlerin özgürlüğünü, yasalarla düzenlemek gerekliliğinin oluşması sebebiyle 1947 senesinde, 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun T.B.M.M.'de kabul edilmiştir. Söz konusu yasa ile sendikaların denetimini sağlayan yargının yanında, idari denetim de sağlanmakta, sıkı bir siyaset yasağı getirilmekte hatta uluslararası mesleki kuruluşlara üyelik izni, Bakanlar Kurulu'nun kararına bağlanmaktadır.1949'da ise, 5373 sayılı Esnaf

---

³² Zehra Arslan, "Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan'da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat Terakki Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)**, Sayı 3/11, Bahar 2010, s.58.

³³ Ahmet Özkiraz ve M. Nazan Arslanel, "Türkiye'de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerini Varlığı Meselesi," **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S.19, Yaz 2015, s.6.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için Bkz; **Resmî Gazete**,14 Temmuz 1938, s.10272.

³⁵ Erol Tuncer, **1946 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara,2008, s.57.

³⁶ Ahmet Makal, "Türkiye'nin Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi ve Sendikalar:1946-1950", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi GETA Tartışma Metinleri**, S.100, Aralık 2010, s.3-4.

³⁷ **Resmî Gazete**,10 Haziran 1946.

³⁸ Tuncer, **a.g.e.**, s.57.

Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu ile esnafların cemiyetleri ve yasal durumu düzenlenmiştir.³⁹

Türkiye’de, siyasi partiler uzunca bir süre Cemiyetler Kanunu’na tabi olmuştur. Ancak 1961 Anayasasının 56. ve 57. maddelerinde siyasi partiler, demokratik hayatın vazgeçilmez unsuru olarak kabul edilmiştir.13 Temmuz 1965 tarihinde T.B.M.M. tarafından 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun⁴⁰ kabul edilmesiyle birlikte siyasi partiler, derneklerden ayrılmış ve ayrı bir hukuki statü kazanmıştır.⁴¹

Çalışmanın ilk bölümünde 1945 öncesi ve sonrası genel siyasal hava, iç ve dış ortamlar üzerinden değerlendirilerek Türkiye’nin içinde bulunduğu dönem izah edilmiştir. Zira söz konusu dönem, özellikle Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin kuruluş nedenleri ile oldukça ilintilidir. Bölümün devamında ise, Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin kuruluş süreci, tüzüğü detaylı bir biçimde incelenmiştir. Ayrıca derneğin, ABD hakkındaki görüşleri ve komünizme bakış açısı açıklanmıştır. Bu sayede hem siyasal partiye dönüşmesi süreci yansıtılmaya çalışılmış, hem de T.E.S.T. Partisi halinde dayandığı temel prensipler detaylandırılmıştır.

İkinci bölümde, Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin gerçekleştirdiği faaliyetleri ve siyasi partilerle olan ilişkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca yine aynı bölüm içerisinde, Gayrimenkul Sahipleri Derneği’ne karşı faaliyet gösteren diğer derneklere değinilmiştir.

Son olarak üçüncü bölümde dernek halinden, siyasi partiye dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan T.E.S.T. Partisi incelenmiş ve 1950 seçimlerine değinilmiştir. Partinin, siyasal hayatını nasıl sonlandırdığı ve daha sonra hangi partilerle ortaklık kurarak siyasal fikirlerini ayakta tutmaya çalıştığı detaylandırılmış ve böylelikle Türk siyasal hayatında ilginç bir noktaya sahip olan partinin genel yaşamına ışık tutulmaya çalışılmıştır.

---

³⁹ Makal, **a.g.m.**, s.6-7.

⁴⁰ **Resmî Gazete**, 16 Temmuz 1965, s.3.

⁴¹ Yavuz Abadan, “*Siyasi Partiler Kanunu*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.21, S.3,1966, s.171.

BİRİNCİ BÖLÜM

GAYRİMENKUL SAHIPLERİ DERNEĞİ

A) Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Kuruluşuna Giden Süreçte Mevcut Ekonomik ve Siyasi Koşullar

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından bir gün sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanarak, İsmet İnönü'yü Cumhurbaşkanı olarak seçmiştir.⁴² İnönü Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, Celal Bayar'ı Başbakan olarak görevlendirmiş ancak Bayar'ın kısa bir süre sonra görevden çekilmesi sebebiyle 25 Ocak 1939 tarihinde Refik Saydam, başbakanlık koltuğuna oturmuştur.⁴³

Söz konusu dönem içerisinde, Almanya Polonya'yı 1 Eylül 1939'da istila etmiş ve İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. İngiltere ve Fransa'nın, Almanya'ya savaş ilan etmesiyle savaşın etki alanı genişlemiş ve tüm ülkeleri derinden sarsan bir hal almaya başlamıştır.⁴⁴

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşına karşı olan tutumu ise, ülkenin işgale uğramasına izin vermemek ve savaşa dahil olmamak üzerine kurulmuştur.⁴⁵ Söz konusu tutum sebebiyle İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye, “non-belligerent” olarak adlandırılan savaşmayan ülkeler kategorisinde yer almıştır⁴⁶.Ancak dünya birbiriyle savaşır haldeyken savaşmama yolunu seçmek, ülke adına pek de kolay olmamıştır. Başta İngiltere ve Rusya olmak üzere müttefiklerin, savaşa girmesi için yaptıkları baskılara Türkiye, diplomatik yollarla direnmiştir.⁴⁷

⁴² **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Yayını, Ankara,2011, s.519. Ayrıca Bkz. Cumhuriyet Gazetesi, 12 Kasım 1938, s.1.

⁴³ Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul,2007, s.232.

⁴⁴ 1 Eylül 1939'da başlayıp, 8 Mayıs 1945'de Avrupa'daki bölümü nihayete eren savaş,6 yıl boyunca tüm yalnız Avrupa'yı değil tüm dünyayı sarsmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz; Akşin, **a.g.e.**, s.233.

⁴⁵ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul,2014, s.387.

⁴⁶ İlber Ortaylı, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul,2010, s.90

⁴⁷ **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, s.522.

1.Ekonomik Gelişmeler ve Milli Korunma Kanunu

Türkiye 1929 krizi⁴⁸ sebebiyle, 1930'lu seneler boyunca korumacı ve devletçi bir iktisadi politika benimsemiştir.⁴⁹ Ancak Türkiye için devletçi politika, İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte başarısız bir yaklaşım haline gelmiştir. Zira 1932 -1939 yılları arasında, sanayi üretimi iki kat artmış ve bu üretimin büyük bir kısmı devlet teşebbüsleri tarafından gerçekleştirilmiştir. 1939-1945 seneleri arasında ise, üretim hızlı bir biçimde düşmeye başlamıştır. Savaş sebebiyle, devlet gelirleri arttırılmak istenmiş ve bu amaçla alınan vergi oranları yükseltilmiştir. Fakat elde edilen gelirlerin büyük bir bölümü, seferberlik amacıyla kullanılmıştır. Bu doğrultuda bir milyona yakın erkek silah altına alınmış ve böylece iş gücü azalarak, üretimde ciddi bir düşüş yaşanmıştır.⁵⁰

Savaşın, ülkelerin ekonomileri açısından yansımaları oldukça farklılık göstermektedir. Zira sanayisi gelişmiş olan ve savaş alanı haline gelmeyen ülkelerde, üretimin ciddi bir biçimde artış gösterdiği bilinen bir gerçektir. Ancak üretimi tarıma dayalı ülkeler için savaş, ekonomilerine ciddi bir darbe indirmektedir. Örneğin, söz konusu dönem içerisinde Türkiye'nin ekonomisi tarıma dayalıdır ve bu sebeple de nüfusunun büyük bir kısmını, köylü kesimi oluşturmaktadır. Devletin savaş dolayısıyla sayıları 1 milyonu bulan erkeği askere alması, tarım üretiminde ki ciddi bir azalışı da beraberinde getirmiştir. Bu dönem içerisinde üretim hızla düşmeye devam ederken, çiftçi tahılını karborsaya vermeye başlamıştır. Bununla birlikte yalnızca tarım sektörü değil, imalat sanayisi de ciddi bir yara almıştır.1932 ve 1939 seneleri arasında sanayi üretimi 2 katına çıkmışken, savaş süresince bu oran hızlıca bir düşüş içerisine girmiştir.⁵¹

Türkiye, her ne kadar İkinci Dünya Savaşına dahil olmasa da her an savaşa katılabilecekmiş gibi pek çok alanda hazırlıklı olmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden,

---

⁴⁸Birinci Dünya Savaşı yaşanması sebebiyle ülkelerin sınırları değişmiş, pek çok ülke parçalanmış ya da yeni kurulmuştur. Savaş sonrası gelişmiş ülkelerde kullanılan teknoloji sebebiyle sanayide ciddi bir üretin artışı yaşanmış fakat gelir dağılımında ki dengesizlik sebebiyle tüketim malları talebinde yetersizlik meydana getirmiştir. Ve böylece ekonomilerde durgunluk ve daralma yaşanması nedeniyle,24 Ekim 1929 tarihinde Amerika New York Borsası olan Wall Street'te ki değerli kağıtlar büyük değer kaybetmiştir. Yaşanan bu patlak sebebiyle hisse senedi fiyatları düşmüş ve bu hadiseyi iflaslar, işsizlik, kapanan iş yerleri takip etmiştir. Tarihe söz konusu olay '1929 Bunalımı' ya da 'Kara Cuma' olarak geçmiştir. Bkz; Murat Koraltürk, Türkiye Ekonomisi (1923-1960), **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara,2002, c.17, s,587-588.

⁴⁹Murat Koraltürk, "*Türkiye Ekonomisi (1923-1960)*", **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt: XVII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara,2002, s,588.

⁵⁰Keyder, **a.g.e.**, s.140-142.

⁵¹Oran, **a.g.e.**, s. 391.

savunma giderleri artmış ve savaş öncesi düzgün bir şekilde işletilen “Denk bütçe”⁵² ilkesi sarsılmıştır. Savaş sebebiyle ekonomik şartlarını revize etmeye çalışan Türkiye, savunma harcamalarını sürüm yoluyla, yani para basarak finanse etmiş, bu da Türkiye’nin enflasyon⁵³ kavramıyla tanışmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, devletin ve özel sektörün yatırımları ciddi oranda azalış göstermiştir. Ayrıca, çalışan nüfusun büyük bir kesiminin silâh altına alınmasından ötürü tarım ve sanayide üretim düşmüş, tüketim harcamaları ise hızla artmıştır. İthalat imkânsızlıkları, ekonomideki mal stokunu azaltmış, toplam arz, toplam talebin çok altında kalmış ve ülkede genel bir panik havasının doğmasına sebep olmuştur. Ülkede yaşanan panik havasına, ithal mallarda yaşanan kıtlık da eklendiğinde halk, piyasada bulunan mallara hücum etmiştir. Tüccarların ise, stok yapmaları neticesinde fiyatlar yükselmiştir. Böylelikle Türkiye’de karaborsa ve stokculukla zenginleşen bir kesim türerken, bir başka kesim ise, temel ihtiyaç maddelerine dahi zorlukla ulaşabilmiştir.⁵⁴

Süreç içerisinde Türkiye’de, gittikçe zenginleşen toprak ağaları sorunu da ortaya çıkmıştır. Toprak ağaları sorunuyla birlikte, okuryazar oranlarının oldukça düşük olması ve eğitim veren kurumların fiziksel durumlarının yetersizliği, ülkenin karşılaştığı bir başka mesele haline gelmiştir. Bu sebeptendir ki, 17 Nisan 1940 tarihinde, köylü gençlerin eğitilmesi ve Cumhuriyet değerlerine uygun olarak yetişmeleri için, Köy Enstitüleri Kanunu çıkarılmıştır.⁵⁵ Burada belirtilmelidir ki, söz konusu Kanunun hayata geçirilmesinde, dönemin Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve ilköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, büyük öneme sahiptir. Kanun ile planlanan, yoksul köy çocuklarının eğitilmeleri, aynı zamanda da görevlendirildikleri kırsal kesimleri modern hale getirmeleridir.⁵⁶

---

⁵² Denk Bütçe ilkesine göre, temel kamu ekonomisinin, devlet faaliyetleri sonucu olan giderlerini normal yollardan, yani vergi gelirleriyle karşılanmalı, borçlanma yoluna gidilmemelidir. Bu ilkeye göre şayet bütçe de açık verilirse, bu durum kıt kaynakların israf edilmesine, verimsiz kullanılmasına neden olmaktadır. Bkz; Burcu Gediz, M. Hakan Yalçınkaya, “*Nasıl bir Bütçe Politikası*”, **Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:7,Yıl.2001 Sayı:1, s,54.

⁵³ Enflasyon; fiyatlar genel düzeyinin devamlı surette yükselmesi sonucunda, paranın değer kaybetmesi ve paranın değer kaybetmesiyle birlikte de tüketicinin satın alma gücü kaybetmesi halidir. Buradaki esas husus belirli bir mal veya hizmetteki artış değil, fiyatlardaki genel bir artış halinin yaşanmasıdır. Ki ekonomilerde zaman zaman bazı malların fiyatları artarken, bazılarının ki düşmektedir. Ancak önemli olan ortalama fiyatların gidişatıdır ve ortalama fiyatların bu gidişatı, fiyat endeksleri ile ölçülerek incelenmektedir. Bkz; Türkiye İstatistik Kurumu, **Fiyat Endeksleri ve Enflasyon-Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi**, Ankara, TÜİK Matbaası,2008, s.1.

⁵⁴ İbrahim Mert Öztürk, “*İkinci Dünya Savaşı Türkiye’sinde Olağanüstü Ekonomik Kararlar: Milli Korunma Kanunu ve Varlık Vergisi*”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 32, Sayı:54,2013, s,139.

⁵⁵ Oran, **a.g.e.**, s.392.

⁵⁶ Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi**, Ankara, İmge Kitapevi,2005, s.90. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fay Kırbay, **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, İmece Yayınları, Ankara,1962.

Refik Saydam hükümeti, fiyatları denetim altında tutarak, ekonomideki gidişatı denetlemeyi tercih etmiştir. Hükümet, her ne kadar bu politikasında başarılı olmuş olsa da ithalatta yaşanan sorunlar nedeniyle pek çok mal ortadan kalkmış ve karaborsa yüzünü iyiden iyiye göstermeye başlamıştır. Başbakan Refik Saydam'ın vefat etmesi üzerine, 9 Temmuz 1942 tarihinde yerine Şükrü Saraçoğlu gelerek, ekonomide birtakım değişikliklere gitmiştir. Şükrü Saraçoğlu, fiyatları serbest bırakmış ancak söz konusu tutum değişikliği sebebiyle, fiyatlar genel düzeyi hızla değişiklik göstermiştir. Zira genel fiyat düzeyi, 1942 senesinde yüzde 90 artış seyrederken, 1943 senesinde yüzde 75 artış göstermiştir. Yaşanan bu değişim en çok tüccar ve sanayiciyi olumlu etkilerken, dar gelir sahibi kesimin ekonomik durumu daha da kötüleşmiştir.⁵⁷

Savaş koşullarının olumlu etkilerinden faydalanarak, zenginleşen yeni bir kesimin, ülkede varlığı iyiden iyiye kendini göstermeye başlamıştır. Bu sebeptendir ki, söz konusu koşulların yarattığı olağanüstü zenginliklerin, vergilendirme yoluyla hem toplumsal hem de ekonomik bir denge yaratma fikri ortaya çıkmıştır. 1942 senesinin Kasım ayında “Varlık Vergisi Kanunu” çıkarılarak devletin, burjuvazinin servetini, bir defaya mahsus olarak ağır bir biçimde vergilendirilmesine olanak sağlamıştır. Komisyonlar tarafından belirlenen vergileri, bir ay içerisinde ödeyemeyen vergi mükellefleri, önce toplama merkezlerine gönderilmiş, daha sonra ise beden gücüyle çalıştırılmak üzere, Erzurum Aşkale'ye sevk edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca Müslüman olmayanlara, Müslüman olanlardan daha fazla vergi ödemelerinin öngörülmesi, Kanun eleştiriye maruz kalan bir başka noktası olmuştur.⁵⁸

Topraktan zenginleşen kesim sorununa çözüm olmak amacıyla ise, 1944 senesinde Toprak Mahsulleri Vergisi getirilmiştir. Tarıma yönelik, büyük çaplı ilk dolaysız vergi olarak kabul edilen Toprak Mahsulleri Vergisi, devletin gayrisafi üretimden yüzde 10 almasını öngörmüştür. 1946 senesinde yürürlükten kaldırılan bu vergiden, genel olarak 167 milyon toplanmıştır. Ancak Toprak Mahsulleri Vergisi, her ne kadar savaş zengini toprak ağalarının mal varlıklarını düzenleme amacıyla çıkarılsa da verginin ağırlığı altında ezilen, yoksul köylü olmuştur.⁵⁹

Türkiye, 1946 seçimleri ile birlikte çok partili siyasal hayata geçiş yapmış ve Başbakanlık koltuğuna Recep Peker oturmuştur. Ancak Recep Peker'in Türk Lirası üzerinde yaptığı ve “7 Eylül Kararları” olarak tanımlanan devalüasyon, yani para

---

⁵⁷Akşin, **a.g.e.**, s.236.

⁵⁸**a.g.e.**, s.236. Özellikle Batı kamuoyundaki eleştiriler doğrultusunda Varlık Vergisi Kanunu 1944 senesinin başında yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oran, **a.g.e.**, s.392.

⁵⁹Boratav, **a.g.e.**, s.86.

değişimi ciddi bir yankı uyandırmıştır. Zira bu değişiklikle birlikte, 1 ABD doları, 1.40 Türk Lirasından, 2.80 Türk Lirası değerine ulaşmıştır.⁶⁰

Ancak, söz konusu dönem içerisinde yaşanan ekonomik gelişmelerden ötürü çıkarılan Milli Korunma Kanunu, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin vücuda gelmesinde pek mühim bir yere sahiptir. Hatta derneğin varlık sebebini oluşturan, tüm faaliyetlerinin üzerinde yoğunlaştığı en önemli mesele “Milli Korunma Kanunu” olmuştur. Dolayısıyla Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin iç dinamiklerini özümseyebilmek için öncelikle Milli Korunma Kanunu'nu irdelemek gerekmektedir. Bu sayede derneğin mücadele noktası daha iyi temellendirilmiş olunacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması sebebiyle Türk hükümeti, neredeyse bir milyona yakın insanı silahaltına almak mecburiyetinde kalmıştır. Yine savaş koşulları doğrultusunda Millî Savunma Bakanlığı'na geniş bir bütçe ayrılmış, 1940 ve 1944 yılları arasında bakanlığın devlet bütçesindeki payı %53 civarında seyretmiştir. Yaşanılan bu olağanüstü koşullar sebebiyle, üretimi gerçekleştirecek olan işgücü ve kaynak sorunu baş göstermiş, ülkenin tüketim harcaması da hızla yükselmeye başlamıştır. Toplam talep karşısında toplam arz yetersiz kalmış ve enflasyon oranı gittikçe artarak Hükümet'in kontrolünden çıkmıştır. Ülke içerisinde gerçekleşen yatırımlar durmuş, ithalat zorlukları sebebiyle üretim düşmüş ve İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanamamıştır.⁶¹

Söz konusu dönem içerisinde ülkede bulunan tarım ürünlerinin fiyatları, hızlı bir yükselişe geçmiştir. Fiyatların yükselişinde yaşanan bu hızın temel sebeplerinden biri ise, devletin piyasadaki tüketim mallarından büyük miktarlarda alım yapması olmuştur. Üreticiler ve tüccarlar da yaşanan kriz ortamından fayda sağlamak amacıyla stokçuluk ve karaborsaya yönelerek, büyük kazanç elde etmeye başlamıştır.

Ülkenin içinde bulunduğu söz konusu ekonomik durum dikkate alınarak, Sanayi Tetkik Heyeti Reisliği 'ne atanan Şevket Süreyya Aydemir'in de içinde bulunduğu bir grup tarafından “Müdafaa Ekonomisi” konusunda bir rapor hazırlanmıştır. Söz konusu rapor, savaşın çıkmasından hemen sonra, İktisat Vekâleti'ne ve oradan da Başvekâlete sunulmuştur. Rapor CHP kadroları tarafından düzenlenerek, “Millî İktisadî Kanun Projesi” halini almış ve tartışılmak üzere CHP Meclis Grubuna sunulmuştur. Söz konuş proje, CHP Meclis Grubu'nda iki gün boyunca tartışılmış ve bu tartışmalar, tasarının Anayasaya uygun olup olmadığı konusunda yoğunlaşmıştır. Zira tasarı hükümete; iş ve iş gücü, sözleşme, mülk edinme, tasarruf ve şirket kurma serbestliğini sınırlama gibi bir takım geniş yetkiler

⁶⁰ Akşin, a.g.e, s.245.

⁶¹ Erdiñ Tokgöz, *Türkiye'nin İktisadi Tarihi (1914-2007)*, İmaj Yayınevi, Ankara,2007, s.115-116.

tanınmaktadır. Bu yetkilerin alanının oldukça geniş tutulması sebebiyle tasarı, CHP Meclis Grubu'nda ciddi eleştirilere hedef olmuştur. Eleştirilerin temelinde ise, bu tür bir sınırlamanın ancak Meclis'in çıkaracağı bir yasa ile mümkün olabileceği yer almaktadır. Ayrıca Anayasa⁶², hükümete kanun gücünde kararname çıkarma yetkisi vermemekte ve yine Anayasa, yasaları ancak Meclisin yapacağını vurgulamaktadır. Söz konusu hüküm dolayısıyla, hükümetin aldığı bir kararla Meclisin kabul ettiği yasaları değiştirmesi mümkün değilken Anayasaya göre, yasaların ancak yine Meclis tarafından kabul edilen yeni yasalarla değiştirilmesi mümkündür. Bu kanuni sebepler dolayısıyla CHP Meclis Grubu tarafından, Recep Peker'in başkanlığında yeni bir komisyon kurulmuş ve Anayasaya uygun olarak düzenlemeyi yapmak üzere, kanun tasarısı hazırlıklarına başlanılmıştır. 1940 yılının ilk haftasında, komisyon çalışmalarını hızlandırmış ve yeni yılın hemen başında 70 maddelik Millî Korunma Kanunu tasarısını hazırlamıştır.⁶³

Gerçekleşen tüm olumsuz koşullar doğrultusunda savaş döneminde CHP hükümetleri, ülkenin iktisat politikasını belirlerken iki önemli husus üzerinde durmuşlardır. Bu iki husus ise, ülkede oluşan mal kıtlığının yarattığı sorunları gidermek ve bu sorundan beslenen bazı kişilerin aşırı kazanç elde etmelerini önlemektir. Söz konusu sorunları gidermek amacıyla da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Refik Saydam Hükümeti'ne ekonomi ve savunma alanlarında geniş yetkiler veren "Millî Müdafaa Kanunu" kabul edilmiştir.⁶⁴ Kanunu, 26.01.1940 tarihinde, 3780 yasa numarasıyla yürürlüğe konulmuştur.⁶⁵

Söz konusu Kanun sayesinde hükümet, sanayi ve maden işletmelerini kontrol etme, üretim ve işletme açısından da değişiklik yapabilme gibi çeşitli haklar elde etmiştir. Ücretli iş yükümlülüğü, çalışma saatlerinin uzatılması, ödenen ücretlerde sınırlandırmaya gidilebilmesi sayesinde, hükümetin iş gücü üzerinde değişiklik yapabilmesine olanak sağlanmıştır. Ayrıca ithalatta ve ihracatta asgari fiyatları belirleme, temel malların ise vesikalar aracılığıyla dağıtımını yapmak da elde edilen haklardan sayılabilmektedir.⁶⁶

---

⁶² 1924 Anayasası Madde 26 için ayrıntılı bilgi bkz. Kemal Gözler, **Türk Anayasaları**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa,1999, s.73-79.

⁶³ İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi- VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No: 36,2004, s.1300.

⁶⁴ **A.g.e.**, s.117.

⁶⁵ Resmî Gazete,26 Ocak 1940, s.13213. Millî Korunma Kanunu konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/AramaSonuc.aspx?searchText=milli%20korunma%20kanunu>, erişim tarihi: 09.06.2017.

⁶⁶ Murat Koraltürk, "*Cumhuriyet Dönemi İktisadi Kronolojisi (1923-2002)*", **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara,2002, c.17, s,591.

İsmet İnönü, çıkarılan Milli Korunma Kanunu'nun temel gerekçesini açıklarken, Avrupa'nın içinde bulunduğu savaşı işaret etmiş ve savaş sebebiyle dünyanın her tarafında hükümetlerin sert tedbirler almak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Ayrıca İnönü, her ne kadar Türkiye'nin savaş dışında kalmış olsa dahi, savaşın yıkıcı etkilerinden sakınmak amacıyla, pek çok alanda tedbirler alındığı gibi iktisadi alanda çeşitli önlemler alınmasının bir mecburiyet olduğunu da eklemiştir.⁶⁷

Başvekil Dr. Refik Saydam, hükümetin iç politikası konusunda 18 Ocak 1940 Tarihinde, Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmasında, Kanunun kendileri için arz ettiği önemi açıklamıştır. Saydam, çıkarılan yeni Kanunun tek amacının, Türk vatandaşının sıkıntı çekmesini önlemek ve aynı zamanda da silahlı kuvvetlerin olağanüstü haller çerçevesinde idare edilmesine yardımcı olmak olduğunu altını çizmiştir. Ayrıca Saydam, içinde bulunulan savaş hali dolayısıyla, iktisadi alanı düzenleme ihtiyacının doğduğunu, fakat iktisadi hayatın yanında, savaşın yarattığı olumsuz koşullardan nemalanmak isteyen kişilerin fikir ve tavırlarının da önlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Zira konuşmasında, acı dolu savaş zamanlarının içerisinde kendilerinin geçtiğini ve aynı acılardan tekrar geçmelerine doğalarının izin vermeyeceğini de eklemiştir.⁶⁸

Kanun, daha tasarı halinde Meclis'te görüşülürken sanayi, ticaret ve tarım konularında çeşitli değişiklikler ve tartışmalar yaşanmış, ancak işçilerin durumunu ilgilendiren maddeler, tartışma konusu edilmeden kabul edilmiştir. Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten, 1947 yılına kadar olan süreçte, yasa çerçevesi dâhilinde çalışma hayatıyla ilgili olarak alınan karar sayısı 52 ye ulaşmıştır.⁶⁹

Çıkarıldığı dönemde ise Milli Korunma Kanunu; altı bölüm, 68 madde ve 4 geçici maddeden oluşmaktadır. Kanunun birinci bölümü "Genel Hükümler" (madde: 1-3), ikinci bölümü "Teşkilât" (4-6), üçüncü bölümü "İktisadî Hükümler" (7-42), dördüncü bölümü "Malî Hükümler" (43-43-52), beşinci bölümü "Cezaî Hükümler" (53-86), altıncı bölümü ise "Geçici Maddeler" den (69-72) oluşmaktadır.⁷⁰

1940 ve 1945 yılları arasında Milli Korunma Kanunu 4 kez, 18 Ocak 1940 ile 15 Haziran 1960 tarihleri arasında yürürlükte kaldığı süre boyunca ise, toplamda 13

⁶⁷ Öztürk Erdoğan, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İzmir'de Beslenme Sorunu", **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı.11, s.141.

⁶⁸ Binark, a.g.e., s.1065

⁶⁹ Ahmet Makal, **65.Yılında Milli Korunma Kanunu, Çalışma İlişkileri ve İş Mükellefiyeti Üzerine Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri, No.76, Eylül,2004, s.3-4.

⁷⁰ Mustafa Albayrak, Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları 1955-1960, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-67-68-69/demokrat-parti-doneminde-milli-korunma-kanunu-uygulamalari-1955-1960> 17.08.2017.

defa üzerinde değişiklik yapılmıştır. 1941 senesinde ki değişiklik ile ihtikâr yapanlar hakkında verilen ceza oranları arttırılarak hapis cezası 3 aydan, 1 yıla çıkarılmıştır. Şayet kaçırılan ya da saklanan mal toprak mahsulü ise, bedeli hükümet tarafından köylüye verilecek ve bu bedelin üçte biri de ceza olarak alınacaktır.⁷¹

Milli Korunma Kanunu'nun, 1.⁷² ve 2.⁷³ maddelerinde hangi sebep ve şartlar altında uygulanacağı açık bir biçimde ifade edilmiştir. Özellikle 1.maddede sayılan haller sebebiyle, Kanunun var olduğu ve gereken yetkilerin verildiği vurgulanmıştır.

Belirtildiği üzere Milli Korunma Kanunu'nun uygulanma şartı, ülkenin seferberlik veya harbe girişine bağlanmıştır. Dolayısıyla savaş sebebi öne sürülerek, Kanunun uygulamaya geçirilmesi, meşru kılınmıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzasıyla çıkarılan kararname de şu ifadelerle yer verilmiştir: *“3780 numaralı Milli Korunma Kanununun birinci maddesinde derpiş edilen hallere nazaran Avrupa'daki harp hali, memleketimizin iktisadi bünyesinde tesirler yapmağa başladığından sözü geçen kanunda derpiş edilen fevkalade salahiyetlerin ihtiyaç nispetinde tatbikine geçilmesine İcra Vekilleri Heyetinin 19.2.940 içtimaında karar verilmiştir.”*⁷⁴

Ülkenin savaşa girme ihtimali, Milli Korunma Kanunu'nun varoluş gerekçesini oluşturduğundan sık sık bu duruma atıf yapılmış ve vurgulanmıştır. Bu vurguya bir örnek, 13 Aralık 1941 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin ülkenin genel durumunu ve hükümetin aldığı kararları açıkladığı beyanat olmuştur. Beyanatlarda CHP yönetimi, İkinci Dünya Savaşı'nın içerisinde olunmamasına rağmen ülkenin, genel durumdan etkilendiğini ve sert tedbirler alarak bu sıkıntılı süreç içerisinde çıkılmasının amaçlandığını açıklamıştır. CHP kadrosunun tavsiyeleri doğrultusunda, Hükümetin Milli Korunma Kanunu çerçevesindeki kararları aldığı eklenmekte ve bu kararlar ile karaborsanın yok edileceği, halkın sıkıntılardan kurtulacağı ifade edilmiştir. Karaborsanın engelleneceği iddiasının yanında, işsizlere iş sahası açılacağı ve fakir kesimin bulacağı bu işlerle çektikleri sıkıntıların sona erip, geniş kazançlar elde edeceği vaat edilmiştir.⁷⁵

⁷¹ Erdoğan, **a.g.m.**, s.147.

⁷²“Madde 1 – Fevkalade hallerde Devletin bünyesini İktisat ve Milli müdafaa bakımından takviye maksadıyla İcra Vekilleri Heyetince, bu kanunda gösterilen şekil ve şartlar dairesinde vazife ve salahiyetler verilmiştir. Fevkalade haller şunlardır: A – Umumi veya kısmi seferberlik – Devletin bir harbe girmesi ihtimali, C – Türkiye Cumhuriyeti'ni de alakalandıran yabancı Devletlerarasındaki harp hali.” Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**,26 Aralık 1940, s. 13213.

⁷³“Madde 2 – İcra Vekilleri Heyeti, fevkalade hallerin zuhuruna binaen, bu kanunla kendisine tevdi edilen vazife ve salahiyetlerin ifa ve istimaline lüzum hâsıl olduğunu görünce derhal kanunun tatbikine başlayarak keyfiyeti ilan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arz eder.” Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**,26 Aralık 1940, s.13213.

⁷⁴**BCA**, 30-18-1-2_90-16-9_3780/030_18_01_02_90_16_9.

⁷⁵ Binark, **a.g.e.**, s.1080.

CHP yönetimince ifade edildiği üzere, alınan sert tedbirler sayesinde, ülkede yaşanan genel sıkıntının çözüleceği düşünülmüştür. Ancak tedbirler, öylesine sert ve genel yaşam alanını daraltıcıdır ki pek çok kesimde derin hoşnutsuzluklar yaratmaya başlamıştır. Bununla birlikte CHP'nin vaatleri arasında yer alan, vatandaşın geniş kazanç elde edeceği iddiası yalnızca bir vaat olarak kalmıştır.

Öngörülen şekilde Milli Korunma Kanunu çerçevesinde, devlet yönetimi birtakım tedbirlere başvurarak, ülkede ki var olan ya da olası sorunları engellemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda devletin yetkili mercileri tarafından, gerekli görülen mal veyahut malzemelere el konulmuştur. Söz konusu malzemeler çeşitlilik göstermekle birlikte bazen saman, bazen ot dahi olabilmektedir.⁷⁶

Milli Korunma Kanunu'nun verdiği geniş yetki çerçevesi sayesinde ithalat ve ihracat üzerinde düzenlemeler yapabilmek amacıyla, Ticaret Vekâleti'ne bağlı Ticaret Ofisi ve İaşe Müsteşarlığı kurulmuştur. Bu sayede özel ticaret üzerinde, devlet denetimini fiilen kurmak hedeflenmiştir. Ayrıca 1941 yılında Ticaret Vekâlet'ine bağlı olarak, Petrol Ofisi kurulmuş ve Petrol Ofisi'nin yeni yeni ağırlığı hissedilen petrol sorunuyla, akaryakıt ve madeni yağların ithalatı ve dağıtımıyla ilgilenmesi öngörülmüştür.⁷⁷ Savaş döneminde, halka yapılacak her türlü dağıtımı kolaylaştırmak için ise "Halk Dağıtma Birlikleri" kurulmasına, Mayıs 1942'de karar verilmiş ve bu karar valiliklere bildirilmiştir. Halka, bakkallar aracılığıyla dağıtılacak iaşe maddelerinin fiyatlarını da "Fiyat Murakabe Komisyonu" belirlemiştir. Ancak bu tedbirler istenildiği ölçüde etkili olamamış, karaborsa ve vurgun hadiseleri devam etmiştir.⁷⁸

Milli Korunma Kanunu ile birlikte, hükümete verilen geniş yetkilerden bazıları ise şunlardır; ücretli iş yükümlülüğü, çalışma sürelerinin arttırılması, ücret sınırlamasının getirilmesi, hükümetin geçici olarak özel işletmelere el koyması, ithalatta tavan olmak üzere ihracatta taban fiyatlarını belirlemektir.⁷⁹

1942 yılından itibaren ülkede, ekmek üretiminde ve dağıtımında sorunlar baş göstermiş ve karaborsa önlenememiştir. Bu sebepler doğrultusunda Ocak 1942 senesinden itibaren hükümet tarafından, önce Ankara sonra İstanbul ilinde olmak üzere ekmek karneye bağlanmıştır. Karne uygulamasının başlangıcında kişi başı 300

⁷⁶BCA, 30-18-1-2_97-111-14.

⁷⁷ Mustafa Yahya Metintaş-Mehmet Kayran, "Refik Saydam Hükümetleri Döneminde Türkiye'nin Ekonomi Politikası (1939-1942)", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, S. 2, Aralık 2008, s.169.

⁷⁸ M. Selçuk Özkan-Abidin Temizer, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Karaborsacılık (The Black Marketing in Turkey During The World War II)," *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, Volume 2 / 9 Fall 2009, s.320.

⁷⁹ Boratav, a.g.e., s.84.

gr. ekmek alma hakkı tanınırken, Nisan ayından itibaren bu hak 175 gr. olarak belirlenmiştir.⁸⁰ Söz konusu uygulama ise 1 Eylül 1944 tarihine kadar devam etmiştir.

Başbakan Refik Saydam'ın Temmuz 1942 senesinde vefat etmesi sebebiyle bir hükümet değişikliği yaşanmış ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu olmuştur. Saraçoğlu'nun gelişi ile birlikte gıda ve tarım ürünleri piyasası üzerinde var olan devlet denetimi asgariye indirilmiştir.⁸¹ Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun fiyat denetimleri üzerinde yaptığı değişikliklerle birlikte, buğday fiyatları fırlamış ve 1942 ile 1943 yılları arasında savaş süresince yaşanan en yüksek enflasyon oranına ulaşılmıştır.⁸²

Millî Korunma Kanunu, Refik Saydam Hükümeti döneminde daha devletçi, Şükrü Saraçoğlu Hükümeti döneminde ise, daha liberal bir bakış açısıyla hayata geçirilmiştir. Ancak her iki dönemde de var olan hükümetler, ekonomik ve sosyal sorunların önüne geçememiştir.⁸³

Milli Korunma Kanunu'nun, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ni ilgilendiren en temel noktasını ise, 30. ve 31. maddeleri teşkil etmektedir. Dernek, yayımladığı her yazıda ya da dernek yöneticileri tarafından fırsat bulunan her mecrada, Milli Korunma Kanunu'nun 30 ve 31. maddelerini hedefleyerek, çeşitli icraatlar da bulunmuşlardır.30.madde⁸⁴ genel olarak kira bedellerinin, Korunma Kanunu'nun çıkarıldığı tarih olan 1940 senesinin kira bedellerinden fazla olamayacağı belirtilmiş ve böylelikle gayrimenkullerin kiralarna bir sınırlama getirilerek, kira serbestliği ortadan kaldırılmıştır.

31.maddede⁸⁵ ise, Hükümetin gerekli gördüğü maddelerin, azami fiyatlarını tespit etmekte görevli olduğu ve bu doğrultuda da Hükümete her türlü malumatın verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca toptan, yarı toptan ve perakende ticaretle uğraşan tacirin, söz konusu alım satım işlemlerini gerçekleştirirken, satılan mal için fatura düzenleme ve bu faturaları saklama zorunluluğu getirilmiştir.

30.maddenin ihlali üzerine belirlenen ise, 1 senelik kira bedelinden aşağı olmamak kaydıyla, 50 liradan 250 liraya kadar ağır para cezasıdır. Ancak daha sonra 30.maddenin sık sık ihlal edilmesiyle birlikte belirlenen ceza hükmünde değişiklik

---

⁸⁰Tokgöz, **a.g.e.**, s.118-119.

⁸¹**a.g.e.**,119.

⁸²Boratav, **a.g.e.**, s.84-85.

⁸³Binark, **a.g.e.**, s.1056.

⁸⁴Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**,26 Aralık 1940, S.4417.

⁸⁵Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**,26 Aralık 1940, S.4417.

yapılması öngörülmüştür. Söz konusu değişiklikle madde hükmünü itiyat edinmiş⁸⁶ olan suçlulara 2 katı para cezası ayrıca bir aydan altı aya kadar da hapis cezası öngörülmüştür.⁸⁷ 31.madde için ise, madde hükmüne riayet etmeyenler için 25 liradan 250 liraya kadar para cezası ayrıca tekerrürü halinde de 100 liradan 500 liraya kadar para cezasıyla birlikte 7 günden 1 aya kadar hapis cezası öngörülmüştür. Ancak daha sonra gerçekleştirilen çeşitli değişikliklerle ceza hükümleri daha da ağır hale getirilmiştir.⁸⁸

Korunma Kanunu çerçevesinde yasaklanan, kira bedelini arttırma faaliyetine karşı hükümet sert bir tutum sergilemiştir. Hatta 1948 tarihinde eski Sinop Milletvekili Dr. Bahattin Gökdemir hakkında, kira bedelini arttırmaktan dava açılmıştır.⁸⁹

Ancak burada esas nokta Gayrimenkul Sahipleri Derneğinin gözüyle, Milli Korunma Kanunu'nu açıklamaktır. Dolayısıyla Dernek gözüyle, Korunma Kanunu oldukça farklıdır.

Dernek, harp sebebiyle getirilen ve iktisadi hayatı korumayı amaçlayan Milli Korunma Kanunu ile gayrimenkullerin kiralarının artmasının yasaklandığını ifade etmektedir. Bu tutumdaki genel maksat, bütün eşya fiyatları ile birlikte kira bedellerini de sabit tutmak ve böylelikle ülkenin iktisadi durumunu düzenlemektir. Ancak Kanunun hayata geçirilişinden kısa bir süre sonra, karaborsa daha büyük artış göstermiş, Hükümetin ise, para basması ve yaşanan başka türlü iktisadi gelişmeler bağlamında, ülkenin parasının değeri düşmüş bu da karaborsa sebebiyle artan hayat pahalılığını daha da arttırmıştır.⁹⁰

Ayrıca Dernek yönetimi, Millî Korunma Kanunu'nun hangi kira bedelini sabit tutacağı sorusunu da sormaktadır. Çünkü para basılması sebebiyle kâğıt lira adedi artmış ve Kanunun çıkarıldığı dönemi baz alan kira kontratlarında yazılı olan para adedi ile farklılık göstermiştir. Bu tür sorunları önlemek adına Dernek, dünyada ki diğer ülkelerin paralarının değerini, kıymeti hiç değişmemesi sebebiyle altına göre ayarladıklarını açıklamaktadır. Örneğin 1939 senesinde 10 kâğıt lira, bir altının değerine eşittir. Ayrıca Kanunun çıkarılması ile birlikte, 1939 senesindeki kira oranlarının sabit tutulması, kâğıt lira adedine göre değil, değeri artan altına göre yapılması gerekmektedir. Dernek, Kanunun çıkarıldığında, kanun yapıcıların kira

⁸⁶ Türk Ceza Kanununun 572.maddesine göre; iki defa mahkûm olduktan sonra aynı fiili tekrar işleyenler o fiili itiyat etmiş sayılır. Bkz; **BCA**, 490-1-0-0_1452-15-2 Lef 85.

⁸⁷ **BCA**, 490-1-0-0_1452-15-2 Lef 84-93.

⁸⁸ **BCA**, 490-1-0-0_1452-15-2 Lef 104-111.

⁸⁹ **BCA**, 30-10-0-0_9-52-26/030_10_00_00_9_52_21.

⁹⁰ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.3

oranlarını 10 kâğıt liranın, bir altına eşit olma şartıyla, kiraların sabit tutulmasını düşündüklerini ileri sürmektedir. Bu durumda da ise, kâğıt lira düştükçe bedelinin de 1939 yılının altın lira değerine göre otomatik olarak ayarlanması ve artması gerektiğini savunmaktadır. Fakat Dernek, bu tür iktisadi bir ayarlanma yapılmaması sebebiyle, Kanunun ruhuna ve amacına aykırı bir tavır takınıldığını iddia etmektedir. Hatta Dernek yönetimi, söz konusu tezlerinin dikkate alınmamasından kaynaklı, hayat pahalılığının arttığını ve mülk sahiplerinin kira olarak aldıkları bedellerin gittikçe düştüğünü ifade etmişlerdir.⁹¹

Dernek yönetiminin, Mülkiyet Mecmuasında 1948 tarihinde yayınladığı yazısına göre, 1948 yılındaki kâğıt paranın, 1939 yılındaki kâğıt paraya göre değerinin yüzde dört yüz düştüğünü belirtmektedir. Bu doğrultuda, 1939 senesinde üç altın liraya eş değer olan, 30 kâğıt liraya mülkünü kiraya veren bir mülk sahibi, 1948 senesinde bir altından daha az kıymete sahip olan 36 lira kira bedeli almaktadır. Ki söz konusu miktar 1939 senesinin 3 lirasının ancak dörtte biri kıymetine denk düşmektedir.⁹²

Burada Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin esas itiraz noktaları, Milli Korunma Kanunu'nun ekonomide bir düzen sağlamak amacıyla alınacak kira bedellerinin, kâğıt lira üzerinden sabit tutulmasıdır. Zira zaman içinde paranın değerinde ciddi bir düşüş yaşanmış ancak hayat pahalılığı tavan yapmıştır. Dolayısıyla da kira bedelinin değeri düşen kâğıt para üzerinden sabit tutulması sebebiyle mülk sahipleri günün ekonomik şartlarında zam yapamaz hale gelmiş bu sebeple de ciddi maddi kayıplar yaşanmaya başlamışlardır.

“Hükümet harbi takip eden ilk sene içinde fiyatlarda istikrar temin etmek fikriyle Milli Korunma Kanunu çıkardı. Vazi kanununun maksadı günkü para kıymetine göre yani altın lira 10 kâğıt lira hesabıyla o günkü eşya fiyatlarını tutarak bir istikrar sağlamak idi. Kâğıt paranın kıymeti düştükçe yani altının kıymeti kâğıt olarak arttıkça önüne geçilemez bir karaborsa yaratıldı ve hükümetin bütün tedbirleri suya düştü. Millî Korunma Kanunu da maksada hizmet etmekten uzak kaldı.

Yalnız emlak icralarının 1939 senesi kâğıt lira adedince sabit tutmağa yaradı. Bu kanun yüzünden zarar gören bir zümre senelerce mütevekkilane kanunun ruhuna itaat etti ve kara günler için biriktirdiği parayı sarf etti veya istikraz yoluyla

⁹¹Mülkiyet Mecmuası,20 Mart 1948, S.1, s.3.

⁹¹Mülkiyet Mecmuası,20 Mart 1948, S.1, s.3.

⁹²Mülkiyet Mecmuası,20 Mart 1948, S.1, s.3.

yaşamağa çalıştı.”⁹³ Diyerek de durumu açıklamaya ve neden Milli Korunma Kanunu’na karşı durduklarını belirtmeye çalışmışlardır.

2. Siyasi Gelişmeler

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’na son ana kadar katılmama çabası göstermiş olsa bile savaşın yıkıcı etkilerinden kaçamamıştır. Savaşın etkisi bir yana, savaş sonrası oluşturulacak olan düzene dâhil olmak, savaşa girmeyen Türkiye açısından da başka bir sorun haline gelmiştir.1945 senesine gelindiğinde, kabataslak da olsa İkinci Dünya Savaşı’nın nasıl sonuçlanacağı görülmeye başlanmış ve bu sebeple dünyaya yeni bir şekil verilmesi gerekliliği doğmuştur.

Savaş bitmeden dünya düzenine şekil vermek amacıyla, 4-11 Şubat 1945’de, Kırım’da bir konferans düzenlenmiştir. Yalta’da bir araya gelen Roosevelt, Stalin ve Churchill, pek çok konuyu tartışmış ve bu konulardan bazıları doğrudan Türkiye’yi ilgilendiren meseleler olmuştur. Zira 10 Şubat tarihli toplantıda, Rusya’nın lideri Stalin, Türkiye’nin boğazları ve Montreux’nün⁹⁴ durumuyla ilgili fikirlerini beyan etmiştir. Stalin, Türkiye’nin yalnızca savaş zamanlarında değil, savaş tehlikesi halinde de Boğazları kapatma hakkından rahatsızlık duymakta ve bu sebeple de Boğazlarda serbest geçiş rejimi talep etmektedir. Roosevelt ve Churchill’in de konuya olumlu yaklaşımlarıyla, konferans sonrası toplanacak olan üç ülkenin

⁹³ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.5.

⁹⁴ Lozan Barış Antlaşmasıyla, Boğazların sahip olacağı rejim, bu antlaşmaya ek olan bir sözleşme ile düzenlenerek denetimi uluslararası bir komisyona bırakılmıştı. Ancak dünyanın dengesinin, savaş yönüne doğru kaymasıyla boğazlarda tam bir hâkimiyet sağlanamaması, Türkiye’nin güvenliğini tehdit eder bir hal almıştır. Bu sebeple de 22 Haziran 1936 tarihinde Montreux Konferansı, Avustralya, İngiltere, Bulgaristan, Fransa, Yunanistan, Romanya, Sovyetler Birliği, Türkiye ve Yugoslavya devlet temsilcilerinin katılımıyla çalışmalarına başlamıştır. Konferansta Türkiye’yi temsil eden isimler; Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras başkanlığında, Londra Büyükelçisi Fethi Okyar, Paris Büyükelçisi Suad Davaz, Dışişleri Bakanlığında Büyükelçi Numan Menemencioğlu, Genelkurmay ikinci başkanı Korg. Asım Gündüz, Türkiye’nin Milletler Cemiyeti’ndeki sürekli Delegesi ve Sivas Milletvekili Necmettin Sadak olmuştur. Fakat bu ekibin yanı sıra, on bir diplomat, yedi yüksek rütbeli asker, iki uzman yüksek memur, dört enformasyon işleriyle görevli olmak üzere 24 yedek üye de bulunmaktadır. Konferans sonucunda, 20 Temmuz 1936’da imzalanan Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile İstanbul ve Çanakkale boğazları üzerinde tam bir egemenlik sağlamış ve boğazların tüm denetimi tümüyle Türkiye’ye bırakılmıştır. Yine bu sözleşmeyle, Boğazların savaş gemileri tarafından kullanılmasında, Türkiye’nin güvenlik çıkarlarını gözeterek, Karadeniz’e kıyısı olan ve olmayan devletler ayrımı yapılmış ve Karadeniz’e kıyısı olanların yararına ayrıcalıklar sağlanmıştır. Bkz; Hüseyin Tosun, “*Montreux Boğazlar Sözleşmesi (Boğazlar Sorununda Son Aşama)*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.13,1994, s.87-112.

dışişleri bakanları toplantısında, boğazlar konusu üzerine, ülkelerin önerilerini sunma kararı verilmiştir.⁹⁵

Fakat Yalta Konferansı'nda,1 Mart 1945 tarihi itibariyle Almanya ve Japonya'yla savaş durumunda olan devletlerin kurucu üye olarak, Nisan sonunda gerçekleşmesi planlanan San Francisco'da ki Birleşmiş Milletler toplantısına davet edilmeleri kararı alınmıştır. Bu sebeptendir ki Türkiye, 23 Şubat 1945'de Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Söz konusu hareketle Türkiye, B.M konferansına kurucu üye olarak katılma hakkını kazanmıştır.⁹⁶

Türkiye, 5 Mart 1945 tarihinde resmen davet edilerek San Francisco Konferansına katılmıştır. Ve bu sayede de Türkiye, Birleşmiş Milletler teşkilatının kurucu üyeleri arasındaki yerini almıştır. Konferansın Türkiye açısından bir başka önemi ise, ülkenin demokrasi üzerine vermiş olduğu mesajlardır. San Francisco Konferansına giden heyette bulunan Feridun Cemal Erkin'inin ifadesine göre, İsmet Paşa'nın, Amerikalıların sorması halinde, en kısa zamanda demokrasiye geçileceğini söylemeleri talimatını verdiğini ifade etmiştir. Zira yeni kurulacak dünya düzeninde demokrasi, önemli bir kavram olarak yükselmeye başlamıştı. Bu sebeple de çok partili hayata geçiş, dış faktörler sebebiyle de hızlanmıştır.⁹⁷

Lakin Türkiye'nin savaş ilan etmesi, S.S.C.B. için yeterli olmamış ve bu nedenle de 19 Mart 1945 tarihinde S.S.C.B. Dışişleri Bakanı Molotov, Türkiye Büyükelçisi Selim Sarper'i makamına davet etmiştir. Davet sonucunda, S.S.C.B. 'nin 20 seneden beri Türk-Sovyet ilişkilerinin temeli haline gelen, 17 Aralık 1925 Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasının süresinin uzatılmayacağını ve bu antlaşmanın feshini bildiren bir nota, Türkiye'nin Büyükelçisine verilmiştir.⁹⁸

Sovyetlerin notası üzerine Türkiye, 4 Nisan 1945'de isteklerinin ne olduğunu sorarak, yeni bir pakt yapılmasını da önermiştir.7 Haziran'da konuyu görüşmek üzere Molotov, Selim Sarper'i davet ederek taleplerini sıralamıştır. Sovyetlerin genel olarak ileri sürdükleri talepleri, Türkiye'nin Doğu sınırında değişiklik yapılması (Kars ve Ardahan bölgelerinin S.S.C.B. 'ye terki), Boğazlarda S.S.C.B. 'ye bir üs verilmesi ve Montreux'nün yeniden gözden geçirilmesidir. Talepler, İsmet İnönü

---

⁹⁵ Mustafa Aydın, "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1939-1945" (Baskın Oran ed.), **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul,2014, s.472.

⁹⁶ Aydın, **a.g.e.**, s.472.

⁹⁷ Ercan Haytoğlu, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)", **PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.3, 1997, s.46-54.

⁹⁸ Aydın, **a.g.e.**, s.472-473.

tarafından, sert bir biçimde reddedilmiş ve bu nedenle de 1945'in ortalarından itibaren Türkiye yoğun bir Sovyet baskısı altında kalmıştır.⁹⁹

Postdam Konferansı,17 Temmuz ve 2 Ağustos 1945 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş, Avrupa'da yaşanan gelişmeler ve o sırada devam eden Uzakdoğu savaşı görüşülmek üzere toplanılmıştır. Bu konferans da Stalin, Boğazlar meselesi konusunda ki niyetini, Marmara'da bir pozisyon verilmesi uygun olmazsa, Dedeağaç'ta bir üs verilip verilemeyeceğini sorarak açık bir biçimde belirtmiştir. Konferansta, Montreux'nün değiştirilmesi ve Müttefiklerin bu konudaki düşüncelerini Türk Hükümetine iletmeleri fikri üzerinde uzlaşmış, fakat bunun haricinde ki herhangi bir konuda karar alınmadan konferans dağılmıştır. Lakin bu karara rağmen Sovyetler, Boğazlarla ilgili tekliflerini, müttefiklerinin bilgisi olmadan 8 Ağustos 1946'da bir notayla Türkiye'ye bildirmiştir. Bu sebeplerdir ki ABD, İngiltere ve Sovyet Rusya arasında sorun yaşanmış ve ABD ile İngiltere'nin, Türkiye'nin Boğazlar konusunda ortaya koyduğu görüşlerine yakınlaşmalarıyla sonuçlanmıştır.¹⁰⁰

Türkiye'ye, Sovyetler karşısında tek kalmış olması sebebiyle, ilk açık destek ABD'den gelmiştir. Bu doğrultuda, ABD'de vefat eden büyükelçi Münir Ertegün'ün cenazesinin, Missouri savaş gemisiyle Türkiye'ye gönderilmesine karar verilmiştir. Missouri gemisi, ABD donanmasının en büyük gemilerinden birisi olması dışında, Japonya'nın İkinci Dünya Savaşını kaybetmesi sonucunda teslim olma belgesini bu gemide imzalaması açısından da önemli bir yere sahiptir. Geminin, İstanbul'a gelişi büyük bir olay yaratmış ve bu olay dönemin gazetelerine de yansımıştır.¹⁰¹ 6 Nisan 1946 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, yaşanan gelişmeler "*Missouri Büyük Sevgi ve İlgile Karşılandı*" başlığı altında, filonun gelişinin Türk ve Amerikan dostluğunun parlak bir ifadesi olduğu notu düşülerek, kamuoyuna sunulmuştur.¹⁰²

Missouri'nin gelişiyle hareketlenen ABD-Türkiye ilişkisi, 7 Mayıs 1946'da imzalanan bir anlaşmayla daha da sıcak hale gelmiştir. Bu anlaşmayla ABD, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında aldığı borçların tamamını silmiştir.¹⁰³

Türkiye de ise, Bakanlar Kurulu tarafından,14 Mayıs 1946 tarihinde T.B.M.M.' ye Milletvekili Seçimi Hakkında Kanun Tasarısını sunmuştur. Fakat tasarıda, ufak değişiklikler öngörülmüş ve tek dereceli seçim sistemi tasarıyla

⁹⁹ a.g.e., s.474.

¹⁰⁰ a.g.e., s.474-475.

¹⁰¹ Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitapevi, Ankara, ,2008, s.30.

¹⁰² **Cumhuriyet Gazetesi**,6 Nisan 1946, s.1.

¹⁰³ Çağrı Erhan, "*ABD ve NATO'yla İlişkiler*", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014 s.525.

eklenmiştir. Seçmenler, resmi yöneticilerin gözetiminde, daha önceden hazırlanmış bulunan parti listelerini sandıklara atacak ve böylelikle herkesin gözü önünde bir oy kullanma işlemi sağlanılacaktır. Dolayısıyla da muhalif bir partiye oy vermek, güçleşecektir. Biten oy işlemi sonucunda yapılan sayım ve yine aynı kişiler tarafından tutulan tutanaklar, Vali'ye gönderilecektir. Değerlendirilen oylar ise, tutanaklara geçirildikten sonra yakılarak yok edilecek ve böylece herhangi bir itiraz şansı kalmayacaktır. Meclis'te pek çok tartışmaya konu olan tasarı, 5 Haziran 1946'da T.B.M.M.'de kabul edilmiştir.¹⁰⁴

Tasarının kabul edilişinden 5 gün sonra, yani 10 Haziran 1946 tarihinde, CHP Kırklareli Milletvekili Nafi Atuf Kansu'nun önergesi üzerine T.B.M.M., seçim kararı almıştır. İçişleri Bakanlığı ise, yapılacak olan erken genel seçim tarihini 2 Temmuz'da resmen açıklamış ve 21 Temmuz da seçimin gerçekleşeceğini ilan etmiştir.¹⁰⁵

Ülke açısından 21 Temmuz 1946'da gerçekleştirilen seçim, içinde pek çok ilki ve tartışmayı barındırmaktadır. Zira 1946 seçimi, ülke tarihinde ki tek dereceli seçim sisteminin uygulandığı ve birden fazla partinin katıldığı, ilk milletvekili genel seçimidir.¹⁰⁶ Seçimin sonucunda CHP 397 milletvekili, DP ise, 61 milletvekili ile T.B.M.M.'de temsil hakkı kazanmıştır.¹⁰⁷

Tartışmaların odağında 1946 seçimlerinin olmasının temel sebebi, ülke genelinde yaşandığı iddia edilen çeşitli baskı ve hatta hilelerin varlığıdır. 1946 seçiminin mevcut seçim yasası gereğince yapılması, şaibe iddialarının temelini oluşturmaktadır. Zira seçmen listeleri, yargı denetiminde hazırlanması gerekirken, yörenin mülki amirleri tarafından oluşturulan komisyonlar ya da muhtarlar, söz konusu görevi yerine getirmişlerdir. Ayrıca seçmenlerin, açık oy kuralı gereğince oylarını açık bir biçimde sandığa intikal ettirmeleri, oyların tasnifinin gizli olması da, seçimin eleştirilen diğer yönleri olmuştur.¹⁰⁸

Dış politika da ise Sovyetler tarafından Türkiye'ye, 8 Ağustos ve 22 Ağustos 1946 tarihlerinde boğazlar konusundaki isteklerini yineledikleri notalar yollanmış, fakat bu sefer notaları ABD ve İngiltere'nin desteğiyle reddedilmiştir. S.S.C.B. tarafından, 24 Eylül'de bir kez daha aynı içerikli nota yollanmış, fakat bu tarihten sonra söz konusu talepleri gündemden düşmüştür.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Cemil Koçak, **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s.520-526.

¹⁰⁵ **a.g.e.**, s.526.

¹⁰⁶ **a.g.e.**, s.528.

¹⁰⁷ **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012, s. 8.

¹⁰⁸ Çavdar, **a.g.e.**, s.14.

¹⁰⁹ Aydın, **a.g.e.**, s.475.

ABD ve Sovyetler,1947 senesinin başına kadar iyi derecede diplomatik ilişkilerini sürdürmüş ancak, bu tarihten sonra iş birlikleri yavaşça ortadan kalkmaya başlamıştır. Ayrıca Amerikan kamuoyunda yaratılan, ‘kıızıl tehlike’ korkusuyla da hem halkın hem de yöneticilerin Sovyetlere olan bakış açısında değişim yaşanmıştır. Yaşanan değişimin ilk göstergesi ise, ABD Başkanı Harry Truman’ın 12 Mart 1947’de Kongre’de yaptığı konuşma olmuştur. Konuşmasında Truman, ilk kez dünyanın iki kutuplu bir ideolojinin arasında bölünmek üzere olduğundan bahsetmiştir. Başkanın konuşmasıyla ortaya çıkan ‘Truman Doktrini’, doktrinin Amerikan Kongresinde kabul edilmesiyle yasalaşmıştır. Kongre’de ‘Yunanistan ve Türkiye’ye Yardım Yasası’ olarak yasalaşan Truman Doktrini, 22 Mayıs 1947’de, doktrinin sahibi Truman’ın imzasıyla yürürlüğe girmiştir.¹¹⁰ Doktrin sayesinde ABD, Türkiye ve Yunanistan’a askeri ve ekonomik açıdan yardım etmeyi kabul etmiş ve bu sayede Sovyet tehdidinin Yunanistan ve Türkiye’yi etkilemesinin önlenmesi amaçlanmıştır.¹¹¹

Ancak Doktrinin Türkiye’ye yardım edilmesini öngörmesinin dışında bir başka önemli gelişmeye de sahne olmuştur. Zira Truman Doktrinin ABD Kongresi’nde konuşulduğu sırada Ohio Temsilcisi George Bender tarafından, CHP yönetimi “küstah bir diktatörlük” olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan ABD kaynaklı demokrasi çizgisine geçişin Türkiye ’ye baskılandığı söylenebilmektedir.¹¹²

Daha sonraki süreçte ise, ABD’nin Marshall Planı çerçevesinde savaştan zarar görmüş olan Avrupa’da ki ülkelere ekonomik içerikli destek yardımları yapılmaya başlanmıştır.¹¹³Yardım yapılan ülkelere biride, Türkiye olmuş ve 1948-1952 yılları arasında toplam 352.000.000 dolar yardım gerçekleştirilmiştir. Ve sonuç olarak, Truman Doktrini ve Marshall yardımlarıyla Türkiye, neredeyse her alanda dışa bağımlı hale gelmeye başlamıştır.¹¹⁴ Marshall Planı çerçevesinde, tarım makineleri ithal edilmiş ve bu ithalatın sonucunda Türkiye’de kırsal işsizlik ve kırdan kente göç akımı gerçekleşmiştir.¹¹⁵

Türkiye çok partili siyasal yaşama geçiş süresinde, pek çok uluslararası meseleyle mücadele halinde bulunmuştur. Dolayısıyla uluslararası ortamda yaşananlar ülke içindeki siyasal yaşamada yön vermiştir.

---

¹¹⁰ a.g.e., s.530.

¹¹¹ Akşin, a.g.e., s.240.

¹¹² Caner Sancaktar, “Türkiye’de Çok Partili Rekabetçi Siyasetin Doğuşu: Siyasal Değişimin İç ve Dış Dinamikleri”, **Bilge Strateji -Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırma Dergisi**, C. 4, S. 7, 2012, s.51.

¹¹³ Çavdar, a.g.e., s.31.

¹¹⁴ Erhan, a.g.e., s.542.

¹¹⁵ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Sarmal Yayınevi, İstanbul,1995, s.110.

B) Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Kuruluşu ve Amaçları

İkinci Dünya Savaşı'nın ülke içinde yarattığı ekonomik, sosyal, siyasal yansımalar son derece derin ve sarsıcı olmuştur. 1945 öncesi ve sonrası Türk Siyasal Hayatında yaşanan değişim, aslında toplumun yaşadığı değişimin bir tezahürü niteliğindedir. Söz konusu sebepler, yalnızca siyasal alanda değişiklik yaratmakla kalmamış, toplumun her kesimini de çeşitli şekillerde etkilemiştir. Bu amaçla pek çok dernek ortaya çıkmıştır. Gayrimenkul sahipleride kendilerinin zarar gördükleri iddiasıyla bir dernek çatısı altında toplanma gereği duymuşlardır.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin yönetim kadrosu tarafından, kuruluşuna ortam hazırlayan etkenleri şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir gün geldi küçük ve orta mal sahipleri: hassaten mülklerinin iradiyle geçinen yüzbinlerce vatandaşı, hayat pahalılığının dört beş misli artması yüzünden ıstıraplar çekti. Mülklerini onaracak parayı tedarik etmekten aciz kaldı. Malları harap oldu. Sık sık bir küçük mülkün çöküp yıkılarak birkaç kişinin enkaz altında can verdiği veya ağır yaralandığı duyuldu ve işitilmektedir. Şehirlerin imarına yardım eden büyük mal sahipleri de toprağa döktüğü servet ve sermayesinin sifıra düştüğünü görmeye kanunun hükümlerine karşı ruhunda isyan duymaya başlayan bazı mülk sahiplerinin gözleri karardı, saçları dikenleşti, kanuna itaat duygusu azaldı. Çünkü bu kanun haksızdı, adaletsizdi, yalnız bir takım vatandaşı gözetiyordu. Daha doğrusu hükümet bu kanunla mal sahibi kesesinden kiracılara lütuflar ve ihsanlar yapıyordu. Mülk sahibinin türlü ve devamlı müracaatlarına kulak asmıyordu.

Haklı davasını münferiden kazanamayacağını anlayınca bir dernek kurdu, tasarruf haklarının iadesi vekâletini bir nizamname ile bu derneğe verdi.”¹¹⁶

Dernek ilk önce, 19 Kasım 1946 tarihinde Gayri Menkul Mal Sahipleri Derneği adıyla Avukat Mustafa Naim Bey'in yazıhanesinde kurulmuştur.¹¹⁷ Daha sonra ise adı değiştirilerek, Gayrimenkul Sahipleri Derneği halini almıştır.¹¹⁸ Dernek merkezi ise, 1946 tarihli Dernek tüzüğünde; Galata, Ömer Abit Han, kat: 4

¹¹⁶ Milli Kütüphane, 1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköyde..., s.3-4.

¹¹⁷ Süreyya İlmen, Teşebbüslerim ve Reisliklerim, Hilmi Kitapevi, İstanbul, 1949, s.234.

¹¹⁸ Ö. Kürşad Karacagil, **Süreyya İlmen'nin Hayatı, Faaliyetleri ve Eserleri**, Yayınlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2011, s.186.

no:10 numaralı adres olarak belirtilmiştir.¹¹⁹ Derneğin, Mustafa Naim Bey'in yazıhanesinde kurulduğunu haber alan Süreyya İlmen¹²⁰ hemen gidip kayıt olduğunu ifade etmiştir. Zira İlmen, mülk edinme ve tasarruf haklarını kullanamadıklarını, bu durumu değiştirmeyi amaçlayan Derneğin, ses çıkaran tek kuruluş olarak hayat geçirildiğini belirtmiştir. Bu sebeple de dahil olmak istediğini açıklamış ve zaman içerisinde de oldukça aktif bir katılım sağlayarak bir süre için Gayrimenkul Sahipleri Derneği başkanlığı görevini de üstlenmiştir.¹²¹

Gayrimenkul Sahipleri Derneği Ana Tüzüğü'nde kurucuları; Asaf İlbay (eski Ankara Şehremini), Zühtü Sabit Bilimer (tüccar), Ferit İbrahim Yurtsan (Doktor), Muzbiryar Artin (Doktor), Abdülhalim Faik Yüce (avukat), Hüsamettin Kavalalı (hukuk mezunu) olarak belirtilmiştir.¹²²

Derneğin kendisine ait yayın organı, Mülkiyet Mecmuasıdır. Derneğin yönetim kurulu, söz konusu mecmuanın adını neden Mülkiyet olarak seçtiklerini ise, şu şekilde ifade etmektedirler: *“Esefle itiraf etmeğe mecburuz. Güzel Türk vatanında mülkiyet terbiyesi eksiktir. Hükümet ve şahıslar çok kere mülkiyet ve tasarruf hakları davasında ihmalkârlardır... Bu ve diğer sebeplerle biz gazetemize mülkiyet adını verdik ve tasarruf hak ve hürriyetini ideal sayarak bu hakları korumak kararını aldık”*¹²³

¹¹⁹ BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 23. Fakat daha sonra 1948 yılında yaşanan bir değişiklikte Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin genel merkezi Beyoğlu, Küçükkapı İpek Sokak no:4 adresi olmuştur. Bkz; **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.2, s.16.

¹²⁰ Süreyya İlmen, 1874 yılının Nisan ayında Karadağ'ın Podgoriçe (Podgorica) şehrinde doğmuştur. Babası, II. Abdülhamit'in Seraskeri olan Rıza Paşa'nın oğlu yine Serasker olan Mehmed Rıza Paşa'dır. Ailesinin askeriye içindeki yüksek konumu kendisine yine askeri alanda pek çok avantaj sağlamıştır. Yine bu avantaj sayesinde genç yaşlarda Avrupa'yı görmüş ve 27 yaşında Tuğgenerallik rütbesine yükselmiştir. 6 Eylül 1895 yılında Yüzbaşı Salih Bey'in kızı Adalet Hanım ile evlenmiştir ve üç çocuk sahibi olmuşlardır. Paşanın oğullarından Hayri Bey Atatürk'ün eşi Latife Hanımın kız kardeşi Vecihe hanımla evlenirken, kızı ise Latife Hanımın erkek kardeşi İsmail Bey ile başarısız bir evlilik yapmıştır. Fakat Maria Violet'ten de 3 erkek evladı daha bulunmaktadır. Farklı alanda faaliyet göstermiş olmasına rağmen en dikkat çekici özelliklerinden birisi, Osmanlı Devleti'nde askeri havacılık konusundaki icraatlarıdır. Millî Mücadele'ye destek olmak için Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadıköy şubesi başkanlığını üstlenerek şube vasıtasıyla Anadolu'ya çeşitli yardımlar göndermiştir. Faaliyet alanlarının çeşitliliği konusunda pek çok örnek bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Süreyya Sineması, Süreyya Plajı ve Yoğurtçu parkıdır. Ticari faaliyetlerine ise; Süreyya Mensucat Fabrikası, İstanbul Sanayi ve Ticaret Odası üyeliği, İstanbul Sanayi Birliği Başkanlığı gösterilebilirken, siyasal alandaki faaliyetlerine; Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası milletvekillikleri ile Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi başkanlığı birer örnektir olarak sayılmaktadır. 6 Şubat 1955 tarihinde 81 yaşındayken Kadıköy'ün Moda semtinde vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ö. Kürşad Karacaçıl, **Süreyya İlmen'nin Hayatı, Faaliyetleri ve Eserleri**, Yayınlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2011.

¹²¹ İlmen, Teşebbüslerim ve Reisliklerim, s.234-236.

¹²² BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 23. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Mülkiyet Mecmuası**, 15.06.1948, S.5, s.12.

¹²³ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği başkanı olan Asaf İlbay¹²⁴ mecmuayı çıkararak neyi hedeflediklerini, yine aynı mecmuada açıklamaktadır. Sayın İlbay'a göre Mülkiyet Mecmuası, mülkiyet hakkının bireyler tarafından özgürce kullanılmasını sağlamak, gayrimenkul sahiplerini tek bir çatı altında birleştirerek, ekonomik, kültürel ve sosyal bakımdan kaynaşmalarını sağlamak amacıyla var olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca İlbay mecmuanın, yine gayrimenkul sahiplerine tavsiyelerde bulunmak, sorunlarını çözmek, sigorta ve kredi işlemlerinde yol göstermek gibi pek çok işlevi olacağını da eklemiştir.¹²⁵ İlbay, mecmuayı çıkarmak uğruna arkadaş grubu ile birlikte çok çalıştıklarını ve çıkarılan mecmuayı herkese ulaştırmaya çalıştıklarını, milletvekillerine ise ayrıca yolladıklarını belirtmiştir. Ancak salt çabalarının dergiyi ulaştırmakla kalmayıp, devletin önemli görevlerini yürüten diğer kişilere, telgrafla da ulaşarak sorunlarını iletmeye çalıştıklarını açıklamıştır.¹²⁶

1.Gayrimenkul Sahipleri Derneği Tüzüğü

Gayrimenkul Sahipleri Derneği,19 Kasım 1946 tarihinde kurulmuş ve kuruluşundan itibaren ilk 15 gün içerisinde hazırlanan tüzüğü¹²⁷ yayınlanmıştır. Ancak İstanbul Savcılığı, 16.12.1946 günü ve 946-156 sayılı yazısı ve İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinin 19.12.1946 günü ve 81-103-1462 sayılı tezkerelerinde Cemiyetler Kanunu'na göre bazı değişiklikler ve ilaveler istenmiştir. Bu sebeple derneğin yönetim kurulu bir sene gibi bir süre içerisinde bazı tüzük maddelerinde değişikliğe gitmiştir.¹²⁸

Ancak iki tüzüğünde incelenmesi sonucunda, göze çarpan en önemli değişiklik, derneğin yönetici kısmı olmuştur. Derneğin 1946 yılında yayınlanan ilk

---

¹²⁴ Asaf İlbay 1882 yılında Selanik'te dünyaya gelmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın arkadaşlarından olan Asaf Bey Hendese-i Mülkiye-i Şahane Mektebi Mezunudur ve harp madalyası sahibidir. Aydın, Adana, Konya, Adalar, Aydın, Çanakkale, Balıkesir de Müfettiş Yardımcılığı, Bitlis Nafia Baş Mühendisliği, Bayındırlık Vekâleti Bayındırlık Umum Müdür Yardımcılığı, Bayındırlık Umum Müdürlüğü, Ankara Belediye Başkanlığı ve 3.Dönem Bilecik Milletvekilliği gibi önemli görevler icra etmiştir.14 Ocak 1957 tarihinde vefat etmiştir. Bkz.Cem Kılıç, **Türk Siyasal Hayatında Muhalefet(1945-1950)**,Doktora tezi,Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara,2015, s.395;Ayrıca bkz.**Habertürk Gazetesi**, 09.11.2014, <http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/1007642-ataturkle-igili-57-yillik-sir-ortaya-cikti> ; **Akşam Gazetesi**, 09.11. 2014, <http://www.aksam.com.tr/yasam/ataturkle-igili-57-yillik-sir-ortaya-cikti/haber-352647> .

¹²⁵Mülkiyet Mecmuası, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

¹²⁶ İlmen, **a.g.e.**, s.234.

¹²⁷BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 22-25.

¹²⁸Mülkiyet Mecmuası, 20 Mart 1948, S.1, s.14.

tüzüğünün 21.maddesinde; “Genel Sekreter resmi ve gayri resmi her yerde kendisi veya vekili vasıtasıyla derneği temsil eder.”¹²⁹ İfadesi yer almaktadır. Ancak 15 Temmuz 1948 tarihinde yayınlanan tüzüğünün 21.maddesinde; “Başkan resmi ve gayri resmi her yerde kendisi veya vekili vasıtasıyla derneği temsil eder”¹³⁰ şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca 1946 tarihli tüzüğün 16.maddesinde “Yönetim kurulu ilk toplantısında üyelerden birini genel sekreterliğe ve diğer birini de (sayman)lığa seçer. Alfabe sırasıyla her toplantıda üyelerden birisi müzakereyi idare etmek üzere Başkanlık yapar. Yönetim kurulu üç kişiyi de haysiyet divanına üye olarak ayırır” şeklinde belirtilmiştir. Fakat değişiklik ile birlikte bu madde; “Yönetim kurulu her sene ilk toplantısında bir başkan, bir başkan vekili, bir genel sekreter, bir (sayman-veznedar) seçer.” halini almıştır. Buradan anlaşılacağı üzere kurulduğu tarihte başkan yalnızca toplantıyı idare eden ve her toplantıda değişen bir konumdayken, değişiklikle birlikte oylamayla seçilen,1 yıl görev yapan ve derneği temsil eden bir vasıf kazanmıştır. Bu sebeptendir ki 30.12.1946 yılında Milletvekillerine hitaben yazılmış bir belgede ‘Genel Sekreter Asaf İlbay’ imzası göze çarpmaktadır. ¹³¹

Bu değişiklik sebebiyle, dernek başkanı seçilme zorunluluğu doğmuştur. Söz konusu konuma seçilen isim ise, Süreyya İlmen’dir. Ancak kendisinin ismi her ne kadar kurucu kadronun içinde yer almasa da, her daim derneğe destek vermiştir. Bu sebeple de Mülkiyet Mecmuasında kendisinden şu şekilde bahsedilmektedir:

“Tüzükte yazılı aidatın azami haddini ödemekten başka her ay 90 lira ödeyen ve bu teberrüü bir sene müddetle idame ettirmeği taahhüt eden ve yönetim kurulumuza kıymetli fikirleriyle de derneğimize hizmet eden emekli General Süreyya Ağabeyimizin tüzüğün II. maddesi hükmüne göre onursal üye adile derneğin şeref levhasına yazılmasını ve kendilerine kongre adına teşekkür edilmesini rica eder, yüksek kongreye başarılar dileriz.” ¹³²

Derneğin genel amacı ise, tüzüklerinin 3.maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Bu maddede, mal sahiplerinin haklarını ve hürriyetlerini kanun yoluyla korumak, sahip oldukları gayrimenkullerinin devamlılığını sağlamak, mülk sahibi olanları Gayrimenkul Sahipleri Derneği vasıtasıyla tanıştırmak beraberlik duygularını

¹²⁹ BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 24.

¹³⁰ Mülkiyet Mecmuası, 15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

¹³¹ BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 17. Ayrıca 21.12.1946 tarihinde de 16.madde gereği alfabe sırası kuralıyla Emekli Topçu Vasıf Göncü’nün başkanlığında toplandığı belirtilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 18.

¹³² Mülkiyet Mecmuası, 20 Mart 1948, S.1, s.15.

güçlendirmek ve bu sayede doğal afetler sebebiyle zarara uğrayan üyelere yardım eli uzatmak olarak açıklanmaktadır.¹³³

Fakat 3.madde ile Gayrimenkul Sahipleri Derneği Yönetiminin vurguladığı esas nokta, aslında mülkiyet haklarının dokunulmaz olduğu ve bu konuda yapılacak ya da yapılmış olan ihlallere karşı derneğin, hukuk yoluyla mücadele edeceğidir. Nitekim hükümetçe haklarına saldırı olarak niteledikleri, mülkiyet haklarının kullanımına yönelik olan kısıtlayıcı tutum karşısında, ciddi bir mücadeleye girişmişlerdir. Ve bu mücadeleyi de anayasal hakları olarak belirtip, meşruiyet kazandırmaya çalışmışlardır.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği Yönetim Kurulu, Derneğin temel gayesini Tüzüklerinde neşrettiklerinden hariç şu cümlelerle belirtmişlerdir: *“Bu cemiyetin gayesi: Milli Korunma Kanununun himayesinde, bu pahalılık zamanında, dokuz seneden beri elalemin evinde, bedavaya denilecek derecede pek ucuz bir kira ile oturan kiracıların tahakkümü altında inleyen, kiracıları tarafından tahrip edilen binalarını tamir ettiremeyen, malı mülkü olduğu halde aç ve çıplak yaşayan, ağır vergiler altında ezilen, kiracılarla mahkeme kapılarında bir iki sene uğraştıktan sonra neticesi hakimlerin takdirine kalan, küçük emlak sahiplerinin haklarını korumak; bankalarda paralarını hapsederek şehirlerimizi imar için medeniyet namına muazzam binalar vücuda getirmiş olan ve lakin korunma kanunu dolayısıyla koydukları sermayenin faizini bile alamayan büyük emlak sahiplerinin de keza haklarını müdafaa etmek için savaştıktan ibarettir.”*¹³⁴

Dernek yönetimi, kuruldukları günden itibaren mal sahiplerinin tasarruf haklarını korumak ve çektikleri sıkıntıları gidermek üzerine, mücadele ettiklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda kanuni yollar kullanılarak, Hükümetle iletişim kurmak üzere çeşitli teşebbüslerde bulunduğu, broşürler bastırılarak mal sahibinin ellerinden alınan haklarının geri verilmesi üzerine gayret gösterdikleri, ifade edilmiştir. Ancak kendilerinin de açıkladıkları üzere, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin esas gayesi dokunulmaz olarak kabul edilen, tasarruf haklarının taraflara iade edildiğini görmektir. Söz konusu isteklerin Derneğin gayesi olması dışında, Anayasal bir hak olması sebebiyle de mal sahibine iade edilmesi zorunludur.¹³⁵ Derneğin açıklamasında dikkat çeken husus, eylemlerinin anayasal olduğu vurgusudur ki özellikle tasarruf haklarının devlet eliyle engellendiğini sık sık dile getirmekte ve çabalarını bu doğrultuda yoğunlaştırmaktadırlar.

¹³³Mülkiyet Mecmuası, 15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

¹³⁴Mülkiyet Mecmuası, 01 Haziran 1948, S.4, s.3.

¹³⁵Mülkiyet Mecmuası, 20 Mart 1948, S.1, s.6.

Bununla birlikte, Derneğin Yönetim Kurulu mülkiyet haklarının savunma gerekçelerini sadece anayasal zemine oturtmamış, faaliyetlerinin dini açıdan da meşru kılındığını belirtmişlerdir.

Şöyle ki: “*Dünyada mekân ahirette iman atasözü Türk İslam âleminin meskene ve dolayısıyla Bayındırlığa verdiği öneme işaret eder. Bir bina yapılırken temelini para koymak âdeti altının toprağın kalbi demektir. Bütün kıymetlerin toprağa munkalip olacağına delildir. Uğur sayılır ve ferağat tavsiye eden bir felsefedir. Eski bir devri yaşatmak rolü de başkadır. Temelde kan akıtmak içtimai bir yardımdır. Yurdun korunmasını hedef tutan yüksek bir hedeftir.*”¹³⁶ Şeklinde vurguladıkları mesele, gayrimenkul sahibi olmanın dinen de doğal olduğu ve dolayısıyla da bu hakkın korunmasının meşru olduğudur. Derneğin yaptığı ya da yapacağı faaliyetler, söz konusu ifadeleriyle neredeyse tanrısal bir hakkın savunulması şeklindedir. Dolayısıyla haklarını kullanmak, savunmak, istemek ve bu uğurda mücadele etmek tabii bir hakkı ifa etmektir. Yalnızca dinen meşruiyet değil, toplumun yüzyıllardır süren çeşitli mistik inançlarının da dışavurumudur. Dernek, mülklerinin kullanım hakkını koruyarak hem dinen caiz bulunan bir meselenin icrasını gerçekleştirmiş, hem de bir kültür taşıyıcısı vazifesi görerek çeşitli ritüellerin devam ettirilmesi görevini üstlenmiştir. Bu sayede derneğin üstlenmiş olduğu vazifelere, dini yönden ve kültürel bakımdan da önem atfedilmiştir.

Vurgulanan diğer önemli nokta ise, Türklerin hürriyet sevgisinin temelinde yatan unsurun, toprağına olan sevgi ve bağlılığından gelmekte olduğudur. Zira Gayrimenkul Sahipleri Derneği yöneticilerinin ifadelerine göre Türkler, istiklal ve toprak bütünlüğü uğruna ölür ve öldürür. Dolayısıyla istiklal ve toprak bütünlüğünün temelinde tasarruf ve mülkiyet haklarına olan bağlılık yatmaktadır. Bunun dışında hiçbir fikrin benimsenemeyeceği gibi, köylerde yaşanan sınır ve arazi kavgalarında ölenler de Türk köylüsünün mülkiyet meselesine olan bağlılıklarını göstermektedir.¹³⁷ Burada belirtilen ana husus, mülk sahiplerinin mülklerini sevmeleri, o mülkleri korumak istemeleri, bu uğurda mücadele etmelerinin çok doğal oluşudur. Neticede Türkler, bağımsız bir biçimde hayatlarına devam edebilmek için büyük mücadeleler içine girmişlerdir ki bunun da temelinde vatan sevgisi yatmaktadır.

Derneğin bakış açısında göre ise, vatan sevgisinin bir diğer yansıması toprak sevgisidir. Dolayısıyla toprak sahipleri mülklerini vatanlarının bir parçası olduğu ülküsüyle de sevip, korumaktadırlar. Gayrimenkul Sahipleri Derneği bakış açısıyla,

¹³⁶ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

¹³⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

Türkler bağımsızlığı sever, bağımsızlık için toprak gereklidir ki Türkler topraklarını da çok sevdiklerinden bu uğurda seve seve can verebilirler, toprak sevgisinin doğal getirisi mülkiyettir ve mülkiyet hakkına da toprağa bağlı oldukları gibi sıkı sıkıya bağlıdırlar, hatta mülkiyet haklarını savunmak için birbirleriyle bile çatışmaya girmekten çekinmezler, bu sebeptir ki Derneğin mülkiyet hakkını savunması ve bu uğurdaki mücadelesinin temelinde ülke sevgisi yatmaktadır şeklinde özetlenebilir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği ülkesine, toprağına sıkı sıkıya bağlı bir dernek olduğundan söz konusu mücadelenin merkezine yerleştiği vurgusu yapılarak kamuoyuna duyurulmuştur.

Derneğin çalışma alanı ise Yönetim Kurulunca, tüzüklerinde 4. ve 10. Maddeler arasında ifade edilmiştir. Dernek, yalnızca kişilerin sahip olduğu gayrimenkullerin korunması gaye edinmemiş, ülkenin sahip olduğu orman, maden, demir yolu gibi gayrimenkullerinin de gözetilerek verimli hale getirilmesi gerekliliğini belirtmiş. Bunun yanında memleketteki gayrimenkullerin istatistiklerinin oluşturulmasında yardıma bulunulacağı, gayrimenkuller hakkında sağlık, ekonomik, teknik ve estetik bakımlarından fikirler üretip, yapı kooperatifleri, köy evleri tipleri ve şehir, kasabaların imar ve güzelleştirilmesi gibi gayrimenkulleri ve sahiplerini ilgilendiren işlerle meşgul olunacağı vurgulanmıştır. Fakat sadece hukuki ya da fikri temelde yardımlar düşünülmemiş, gayrimenkul sahipleri için çeşitli kulüpler ve kütüphaneler de açılacağı not düşülmüştür.¹³⁸

Tüzük maddelerinde işlenen “anayasal hak” vurgusu sebebiyle Dernek, gayrimenkul sahiplerinin haklarını kullanmalarını engelleyici unsur olarak gördükleri kanun maddeleriyle ilgili pek çok çalışma yapmıştır. Dernek üyelerinin sorunlarını dile getirmek maksadıyla defalarca, değişik tarih ve zaman aralıklarında T.B.M.M. 'ye, dönemin Cumhurbaşkanı'na, dönemin Başbakanlarına, gazetelere çeşitli mektuplar ve telgraflar göndererek müşküllerini izah etmeye çabalamışlardır.

Dernek tüzüğünün 10.maddesinde belirtildiği üzere: “*Dernek, merkez yönetim kurulu kararı ile İstanbul il hududu içinde şubeler açabilir.*”¹³⁹ ifadesi yer almaktadır. Zira Dernek, İstanbul ili dışında bir örgütlenme gerçekleştirmeyeceğini beyan etmiştir.

Derneğe üye olma, üyelikten çıkma ya da çıkarılma halleri de tüzüklerinde düzenlenen konulardandır. Konuyla alakalı maddeler ise 11. ve 12. maddelerdir ve söz konusu maddelere göre; derneğe yazı ile müracaat eden on sekiz yaşı aşmış her birey Yönetim Kurulu kararıyla derneğe asil üye olarak kabul edilmektedir. Fakat

¹³⁸Ayrıntılı bilgi için bkz. **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

¹³⁹**Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

derneğe üye olmak için başvurup, yönetim kurulu kararınca üyelikleri kabul edilmeyen kişiler neden kabul edilmediklerini soramamaktadırlar. Şayet üyeleri Derneğin amacına aykırı düşecek tutumlarda bulunurlarsa yine derneğin haysiyet divanının yönetim kurulunca onaylanan kararı ile üyeliklerine son verilmektedir. Söz konusu durumda çıkarılan üyeler derneğin kongresine müracaat edebilirler fakat buradan çıkacak olan karar kesin nitelik taşımaktadır.¹⁴⁰

Derneğin, yaşamını idame ettirebilmesi için gelire ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bu sebepten dernek tüzüğünün 13.maddesi dernek gelirlerinin nasıl olacağına ve temel özelliklerinin açıklanmasına ayrılmıştır. Maddeye göre derneğe girim aidatının, bir liradan beş liraya¹⁴¹ kadar olabileceği, yıllık aidatın ise altı liradan az 120 liradan ise fazla olamayacağını söz konusu bu bedelin ise tek sefer de ya da taksitle de ödeme seçeneklerinin olduğu belirtilmiştir. Öngörülen üye aidatlarının yanı sıra müsamere, balo, festival, gezinti, ruhsatlı piyango gibi etkinliklerin düzenlenebileceğinin yanı sıra basın ve yayın gelirleriyle derneğe yapılan bağışlarda birer gelir aracı olarak sayılmıştır.¹⁴²

Dernek tarafından Tüzüklerinde, Genel Merkez Yönetim Kurulu ve Genel Merkez Kongresinin işleyişine detaylıca değinilmiştir. Zira derneğin tüm faaliyetlerini ve genel stratejisinin belirlenmesinde en önemli yere sahip iki kurumdur. Genel Merkez Yönetim Kurulu 14. ve 21.maddeler arasında düzenlenmiş olup yönetim kurulunun yedi kişiden ibaret olduğu açıklanmıştır. Fakat İlk iki sene herhangi bir seçim yapılmayarak kurucu üyelerin yönetim kurulunun görevlerini icra edeceği not düşülmüştür. Fakat iki senenin bitmesiyle birlikte kurulu kongrenin, eski üyelerinde seçilme hakkı baki kalmak üzere kurula üye seçebileceği kararlaştırılmıştır. Fakat 15.¹⁴³, 16.¹⁴⁴ ve 17.¹⁴⁵ maddelerde, 1946 ve 1948 yılına ait

¹⁴⁰ **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

¹⁴¹ 1946 yılında hazırlanan ve daha sonra üzerinde değişiklik yapılan tüzük de söz konusu maddede değişiklik yapılmıştır. Zira söz konusu ilk tüzüklerinde dernek girim aidatı, 5 lira olarak belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 24.

¹⁴² **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

¹⁴³ 1948 yılına ait tüzükte 15.madde şu şekildedir; “Kurul üye-Üyelerden birisinin yeri boş kalırsa yönetim kurulu çoğunlukla asil üyelerden birini seçer yarıdan bir fazla üyenin çekilmesi halinde umumi heyet davet edilir ve yeniden seçim yapılır.” 1946 yılının tüzüğünde ise bu madde sadece “üyelerden birisinin yeri boş kalırsa yönetim kurulu çoğunlukla üyelerden birini seçer” şeklinde kısa ve genel bir ifade kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9Lef 24.

¹⁴⁴ 1948 tarihli tüzükte 16.madde şu şekilde iken; “Yönetim Kurulu her sene ilk toplantısında bir başkan, bir başkan vekili, bir genel sekreter, bir (sayman-veznedar) seçer”. 1946 tarihli tüzükte 16.maddenin ilk hali ise şu şekildedir; “Yönetim kurulu ilk toplantısında üyelerden birini genel sekreterliğe ve diğer birini de (sayman) lığa seçer. Alfabe sırasıyla her toplantıda üyelerden birisi müzakereyi idare etmek üzere Başkanlık yapar. Yönetim kurulu üç kişiyi de haysiyet divanına üye olarak ayırır”. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9Lef 24. Burada ki önemli değişikliğin seçimle iş başına gelen yönetim kuruludur. Zira Derneğin 1946 yılına ait tüzüğünde

tüzüklerde farklı ifadeler kullanılmıştır. Ayrıca, yönetim kurulu kararlarını oy çokluğuyla verebilirken, şayet oylarda bir eşitlik durumu hâsıl olursa başkanın oyuna başvurulur ve başkanın oyunu kullandığı taraf çoğunluk sayılarak kabul edilir. Derneğin işlerini, kongrenin almış olduğu kararlar doğrultusunda uygulamak yine yönetim kurulunun yükümlüğündedir. 21.maddede¹⁴⁶ ise başkanın her alanda derneği kendisinin ya da vekilinin vasıtasıyla temsil ettiği ifade edilmiştir. Fakat yapacağı tüm iş ve işlemlerde yönetim kurulu ile ortak çalışma zorunluluğu vardır.¹⁴⁷

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin 1948 tarihli tüzüğünde, 22. ve 27 maddeler arasında Derneğin başka bir organı olan “merkez genel kongresinin” özellikleri sıralanmış ve açıklanmıştır. Tüzüğün 22.maddesinde, kongrenin derneğin tüm iktidarına sahip olduğu ve yönetim kurulunun ilanı ve daveti yoluyla yılda bir kez olmak üzere Aralık¹⁴⁸ ayının sonunda toplanılacağı ifade edilmiştir. Derneğin, genel kongre organını merkezden ve şubelerden katılım sağlayacak olan delegeler oluşturur. Üyelerin her birinin kongrede kullanabilecekleri tek oyları olmasına karşın şayet vekâlet vasıtasıyla bir başkası tarafından da temsil edilebilme şansları bulunmaktadır. Kongrelerde mühim olan yoklama yapılması halinde çoğunluğun kongrede bulunup bulunmamasıdır. Zira çoğunluk olmadığı oylamayla saptanırsa kongre bir hafta sonrasına bırakılır ancak ikinci toplantıda üye mevcuduyla kararlar alınabilmektedir. Kongrenin idaresi için ise gizli oyla başkan, başkan vekili ve iki kâtip seçilir. Ancak çoğunluk kararıyla söz konusu oylamanın isari oyla¹⁴⁹ yapılmasına karar verebilme hakları vardır. Kongre kararlarının kapsamı oldukça geniştir. Ana tüzükte yapılacak değişiklikler, yönetim kurulunun senelik raporunun incelenmesi ve onaylanması, hesap komisyonunun raporunun incelenmesi ve onaylanması, bütçenin onaylanması, yeni yönetim kurulu ve haysiyet divanı üyelerinin seçimi, derneğin feshi edilme kararının alınması gibi görevler sayılabilmektedir. Fakat dernek tüzüğünün değiştirilmesi ayrı bir karar kuralına

---

belirtilen toplantıda isim sırasına göre olan başkanlıkken 1948 yılının tüzüğünde seçilerek iş başına gelen başkan, genel sekreter ve sayman halini almıştır.

¹⁴⁵ Madde 17- “Yönetim Kurulu en az (15) günde bir toplanır, önemli durumlarda başkanın davetiyle de toplanır”. Şeklinde 1948 tarihli dernek tüzüğünde belirtilmiştir. Fakat 1946 tarihli tüzüklerinde önemli durumlarda “genel sekreterin” davetiyle dernek üyelerinin toplantıya çağrılmalarının mümkün olduğu not düşülmüştür. Zira değişimle genel sekreterlik yetkileri başkanın olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 24.

¹⁴⁶ 1946 tarihli Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin tüzüğünde, ‘başkan’ sıfatı yerine ‘genel sekreter’ sıfatı kullanılmış ayrıca yönetim kurulunun istediği zaman derneğin bütün hesabını incelemeye yetkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 24.

¹⁴⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

¹⁴⁸ 1946 tarihli tüzükte toplanma zamanı olarak ‘Ekim ayının ilk yarısı’ belirlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 24.

¹⁴⁹ İsari oy, Parmak ya da el kaldırılarak verilen oy demektir. <http://www.dildernegi.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html> erişim tarihi: 19.06.2017.

bağlanmışır. Tüzük, ancak genel merkez kongre azasının en az üçte ikisinin kararı ile değiştirilebilir.¹⁵⁰

Dernek tüzüğünün 28. maddesi ise, dernek şubelerinin açılışı, görevleri ve özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Maddede belirtildiğı üzere, şubelerin açılması üyelerin yazılı bildirimini üzerine merkez yürütme kurulunun karar ve iznine bağıdır. Kurul şayet şube açılma isteğini uygun görürse ancak açılış sağlanabilmektedir. Şubelerin tüm işleri, ilk toplantıda üyeler tarafından seçilen başkan ve sekreter tarafından yürütülür. Ancak şubelerin yönetim kurulları, derneğin merkez yönetim kuruluna karşı sorumludur. Bu sebeple merkez yönetim kurulu, dilediğı zaman aralığında şubelerin tüm faaliyet ve hesaplarını denetleme yetkisine sahiptir. Şubelerin gelirleri ise şöyledir; giriş ücreti bir liradır fakat Senelik aidat 6 liradan az 120 liradan çok olması yasaktır, müsamere, balo, gezintiler vesaire gibi çeşitli aktiviteler düzenleyebilirler ancak söz konusu organizasyonları yapabilmeleri için her defasında merkez Yönetim Kurulundan izin almaları gerekmektedir, şubelere yapılan bağışlar ve şayet dernek yönetim kurulu izin verirse açılacak kulüp ve lokal kazançları olarak sayılabilmektedir. Fakat şubeler söz konusu gelirlerinin bir miktarını merkez yönetim kuruluna tahsis etmek zorundadır ki tahsil edilecek miktarlar da yine merkez yönetim kurulunca belirlenmektedir.¹⁵¹

1946 yılının tüzüğünden farklı olarak, derneğin şubelerinin açılması ve işleyişi üzerine yeni maddeler getirilmiştir. Zira ilk yayınlanan tüzüklerinde şubelerin açılacağı belirtilmiş ancak hiçbir detay verilmemiştir. 1948 yılına ait tüzükle, şubelerin genel toplantı ve vazifeleri detaylı bir biçimde ifade edilmiştir.¹⁵²

Gayrimenkul Sahipleri Derneğı'nin yayınladıkları ilk 1946 tarihli tüzüklerinde madde sayısı 29dur¹⁵³. Hatta derneğin, 1948 tarihli yeni tüzüklerinde bulunan 29. Madde ilk tüzükte ki 28. Maddedir. Dolayısıyla 1948 tarihli tüzüğe eklenen 28.madde tamamen yenidir. Ve yine 1948 tarihli Gayrimenkul Sahipleri Derneğı tüzüğü 30 maddeden oluşmaktadır.¹⁵⁴

¹⁵⁰ **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

¹⁵¹ **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.13-14.

¹⁵² 1948 yılına ait tüzükte daha net ifadelerle eklenen maddeler şöyledir; “R-Şubelerin genel toplantısı ve vazifeleri dernek tüzüğünün 22-26. maddeleri hükümlerine tabidir. S-Genel toplantıda mevcut üyenin yirmide biri hasebiyle merkez kongresinde asli olarak seçilir. Şu var ki delege adedi iki kişiden az olamaz. Yedek delegeler asli delegeler gibi müzakereye iştirak ederek fikir ve mütalaalarını serbestçe söylerler yalnız oy veremezler. Merkez ve şube Yönetim Kurulları mülk sahibi olsun olmasın bazı zevatı kongreye yazı ile davet edebilir.” Ayrıntılı bilgi için bk. **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.13-14.

¹⁵³ **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9Lef 25.

¹⁵⁴ **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.13-14.

Dernek, özellikle ekonomik yönden kısıtlamalar getiren kanun maddelerine karşı faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Fakat bununla birlikte, genel siyasi düzende görmüş oldukları çeşitli aksaklıkları ve farklı konulardaki fikirlerini yayın, telgraf, mektup gibi yollarla kamuoyuna ve yetkililere duyurmaya çalışmışlardır.

Derneğin, her ne kadar şubelerin açılması için tüzüklerinde detaylıca anlatıma yer vermiş olsalar da başka bir yerde şube açıldığına dair herhangi bir bulguya rastlanılamamıştır.

2. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin ABD Hakkındaki Görüşleri

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Amerika Birleşik Devleti'ne karşı ılımlı bir tutuma sahiptir. Zira özellikle Mülkiyet Mecmualarında sık sık Amerika hakkında olumlu cümleler sarf etmiş, yapılacak olan olası iş birliklerini destekleyici bir tutum takınılmıştır.

Mülkiyet mecmuasında 8 Nisan 1948 tarihli, Derneğin önemli üyelerinden Asaf İlbay 'İktisadi Kalkınma' başlığı altında ABD ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. Asaf İlbay, ülkenin milli kaynaklarıyla ciddi bir atılım sağlamayacağını, dolayısıyla dışarıdan bir desteğe ihtiyaç duyulduğunu not düşmüştür. Bunun yanında Amerikalıların ülkeye büyük miktarda sermaye sağlamalarının tehlikeli olacağı görüşüne de şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü yapılacak olan muhtemel iş birliği, siyasi ya da askeri alanlarda değil, iktisadi alanda olacağı için herhangi bir sorun teşkil etmeyeceğini de eklemektedir. Ayrıca Amerika'yı "demokrasi âleminin güneşi" olarak tanımlaması da dikkat çeken bir başka husustur.¹⁵⁵

Yine Asaf İlbay tarafından yazılan bir yazıyla, okuyuculara Amerika ile iş birliğinin faydaları çeşitli maddeler halinde aktarılmıştır. İlbay tarafından, Türkiye'nin sahip olduğu ormanlar, madenler ve yakıt potansiyeli sebebiyle, Amerikan yatırımına fazlasıyla elverişli olduğu iddia edilmektedir. Bu sebeple de Türkiye'nin Amerika karşısında önemsiz bir ülke olduğu görüşüne sahip olanların hatalı düşündükleri ifade edilmiştir.¹⁵⁶

İlbay'ın yazısında bir başka dikkat çeken husus ise, Amerikanlı sermaye sahiplerinin yatırım yapacakları ülkelerde istikrar ve güvenlik konularına önem verdiklerinin ifade edilmesidir. Bu açıdan İlbay'a göre, ülkemizde güvenlik sorunu

¹⁵⁵ Mülkiyet Mecmuası, 8 Nisan 1948, S.2, s.16.

¹⁵⁶ Mülkiyet Mecmuası, 5 Mayıs 1948, S.3, s.6.

bulunmamasının yanı sıra, yerleşik bir devlet düzeni olduğu da açıklanmıştır. Tüm bunların yanı sıra ülkede karayolu, demiryolu, büyük su işleri gibi bayındırlık meselelerinde ciddi bir bütçeye ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla yüklü miktarlarda sermayeye ihtiyaç vardır ve Amerika desteğiyle bu işlerin çözümünün mümkün olduğu ifade edilmektedir.¹⁵⁷

İlbay, kaleme aldığı bazı köşe yazılarında Amerikan sermayesinin nasıl ülkeye getirilebileceği ve hangi konularda ABD'den destek alınabileceği üzerinde durmuştur. Bu doğrultuda Asaf İlbay tarafından yazılan bir köşe yazısında, Türkiye'ye sermaye sağlayabilmek için ABD hükümetine ya da sermayedarlarına müracaat edilerek, bayındırlık işleri için gerekli olduğu varsayılan 6 milyar Türk Lirasının istenmesi gerektiği ve bu miktarın uzun vadeli şekilde, belirlenecek bir faizle birlikte ödenmesinin teklif edilebileceği önerilmiştir.¹⁵⁸

Asaf İlbay yazısının devamında, Amerika ve Türkiye'nin siyasi ve askeri bakım da iş birliği içinde olduklarını hatırlatmıştır. Bu yakın iş birliği sebebiyle, iki milletinde birbirinin kalkınmasıyla ilgili oldukları savını ileri sürmüştür. Zira Türkiye'nin ekonomik durumunun düzelerek refaha erişmesi sayesinde, güçlü bir müttefik olacağı bu durumda Amerika lehine olduğunu savunmaktadır. Öngörülen güçlenme hem askerî açıdan hem de ailelerin ekonomisi açısından önem arz etmektedir. Çünkü askerinin, geride bıraktığı ailesinin refah içinde yaşayacağını bilmesi sebebiyle, daha istekli ve aktif bir şekilde görevini yerine getireceği, bunun da sağlanabilmesi için Türk milletinin refah seviyesinin yükseltilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Asaf İlbay, yazısını şu cümlelerle tamamlamış ve ABD'ye olan bakış açısını açıklamıştır: *“Türkiye'nin iktisadi kalkınması bir Türk-Amerikan işbirliğine bağlıdır ve bu mümkündür şimdi o yanımızdadır, elimizdedir. Hatta avucumuzdadır, dikkat edelim, sıkı sıkı tutalım onu kaçırmayalım.”*¹⁵⁹

Asaf İlbay, bir başka Mülkiyet Mecmuası sayısında “Türk Amerikan İşbirliği” başlıklı yazı kaleme almıştır. Yazısında, Amerikan sermayedar sınıfıyla iş birliği içinde bulunmanın çok mühim bir konu olduğunu ve devletin asıl servetinin kişilerin ellerinde bulunduğunu ifade etmiştir. Amerikalı iş adamlarının pratik olduklarını, kendilerine iyi imkânlar sağlandığında hiçbir zahmetten kaçınmayacaklarını ve iyi çalışırlarsa müthiş gelişmeler sağlanabileceğini vurgulamıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Mülkiyet Mecmuası, 5 Mayıs 1948, S.3, s.6.

¹⁵⁸ Mülkiyet Mecmuası, 1 Haziran 1948, S.4, s.2.

¹⁵⁹ Mülkiyet Mecmuası, 1 Haziran 1948, S.4, s.13.

¹⁶⁰ Mülkiyet Mecmuası, 15 Ocak 1949, S.8, s.10.

Tüm bunların dışında çeşitli öneriler sunan İlbay, askeri yardımlar açısından Türk generallerin anlayış göstermeleri gerektiğini, Amerikalılardan askeri teknikler öğrenip karşılığında, bizimde kahramanlık dersi vermemiz gerektiğini ilave etmiştir. Siyasi yardım alanında, dış işlerimiz uzağı gören bir bakış açısıyla gururlu ama samimi bir ilişki içine girmelidir. Vatandaşın ise, millî bir birlikle Amerika'ya el uzatması gerektiği uyarısında bulunmuştur. Hükümet ise, hesaplı ve verimli bir şekilde hazırladıkları kalkınma planı ile Amerikalıların karşısına çıkmalıdır. Ayrıca atılacak tüm adımlar için, gereksiz endişelerin bir kenara bırakılarak hareket edilmesini de temel nokta olarak saymaktadır. Ek olarak ise, Türkiye'de bulunan tüm bankalar, büyük ticaret, sanayi ve inşaat şirketleri birleşerek bir iktisadi kalkınma bankası veya şirketi kurmalı, hükümette bu girişimi desteklemelidir. Ve kurulan bu müessesenin temsilcileri Amerika'ya gitmeli, sermayedarlarla görüşmelidir. Basın ise, Türk-Amerikan iş birliğini destekleyici yazılar, haberler yapmalıdır. Gerekirse de bir "Türk-Amerikan İş Birliğini Hazırlama Derneği" kurularak ilişkiler geliştirilmelidir. Amerika ise, çok okunan gazetelerinde ciddi ve devamlı yazılar yazarak iki ülke arasındaki iş birliğini desteklemelidir.

Asaf İlbay yazısına son noktayı şu şekilde koymuştur: *"Yarının büyük Türkiye Cumhuriyeti adına Amerika'ya varalım, dünyada itibar ve şeref kazanmış Türk yükselişi emel ve gayesiyle Amerika'ya koşalım. İyi niyetle iktisadi plan ve programımızı verelim, yayalım. İcap ederse bu programın mahallen tetkiki ve daha verimli bir şekilde konulmasını birlikte etüt ederek tekemmül ettirelim ve tatbik sahasına konulmak için lazım gelen her şeyi yapalım: Kurtuluş yolu budur, yükseliş çaresi budur, refah ve saadet yolu yine budur. Evet tam bir Türk-Amerikan iş birliği."*¹⁶¹

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, genel olarak ABD ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği fikrini savunmaktadır. Bunun dışında Dernek, aşırı milliyetçi davranılarak bir kalkınma saklanılamayacağını, gereksiz endişelere kapılarak ihtiyaç halini alan sermayenin, ülkeye gelişinin engellenmemesi gerektiği kanısında olup, iş birliğinin muhakkak olduğu kanaatindedir.

---

¹⁶¹ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S.8, s10.

3.Komünizm ile Mücadele

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, Amerika hususunda fazlasıyla olumlu bir tutuma sahip oldukları aşikârdır. Ancak komünizm konusunda ise, söz konusu tavırları oldukça değişiklik göstermektedir.

Dernek adına yayınlanan bir kitapçıkta, Derneğin başkanı Asaf İlbay komünizm konusunu işlemiş ve kendi fikirleri doğrultusunda kavramın tanımını yaparak, okuyucuya sunmuştur. İlbay açısından Bolşeviklik kavramı, şu şekilde tanımlamıştır: *“Büyük arazi sahiplerinin öldürülüp veya yaşatarak çiftliklerini parçalayıp köylülere taksim etmek, bir fabrikanın sahibini öldürüp veya yaşatarak fabrikayı amele arasında taksim edip işletmek, ormanları devletleştirmek, madenleri devletleştirmek, velhasıl her şeyi devletleştirmek, kimsenin elinde bir şey bırakmamak, nihayet bir ev sahibini öldürüp veya yaşatarak malını mülkünü taksim edip, bedava odalarında oturmak, bir zengini yaşatmamak, otomobillerde gezdirmemek, arılarına elmaslar, bilezikler taktırmamak velhasıl işte böyle bir âlem yaratmak!”*¹⁶²

Ancak Asaf İlbay tarafından, kaleme alınan söz konusu yazıda dikkat çeken esas husus, komünizmin tek tip insan yaratma çabası olduğunun ileri sürülmesidir. Ayrıca komünizmin Türkiye'ye uymamasının en büyük sebebi olarak, nüfusun büyük çoğunluğunun Müslüman olması gösterilmektedir. Zira Müslümanların, on parmağın onunun da bir olmadığına dair inançları söz konusudur. Hatta tezlerini savunmak açısından *“El-Kasibü Habibullah”* ‘kazanan kimse Allah’ın sevgili kuludur ‘anlamına gelen hadisi şerifi öne sürmüş, Müslümanların namuslarıyla çalışarak tasarruf haklarına riayet ettiklerini belirtmiştir. Zira Müslümanlar, tasarruf hakkını, mukaddes bir hak olarak görmektedirler ve bu hakkı tanımayanların sadece Bolşevik zihniyeti besleyenler olduklarını iddia etmiştir.¹⁶³

Zira Dernek, komünizmi “Bolşeviklik” olarak değerlendirmiş ve fırsat bulduğu mecralarda, fazlasıyla zararlı bir yaklaşım olarak değerlendirmiştir. Çünkü Derneğe göre, Bolşeviklikte mal sahibi olma hakkı yoktur, tüm mallar devlete aittir, devlet her binaya ya da odaya istediği kiracıyı oturtabilir veya çıkartabilir, vatandaşın kendi malını dilediği biçimde kullanma hakkı bulunmamaktadır. Fakat Dernek, inandıkları bu sistemin tam karşısına ise, demokrasi kavramını koyarlar. Dolayısıyla Dernek bakış açısına göre, demokrasiyle yönetilen ülkelerde durum tam tersidir.

¹⁶² Süreyya İlmen, **13 Sene Mahrum Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız**, Eti Basımevi, İstanbul,1953, s.4.

¹⁶³ a.g.e., s.5.

Vatandaşlar diledikleri gibi mallarını tasarruf edebilmekte özgürdüler, odalarını istedikleri gibi kiraya verme ya da vermeme hakları vardır. Ayrıca devlet hiçbir şekilde kişilerin mallarına dokunamaz, fakat gereken durumlarda uygun bedeli ödeyerek vatandaşının mallarıyla ilgili bir tasarrufta bulunabilmektedir.¹⁶⁴ Söz konusu şekilde Dernek, ilk sayılarında kısa bir tanımlama da bulunmuş ve komünizme bakış açısını bir anlamda belirtmiştir.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin önemli bir üyesi olan ve Mülkiyet Mecmuasında da sık sık yazı yazan Ruşeni Barkın¹⁶⁵ Bolşeviklik¹⁶⁶ konusuna değinmiştir. Barkın, Rusya'da komünizmi kuran kişi olan Lenin'in, mal sahiplerini fabrikalarından, mülklerinden ve çiftliklerinden kovduğunu ileri sürmüştür. Kovulan mal sahiplerinin fabrikalarında çalışan işçilere, mülklerinde oturanlara ve çiftliklerinde yaşayan köylülere, el konulanları verme vaadinde bulunduğunu ileri sürmektedir. Fakat Barkın Lenin'in bu vaadini, sahip olduğu en güçlü silah olarak tanımlamaktadır. Ve bu silah sayesinde, içinde buldukları dönemin Rusya'sının kurulduğunu iddia etmektedir. Fakat sonuç, Rus halkı için açlık, sefalet ve hürriyetlerinin de kısıtlanması şeklinde gerçekleşmiştir.¹⁶⁷

Barkın, Moskova'yı bir kâbus olarak nitelendirmiş ve bu kâbusun dünyayı tehdit ettiğini not düşmüştür. Bu sebeple de mülkiyeti ve hakkı baltalayan her tavrın vatandaşlar arasında korkunç derecede uçurumlar yaratarak, ülkeyi içinden yıkan bir afet olma özelliği taşıdığı fikrini savunmuştur.¹⁶⁸

Ruşeni Barkın 15 Ağustos 1948 tarihli Mülkiyet Mecmuasında, yine Rusya meselesine değinmiştir. Rusya'nın, Türkiye'nin de sınır komşusu olan Bulgaristan'ı,

¹⁶⁴ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s9.

¹⁶⁵ Hasan Ruşeni Barkın, 1884 yılında Girit'in Hanya şehrinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Hüseyin Sadi, annesinin adı ise Seyide'dir. 1906 senesinde kurmay yüzbaşı olarak Osmanlı ordusunda göreve başlamıştır. Fransızca, Rusça, Farsça, Yunanca dillerini bilen Barkın, askerlik ve diplomasi konularında da uzmanlaşmıştır. Daha sonra Kars Konsolosluğunda kâtiplik, Kudüs de 2.sınıf konsolosluğu görevlerini ifa etmiştir. Uzun senelerden sonra yurda döndüğünde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 4,5.ve 6. Dönem Samsun Milletvekiliği yapmıştır. 25.04.1953 tarihinde ise vefat etmiştir. Bkz; T.B.M.M. Albümü 1920-2010, C.1, T.B.M.M. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010. Fakat Ruşeni Barkın'ı farklı kılan Teşkilat-ı Mahsusa'nın önemli bir üyesi olarak çeşitli faaliyetlerde bulunmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Bilgin, **Teşkilat-ı Mahsusa'nın Kafkasya Misyonu ve Operasyonları**, tüken Neşriyat Yayınları, İstanbul, 2017. Cemil Koçak, *"Ey Tarihçi Belgen Kadar Konuş: Belgesel Bir Teşkilatı Mahsusa Öyküsü "*, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Vol.3, No.243, 171-214.

¹⁶⁶ İlginç olan husus şudur ki; Ruşeni Barkın, mütarekeden sonra İstanbul'da toplanan Meclisi Mebusan'a, Bolşeviklerle anlaşmak konusunda bir öneri sunmuş ve bu önerisi telgraf aracılığı ile Mustafa Kemâl Atatürk'e de iletilmiştir. Bizzat Atatürk tarafından Ankara'ya davet edilmiş ve bir hafta boyunca kendisiyle ikamet etmiştir. Bu ziyaretin sonucunda Bolşeviklerle anlaşmak konusundaki görüşünü Atatürk'e iletmış ve onay almıştır bkz. Koçak, **a.g.m.**, s 171-214.

¹⁶⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.6.

¹⁶⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.6.

bir ‘‘Sovyet cehennemi’’ yaratmak için etkisi altına aldığını iddia etmiştir. Zira bu etki sebebiyle Bulgaristan, emlak sahiplerinin haklarını elinden almış ve mülkiyeti yok etmiştir. Bu açıdan Türkiye’de de mülk düşmanlığının Milli Korunma Kanunu’yla yaratıldığını ve Moskova radyolarının zaman zaman Türkiye’nin ev sahibi ve kiracı davasını konu alarak ideolojisini yaymaya çalıştığını eklemiştir. Bu sebeple Moskova, Türkiye’de mağdur bir kiracı sınıf olduğunu ve bu sınıfı korumak adına anayasayı yırtarak mülkiyetin ortadan kaldırılması gerektiğini açıklanmıştır. Ruşeni Barkın, Rusların Kars ve Ardahan üzerinden Türkiye’ye girememesi üzerine, kiracıları kullanarak ülkeye sızmaya çalıştıkları tezini ortaya atmıştır. Hatta iktidar da bulunan Cumhuriyet Halk Partisi’nin, ülkede mesken buhranı olduğunu ileri sürmesi, Bolşevik propagandalarına nüfuz imkânı sağlayan bir başka araç olduğunu da eklemiştir.¹⁶⁹

Barkın, Türkiye’de bir takım komünistlik faaliyetlerinin var olduğunu ve bu amaçla da gizli teşebbüslerde bulunduğunu iddia etmiştir. Ancak bir ülkede komünizmin destek bulabilmesi için, fabrika hâkimiyetinin olması ve bu hâkimiyet sebebiyle de işçi sınıfının, toprak ve bina mülkiyetine sahip olmaması gerekmektedir. Fakat Türkiye’de, bir fabrika hâkimiyeti olmadığı gibi topraksız, yersiz, evsiz olan büyük bir işçi sınıfı da mevcut değildir. Dolayısıyla ülkede, komünizm sistemine de gerek yoktur. Bununla birlikte ülkeye getirilmeye çalışılan komünizm sistemi, Moskova’dan yardım gören birkaç vatansız kişiden fışkıran adeta bir beladır. Barkın, komünizmin ancak tüm hak ve hürriyetleri yok ederek kendine bir yer edindiğini hatırlatmıştır. Bu sebeple de hakkı ve hürriyeti korumak için komünizmin boğulması ve böylelikle yok edilmesi gerekmektedir.¹⁷⁰

Fakat Barkın, Türkiye’ye girmeye çalışan komünizmin hedef alacağı kitlenin, köylerden çok şehirler olacağını belirtmektedir. şehirlerde ise, özellikle gençlerin kolaylıkla baştan çıkarılabileceği ve bu yolla da bir mülkiyet düşmanlığı yaratılarak ülke içine sızılabileceğini açıklamaktadır. Hatta Barkın, savında daha da ileri giderek uzun senelerden beri yürürlükte olan Milli Korunma Kanununun da mülkiyet düşmanlığına ve bunun doğal bir sonucu olan komünizme yol açtığını da ileri sürmektedir. Ülkede ki kiracılar, uzun zamandan beri oturdukları meskenleri sahiplenmiş ve mülkiyet kavramının neredeyse iptal edildiğine inanmıştır. Bu sebeple de komünizm taraftar bulmaktadır. Hatta mahkemeler ve kanunlar da bu durumu körükleyici tavır takınmışlardır. Buna kanıt olarak da Barkın, Moskova

---

¹⁶⁹ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ağustos 1948, S.6, s.5.

¹⁷⁰ **Mülkiyet Mecmuası**, 15Ağustos 1948, S.6, s.6.

Radyosu'nun Türkiye'de ki emlak sahiplerinin aleyhine fakat kiracıların lehine olan bir tutumla yayın yapmalarını göstermektedir.¹⁷¹

Benzer görüşleri Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin başkanlığını da yürüten Süreyya İlmen'de dile getirmektedir. Zira kendisi Milli Korunma Kanunu tek hedef olarak göstermekte ve şu ifadelerle görüşünü net bir biçimde açıklamaktadır: “*Milli Korunma Kanunu'nun 30. maddesi ve bununla ilgili olarak 5020 sayılı kanun tatbikatta mülk sahibi ile kiracıyı birbirine düşürerek düşman yaptı, Fazla olarak komünist propagandası da bu düşmanlığı körüklemiştir.*”¹⁷²

Mülkiyet Dergisi'nde yazısı bulunan Falih Rıfkı Atay ise, ülkede ki gecekonduların sorununa değinmiş ve toprak sahiplerinin hiçbir bilgisi ya da izni olmadan mülklerinin üzerine evler yapıldığını, bu sorunun ise önlenemediğini ifade etmiştir. Ve gereken önlemleri almayan Meclis'in tutumu sebebiyle, gecekondulaşmanın daha çok arttığını vurgulamıştır. Ancak Atay, Bolşevikliğin üniversite öğrencilerinin çantalarında aranmaması gerektiğini, bunun yerine mülkiyet hakkının yaranmasında aranması gerektiği vurgusunu yapmıştır. Zira ileride apartman ya da ev basarak, zorla oturmak isteyen kişiler olması halinde, kendimizi Leningrad ihtilali zamanında mı yoksa vatandaşların haklarını serbestçe kullanabildiği sükûn devrinde mi olacağımızı sorarak, tehlikeye dikkat çekmeyi amaçlamıştır.¹⁷³

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ne göre, hak kayıplarının tek sebebi olarak gördükleri Milli Korunma Kanununun, yalnızca adaletsizliğin sebebi değil, aynı zamanda dönemin de en büyük tartışma ve endişe konusu olan komünizmin de bir aracı olduğudur. Dolayısıyla Kanunun, vatandaşların hakkını ellerinden almasının yanı sıra, ülke sistemini bozma ihtimali de vardır ve bu sebeple de kaldırılmalıdır. Komünizmle mücadele edilmesinin de en doğal yolu, Kanunun kaldırılmasından geçmektedir.

---

¹⁷¹ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ağustos 1948, S.6, s.6.

¹⁷² **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Kasım 1948, S.7, s.7.

¹⁷³ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S.8, s.16.

II. BÖLÜM

GAYRİMENKUL SAHİPLERİ DERNEĞİ'NİN FAALİYETLERİ VE SİYASİ PARTİLERLE OLAN İLİŞKİSİ

A.Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Faaliyetleri

Ulaşılan bilgi ve belgeler doğrultusunda Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin en eski faaliyeti, 1946 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yolladıkları mektuptur. Milletvekillerine hitaben yazılan mektupta, Millî Korunma Kanunu'nun çıkarılışından itibaren kira hakkındaki hükümleri sebebiyle pek çok mal sahibinin ciddi sorunlar yaşadığı ifade edilmiştir. Ayrıca mal sahiplerinin, herhangi bir kazanç elde edememeleri sebebiyle mülklerini onaramadıkları belirtilmiştir. Bunun dışında ise ülkede günden güne zenginleşen bir sınıfın olduğu ve yaşanan adaletsizliğe milletvekillerinin sessiz kaldığı vurgulanmıştır. Dernek yönetimi, milletvekillerinden isteklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir: *“Sayın Millet Vekili: Mülk sahiplerinin haklarını koruyan teşebbüslerinizi ve meclis kürsüsünde bu hakların müdafaa edildiğini görmek ve işitmek biricik dileğimizdir. Saygılarımızla.”*¹⁷⁴

Söz konusu mektupta dikkat çeken husus, Derneğin mücadele noktası olan Milli Korunma Kanunu'nun yarattığı mülk sahipleri üzerindeki olumsuz etkiye dikkat çekmek ve sorunun giderilmesi olmuştur. Dolayısıyla Derneğin yürütmüş olduğu faaliyetler, genel olarak aynı odak noktası üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Dernek tarafından, dönemin Başbakanı Hasan Saka'ya gönderilen, 1948 tarihli mektubun ana konusu, Milli Korunma Kanunu olmuştur. Zira neredeyse 9 seneden beri yürürlükte olan kanun,1939 senesindeki kâğıt lira adedinin sabit tutularak icra edilmektedir. Söz konusu hadise, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin en büyük itiraz noktasını oluşturmaktadır. Dernek yönetiminin mektuplarında belirttiği üzere, Milli Korunma Kanunu'nun çıkarılırken kâğıt lira adedine değil, o dönemin altın değerine endekslenmiş olunabileceğini iddia etmektedir. Fakat İkinci Dünya Savaşı ile birlikte paranın değeri düşmeye başlamış ve hükümetin devamlı yeni para basması da söz konusu durumu hızlandırmıştır. Derneğin bakış açısına göre hükümet,1939 senesinin altın değeri esas tutularak kira bedellerini ona göre ayarlamalı ve her sene düşen para nispetinde kâğıt lira sayısını arttırarak ayarlama

¹⁷⁴ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 17.

yapmalıdır. Ancak bu gerçekleştirilememiş ve kiralar düşen kâğıt para adedi olarak sabit tutulmuştur.¹⁷⁵

Derneğin Hasan Saka'ya göndermiş olduğu aynı mektupta, Millî Korunma Kanunu ile serbest tasarruf edilmesi engellenen gayrimenkullerin gerçek değerlerini büyük ölçüde kaybettiğine dikkat çekilmiştir. Şöyle ki örneğin, mülk sahibi binasını satmak istediğinde, müşteri binanın getirdiği düşük gelire bakarak yine aynı düşük oranda bir bedel karşılığı söz konusu binayı satın almak istemektedir. Dernek, 1938 senesinde on daireli bir apartmanın 30.000 liraya mal olduğunu ve bunun da üç bin altına tekabül ettiğini iddia etmektedir. Ancak içinde buldukları 1948 senesinde, aynı dairelerden ancak ayda 300 lira kira geliri elde edebildiklerini belirtmektedirler. Ve durumu şöyle bir hesap ile açıklamaktadırlar; “*Hâlbuki üç bin altına mal olan bu bina bugün 45x3000 yani 135.000 liraya müşteri bulması icap eder. Hâlbuki müşteri parasının hiç olmazsa yüzde 5 faiz getirmesini ister. Bunun için senevi 3.600 lira getiren bu binaya 70.000 liradan fazla para vermez.*”¹⁷⁶

Söz konusu mektupla Dernek, bir nevi Milli Korunma Kanunu'nun uygulanışı ve yaşattığı aksaklıklardan yola çıkarak pek çok açıdan mülk sahiplerine zarar verdiğini belirtmiştir. Ve dönem dönem hükümete, Meclise ve Cumhurbaşkanlığı makamına yollanan telgraf ve mektuplarda da aynı vurgu sık sık tekrarlanmıştır. Ancak burada vurgulanan bir başka husus Milli Korunma Kanunu'nun ilk yapıldığı tarihteki amacıdır. “Kanunun ruhu” olarak Dernek tarafından nitelendirilen nokta aslında kanunun amaçladığı eylemdir. Kanunun amacı, kira bedelini sabit tutmak olsa da bu bedeli sabit tutmak için kullandığı yöntem olan kâğıt lira adedini sabit tutmak, eleştirilerinin odağı olmuştur. Zira Derneğe göre esas sakatlık, değerinde azalış gösteren kâğıt lira adedine göre kiraların sabit tutuluşudur. Ayrıca bu aksaklık uzun yıllar boyunca giderilmediği için mülk sahiplerinin kaybı daha da artmıştır.

Gayri Menkul Sahipleri Derneği, Mülkiyet mecmuasında yayınlanan “Yaşasın Korunma Kanunu” başlıklı yazıda, Milli Korunma Kanunu'nun uygulanma biçimini eleştirmiştir. Yazıda Dernek, Başbakan Refik Saydam'ın Milli Korunma Kanunu'nun ülkenin tüm teşkilatında ki ciddi bozulmalar sebebiyle hayata geçirdiklerini söylemesine dikkat çekmiştir. Fakat Refik Saydam'ın amaçladığı husus, yiyecek, içecek ve giyecek fiyatlarıyla birlikte kira bedellerinin de değişmemesidir. Bu sebeple de Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Korunma Kanunu'nun hayat geçirildiği ilk zamanlarda mülk sahiplerinin, yiyecek ve içecek

¹⁷⁵ **Mülkiye Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.3-14.

¹⁷⁶ **Mülkiye Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.3-14.

fiyatlarında değişim olmaması sebebiyle memnun olduklarını ifade etmiştir. Fakat planlanan durum gerçekleşmemiş ve sadece “kira bedelleri” sabit tutulmuştur.¹⁷⁷

Yine aynı yazı uyarınca Derneğe göre, Korunma Kanunu’na ilk zararı veren Saraçoğlu Hükümeti olmuştur. Zira Dernek, Saraçoğlu Hükümetini kendi ticari müesseselerine zam yapmakla suçlamıştır. Onlara göre, önce şekere zam yapılmış ardından da yiyecek, giyecek ve içecek fiyatları hükümet eliyle serbest bırakılmıştır. Dolayısıyla Dernek, Korunma Kanunu’nun tek taraflı uygulanmasına neden olduğunu ve tüccar kesim serbest bırakılırken, mal sahiplerine sıkı denetimler getirildiğini ifade etmiştir. Yazıda Recep Peker’in ise, Korunma Kanunu’nda hata olduğunu ifade ettiğini fakat bu hatayı düzeltme amacıyla Milli Korunma Kanunu’nu kaldırmaya yanaşmadığı notu düşülmüştür. Son olarak ise, görev başında bulunan Hasan Saka hükümetine yönelik şu ağır ifadeler kullanılmıştır: “*Hasan Saka hükümeti geldi. Hata ağırlığı şimdi onun sırtına yüklendi. Basiretli hareket edecek yerde o da hatalar yaparak yükünü daha ziyadeleştirdi. Elbet bir gün bu hata yüklerini bu büyük sıkleti kaldıramayıp göçeceği gayet tabiidir.*”¹⁷⁸ En açık ifadeyle Dernek, haklarının gasp edildiğini ve bunun dinende hoş karşılanmayacağını, her faninin ölümü tadacağına dolayısıyla da söz konusu suçu işleyenlerin bunun vebalini sırtlanacağını vurgulamıştır.

Fakat burada açıklamaya çalışılan esas husus, Milli Korunma Kanunu’nun fiyatları sabitleme amacından, giyecek ve yiyecek fiyatlarında değişme sebebiyle sapılmış olunmasıdır. Dernek, haklı olarak giyecek ve yiyecek fiyatlarında değişime gidilmesine rağmen ki savaşında bitmiş olması göz önüne alınırsa, neden hala kira fiyatlarında serbestlik yapılamamasını sorgulamaktadır.

Ayrıca kiralarını yeteri kadar alamayan mülk sahiplerinin, mülklerine bakım yapamadıklarını dolayısıyla da Milli Korunma Kanunu’nun dolaylı yoldan insan sağlığına zarar verdiğini şu şekilde ifade etmektedirler: “*Bir mesken en sağlam bina ise on senede esaslı bir tamir isteyecek kadar yıpranır. Eğer ahşap ve çürük bir bina ise on senede yıkılacak hale gelir. Dokuz seneden beri evlerine sahip olamayan bedbahtlar mülklerinin harap olmağa başladığını görmektedir. Bu tamirsizlikten ve bu harabiden son aylarda dört evin İstanbul’da çöküp telefata sebep olduğu herkesin malumudur. Almış oldukları kiralar kendilerine sefil bir hayat bile sağlamazken evlerini ayakta tutacak kadar tamir parasını kimden alacaklar? Para bulabilenler olsa bile evlerinin hangi kapısından girebilirler.*”¹⁷⁹

¹⁷⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.3, s.4.

¹⁷⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.3, s.4.

¹⁷⁹ **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.3, s.10.

Dernek, pek çok noktada mülklerin bakımsız kalmasının temel nedeninin, Milli Korunma Kanunu'nun yarattığı kısıtlamalar olduğunu ifade etmektedir. Pek çok açıdan mülk sahiplerini zarara uğratan hususun, Millî Korunma Kanunu olduğu vurgulanmıştır. Kanun sebebiyle, mülklerinden herhangi bir kazanç sağlayamayan mülk sahipleri, geçim zorluğu çekmektedir. Geçim zorluğu çeken mal sahiplerinin mülklerine bakım yaptırabilecek bütçeye sahip olamadıkları, Dernekçe ifade edilmiştir.

Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılmamasına sebep arayan Dernek, hükümetçe güdülen amacın “kiracı memurları” koruma çabası olduğunu öne sürmektedir.

*“Hükümet şüphesiz ki kiracı memurları korumak kaygısıyla Milli Korunma Kanunu kaldırmak istemiyor. Biz mülk sahipleri de memurların himayeye layık ve müstahak olduklarını kabul ediyoruz. Fakat hükümet, memurlarını hakkiyle besleyemediği veya terfih ettiremediği için onları korumak kaygısıyla yüz binlerce mülk sahibinin gelirlerinin dörtte üçünü memurlar ile beraber yüz binlerce zengin ve müreffeh kiracılara da vermesi böylece mülk sahiplerini aç ve sefil bırakması cumhuriyete ve demokrasiye sığar bir adalet midir?”*¹⁸⁰ Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin vurguladığı nokta, memurların hükümet tarafından himaye edilmesinden çok adaletsizlik yaratacak derecede koruyup kollanmalarına itiraz etmektedir.

Bu sebeptendir ki Dernek yönetimi, yine memurların himaye edilmesini sağlayacak bir çözüm önerisi sunmuştur. Derneğin önerisine göre, hükümet mülk sahiplerine serbest tasarruf haklarını iade etmelidir. Böylelikle meskenlerin kiralari hızla artacak ve bu durum vergilere de yansımış olacaktır. Mülk sahiplerinin ödeyeceği bu vergileri de hükümet, “mesken zammı” adı altında memurlarına dağıtabilecektir. Bu sayede hem kiralar artmış olacak hem de memurların konut ihtiyaçlarını giderebilmeleri için devlet desteği sağlanmış olunacaktır.¹⁸¹

Memurların durumunu, 1948 yılında kendi bakış açısıyla ifade eden Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin çözüm önerisi, dönemin hükümeti tarafından dikkate alınmamıştır.¹⁸²

¹⁸⁰ **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.3, s.12.

¹⁸¹ **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.3, s.12.

¹⁸² Hükümetçe dikkate alınmamasına en iyi kanıt ise, Derneğin memurlar hakkındaki çözüm önerilerinden neredeyse 2 yıl sonra çıkan yazıdır.1950 yılında Zafer Gazetesinin köşe yazarı olan Hikmet Yazıcıoğlu tarafından, memurların durumunu belirten bir yazı kaleme alınmıştır. Ve yazar söz konusu yazısında, memurların kiralardan kurtulabilmek adına gecekondularına yapılarına yöneldikleri ve durumlarının hiç iyi olmadığını belirtmiştir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Hikmet Yazıcıoğlu, “Bir Değil Birkaç Emlak Bankası”, **Zafer Gazetesi**, 26 Temmuz 1950, s.2.

Dernek haricinde, mülk sahiplerinin sorunları üzerine mücadele eden bir milletvekili ortaya çıkmıştır. Söz konusu kişi, Seyhan Milletvekili Ahmet Remzi Yüregir¹⁸³ olmuştur. Kendisi tarafından 1948 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bir soru önergesi verilmiş ve verilen bu soru önergesi sayesinde mağdur olan mülk sahiplerinin mağduriyetinin giderilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Başbakan Hasan Saka'ya söz konusu soru önergesi münasebetiyle bir telgraf çekmiş ve bu girişimin bir fırsat olduğu ifade edilmiştir.¹⁸⁴

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin toplantısı 6 Kasım 1948 tarihinde Kadıköy Süreyya Sineması'nın büyük salonunda gerçekleştirilmiştir. Gerçekleşen bu toplantıda, dernekçe alınan kararlar Cumhurbaşkanlığına, Türkiye Büyük Millet Meclisi vekillerine, Başbakana ve Bakanlara, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyelerine, Üniversitelere, İller ve belediyeler Umumi meclisleri azalarına gönderilmesine karar verilmiştir. Söz konusu yazıda Dernek yönetimi, Korunma Kanunu'nun 1939 senesindeki Refik Saydam Hükümeti uygulamalarından başlayarak çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Refik Saydam Hükümeti tarafından, Millî Korunma Kanunu'nun 30.maddesi ile emlak kira bedellerinin oranını korumayı amaçlarken, 31.maddesiyle gıda, eşya, giyim vesaire fiyatlarını yükseltmemek için önemli roller oynayacağı hesaplanmıştır. Fakat Derneğin tespitine göre söz konusu amaçların gerçekleştirilememesi bir yana, amaçların uygulanması gerekçesiyle kurulan Millî Korunma Mahkemelerine rağmen istenilen sonuca ulaşılamamış bu sebeple ülkede karaborsa doğmuş, hayat pahalılığı iyice yükselmiştir. Derneğin ifadesine göre; *"Hükümet Kendi inhisarlarındaki maddelerin fiyatlarını yükselterek tüccara, esnafa yol açmıştır. Sonra serbest alışveriş esasına döndü. Hükümet zam yaptı, esnaf zam yaptı. Ve her şey pahalılaştı. Millî Korunma Mahkemeleri durdu. Ve*

¹⁸³ Ahmet Remzi Yüregir, 1892 yılında Adana'da dünyaya gelmiştir. Babasının adı Abdullah, annesinin adı Raziye'dir. Muallim Okulu mezunudur ve bu sebeple de Birinci Dünya Savaşı'na kadar öğretmenlik ve okul müdürlüğü görevlerini ifa etmiştir. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte Yüregir, yedek subay olarak savaşa dâhil olmuştur. 25 Aralık 1918'de Adana'da (Yeni Adana) gazetesini kurmuş ve bu yolla Adana'nın ve Türk halkının haklarını savunmuştur. Adana'yı kuşatma altına alan işgal kuvvetleri kumandanlığı 25 Nisan 1919 tarihinde Yüregir'in evinde silah araması yapmış, evinin duvarlarını yıkarak saklı bulunan silah ve cephaneyi ele geçirmişlerdir. Bu sebeple de Yüregir, idam cezasına çarptırılmış fakat kendisi kaçmıştır. 1919 yılında ise Sivas Kongresi'ne Adana delegesi olarak katılmıştır. Kongreden sonra Mustafa Kemal'in emriyle Kayseri'de (Adana-Kilikya) Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurmuştur. Adana'nın kurtuluşundan sonra ise Müdafaa-i Hukuk üyeliği esnaf grupları başkanlığı, Belediye üyeliği, Türk Hava Kurumu, Türk Maarif Cemiyeti Seyhan Kızılay gibi kurumlarda başkanlık görevini üstlenmiştir. Ayrıca kendisinin kurduğu ve ara vermeden yayınladığı 'Yeni Adana' gazetesinin başyazarlığını yaparken 21 Temmuz 1946'da CHP listesinden Seyhan Milletvekilliğine seçilmiştir. Evli ve 5 çocuk sahibi olan Yüregir, ne yazık ki 5 Ekim 1951 tarihinde vefat etmiştir. Bkz, Mustafa Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi T.B.M.M. (1946-1950)**, C.III, T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları,2012, s.953.

¹⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.8.

nihayet kapandı. Yalnız 30 uncu madde tatbik sahasında kaldı. Kiracıların lehine ve mal sahiplerinin aleyhine işledi ve işlemektedir.”¹⁸⁵ Fakat Derneğin bakış açısına göre tek problem, hayat pahalılığı ya da kiraların bedellerinin artırılmasının yasak olması değildir. Zira belediye ve hükümet vergilerini sık sık arttırmış ve bu sebeple kendi geçimini dahi sağlayamayan küçük ve orta dereceli mal sahipleri, eşyalarını satmak zorunda kalmışlardır. Yaşanan kira konusundaki gerginlikler nedeniyle Dernek, kiracılar ve mal sahipleri arasında düşmanlığa varacak kadar bir husumet doğduğunu da eklemiştir. Hatta Derneğin iddiasına göre bu husumet, öyle bir noktaya gelmiştir ki kiracının mal sahibini öldürdüğü ya da mal sahibinin kiracıya zarar verdiği haberleri duyulmaya başlanmıştır. Tüm yaşanan hadiseler sonucunda ise insanlar, bir çıkış yolu bulabilmek adına kanuni olmayan yollara çeşitli eğilimler göstermiştir. Dernek bu olaylara örnek olarak; vergi kaçakçılığı, kâğıt üzerinde yapılabilecek çeşitli usulsüzlükler ve kirayı kanuni standartta tutup, kira harici olarak alınan yüksek bedeller (ki bunları “hava parası” olarak nitelendirmektedirler) gibi çeşitli hileler sıralamaktadırlar.¹⁸⁶

Yaşananlar doğrultusunda Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Milli Korunma Kanunu’nun hem varlığını eleştirmiş hem de varlığının eksik olarak uygulanmasındaki sakatlığa değinmiştir. Zira yeni yapılan binalara uygulanan, çeşitli muafiyetler ve serbestlikler olmasına rağmen, Korunma Kanunu’na tabi olan meskenlere yönelik ağır sınırlamalar mülk sahiplerini zorlamaktadır. Söz konusu durumunda Dernek tarafından anlaşılması: “*Acaba bu muafiyetler fakir, işçi, küçük esnaf ve mamur gibi dar gelirli kolar ve ucuz mesken tedariki maksadıyla mı verildi? Yoksa zenginleri teşvik için mi?*”¹⁸⁷ şeklindedir. Kanunun ruhuna yapılan bu ihanetin sorumlusu, başa gelen hükümetler, Korunma Kanunu’nun kaldırılmasına yanaşmayan hükümet ve vekillerdir. Ayrıca Milli Korunma Kanunu’nun varlık gerekçesi, kanun maddelerinde de belirtildiği üzere seferberlik ve harp hali gerekliliğidir¹⁸⁸. Ancak seferberlik ve harp halinin ülke için geçerli olmamasına

---

¹⁸⁵ **Milli Kütüphane**,1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy’de..., s, 4.

¹⁸⁶ **Milli Kütüphane**,1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy’de..., s, 7.

¹⁸⁷ **Milli Kütüphane**,1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy’de..., s, 7.

¹⁸⁸ “*Milli Korunma Kanununun 30 uncu maddesi ve bunu tadil eden 5020 sayılı kanun olağanüstü bir kanundur. Tasarruf hakkını, mülkü ve malı kullanma şerbetlisini tahdit etmiştir. Bu kanunun ashabi mucibelayihasında: Seferberlik, harp hali, örfi idare gibi olağanüstü sebepler yüzünden çıkarıldığı ve normal zamanın avdetinden altı ay sonra kaldırılacağı kayıt ve zikredilmişti. Türkiye de normal halim avdet ettiğine birçok deliller vardır. Umumi seferberlik resmen yoktur. Harp hali mevcut değildir, örfi idare kaldırılmıştır. Daha dün Cumhuriyet bayramını açan Başbakan yakın senelerin zorlukları ve tehlikeleri atlatılmıştır. Cumhuriyetin 25 inci senesine ferah ve rahatlıkla giriyoruz demişlerdir...*”

rağmen halen Korunma Kanunu, yürürlükte kalmaya devam etmektedir. Dolayısıyla Dernek Korunma Kanunu'nu bir kangrene, çibana benzeterek dönemin hükümetinden kaldırılmasını talep etmiştir.¹⁸⁹

Dernek yönetimince kaleme alınan yazıyla, Milli Korunma Kanunu'nun sistemin bozulmasındaki temel sebep olduğu belirtilmiş ve kaldırılması gerektiği üzerinde ısrarla durulmuştur.

Söz konusu yazı Dernek ikinci Başkanı, eski Bilecik Milletvekili Asaf İlbay tarafından okunmuş ve büyük alkış almıştır. Aynı anda Gayrimenkul Sahipleri Derneği umumi heyeti, söz konusu rahatsızlıklarını açıklamak ve savunmak adına Ankara'ya bir heyet göndermeye karar vermiştir. Heyetin, 15 Kasım 1948 tarihinde Haydarpaşa'dan gitmesi uygun bulunmuş ve heyette Asaf İlbay, Ruşeni Barkın, Ziya Agacı, Salih Necati, İbrahim Gür, Talat Akdoğan seçilmiştir.¹⁹⁰

Ankara giden heyet, Başbakan Hasan Saka ve Başbakan Yardımcısı Faik Ahmet Barutçu, Adliye, Maliye ve Ticaret Bakanlarıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Şükrü Saraçoğlu ve İkinci Başkanı Fikri Düşünsel tarafından kabul edilmişlerdir. Ayrıca Dernek heyeti, CHP, DP ve Millet Partisi başkanlarıyla da görüşerek talepleri¹⁹¹ dile getirmiştir. Demokrat Parti Başkanı Celal Bayar ve parti genel kurulu idare heyeti üyelerinden Refik Koraltan, genel kurulun ilk toplantısında

---

Ayrıntılı bilgi için bkz. **Milli Kütüphane**, 1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy'de..., s, 4-8.

¹⁸⁹ **Milli Kütüphane**, 1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy'de..., s, 4-8.

¹⁹⁰ **Milli Kütüphane**, 1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy'de..., s,10.

¹⁹¹ "1-Milli Korunma Kanununun otuzuncu maddesi kaldırılarak kiralama işleri mevzuatı umumiyeye tabi tutulmalıdır.

2-Hükümet vehim ve endişeye kapılarak kanunu kaldırmaktan çekinirse;

A-1950 senesine kadar bir intikal devresi kabul edilebilir. Bu müddet mal sahipleri ile kiracıların anlaşabilmesini kolaylaştırır. Müddetin hitamında kanunun ilga edileceği yeni kanunda belirtilmelidir.

B-Yeni kanunun şeri tarihinden itibaren intikal devresi içinde mesken icarlarına en az yüzde yüz zam edilmelidir.

C-Kanun yoluyla veya rızayla boşalan meskenler serbest hükümlere tabi olmalıdır.

D-Mal sahibi veya çocukları mutlak olarak tahliye hakkını haiz olmalıdır.

E-Tarafların rızasıyla akdedilen mukavelelerde kira bedeli tahdide tabi olmamalıdır.

3-Ticarethaneler mutlak olarak serbest hükümlere tabi olmalıdır.

Münsif ve hak güden bazı sayın milletvekilleri tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi grup başkanlığına verilen bir taktirde 5020 sayılı kanunun tenkit edilerek ticarethanelerin serbest bırakılmasında mahzur olmayıp hatta varidat bakımından faydalı olduğu belirtilerek meskenden gayri binaların serbest bırakılması ve meskenlere ait hükümlerin de iki tarafı koruyacak bir şekilde tadili teklif edilmiştir. Taktir esas itibariyle grup tarafından kabul edilmiş ve keyfiyetin incelenerek bir raporla grubun tenvir edilmesi için dokuz kişilik bir heyet seçilmiştir. Bu heyet mal sahibi ve kiracı milletvekillerinden kurulmuş olduğuna göre iki tarafı koruyabilecek bir şeklin bulunacağı ve bilhassa küçük ve orta mülk sahiplerinin ıstırabına son verileceğini ümit ederiz" Ayrıntılı bilgi için bkz. **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S,8,s,2.

meselenin ele alınacağını vadetmişlerdir. Aynı şekilde CHP genel sekreteri Tevfik Sılay'la da görüşen heyet olumlu yanıtlar aldıklarını belirtmiştir.¹⁹²

Gayri Menkul Sahipleri Derneği Yönetim Kurulu tarafından, 1947 senesinde alınan kararlarda Milli Korunma Kanunu'nun varlığı sorgulanmıştır. Zira harp bitmiş, seferberlik ilan edilmemiş fakat Korunma Kanunu hala uygulanmaktadır. Dolayısıyla söz konusu haller olmadığından, Milli Korunma Kanunu'nda varlığının ortadan kaldırılması icap etmektedir.¹⁹³

Dernek tarafından, 1949 senesinde milletvekillerine gönderilen mektupta yine Korunma Kanunu ile ilgili istekler ve rahatsızlıklar açık bir biçimde dile getirilmiştir. Zira mektupta Dernekçe ifade edildiği üzere, Milli Korunma Kanunu'nun hayata gelişi 10 yılı doldurmuştur. Bu süreç zarfında çeşitli kesimler Korunma Kanunu'ndan ciddi derecede fayda sağlarken¹⁹⁴, mal sahibi olanlar felaketi yaşamaktadırlar. Kanun sebebiyle ağır şartlar altında yaşamını sürdüren tek zümre, Dernek gözüyle Kanunun pençesine düşen emlak sahipleri olmuştur. Bu sebeple Gayrimenkul Sahipleri Derneği, mülk sahiplerinin durumunu sefillik olarak tanımlamıştır. Fakat mektupta eleştirilen bir başka husus, Korunma Kanunu'nun uygulama alanı olan yargıdır. Yargı eliyle mülk sahiplerinin, mülklerine dahi girmelerinin yasaklandığını belirterek Dernek, mülk sahipleri için "suçlu masumlar" ifadesini kullanmıştır. Zira suçsuz olan bu kesim, hem mülklerinden bir gelir elde edememekte hem de yargı eliyle mülklerini kullanamamaktadırlar. Ayrıca yargı, mülk sahipleri aleyhinde kararlar alarak kendilerini suçlamakta ve mal sahipleri masum olmalarına rağmen zarar görmekte-dirler. Mektupta ifade edilen acı hususlar sebebiyle Gayrimenkul Sahipleri, mektubun muhatabı olan milletvekillerinden meclis kürsüsünde mektuplarını okumalarını istemişler fakat bu istekleri gerçekleşmemiştir.¹⁹⁵

Derneğin daha sonraki yıllarda, Korunma Kanunu'nun verdiği zararları dile getirmesinin yan sıra, Korunma Kanunu'nun ortaya çıkış nedeni olan savaş halinin ortadan kalktığına dikkat çekmeye çalıştığı görülmektedir. Zira Milli Korunma Kanunu'nun 1. Maddesinde, uygulanma şartı fevkalade hallerle bağlanmıştır. Söz konusu fevkalade hallerden olan ülkenin harbe girme tehlikesi ortadan kalkmış, tehlike gittikçe azalmıştır. Bu sebepler göz önüne alınarak Dernek, bir süre sonra

¹⁹² **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S.8.s.2.

¹⁹³ **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 14.

¹⁹⁴ "Bir ömür dolusu namuslu mücadele ile biriktirdiği parayı bir mülke sarf ederek ona hayatını bağlayan yüz binlerce Türkün gelirlerini, kiracı sıfatıyla mesut serbest meslek erbabına, zengin vatandaşlara ve hatta ecnebilere bağışlayan korkunç ve öldürücü adaletsizlik ebedileşmeğe doğru gitmektedir" Bkz. **Mülkiyet Mecmuası**, 1 Mart 1949, S.9, s.11.

¹⁹⁵ **Mülkiyet Mecmuası**, 1 Mart 1949, S.9, s.11.

Milli Korunma Kanunu varlığının, kendisine aykırı olduğunu sık sık dile getirir olmuştur.

Dernek yönetimi, 2 Ocak 1950 tarihinde ise bu kez Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlık Vekilliği'ne gönderdikleri telgraflarında, Korunma Kanunu'nun geçerliliğini sorgulamıştır; *“Bu kanunun vazı sebepleri olarak harp hali, umumi seferberlik, örfi idare gibi olağanüstü hallerden ibaret olduğu ve normal zamanın avdetinden üç ay sonra kanunun yürürlükten kaldırılacağı tasrih edildiğine göre kanun doğrudan doğruya Bakanlar Kurulu kararı ile kaldırılması mümkün idi. Çünkü vazı sebepleri ortadan kalkmıştır.”*¹⁹⁶

Dernek yönetimi, “Adalet istiyoruz” başlığıyla 19.03.1950 tarihinde CHP Genel Başkanlığı'na gönderdikleri mektuplarında, içinde bulunulan sıkıntılı durum ile ilgili olarak ağır eleştirilerde bulunmuştur. Eleştirilerinin yanı sıra yine Korunma Kanunu'nun varlığının yasaya aykırı olduğuna dikkat çekilmiştir. Millî Korunma Kanunu'nun fayda sağlamadığı gibi üstüne üstlük memleketi zarara uğrattığı vurgulanmıştır: *“Gelelim Korunma Kanununun 3.maddesine; bu maddede de fevkalade hallerin hitam bulunduğu ve bu kanunun hükümlerinin tatbikine lüzum kalmadığı hükümetçe kararlaştırılarak ilan ve Büyük Millet Meclisine arz olunur, denilmektedir.*

*Fevkalade bu üç hal hitam bulalı pek çok zaman geçtiği ve normal zamanın çoktan avdet ettiği resmen salahiyyetli ağızlardan ilan edildiği halde bu kanunun hala meriyette kalması teessüfümüzü mucip olmaktadır. Hükümetimizin hak ve adaletten ayrılarak kiracıları kazanmak için politika oyunlarına devam etmesi şanı adalete layık bir hareket değildir.”*¹⁹⁷

Dernek tarafından, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'na 20.03.1950 tarihli gönderilen bir başka mektupta ise Korunma Kanunu'nun varlığının yasaya aykırı olduğu gerekçesi yanı sıra, ülkenin 1950 genel seçimlerine girecek olması fırsat bilinmiş ve adeta bir korkutma aracı olarak kanunun değişmesi gerektiği vurgulanmıştır: *“1-Milli Korunma Kanununun vaz'ını mucip fevkalade haller zail olduğundan kanunun 3.maddesinin tatbik ve ilan edilmesi kanun icabıdır.*

2-Seçimlerden evvel bu madde tatbik edilmediği takdirde yüzbinlerce mülk sahibinin icabına göre bu maddenin tatbikini vaat ve seçim beyannamesinde resmen

¹⁹⁶ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 10-13.

¹⁹⁷ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 6-9.

ilan eden partilerin listesine veya Gayri Menkul Sahipleri Derneği ile Toprak-Emlak partisinin ilan edeceği ilan listesine oy verilmesi için ittifak edilmiştir."¹⁹⁸

Tekrar CHP Genel Başkanlığına gönderilen 30 Mart 1950 tarihli bir telgraf ile Gayrimenkul Sahipleri Derneği, rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir. Zira artık önemli devlet adamları, harbin yıkıcı etkisinin önlendiği ve fevkalade sayılabilecek tedbirlerin alınmasına gerek olmadığı şeklinde beyanatlar vermiş olmaları Derneğin, Korunma Kanunu'nun ortadan kaldırılması gerekliliği tezini desteklemiştir.¹⁹⁹

Derneğin ağustos ayında gerçekleşen toplantısında, başkan vekili sıfatıyla söz alan Asaf İlbay'ın CHP hakkındaki ağır sözleri basına yansımıştır.²⁰⁰

Milliyet Gazetesinin 14 Eylül 1950 tarihli nüshasında, Gayrimenkul Sahipleri Derneği tarafından yürütülen, kiraların serbest bırakılması ve Milli Korunma Kanunu'nun değiştirilmesi çabalarına değinilmiş ve bazı maddelerin kaldırılma ihtimali olduğu belirtilmiştir.²⁰¹

Ancak Gayrimenkul Sahipleri Derneği tarafından çabalarından dolayı teşekkürlerini sundukları Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoglu, Korunma Kanunu'nun kiralar ile ilgili öngördüğü maddelerin tadilini isteyen bir kanun teklifini T.B.M.M. 'ye sunduğu, Milliyet gazetesi tarafından duyurulmuştur.²⁰² Ticaret Komisyonunda Kemal Zeytinoglu'nun sunduğu teklif görüşülmüş ve bazı şartlar altında kiraların serbest bırakılması yönünde olumlu karar alınmıştır.²⁰³

Zaman geçtikçe, Korunma Kanunu'nun kaldırılma halinin gerçekleşmemesi sebebiyle kullanılan dil sertleşmiştir. Bu duruma en iyi örnek, yine 1950 yılında dönemin milletvekillerine gönderilen bir mektuptur. Mektuplarında Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 1950 seçimlerinden önce Celal Bayar'ın İstanbul Beyoğlu'nda

¹⁹⁸ BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 5.

¹⁹⁹ BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 3.

²⁰⁰ "11 seneden beri memlekette adaletsizliğin koruyucusu Halk Partisi mal, mülk sahiplerinin dertlerini dinlemeyerek kanun ve milleti ezdi. Vatandaşı birbirine düşürerek hiç yoktan ev sahibi ve mesken davası yarattı. Onlar dar gelirliyi hiçbir zaman düşünmediler, yalnız politika yaptılar.

...Şimdi tam bir hukuk devleti olan Demokrat Parti hükümetini taciz ediyorlar. Hâlbuki hesap verecek olanlar uzun zamandan beri iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Particileridir ve Milli Korunma Kanunu, Mesken Kanunu gibi ihtikâr yaratan kanunlar ortaya çıkarmışlardır. Artık uğraşmaktan bıktık, tek ümidimiz milli iradeyle başımıza gelen yeni hükümettedir. Onlar diğerleri gibi lekeli değildirlere; işçileri korumak için emlak sahiplerini en fazla ezen Fransa hükümeti bile her 6 ay bir kiraları yüzde 50 arttırmaktadır. Belediye meclisleri İskân ve mesken işleriyle en fazla alakalı olması gereken bir kuruldur. Hâlbuki onlar şimdiye kadar bunun lakırdısını dahi ağızlarına almadılar...

Demokrat Parti Hükümeti bunu halledecektir inanıyoruz. Çünkü 1950 tarihinde Ses Tiyatrosunda bir kongrede Sayın Celal Bayar emlak sahiplerini tatmin eden vaatlerde bulunmuştu. Kendilerine bunu hatırlatalım." Bkz. **Milliyet Gazetesi**, 31 Ağustos 1950.

²⁰¹ **Milliyet Gazetesi**, 14 Eylül 1950, s.1.

²⁰² **Milliyet Gazetesi**, 27 Kasım 1950, s.1.

²⁰³ **Milliyet Gazetesi**, 14 Aralık 1950, s.1.

bulunan Ses tiyatrosunda yapmış olduğu bir konuşmasına değinmiştir. Bu konuşmada Bayar'ın gayrimenkul sahiplerine büyük haksızlık yapıldığını ifade ettiğini belirten Gayrimenkul Sahipleri Derneği, dönemin DP Hükümetine Bayar'ın cümlelerini hatırlatmaktadır. Ayrıca Dernek, Millî Korunma Kanunu'nun 3.maddesine atıfta bulunmuş ve kanunun 3.maddesinde bulunan, normal zamanın vuku bulması halinde bakanlar kurulu tarafından yürürlükten kaldırılacağı ifadesine dikkat çekilmiştir. Zira ileri sürdükleri iddia, Korunma Kanunu'nun politika oyunlarına alet edilmesi sebebiyle kaldırılmadığıdır.²⁰⁴

Hükümetten bir adım gelmemesi sebebiyle, dönem dönem yine aynı istekler üst makamlara iletmeye devam edilmiştir. Örneğin 1952 yılında, dönemin milletvekillerine yazılan bir mektup ile konuya dikkat çekilmek istenmiştir. Emlak sahipleri haklarımızı istiyoruz diyerek başlanılan mektuplarına şu biçimde devam etmişlerdir: *“Çünkü Korunma Kanununun 3'üncü maddesine normal zamanın avdetinde bu kanun Bakanlar Kurulu kararile meriyetten kaldırılır denilmektedir. Hâlbuki normal zamanın avdeti 7 yılı bulmuştur halde, Bakanlar Kurulu neden bu kanununa elini bile sürmek istemiyor? Çünkü bu kanun o kadar tefessüh etmiştir ki, Bakanlar Kurulu ellerini kirletmek bile istemiyorlar.”*²⁰⁵

Tüm çabalar sonucunda yaşanan gelişmeler, Dernek tarafından yazılan 1952 yılına ait kitaplarında açıklanmaktadır. Yazılarında dikkat çekmeye çalışılan husus, özellikle İstanbul, Ankara, İzmir milletvekillerinden hiçbirinin, T.B.M.M. kürsüsüne çıkarak hükümete, Milli Korunma Kanunu'nun neden hala yürürlükte olduğu sorusunu yöneltmemeleridir. Zira harp zamanları bitmiş ve normal zamana ülkece geçilmiştir.²⁰⁶

Ayrıca milletvekillerinin, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin müracaatlarını hiç desteklemediklerinden yakınılmıştır. Çünkü yollanılan yazılar, dilekler komisyonlara havale edilmiş ve uzunca bir zaman geçmiştir. Bununla birlikte sonunda, T.B.M.M.'nin 1952 senesi ikinci devresinde Milli Korunma Kanunu ile ilgili istekler gündeme alınmış olursa da bir kargaşa durumu oturuma hâkim olmuştur. Sonuç olarak, Kemal Zeytinoğlu, İsmail Olgaç ve Abdullah Aytemiz isimli milletvekillerinin verdiği tasarılar ile birlikte çeşitli komisyonların kararları

---

²⁰⁴ **Milli Kütüphane**,1952 AD 874, Gayrimenkul Sahipleri Derneği Neşriyatından Sayın Milletvekillerimize.

²⁰⁵ **Milli Kütüphane**,1952 AD 1903; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Sayın Milletvekillerimize Tasarruf Haklarımızın Hürriyet ve Masuniyetini İstiyoruz, s.4-5.

²⁰⁶ **Milli Kütüphane**,1952 AD 1886, Milli Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.5.

birleştirilerek Milli Korunma Kanunu hakkında verilecek olan kararların bir sonraki senenin gündemine alındığı notu düşülmüştür.²⁰⁷

T.B.M.M.' nin içişleri komisyonunda 28 Mayıs 1952 tarihinde, Milli Korunma Kanunu'nun 30.maddesinde değişiklik öngören kanun teklifi görüşülmeye başlanmış, söz konusu gelişme Milliyet Gazetesinin ilk sayfasından halka duyurulmuştur.²⁰⁸ İçişleri Komisyonu Korunma Kanunu'nun kaldırılması yönünde olumlu bir karar almasına rağmen konuyu görüşen Adalet Komisyonu, bir karara varamamıştır.²⁰⁹

Ancak 1953 yılında tam da Derneğin arzu ettiği biçimde, Maraş Mebusu Abdullah Aytemiz tarafından Korunma Kanunu'nun sorun teşkil etme meselesi Meclise taşınmıştır.²¹⁰

Eskişehir Mebusu Kemal Zeytinoğlu'nun²¹¹, Millî Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 5020 sayılı Kanuna ek kanun teklifi ile Amasya Mebusu İsmet Olgaç'ın, Millî Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve Samsun Mebusu Hasan Fehmi Ustaoglu ve 5 arkadaşı ile Maraş Mebusu Abdullah Aytemiz'in, Millî Korunma Kanunu'nun 5020 sayılı Kanunla değiştirilen 30 uncu maddesinin yürürlükten kaldırılması hakkında kanun teklifleri sunulmuştur. Ayrıca konuyla ilgili olarak Ticaret Komisyonu raporlarıyla Maliye ve Bütçe komisyonları düşünceleri ve İçişleri, Adalet ve Bütçe komisyonları raporları Meclis oturumunda tartışılmıştır.²¹²

Amasya mebusu olarak T.B.M.M.' de faaliyet gösteren İsmet Olgaç²¹³ ise Korunma Kanunu'nun komisyonlarda incelenerek vakit kaybına neden olması halinin önlenmesi gerektiği üzerinde durmuştur.²¹⁴

²⁰⁷ **Milli Kütüphane**, 1952 AD 1886, Milli Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.5.

²⁰⁸ **Milliyet Gazetesi**, 28 Mayıs 1952, s.1.

²⁰⁹ **Milliyet Gazetesi**, 4 Haziran 1952, s.1.

²¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, DÖNEM: IX, CİLT: 20, Toplantı:8, Otuz sekizinci Birleşim, 5.02.1953, s.107.

²¹¹ Abdullah Zeytinoğlu, 1911 yılında Eskişehir'in en zengin ailelerinden birinin varisi olarak dünyaya gelmiştir. İnşaat sektöründe ve sanayide makine üretimi alanında yoğunlaşmasının yanı sıra Zeytinoğlu ailesi, 1927 senesinde Türkiye'nin ilk bankalarından ESBANK'ı kurmuştur. Aile işlerine dâhil olmamayı tercih eden Kemal Zeytinoğlu ise, 3 dönem Demokrat Parti'den milletvekili seçilerek T.B.M.M. çatsı altına girmiştir ve 1950-55 yılları arasında da Adnan Menderes hükümeti döneminde Bayındırlık Bakanlığı görevini üstlenmiştir. Evli ve iki çocuk babası olan Zeytinoğlu, Adnan Menderes'in sağ kolu olarak bilinmektedir. Kıbrıs konusunda görüşmelerde bulunmak üzere, Başbakan Menderes'in başkanlığındaki bir heyetin üyesi olarak, Menderes ile Londra'ya giderken düşen uçakta vefat etmiştir. Bkz; **Vatan Gazetesi**, 09Ekim2016. <http://www.gazetevatan.com/zeytinoglu-ailesine-babalik-davasi-993404-yasam/> ,

²¹² **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, Dönem 9, Toplantı 8, s. 109.

²¹³ İsmet Olgaç, 1950, 1954 ve 1957 senelerinde Amasya'dan Demokrat Parti Milletvekili olarak mecliste yer almıştır bkz. <http://www.amasya.gov.tr/gecmis-donem-milletvekillerimiz>. 14.9.2017.

Meclis'te ki tartışmalar sırasında aynı oturumda dönemin Ekonomi ve Ticaret Bakanı Balıkesir Mebusu Enver Güreli, Korunma Kanunu'nun varlığı ve tesir ettiği kişiler hakkında önemli tespitlerde bulunmuştur. Zira Milli Korunma Kanunu'nun mal sahiplerine zarar verdiği, mülklerini tamir ettirecek kadar bir kazanç bile sağlayamadıklarını belirtmiştir. Ancak Güreli'nin söz konusu açıklamasına rağmen, Korunma Kanunu'nun tamamen ortadan kaldırılmasının da ciddi problemler yaratacağına inandığını açıklamıştır.²¹⁵

Ekonomi Bakanı Enver Gürel'in söz konusu beyanı üzerine, İstanbul Mebusu Ahmet Hamdi Başar kendisine şu soruyu yöneltmiştir:

*“Efendim, şimdi Sayın bakanın beyanatından anlıyoruz ki; Millî Korunma Kanununun 30 uncu maddesinin esasen ihtiyaca kâfi şekilde tanzim ve vaz ‘edilmemiş olması Hükümetin dikkatini çekmiş bulunmakta idi. Şu hâlde soruyorum: Neden dolayı Hükümet, bu 30 uncu maddenin ihtiyaçlara uygun şekilde ıslah ve tadilini istihdaf eden bir kanun tasarısı getirmemiştir ve kanun teklifleri encümenlerde görüşülürken kendi noktai nazarlarını ifade eylememiştir? Bu noktayı sormak istiyorum.”*²¹⁶

Sual üzerine Enver Gürel'in cevabı adeta bir durum tespiti mahiyetindedir:

“Arkadaşımızın sordukları şudur: 30 uncu maddeyi tenkit ettiniz, 30'uncu madde tam ihtiyaca göre hazırlanmamıştı, o halde Millî Korunma Kanununun tadilini niye Meclise getirdiniz?”

Evvelâ şunu arz edeyim; kanun yürürlüğe girince- veya tam karşılığı ile – kanundan salâhiyet alan Hükümet, bu salâhiyeti kullanacağı zaman bunun karşılığında mütemmim tedbirleri almazsa şüphesiz iş yarım yamalak olacaktır. Çünkü on sene bunun karşılığında herhangi bir tedbir alınmış değildir. Binaenaleyh bir tevzi sistemi ihdas etmek zaruri idi. Millî Korunma Kanunu 1940 da tatbik edildi. 1950 de, yani 10 sene sonra binlerce ev boşalmıştır. Hava paralarıyla kiracılar çıkarılmış veya alınmıştır. 10 sene sonra tevzi sistemi ihdas ediyorsunuz. Bizim tenkidimiz, bu mazide yapılmıştır, yapılmamıştır şekline münhasır değildir. Mümasil memleketlerde böyle bir tevzi sistemi olduğu halde- eğer bunlar da tatbik edilmiş olsa idi- bugün kanundan faydalanan geniş bir zümre ile karşılaşmak

---

²¹⁴ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, s. 125.

²¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, s.117.

²¹⁶ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, s.118.

mümkün ve mukadderdi. Bunun için söylüyorum.”²¹⁷ Şeklinde Bakan içinde bulunulan vaziyetin değişmesi gerektiğini açık bir dille belirtmiştir.

Ancak Ekonomi Bakanı Enver Gürel’in kira serbestliği kararının verilmesi gerekliliği yönündeki tavrı üzerine, bazı vekiller itiraz etmişlerdir. Örneğin İstanbul Mebusu Hamdi Başar’ın itiraz gerekçesi şu yöndedir:

*“Bütçe Komisyonunun teklif ettiği gibi, 30. madde Millî Korunma Kanununun bünyesinden çıkarılırsa, fevkalâde hal hudus ettiği zaman, bütün fiyatlar üzerinde müessir olan ve her memlekette derhal dondurulması icap eden kiralar serbest bırakıldığı zaman, kiraların ve dolayısıyla bütün eşya fiyatlarının yükselmesi gibi bir tehlikenin mevcudiyetine kani değil misiniz? Bu itibarla 30 uncu maddenin, Bütçe Komisyonunun teklifi veçhile, Millî Korunma Kanununun bünyesinden çıkarılmasına taraftar mısınız?”*²¹⁸

Yine itirazlara bir örnek, Kars Milletvekili Tezer Taşkıran’dır. Sayın Taşkıran şu cümlelerle kendini savunmuştur:

*“Sayın Ticaret Vekilimiz, meskenler için kademeli olarak bir zam yapılmasına taraftar olduğunu ifade ediyorlar. Bu zamlardan dolayı hepimizi düşündürünsey, dar ve sabit gelirliler meselesidir. Bu zamma taraftar olan Hükümet dar ve sabit gelirlilerin kolayca ödeme kabiliyeti için de bazı tedbirler de düşünmekte midirler?”*²¹⁹

Devam eden oturumlarda vekillerce pek çok kanun teklifi verilmiştir. Yapılan oylamada, öncelikli olarak konuyla alakalı verilen tekliflerin yeni baştan Karma Komisyonlarda incelenmesi reddedilmiştir. Daha sonra Meclis Başkanı tarafından verilen teklifleri tekrar T.B.M.M. ’nin oyuna sunulmuş ve Milli Korunma Kanunu’nun değişimi konusunda Bütçe ve Adalet Komisyonları tarafından tetkik edilmesi hususu reddedilmiştir.²²⁰

Ancak T.B.M.M.’ de, Korunma Kanunu ile ilgili tartışmalar devam etmiştir.1 Nisan 1953 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Bütçe Komisyonunun yapmış olduğu incelemeler sonucunda, Meclis’e sundukları rapor 30. Maddenin şu şekilde değiştirilmesini öngörmektedir: *“Millî Korunma Kanununun 30 uncu maddesi*

---

²¹⁷ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, s.118.

²¹⁸ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, s.119.

²¹⁹ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, s.119-120.

²²⁰ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, s. 126.

meskenlerden gayri yerlerde 1. 1. 1953 ve meskenlerde 1. 6. 1955 tariflinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır."²²¹

Fakat bu değişiklik, esasen istenilen değişiklik değildir. Zira arada ciddi bir süre kaybı söz konusudur. Ancak bunun dışında Dernek, usul açısından da bir sorun olduğuna dair rahatsızlıklarını, 2 Nisan 1953 tarihli telgraflarında dile getirmiştir.²²²

Meclis'e yollanan telgraf haricinde, 1 Nisan 1953 tarihinde Meclis oturumunu yöneten Meclis Başkan Yardımcısı Celal Yardımcı 'ya da bir telgraf gönderilmiştir. Zira kendileri Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin yoğun ve ciddi eleştirilerinin hedefi olmuştur.²²³

Ancak günlerce hatta aylarca süren görüşmelere rağmen, Milli Korunma Kanunu'nu 30. maddesinde yapılan değişiklik meskenden farklı olan yerlerde örneğin dükkân, depo gibi 1 Ocak 1955 ve meskenlerde ise, 1 Haziran 1955 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmasına karar verilmiştir. Dikkat çeken husus şudur, Korunma Kanunu'nun değiştirilme kararının uygulanması için 1955 yılı baz alınmıştır oysa değişiklik kararı, 1953 senesinde verilmiştir. Dolayısıyla Korunma Kanunu'nun değişmiş halde uygulanışı bile neredeyse iki sene ertelenmiştir.²²⁴

Tüm çabalar sonucunda Bakanlar Kurulu kararıyla, Milli Korunma Kanunu'nun 16 Eylül 1960 tarihinde yürürlükten kaldırılması kararlaştırılmıştır.²²⁵

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, Korunma Kanunu'nun kaldırılması ya da düzenlenmesi meselesi üzerindeki çalışmalarının yanı sıra başka alanlarda da faaliyet göstermiştir. Buna en iyi örnek Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, Bayındırlık Bakanlığı'nın düzenlediği Birinci Türk Yapı Kongresi'ne davet edilmeleridir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği üyeleri arasından seçilen delegeler, yüksek mühendis olan Asaf İlbaý ve yine yüksek mühendis olan Sami Arım olmuştur.²²⁶

Ankara Halkevi Salonu'nda 3 Mayıs 1948 tarihinde düzenlenen kongrenin hayata geçiriliş gerekçesi, yurdun bayındırlık işlerinin günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılmasının zorunlu hale gelişidir. Bu sebeple, Türk Yüksek Mühendisler ve Türk Yüksek Mimarlar Birlikleri azalarından ve belediyelerin fen kurullarının da katılımıyla, yapı kongresi düzenlenmesine karar

²²¹ **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, Dönem 9, Toplantı 8, s. 189.

²²² Ayrıntılı bilgi için bkz. Süreyya İlmen, 13 Sene Mahkûm Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız, s.26.

²²³ İlmen, **a.g.e.**, s.26

²²⁴ Daha ayrıntılı bilgi için Bkz; **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, Dönem: IX, Toplantı: 3, Cilt: 22, Yetmiş altıncı Birleşim, 04.04.1953, s.21.

²²⁵ **BCA**, 30-18-1-2_156-16-19-3780 /030_18_01_02_156_16_19 Lef 1.

²²⁶ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.15.

verilmiştir.²²⁷ Gayrimenkul Sahipleri Derneği üyeleri, Birinci Türk Yapı Kongre'sine katılarak konuyla alakalı katkıda bulunmuşlardır.

Derneğe ait bir diğer faaliyet ise, 1947 senesinde basılan “İstanbul Belediyesi Nasıl İdare Edildi- İstanbul Belediyesi Müstakil Olmalı ve Reisi de Halk Tarafından Seçilmelidir” isimli broşürdür. Söz konusu çalışma, 15 sayfadan oluşmaktadır. Ayrıca broşürde, İstanbul Belediyesi'nin halk tarafından seçilmesi gerektiği fikrine ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir.

Zira 14 Nisan 1930 tarihinde Resmî Gazete 'de yayınlanan 1580 sayılı Belediye Kanunu'na²²⁸, Ankara ve İstanbul Belediyelerinin idare edilişi ile ilgili olarak tüm ülke belediyelerinden farklı uygulamalar eklenmiştir. Belediye Kanunu'nun 94,95 ve 96.maddeleriyle düzenlenen işleyişe göre, Ankara ve İstanbul Belediye reisleri dâhiliye bakanlığı tarafından tayin edilmiştir. İl merkezi olan belediyeler ise, dâhiliye bakanlığınca yönetilirken, vilayet merkezi olmayan yerlerin ise valiler tarafından yönetilmesi öngörülmüştür.

Cemil Koçak, yasanın Ankara ve İstanbul belediye başkanlıkları için istisnai hükümler içerdiğini belirtmiştir. Şöyle ki, Ankara ve İstanbul harici yerlerdeki belediye başkanları, seçimle gelen belediye meclis üyeleri arasından seçilmekteydi. Fakat söz konusu bu iki kentin belediye başkanları, atama ile göreve getirilmekteydiler. Ayrıca vali, aynı zamanda atandığı kentin belediye başkanlığı görevini de yerine getirmekteydi. Koçak, bu durumun temel nedeninin iki kenti daha kolay denetleyebilmek olduğunu ileri sürmüş ve uygulamanın uzun yıllarca devam ettiğini eklemiştir.²²⁹

Derneğe göre ise, İstanbul Belediye Başkanı halk tarafından seçilmelidir. Çünkü İstanbul dünyanın önemli şehirlerinden biridir ve bu şehri dünya standartlarına göre yönetiyor olmak önemli bir gösterge olacaktır. Ayrıca İstanbul önemli kişilerin yetiştiği bir yuva olmasına rağmen, demokratik kanunlara göre yönetilmiyor olması ciddi bir tezatlık içermektedir. Dolayısıyla bu kıymetli şehrin bir memur tarafından değil, seçilmiş bir kişi tarafından yönetiliyor olması mühim bir husustur. Ayrıca Gayrimenkul Sahipleri Derneği, İstanbul Belediyesi'nin yirmi beş yıllık çalışma dönemi boyunca belediye başkanlarının yalnızca kendi propagandalarını yapabilecekleri işlere giriştiklerini ve şehrin ana meselelerinden olan ekonomik, trafik, sağlık gibi konularda hiçbir ilerleme kaydedemedikleri eleştirisinde bulunmuştur. Dernek, belediye başkanlarının bu tavırlarının altında

²²⁷ BCA,490-1-0-0_526-2110-1_1 Lef 1.

²²⁸ Resmî Gazete, 14 Nisan 1930, S.1471.

²²⁹ Star, 27 Eylül 2015 Pazar, <http://www.star.com.tr/mobil/mobilyazar.asp?Newsid=1058933> 20.08.2017.

yatan temel nedenin İstanbul Belediyesi'nin amiri konumunda olan devlet memurlarını memnun etme çabası olduğunu ileri sürmektedir.²³⁰

Fakat Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin belediyelerin durumuna ilişkin eleştirileri, yalnız kitapla sınırlı kalmamıştır. Dernek 1 Haziran 1948 tarihinde Mülkiyet Mecmuasında yayınladıkları bir yazılarında, yine belediyelerin durumuna değinmişlerdir. Söz konusu dönemde belediye başkanlarının denetim altında olmasına rağmen, belediye meclisleri tek dereceli seçimle iş başına gelen meclisler olmuştur. Ancak Gayrimenkul Sahipleri Derneği seçimle iş başına gelmiş olsalar bile meclislerin, valilerin ve İçişleri Bakanlığının emri altında bulduklarını açıklamaktadır. Oysa belediye işleri, halkın kendi işleridir ve bu işlere mülki amirlerin ya da bakanlıkların müdahalesine gerek yoktur. Şayet kasabaya ya da şehre ait işler söz konusuysa, bu işlerin muhatabı o yörenin halkıdır öyle ki bir şehir ya da kasabanın işi başka bir şehri veyahut kasabayı bile ilgilendiremez. Çünkü bu tür işler son derece hususidir ve ancak hükümetin ilgisi manevi sınırlar içinde kalmak mecburiyetindedir. Bu sebeple Gayrimenkul Sahipleri Derneği; *“İşte bu açık sebeplere dayanarak halk kendi işlerini kendi kendisinin seçerek getirdiği mümessillere gördürmelidir tezini ortaya atıyoruz. Bu dava halkın haklı öz davasıdır”*²³¹ demektedir. Halkın direkt olarak seçeceği reislerce yürütülecek olan belediye, kendi işlerinde her mesele olduğu gibi bütçe hususunda da bağımsız olmalı ve kendileri hâkim kılınmalıdır.²³²

Cemil Koçak'ın makalesinde, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin seçimle belediye başkanının seçilmesi gerektiği eleştirisini şu biçimde yorumlamıştır: *“Bu broşürün en önemli özelliği ise; belediyenin faaliyetlerini yalnızca belediye başkanının ya da yetkililerin beceriksizliğine atfetmemesidir. Aksine, mesele, bir sistem ve anlayış meselesiydi. Belediye başkanları, halk tarafından doğrudan seçilmediği sürece; ‘memur’ anlayışıyla başkaca bir netice almak mümkün olamazdı. Bu bakımdan yapılması gereken ilk iş; becerikli ve yetenekli bir belediye başkanı bulmaya çalışmak değil; tam aksine, halka karşı sorumlu bir belediyecilik anlayışının ortaya çıkmasıydı. Bunun sağlanması için de ilk adım; belediye başkanının halk tarafından doğrudan seçilmesi olmalıydı.”*²³³

Fakat Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin hazırlamış olduğu broşürlerde tek eleştiri, belediye reisinin başa geçiriliş yöntemi değildir. Dikkat çekilen diğer bir

²³⁰ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 28-29.

²³¹ Mülkiyet Mecmuası, 1 Haziran 1948, S.4, s.16.

²³² Mülkiyet Mecmuası, 1 Haziran 1948, S.4, s.9-16.

²³³ Star, 27 Eylül 2015 Pazar, <http://www.star.com.tr/mobil/mobilyazar.asp?Newsid=1058933> 20.08.2017.

husus, belediyeye ait olan ve reise tahsis edilen bütçedir. Zira belediye başkanına, yüklü miktarda tahsisat konmuş ve bu tahsisatın otomobiline, hizmetçilerine, kaldığı evin ısıtılmasına, telefonuna, elektrik ve su gibi ihtiyaçlarına harcadığı açıklanmıştır. Belediye başkanının geliri bununla sınırlı kalmayıp, sular idaresi ve benzeri gibi çeşitli belediye müesseselerinin kendi bütçelerinden, başkana verilmek üzere kesintiler yapılmaktadır. Dernek, tüm kalemler toplandığında başkana verilen meblağın fazlasıyla yüksek bir maaşa tekabül ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca Gayrimenkul Sahipleri Derneği onca maaşın ödenmesine rağmen işlerin yürümediğini, valinin günün yarısını ilinde zamanın geri kalanını ise belediyede geçirmesi sebebiyle sistemin tıklandığından şikâyet etmektedir. Derneğin eleştirileri, yalnızca belediye başkanının bütçesi konusunda değil, belediyede görev yapan memur sayısı hususunda da olmuştur; *“Belediye Kanununun 117 inci maddesinin* ²³⁴ *16. fıkrasında belediye bütçesinden tediyeye edilecek maaş ve ücretler yükününün senevi varidatın azami yüzde otuzunu tecavüz edemeyeceğini olmasına rağmen, İstanbul belediyesi bütçesi okununca yirmi dört milyon varidatın hemen hemen tamamına yakın bir kısmının memur müstahdem boğulmuş olduğu esefle nazara çarpar. Bu bütçesi okuyan vatandaş belediye için verilen vergilerin maksat gayeye sarf edilmediği adeta memur kullanmak için vergi verilmiş olduğu zehabı altında kalır. Bu kadar çok memur kullanan müessesenin idare işleri düzgün gitse, bu günahın derecesi belki biraz azalır... Belediye vazifeleri için halktan topladığı vergileri memur, müstahdem maaş ve ücreti olarak dağıtan dünya yüzünde İstanbul belediyesinden başka bir belediye müessesesine tesadüf etmek imkânsızdır.”* ²³⁵ Burada dikkat çekilmek istenen temel nokta, verilen vergilerin belediye reislerince kötü bir şekilde kullanılış biçimidir. Zira toplanılan vergi miktarının fazlaca olmasına rağmen belediyeden, vatandaşların istenilen ölçüde hizmet alamadıkları belirtilmiştir. Ayrıca yüksek miktarlarda reise tahsis edilen ücretin ve memurlara ödenen maaş miktarının, oldukça yüksek olduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca belediye reisi aynı zamanda vali olduğundan, kendisinin bölünmüş olduğu ve dolayısıyla belediye işlerinin aksadığı bu sebeptendir ki İstanbul belediye reisinin halk tarafından seçilmesinin zorunlu olduğu sonucuna varılmak istenmiştir.

Broşürde dikkat çeken bir başka husus ise, şehrin imar edilmiş şeklidir. Çünkü Gayrimenkul Sahipleri Derneği yönetimine göre, yüksek ücretler ödenerek yaptırılan imar planları, şehirde işlemez bir hal almıştır. İstanbul halkı, şehrin içinde dilediği şekilde ve katta binalar yapmış ve bu sebeple uygunsuz ölçülerde yapılan yapılar

²³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**, 14 Haziran 1930.

²³⁵ **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9.Lef 30.

yıkılarak, tekrar inşa edilmiştir. Yaşanan bu tip hadiseler, belediye bütçesine yük olarak geri dönmüştür. Şehrin kanalizasyon, su, elektrik tesisatı gibi altyapı meseleleri dururken Belediye, plansız bir biçimde sorunları daha da körükleyerek kırlarda yeni köyler kurmuştur.²³⁶

Dernek broşüründe İstanbul Belediye'sinin yaptığı veya yapmadığı icraatlar incelenmiş, bu doğrultuda eleştiriler sert bir dille sıralanmıştır. Eleştirilerin hedefinde olan bir diğer belediye icraatı ise, İstanbul'un Mecidiyeköy semtinde yapılmasına izin verilen lüks villa inşaatlarıdır. Zira tüm dünya, İkinci Dünya Savaşı'ndan harap olan yerleşim yerlerini tekrar düzene oturtmaya çalışırken İstanbul Belediyesi, yüksek meblağlara mal olan lüks villalar yaptırma çabası içine girmiştir. Dernek söz konusu faaliyetin, dönemin kanunlarına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü kanunen fakir ve muhtaç halka konut dağıtımını sağlaması gerekirken İstanbul Belediye'si, villalar yaptırarak ticari kazanç elde etmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple Gayrimenkul Sahipleri Derneği şu cümlelerle durumu eleştirmiştir: *"İstanbul Belediyesi halkın menfaatlerine uygun fikirlerle değil, şahsi ve idari zihniyetlerle ve halkın verdiği paralar hesapsız israf edilmek suretiyle çok fena idare edilmiştir."*²³⁷. Belediyenin işleyişinin, demokrasi dışı oluşunun yanı sıra, İstanbul'un idare edilmesinde de ciddi aksamlar görüldüğü ifade edilmiştir.

Derneğin, belediyenin problemi olarak tespit ettiği bir başka husus ise belediye görevlilerinden olan zabıtalardır. Zira zabıtalara aracılığıyla şehirde denetim ve düzen sağlaması gereken belediyelerin, bu şartı gerçekleştiremedikleri belirtilmektedir. Zabıtalının yetersiz olduğunu, hatta varlık gösteremediklerini belirten Gayrimenkul Sahipleri Derneği, İstanbul'da ciddi bir düzensizlik hâkim olduğunu vurgulamaktadır. Dernek tarafından aksaklıklar şu biçimde sıralanmıştır; şehirde seyyar satıcıların sayısı oldukça yüksek, bazı gıda maddeleri açık ve insan sağlığına uygunsuz vaziyette satışı yapılmakta ve küçük çocuklar nakliye arabalarını çekerken kendilerine zarar vermektedir. Ayrıca başıboşluk ve denetimsizlik sebebiyle satış yapan kişilerin, malları üzerinde dilediklerinde fiyat artırımında bulduklarını belirtmiştir. Bu sebeple Gayrimenkul Sahipleri Derneği, İstanbul'un ülkenin tüm şehirlerinden daha pahalı olduğu sonucuna ulaşmıştır.²³⁸

Ancak broşürde işaret edilen problemler, bu kadarla sınırlı değildir. Zabıta dışında, otomobillerdeki taksimetrenin dikkate alınmayarak müşterilerden fazla ücret alınması, taksilerin lüks oluşundan dolayı fazla benzin tüketmesi ve maliyetinin müşteriye çok fazla gelmesi dolayısıyla halkın yararlanamaması, Florya plajından

²³⁶ BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 30.

²³⁷ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 30.

²³⁸ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 31.

gelir elde edebilecekken hiçbir iyileştirmede bulunulmaması gibi çeşitli sorunlar broşürde sıralanmış ve açıklanmıştır. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ne göre tüm sorunların çözümü, broşürün son satırlarında belirtilmiştir. Bu çözüm, İstanbul'un söz konusu idare biçiminden çıkarılması ve randımanla çalışabilmesi için başkanının halk tarafından seçildiği demokratik bir sisteme geçilmesi gerekliliğidir. Söz konusu çözümün hayata geçirilebilmesinin gereği, belediyelerin halk tarafından idare edilmesi esasının yerine getirilmesi şarttır.²³⁹

Dolayısıyla Gayrimenkul Sahipleri Derneği, mülk sahibinin karşılaştığı sorunları pek çok açıdan ele alarak çözüme gayreti göstermiş ve mücadele etmiştir. Dernek, hukuk çerçevesinde çabalarını devam ettirme gayesinde olduklarını sık sık belirtmiştir. Zira sorunların temelinde kendi bakış açılarına göre, Milli Korunma Kanunu vardır ve ancak hukuk mücadelesiyle bu sorunun çözümü sağlanabilir.

B. Gayrimenkul Sahipleri Derneğine Karşı Faaliyet Gösteren Diğer Dernekler

Ünlü düşünür Thomas Hobbes, her şeyin kökeninde devinimin olduğunu ileri sürmektedir. Düşünüre göre, değişimsiz olan bir cisim başka bir cisim tarafından harekete geçirilmediği sürece, sonsuza kadar değişimsiz kalmak zorundadır.²⁴⁰ Dolayısıyla iki zıt kutup, birbirini değişime iterek ortaya bir farklılık çıkarmaktadır. Ayrıca ortaya atılan pek çok kavram, düşünce, eylem kendini bir noktada karşıtıyla tanımlayarak meşruiyetini sağlamlaştırmaktadır. Güzelin karşıtı olan çirkin, iyinin karşıtı olan kötü gibi bir uyumsuzluk içinde uyum bulunmaktadır ve aslında tüm karşıtlıklar bir anlamda ortaklık da içermektedir.

Dernek, ortaya çıktığı zaman dilimi içerisinde, çeşitli fikirler ortaya atmıştır. Bu sebeple kendisine karşı, başka yapıların direnç göstermesi son derece doğaldır. Bu direnç sayesinde Gayrimenkul Sahipleri Derneği, kendi içerisinde değişimler yaratarak fikirlerini savunma mekanizması geliştirmiştir. Böylelikle karşıt olan her iki tarafında, büyüme ve gelişme gösterdiğini söylemek mümkündür.

²³⁹ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 31.

²⁴⁰ Mehmet Ali Ağaoğulları-Levent Köker, **Kral-Devlet ya da Ölümlü Tanrı**, İmge Kitapevi, Ankara,2004, s.117.

1. Kiracılar Derneği

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin sert bir biçimde bahsettiği, mecmualarına çeşitli dönemlerde konu ettiği karşıtlarından biri “Kiracılar Derneği” olmuştur.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Mülkiyet mecmuasında kendilerine karşı oluşturulan yapılanmadan memnun olduklarını ifade etmiş fakat Kiracılar Derneği'nin esas gayesinin, Milli Korunma Kanunu'nun 30.maddesinin devamlı hale getirmek olduğunu öne sürmüştür. Gayrimenkul Sahipleri Derneği, bu tutuma hukuk analizi yoluyla cevap vererek, Korunma Kanunu'nun sadece 30.maddesinin geçerli olamayacağını, madem sürekli hale getirilecek o vakit pek çok alanda fiyat sınırlaması yapan 31.maddenin de tatbik edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Fakat Hükümet, 31.maddenin kaldırılışıyla esnaf, tüccar vs. kesimlerinin fiyat belirlemelerini sağlarken, mülk sahiplerini denetim altında tutmaya devam etmiştir. Devletin bu tutumu Gayrimenkul Sahipleri Derneği bakış açısına göre, büyük haksızlık ve adaletsizliğe sebep olmuştur.²⁴¹

Ancak Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Kiracılar Derneği'nin 30.maddeyi savunan tutumları karşısında şaşkınlık yaşamışlardır. Hatta Kiracılar Derneği'nin kurulduğunda, kendileriyle birlikte ortak bir mücadeleye girişeceklerine dair inançları olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak Kiracılar Derneği, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin umduğu çizgide bir yol izlememiştir. Kiracılar Derneği'nin, Millî Korunma Kanunu'nun 30.maddesi lehine tavır takınmaları sebebiyle Gayrimenkul Sahipleri Derneği “yavuz kiracı ev sahibini bastırır” şeklinde bir nitelendirmede bulunmuşlardır. Kiracılar Derneği'nin söz konusu tutumu sebebiyle de bu kuruluş, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin hedeflerinden biri haline gelmiştir.²⁴²

Yine aynı makalede Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Kiracılar Derneği ile bağlantıları olduğunu iddia ettikleri 3 kişiyi hedef almışlardır. Derneğin bu üç üyeyi hedef almalarının esas sebebi, söz konusu üyelerin İstanbul Belediyesi meclis azası olmalarıdır. Dernek, belediye azalarının 30.madde sebebiyle ciddi zarar gören kesimlerin sorunlarını çözmeleri gerektiğini fakat bunun yerine elektrik kilovatı, tramvay bileti gibi çeşitli zamlar yoluyla vatandaşlara zulmettiklerini iddia etmiştir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği, İstanbul Belediyesi'nin genel işleyişinden ciddi surette rahatsızlık duymakta ve söz konusu hadisede eklenince eleştirilerini Kiracılar

---

²⁴¹ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.10-16.

²⁴² **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.16.

Derneği üzerinden İstanbul Belediyesi'ne yöneltmektedir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği yazılarında, İstanbul'un çeşitli mekânlarından örnekler vererek adaletsizliğe ışık tutmaya çalışmışlardır.²⁴³

Dernek Mülkiyet mecmuasının 6.sayısında yayınlanan bir başka makale ile bir önceki sayılarında üstü kapalı olarak söz ettikleri, İstanbul İli Genel Meclis üyesi olan 3 şahsı tekrar konu etmişler ve bu sefer isimlerini ifşa etmişlerdir. Ayrıca yayınlanan bir önceki makalede sıraladıkları, İstanbul'daki yüksek gelirli işletmelerin ödediği düşük kiralarla ilgili sordukları soruları tekrarlamışlardır. Ancak bununla da kalmayıp, belediye azalarının seçimle gelmelerinden ötürü kendilerini seçimle tehdit etmişleridir. İstanbulluların, yaşanan zam olaylarından ve şehrin düzensizliği sebebiyle seçimlerde, kendilerini cezalandıracaklarını ima etmişleridir.²⁴⁴

Milli Korunma Kanunu'nun gerekliliğini savunan pek çok kesim, ülke genelinde bir "mesken buhranı" meselesi olduğunu ancak bu durumun en çok İstanbul'da hissedildiğini iddia etmişlerdir. Mesken buhranı ile anlatılmak istenen husus; bina sayısının az oluşu ancak buna rağmen nüfusun fazla olması sebebiyle konut sıkıntısı yaşanmasıdır. Zira ülkenin bir bölümü Korunma Kanunu'nun kalkması halinde, söz konusu buhranın daha da derinleşeceği bu sebeple, kira serbestliğinin olmaması gerektiğini ileri sürmektedir. Ancak Gayri Menkul Sahipleri

---

²⁴³ "Ya bu Kiracılar derneğini tesis eden üç şehir meclisi azasına ne diyelim. Farzı muhal olarak korunma kanununun 30 uncu maddesi kıyamete kadar ebedileştirildi!

1-İstanbul belediyesinin malı olan Taksim belediye gazinosunun senelik kirası olan 16.000 lira daha kaç sene devam edecek! Hâlbuki müstecir bir gecede bazen 16.000 lira kazanıyor.

2-Florya plajının kirası 40.000 liray imiş. Hâlbuki kiracısı senede beş yüz bin lira kazanıyor.

3-Beyoğlunda Serkl Doryan ile altındaki sinemalar dükkânlar birçok seneler daha aynı kirayı mı vereceklerdir?

4-Mısırçarşısı 150.000 lira kira getiriyormuş! Korunma mahkemesi dolayısıyla belediye kiralari arttıramıyormuş. Milyonluk varidat zayi olup gidiyor.

5-Daha İstanbul belediyesinin birçok emlakı var. Onlar da kıyamete kadar aynı kirayı mı tediye edeceklerdir?

Ey sayın bu üç belediye azası; hazır elinizde beş altı milyonluk varidat varken, korunma kanununun yalnız 30 uncu maddesinin tatbiki memlekette büyük bir haksızlık ve adaletsizlik doğurduğunu gözlerinizle gördüğünüz halde bu kanunu kaldırmak için bizimle beraber çalışmıyorsunuz da belediye bütçesinde açığı kapatmak için yok elektrik kilovatına zam, yok tramvay biletine zam... diye diye bu zavallı fakir İstanbul halkının sırtına milyonlarca vergileri ve masrafları ne diye yüklüyorsunuz! Bkz. **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.10-16.

²⁴⁴ Söz konusu isimler, İstanbul İl Genel Meclis üyelerinden Avukat İlhami Sançara, gazeteci Yekta Ragıp Önene, tüccar Muiz Tekinalp'dir. Ayrıntılı bilgi için Bkz; **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ağustos 1948, S.6, s.14.

Derneği yayınladıkları pek çok yazı, bildiri, mektup gibi çalışmalarında sık sık ülkede bir mesken buhranının olmadığını ileri sürmüştür.

Fakat 21 Ocak 1947 tarihinde kabul edilen ve 27 Ocak 1947'de Resmi gazetede yayınlanan bir kanun değişikliğiyle, yeni yapılacak olan inşaatların kiraya verilmiş şeklinin Milli Korunma Kanunu'na tabi olma zorunluluğu kaldırılmıştır.²⁴⁵ Söz konusu kanun tasarısının gerekçesini açıklayan dönemin Başbakanı Recep Peker "kira meselesinin" yalnızca yaşanan bir fiyat ahenksizliği olmadığını, şayet böyle olsaydı bu amaçla alınan tedbirlerin yeterli gelmesi gerektiğini fakat sorunun devam ettiğini ifade etmiştir. Recep Peker'e göre ise, söz durum tek unsurdan ibaret değildir. Çünkü ortada müzakere edilmesi gereken ve zaruret içeren bir de "mesken buhranı" hadisesi vardır. Kanun tasarısında bina yetersizliğini de giderecek tedbirlerle birlikte hem fiyat dengesizlikleri ortadan kaldırılacak hem de vatandaşların konut ihtiyaçları karşılanmış olacaktır.²⁴⁶

Fakat Gayri Menkul Sahiplerine göre ise 'mesken buhranı' şudur: "*Mesken buhranı demek evsizlik demektir. Hamdolsun yurdumuzda böyle bir şey yoktur. Şehirlerimiz, Avrupa şehirleri gibi topla, tüfekte, bomba ile yakılıp yıkılmamışlardır ki barınacak evlerimizin adedi eksilmiş olsun.*"²⁴⁷

Gayrimenkul Sahipleri Derneği "Mesken Buhranı Masalı" başlıklı yazılarında, konuyu kendi bakış açıları doğrultusunda ayrıntılı olarak incelemiş ve açıklamıştır. Dernek yönetimi tarafından yazılan yazıda, mesken buhranı meselesinin; kiracıların mülkler üzerindeki hâkimiyetlerini mutlak kılmak için uydurulan bir masal olarak tanımlanmıştır. Çünkü Avrupa, savaşı derinden ve en şiddetli haliyle yaşamak mecburiyetinde kalmış ve pek çok mesken yıkılmıştır. Yıkılan bu meskenlerin çoğunlukta olması sebebiyle Avrupa'da, bir mesken buhranı yaşanmaktadır. Fakat Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na girmemiş ve yıkılan tek bir çoban kulübesi dahi olmamıştır. Bu sebeple Avrupa'daki ailelerin aksine, Türkiye'de hiçbir aile sokakta kalmamıştır.²⁴⁸

Yazılarında Gayrimenkul Sahipleri Derneği, mesken buhranının yaşanma sebebi olarak gösterilen büyük şehirlerde kiralık ev veya apartman dairesinin bulunamaması iddiasına da yer vermiştir. Dernek, yaşanan bu olumsuzluğun temelinde Milli Korunma Kanunu yattığını çünkü Korunma Kanunu'nun verdiği

²⁴⁵ **Resmi Gazete**, 27 Şubat 1947, S.6543, s.1.

²⁴⁶ Millî Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Geçici KomisyonRaporu, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c004/tbmm08004047ss0095.pdf>, 3 Mayıs 2017.

²⁴⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.4.

²⁴⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.8.

geniş haklarla kiracıların, oturdukları daireleri diledikleri gibi kullandıklarını ileri sürmüştür. Derneğin savına göre, kiracılar dairelerini ya da evlerini kendi mülkleriymiş gibi oda oda kiraya vermekte böylece hem bedava oturmakta hem de üstüne para kazanmaktadırlar. Ancak mülk sahipleri, yaşanan bu duruma müdahale edememekte, mahkeme yolunu seçse bile avukatların oyunlarıyla iddialarını ispatlayamamaktadırlar. Böylece mülk sahipleri hem daha fazla masraf etmekte hem de hiçbir sonuca ulaşamamaktadırlar. İşte bu sebepler doğrultusunda mülk sahipleri, kapılarını yeni kiracılara açmamaktadır. Fakat Dernek, meselenin temelini, şu şekilde izah etmektedir: *“Bu tatsız ve korkunç curcunayı Milli Korunma Kanunu yaratmıştır. Millî Korunma Kanunu kalksın. Herkes mülküne sahip olsun. Paranın düşük kıymetine ve emlakın hakiki değerine göre kiralar ayarlansın vakit göreceksiniz ki her yerde kiracı için boş ev ve boş daire bulunur. Türkiye’de mesken buhranı yoktur. Yalnız mülk sahipleri için hak ve adalet buhranı vardır.”*²⁴⁹

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, her ne kadar ülkede bir mesken buhranı olmadığını ileri sürsede, sorunun varlığında ısrar edenler için bir çözüm önerisi sunmuştur. Derneğin üzerinde durduğu çözüm önerisi, Milli Korunma Kanunu’nun kiraların artırımını kısıtlayan maddelerinin kaldırılması gerektiği, böylece hem yeni binaların yapımının önü açılırken hem de oluşabilecek bir adaletsizlik önlenebileceğidir.²⁵⁰

Mesken buhranı ve buhranın önlenmesi amacıyla kanunda yapılan değişiklik üzerine, Kiracılar Cemiyeti’nin reisi sıfatıyla Emekli Büyükelçi Hüsrev Gerede tarafından bir beyanatı yayınlanmıştır.1947 senesinden sonra çıkarılan kanun²⁵¹ ile belirlenen tarihten itibaren yapılan binalar, Milli Korunma Kanunu maddeleri kapsamının dışında tutulmuştur. Burada hükümetin gerçekleştirmek istediği esas gaye, mesken darlığının önlenmesidir. Fakat Kiracılar Derneğine göre, 5020 sayılı Kanun’un uygulanışında pek çok aksaklık meydana gelmiş ve istenilen sonucun tam aksi elde edilmiştir. Zira kira serbestliğini kötüye kullanan vatandaşlar, kanundan aşırı bir fayda sağlamışlardır. Öyle ki bu vatandaşlar, binayı yaptırırken gerçekleştirilen harcamalarını hesaba katmış ve ilk kez mülklerini kiralayacak olanların kiralarna yansıtmışlardır. İlerleyen yıllarda ise inşaata harcanan bedel, arsa ücretleri vs. gibi kalemlerin fiyatları gittikçe yükselmiş bu da direkt olarak kiralara yansıtılmıştır. Böylece mal sahipleri, hem daha yüksek kira bedelleri almış hem de

²⁴⁹ **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.8.

²⁵⁰ **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9Lef 19.

²⁵¹ 5020 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 27.11.1947 tarihinde, inşa edilmekte olan binalarla aynı tarihten sonra yeniden inşa edilecek binalar ve ayrıca ilk defa kiraya verilen binaların kiralaları Milli Korunma Kanunu’nun hükümleri dışında bırakılmıştır bkz. **Resmî Gazete**, 27 Şubat 1947.

yaptıkları binaların kıymeti arttıkça gayrimenkulleri iki katı değer kazanmıştır. Kazandıkları paralarla sermayedarlar ise arsaları ya da eski binaları satın alıp, maliyeti yüksek binalar inşa etmiş ve yüksek bedellerle kiraya vermişlerdir.²⁵²

Kiracılar Derneği'ne göre, yeni bina sahiplerinin kazandığı yüksek meblağlar Millî Korunma Kanunu'na tabi olan meskenlerin mal sahiplerine kötü örnek oluşturmaktadır. Şayet söz konusu meskenlerde kira serbestliğine tabi olursa uzun yıllardır kendilerini mağdur gören mal sahipleri, kiracılarından intikam almak isteyebilir ve diğer mülk sahipleri gibi benzer yolları izleyebilirler. Tüm bu sebeplerle Hükümetin aldığı önlemin, düşülenin aksine daha kötü sonuçlar doğurduğu aşikârdır. Ayrıca Kiracılar Derneği, şayet gereken önlemler alınmazsa yüz binlerce ailenin kiralarnı ödeyemeyerek sokakta kalacağını, hayat pahalılığının tahammül seviyesini aşacağını, paranın kıymetinin düşeceğini ve ülkenin mali durumunun derinden sarsılacağını iddia etmiştir.²⁵³

Söz konusu yazıda belirtildiği üzere Kiracılar Derneği, Gayrimenkul Sahipleri Derneği gibi yeni binalarda kira serbestliğinin oluşuna eleştirel bir gözle bakmaktadır. Ancak Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nden farklı olarak, Kiracılar Derneği gayrimenkul sahibi olanların aşırı bir fayda sağladıkları gerekçesi üzerinde durmaktadırlar. Ayrıca Korunma Kanunu'nun yürürlükten kalkması halinde, mesken buhranının daha çok büyüyeceği görüşü Kiracılar Derneği tarafından savunulmuştur.

Kiracılar Derneği'nin yazmış olduğu broşürde, gayrimenkul sahiplerinin yaşamış oldukları sıkıntılara değinilmiştir. Fakat söz konusu bu ılımlı tutum uzun sürmemiştir: “... mal sahipleri kiracılarına karşı hasım bir vaziyet almışlar ve yürürlükte olan kanunundan istifade ederek mülklerinin serbest kalması için akıl ve hayale gelmeyecek bin bir türlü çarelere başvurmakta ve bu suretle de kiracılarının huzurunu kaçırmaktadırlar.

Mal sahipleri binalarını tamire yanaşmadıklarından eski binalar seneden seneye harap olacak, millî sermaye azalacak, kiracıların bu yüzden huzuru bozulacak ve zamanla bu binalar oturulamaz hale gelecek ve mesken buhranı da daha ziyade artmış olacaktır.”²⁵⁴

Esasen Kiracılar Cemiyeti tıpkı Gayri Menkul Sahipleri Derneği'nin de belirttiği gibi, Milli Korunma Kanunu'nun yarattığı sıkıntılardan söz etmektedir. Hatta neredeyse Gayri Menkul Sahipleri Derneği'nin bildirimlerinde ki gibi, evlerin Korunma Kanunu sebebiyle tamir ettirilememesinden dem vurulmaktadır. Fakat

²⁵² Milli Kütüphane, 1954 AD 1242; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Mevzuu Muhtırası, s. 5-6.

²⁵³ Milli Kütüphane, 1954 AD 1242; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Mevzuu Muhtırası, s. 5-6.

²⁵⁴ Milli Kütüphane, 1954 AD 1242; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Mevzuu Muhtırası, s.8.

Kiracılar Derneği, Gayri Menkul Sahipleri Derneği'nin istediği gibi Millî Korunma Kanunu'nun tamamen kalkmasından ziyade iki tarafı da koruyacaklarına inandıkları başka bir formül geliştirdiklerini ileri sürmüştür.²⁵⁵

Kiracılar Derneği tarafından geliştirilen savlarına göre, meskenler 5 sınıfa ayrılmıştır. Söz konusu sınıflandırma şu şekildedir; birinci sınıf; 1939 Milli Korunma Kanunu'ndan önce inşa edilmiş olan binaların kiralari 1939 senesinin kiralariina göre belirlenmesi, ikinci sınıf; 1940-1943 yıllari arasında yeni yapılan binaların birinci sınıf binalardan biraz daha kiralariında artış öngörülebilmesi, üçüncü sınıf;1943-1947 arası yapılan binaların ilk kiralari zam olarak kabul edilmemeleri, dördüncü sınıf;1947-1950 yıllari arasında yapılan binalar ilk kiralari sabit kalması, beşinci sınıf ise kiralariın artan malzeme vs. fiyatlarına göre gözden geçirilmesi gerektiğidir.²⁵⁶

İfade edilen çözüm önerilerinde yine kiralariın ayrı ayrı da olsa sabit kalması gerekliliğii fikri üzerinden gidilmiştir. Zira bu çözüm önerisi, Gayri Menkul Sahipleri Derneğii'nin savunduğuu kira serbestliğinin zıddına tekabül etmektedir.

Kiracılar Cemiyeti,1956 yılında yalnızca kira konusunun bir sorun olmadığını kiracı, komşuu, etrafla iletişimde yaşanan problemler, apartmanın idaresi gibi konularla ilgili olarak dönemin Başbakanı Adnan Menderes'e mektup göndermek suretiyle kiracı ve ev sahibi arasındaki münasebeti düzenlemek üzere bir nizamname hazırlamış olduklarını belirtmiştir.²⁵⁷

T.B.M.M. tarafından,18 Mayıs 1955 yılında kabul edilen ve 27 Mayıs 1955 yılında da Resmî Gazete 'de yayınlanan 6570 sayılı Gayrimenkul Kiralari Hakkında Kanun²⁵⁸ ile kiralari tekrar düzenlenmiştir. Kanun ile belirli şartlar dâhilinde kiraya yapılacak zam oranları ve diğeer hususlar açıklanmıştır. Ancak 6570 sayılı Kanuna bakış açısı, iki dernek için de oldukça farklılık göstermektedir.

Kiracılar Cemiyeti, 1958 yılında yayınladıkları bir muhtıra ile söz konusu kanundan bahsetmiştir. Dernek, 6570 sayılı Kira Kanunu'nun faydalı olduğunun inkâr edilemeyeceğini ve bu hususta büyük bir kitlenin hem T.B.M.M.' ye hem de Hükümete karşı minnet ve şükran duyguları beslemekte olduklarını ifade etmiştir.

²⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Milli Kütüphane**, 1954 AD 1242; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Mevzuu Muhtırası, s.9.

²⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Milli Kütüphane**,1954 AD 1242; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Mevzuu Muhtırası, s.9-10.

²⁵⁷ **BCA**, 30-1-1-0-0_123-788-2.

²⁵⁸ **Resmî Gazete**,27.05.1955. Ayrıca Bkz; Gayrimenkul Kiralari Hakkında Kanun, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc037/kanuntbmmc037/kanuntbmmc03706570.pdf . 8 Haziran 2017.

Fakat Kiracılar Cemiyeti 6570 sayılı Kanun'un aksayan ana unsurunun kötü düşünceli, şahsi menfaatlerini ön plana çıkararak mülk sahipleri olduğunu ileri sürmüştür. Zira boşalan evlerini ya da mülklerini uzun süreler boyunca kiraya vermeyerek ülkede bir mesken buhranı yaratan kesim, mülk sahipleridir. Ayrıca Kiracılar Cemiyeti büyük bir kesimin vergi kaçakçılığı²⁵⁹ yaptığını iddia etmiş ve Maliye Bakanlığı'nın önlem alması gerektiğinden bahsetmiştir.²⁶⁰

Muhtıralarında Kiracılar Cemiyeti, Kira Kanunu'nun aksaklıklar içerdiğini ifade etmekle beraber bu kanundan memnun olan bir kesim olduğunu da belirtmişlerdir. Ancak söz konusu bakış açısının, Gayrimenkul Sahipleri Derneği için geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin milletvekillerine gönderdikleri mektuplarına göre, 6570 sayılı Kanun ile kiralara tekrar bir düzenleme getirildiği ancak kiraların dondurulmuş olmasının diğer sektörlerin fiyatlarının sabit kalmasını sağlayamadığı ifade edilmiştir. Yaşanılan bu aksaklık ise yalnızca mülk sahiplerine zarar verir hale gelmiştir. Bu gelişme sebebiyle pek çok kesimin korktuğu husus, kiraların yükselmesi ve mesken buhranının daha yüksek seviyelere çıkmasıdır. Fakat Gayrimenkul Sahipleri Derneği, kiralar hariç tüm fiyatlar yükseldiği için korkulacak bir husus kalmadığını, kinayeli bir dille ifade etmiştir.²⁶¹

Milletvekillerine yazılan söz konusu mektupta dikkat çeken bir başka husus, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin din vurgusu yapmış olmasıdır. Şöyle ki: *"Almadan vermek ancak Allaha mahsustur. Beşer ise geçim masrafını ödeyebilmek için almaya mahkûmdur."*²⁶² Mutlak kudret sadece Allahındır ve sorgusuz sualsiz olarak sadece Allah vermeden alma hakkına sahiptir. Fakat insanın tanrısal bir gücü olmaması sebebiyle, hem almadan verme hakkına sahip değildir hem de yaşamını idame ettirebilmek için karşılıklı bir alışveriş içine girmek mecburiyetindedir. Dolayısıyla da hakkını istemek, insanın doğası gereğidir. Yani söz konusu tavırlarının dinle de bütünleşen bir yapı halinde olduğu vurgusu dikkat çekmektedir.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği ve Kiracılar Cemiyeti, mesken buhranına ve kira konularına oldukça farklı bakış açılarıyla yaklaşmaktadır. Fakat anlaşılacak olan o ki Kira Kanunu, pek çok kesimi türlü şekillerde de olsa rahatsız etmiştir.

---

²⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Milli Kütüphane**, 1958 AD 1063; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Konusu Muhtırası, s.4.

²⁶⁰ **Milli Kütüphane**, 1958 AD 1063; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Konusu Muhtırası, s.3-4.

²⁶¹ **Milli Kütüphane**, 1959 AD 1569; Gayri Menkul Sahipleri Derneği, Gayrimenkul Sahipleri Derneği Neşriyatından Sayın Mebuslarımıza, s.5

²⁶² **Milli Kütüphane**, 1959 AD 1569; Gayri Menkul Sahipleri Derneği, Gayrimenkul Sahipleri Derneği Neşriyatından Sayın Mebuslarımıza, s.5.

Kiracılar Cemiyeti ise, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ne karşı duran tek dernek olmamıştır. Bu sebeple esaslı bir mücadeleye girişilen bir diğer kuruluş, Tüccar Derneği'dir.

2. Tüccar Derneği

Tam adı İstanbul Tüccar Derneği olan ve 1947 senesinde kurulan²⁶³ bu kuruluşun ana nizamnamelerinde ifade edildiği üzere; iktisadi hayatı geliştirmek, ticaret ve teşebbüs erbabının menfaatlerini korumak ve aralarındaki bağı geliştirmek için kurulmuştur. Ayrıca not düşüldüğü üzere, Tüccar Derneği'nin ticaret ve siyasetle ilgisinin bulunmadığının altı çizilmiştir.²⁶⁴

İstanbul Tüccar Derneği'nin yayın organı, Türkiye İktisat Mecmuasıdır. Derginin sahibi, kurucusu ve başyazarı ise, Ahmet Hamdi Başar'dır.²⁶⁵ Başar, aynı zamanda İstanbul Tüccar Derneği'nin de kurucusudur. Ahmet Hamdi Başar, 1922 senesinde milli bir şuurla hareket etmek ve milli bir tüccar sınıfı yaratmak üzere Milli Türk Ticaret Birliği'ni kurmuş ve yayın organı ise, Türkiye İktisat Mecmuası olmuş ancak Birliğin çeşitli sebeplerle yaşamına son verilmiştir. 1946 senesinde Milli Türk Ticaret Birliği'nde beraber çalıştığı birkaç arkadaşıyla buluşan Başar'ın aklına yeniden bir dernek kurarak, Milli Türk Ticaret Birliği'ni yaşatma fikri gelmiştir. Böylelikle 28 Ocak 1947 tarihinde, İstanbul Tüccar Derneği doğmuştur.²⁶⁶ 1922'de kurulan Milli Türk Ticaret Birliği ile 1947'de kurulan İstanbul Tüccar Derneği aynı bakış açısına sahip olduğu gibi yayın organlarının isimleri de aynı olmuştur.²⁶⁷

²⁶³ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.1.S.1, s.1.

²⁶⁴ **Milli Kütüphane**, 1950 AD 1118; İstanbul Tüccar Derneği Ana Nizamname, s.1.

²⁶⁵ Ahmet Hamdi Başar, 1897 senesinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Darülfünun Edebiyat Fakültesi coğrafya bölümünden mezun olmuştur. 1923 yılında gerçekleşen İzmir İktisat Kongresine kendisinin kurduğu Milli Türk Ticaret Birliği'ni temsilen katılmıştır. 1930 senesinde ise Serbest Fırka'ya üye olmuş ve aynı sene içerisinde de Mustafa Kemal Atatürk ile beraber uzun süre yurt gezisine iştirak etmiştir. 1950 tarihinde Demokrat Parti'nin İstanbul Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiş ancak parti yönetimiyle anlaşmazlık yaşaması üzerine partiden istifa etmiştir. 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren bir süre Milli Birlik Komitesi'ne danışmanlık yapmış olan Başar, 22 Haziran 1971'de vefat etmiştir. Bkz; Murat Koraltürk, "Ahmet Hamdi Başar Türkiye İktisat Mecmuası (1948-1956) ve Dizini", **Müteferrika Kitabiyat Dergisi**, Sayı.22, 2002, s. 117-151.

²⁶⁶ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.1, S.1, s.1-2.

²⁶⁷ Ahmet Hamdi Başar yeniden yayınlamaya başladıkları Tüccarlar Derneği'nin yayın organı olan Türkiye İktisat Mecmuası ile ilgili şu tanımlamayı yapmıştır; "İşte şimdi yeniden ve daha kuvvetle dirilen bir idealin vaktiyle neşir organlığını yapmış olan 'Türkiye İktisat Mecmuası', yirmi küsur yıllık bir süküttan sonra, daha kuvvetli ve daha imanlı olarak aynı vazifeyi görmek üzere hayata gözlerini açmış bulunuyor. Muvaffakiyetimiz, hepimizin ve davamızın muvaffakiyeti olacaktır". Bkz; **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.1, S.1, s.1-2.

İstanbul Tüccar Derneği ile Milli Türk Ticaret Birliğinin ayrıldığı nokta, karşı duruş sergiledikleri kesimlerdir. Millî Türk Ticaret Birliği'nin kuruluş amacını, milli mücadele sonrası İstanbul piyasasındaki gayrimüslim etkisinin kırılarak, millî tüccar sınıfının güç kazanması yani piyasanın bir anlamda Türkleştirilmesi oluşturmaktadır. Fakat İstanbul Tüccar Derneği, iktisadi alanda özellikle İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında hükümetlerin uyguladığı yoğun devletçi politikalara karşı çıkmak ve bu politika sebebiyle sıkıntı yaşayan tüccar kesim savunma amacıyla kurulmuştur.²⁶⁸ Hatta Türkiye İktisat Mecmuasında belirtildiği üzere; “*İstanbul Tüccar Derneği'nin uğraştığı mühim mevzulardan biri 'Devletçiliktir'.*” Bu amaç doğrultusunda da Dernek, profesörlerin de dâhil olduğu bir komisyon kurmuş ve konuyla ilgili olarak komisyon bir rapor hazırlamıştır.²⁶⁹

Tüccar Derneği'nin merkezi İstanbul olup, Galata'da ki Eski Yolcu Salonu karşısında Frank Hanı 27 numaralı odada faaliyet göstermekte ve Derneğin şubeleri bulunmamaktadır. Tüccar Derneği'nin kurucuları; Nazmi Akduman, Muhittin Akçor, İzzet Akosman, Ömer Lütfü Levok, Kazım Arın, Hilmi Nail Barlo, Ahmet Hamdi Başar, Nurullah Sami Diraz, Mustafa Ekinci, Muhlis Erdener, Ömer Furtun, Bedri Nedim Göknıl, Osman Nuri Göver, Hüseyin Kavalalı, Gazaros Nişanyan, Sami Ozan, Remzi Peker, Monol Strongilo, Munis Tekinalp, Emiş Türker, Hasan Vafi, Şakir Zümre olarak açıklanmıştır.²⁷⁰

Tüccar Derneği'nin kurulduğu tarihten itibaren, devletin yönetim kademesiyle yakın ilişki yürüttükleri dikkat çeken hususlardandır. Örneğin 21 Ocak 1947 tarihinde Galata Liman Lokantası'nda gerçekleşen Tüccar Derneği toplantısına, dönemin Ticaret Bakanı Mahmut Nedim Gündüzalp teşrif etmiştir. Bakan beyanatında, Tüccar Derneği'nin kuruluşundan duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.²⁷¹ Yine 17 Mart 1948 tarihinde gerçekleşen İstanbul Tüccar Derneği'nin sekizinci aylık toplantısına Ekonomi Bakanı Cavit Ekin'de katılmış ve Dernek Başkanı İzzet Akosman, Cavit Ekin'e teşekkürlerini sunmuştur.²⁷²

Ahmet DüNDAR, 1949 senesi Türkiye İktisat mecmuasında yayınlanan yazısında Tüccar Derneği'nin temel maksadına açıklık getirmiştir. Özellikle Tüccar Derneği'nin, tüccar zümresinin şahsi çıkarlarını korumak amacıyla kurulmadığının altı çizilmiştir. Bu doğrultuda Tüccar Derneği, ülkenin tüm iktisadi meseleleriyle ilgilenmiş ve sorunların çözümü üzerine üniversite hocaları, konusunda yetkin olan

²⁶⁸ Murat Koraltürk, “*Ahmet Hamdi Başar Türkiye İktisat Mecmuası (1948-1956) ve Dizini*”, **Müteferrika Kitabiyat Dergisi**, Sayı. 22, 2002, s. 117-151.

²⁶⁹ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.1, S.1, s.19.

²⁷⁰ **Milli Kütüphane**, 1950 AD 1118; İstanbul Tüccar Derneği Ana Nizamname, s.1-2.

²⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.1, S.1, s.58.

²⁷² **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.1. S.3, s.67.

kişiler ile ortak çalışmalar yapmıştır. Fakat Dünder yazısında, memlekette usulüne uygun olarak ticaret yapmak gittikçe zorlaştığı için sadece iş adamları ve tüccar zümresini korumanın bile memlekete faydalı bir iş sayılabileceğini ileri sürmüştür.²⁷³

Gayrimenkul Sahipleri Derneği tarafından, 1951 yılında Tüccar Derneği tanımlaması şu şekilde yapılmaktadır: “İstanbul’da Tüccar Derneği adıyla bir teşekkül var ki, bunun dümeni altı asırlardan beri piyasamıza hâkim ve nafiz olan bazı zümrelerin gizli entrikalarının tesiri altındadır.”²⁷⁴ Zira Gayrimenkul Sahipleri Derneği, bu zümrelerin ucuz kira haklarından faydalanıp, dükkânları işgal etmenin yanı sıra devlet vergisinden kaçmak için Tüccarlar Derneği ve Ticaret Odaları’nı kullandıklarını ileri sürmektedir.²⁷⁵ Hatta Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği’nin Ticaret Odası dururken neden var olduğunun, Hükümetçe araştırılmasını önermiştir.²⁷⁶

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği’ne ciddi derecede cephe almış ve bu tutumlarını şu cümlelerle açıklamıştır: “Bizim kiracılardan başka büyük düşmanımız daha vardır o da Tüccar Derneğidir ...”²⁷⁷

Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin, Tüccar Derneği’ne karşı yazdıkları ilk yazılarının ana konusu Tüccar Derneği’nin kiralarla ilgili hazırlamış olduğu raporudur. 15 Nisan 1947 tarihinde, 5020 sayılı kanunun incelenmesi üzerine yazılan Tüccar Derneği’nin ihtisas encümeni raporu, iki derneğin zıtlaşmasına temel hazırlamıştır. Zira kira konusunda yeni düzenlemeler getiren 5020 sayılı Kanun ile gayrimenkul sahibi kendisi veya çocukları için bir meslek ya da sanat icra etmek amacıyla gayrimenkulünün boşaltılması talebinde bulunabilmektedir.²⁷⁸ Söz konusu kabul edilen kanun maddesiyle Tüccar Derneği, mal sahiplerinin kinle hareket edeceklerini ileri sürmüş ve 5020 sayılı Kanun’un kiracılar aleyhine olarak kabul edildiğini ifade etmiştir. 1947 düzenlemesinden önce mal sahipleri, ancak konutta bizzat kendisinin oturması şartıyla, konutunun tahliyesini isteme hakkına sahiptir ve bu hak yalnızca konutlar üzerinde kullanılabilir. Fakat 5020 sayılı Kanun ile tahliye hakkı kapsamına ticarethanelerde dâhil olmuş ve mecburiyet hali, ihtiyaç hali olarak değiştirilmiştir. Tüccar Derneği, söz konusu bu değişikliklerle ticarethanelerin

²⁷³ Türkiye İktisat Mecmuası, C.1, S.13, s.8.

²⁷⁴ Milli Kütüphane, 1952 AD391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.3.

²⁷⁵ Milli Kütüphane, 1952 AD391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.3.

²⁷⁶ Süreyya İlmen, 13 Sene Mahrum Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız, s.31.

²⁷⁷ a.g.e., s.18.

²⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Resmî Gazete, 27 Şubat 1947.

işleyişinin bozulacağını ve piyasada vahim bir buhran havasının doğacağını ileri sürmüştür.²⁷⁹

Tüccar Derneği, ticarethaneler üzerinde ki tahliye hakkının kötü kullanılacağı görüşünde olduğundan ortaya bir tez sürerek, 5020 sayılı Kanun'un düzenlenmesini talep etmiştir. Derneğin tezinin temelini ise, "fond de commerce"²⁸⁰ kavramı oluşturmaktadır. Genel ifadeyle Tüccar Derneği'ne göre "fond de commerce" kavramı; ticaret veya sanatla uğraşan bir kişinin uzun seneler aynı adreste bulunup, yıllarını söz konusu müesseseye vermesiyle hem kendisini ve işini hem de mekânı tanıtarak birbirinden ayrılmayan unsurlar haline getirmesi ve bunun sonucunda da bir "ticari mülkiyet" oluşturulmasıdır. Tüccar Derneği, Fransa'da "fond de commerce" kavramıyla kanunen ticaret ve sanayi kesimine haklar tanındığını ve bu sebeple mülk sahibinin kiracısını kayıtsız şartsız olarak çıkarmasının engellediğini vurgulamıştır.²⁸¹ Ayrıca kavramın içinde Tüccar Derneği'nin tespitine göre, ticarethanenin sahibine kiralama hakkı tanınmaktadır ve bu hak sayesinde ticarethane sahibi, gayrimenkulde belirlenen sürede oturmakta serbesttir.²⁸²

Tüccar Derneği, "ticari mülkiyet" ya da "ticaret fonu" kavramlarını "fond de commerce" anlamında kullanarak açıklamaktadır. Derneğe göre, modern hukuk tasarruf ve mülkiyet hakkını yalnızca maddi unsurlar üzerine kurmaz, bunun yanında manevi unsurları katarak mülkiyet hakkı tanımlamaktadır. Manevi haklar olarak sayılabilecek unsurlar ise şöyledir; isim ve unvan, üretilen bir malın üzerine konulan ve o malın üreticisini ya da o malı, bir başka maldan ayıran resim, harf veya tanıtıcı unsur, patent gibidir. Fakat bu tip hakların yanı sıra Tüccar Derneği'nin esas savunduğu ve dönemin Avrupa yasalarında var olan mesele; ticaret ya da sanat icra edilen yerin bu faaliyet sonucunda değer kazanması ve o müessesenin ayrılmaz bir parçası haline gelmesidir. Tacir veya sanatkârın senelerce üretim yaptığı mekân, müşteri sağlamak için önemli bir kıymet arz eder hale gelmektedir. Bu kıymet, ticarethane sahibinin ticari veya sınai mülkiyetini temsil etmektedir. Ticari mülkiyet

²⁷⁹ **Milli Kütüphane**, 1947 AD 855; Kira Kanununun Tefsiri ve Bazı Maddelerin Tadili Lüzumunu Gösteren İhtisas Encümeni Raporu,6-9.

²⁸⁰ Kavram; bir ticarî işletmenin, kendisine sürekli bir biçimde tahsis edilen unsurları ile bir bütün oluşturan malvarlığı cephesini düzenlemektedir. Bu bütün, genel olarak yerli ve yabancı öğretilerde Fransızca bir terimden esinlenerek ticaret fonu (Fond de commerce) şeklinde adlandırılmaktadır. Fonun anlamı, işletmeye sürekli olarak tahsis edilen malvarlığı unsurlarından oluşan bütündür. Bu bütün devir, rehin, intifa, kira gibi işlemlere konu olabilmektedir. Ayrıca bu kavram Türk Ticaret Kanunumuzun 11. Maddesinin 3.fikrasında düzenlemiştir. Bkz; Muğla Barosu, Türk Ticaret Kanunu MaddeGerekçeleri,s.5.<http://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%203%A7eleri.pdf> . 10.09.2017.

²⁸¹ **Milli Kütüphane**, 1947 AD 855; Kira Kanununun Tefsiri ve Bazı Maddelerin Tadili Lüzumunu Gösteren İhtisas Encümeni Raporu, s.9-10.

²⁸² **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.3, S.15, s.9.

hakkı sayesinde mülk sahibinin tasarruf hakları korunurken, kira sözleşmesinin bitimi halinde mülk sahibinin mülkünü tahliye ettirme hakkını da saklı tutmaktadır. Ancak söz konusu tahliyenin gerçekleşmesi için mal sahibi, ticarethane sahibine ait ticaret mülkiyeti bedelini de ödemek zorundadır.²⁸³

Fakat Tüccar Derneği'nin ticari mülkiyet tezine karşı, Gayrimenkul Sahipleri Derneği büyük bir tepki göstermektedir. Dernek, Tüccarlar Derneği'nin “fond de commerce” teziyle işgal ettikleri dükkânlara ve mağazalara sahip olmak için bir kanun çıkarma çabasında olduklarını iddia etmiştir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği'nin ticari mülkiyet kavramını ortaya atmasındaki temel amacın, binlerce Türkün hıyileyle mülküne sahip olup, vergi kaçakçılığı yapmak olduğunu ileri sürmüştür. Zira Tüccar Derneği tezlerini kabul ettirebilirse hem vergilerini vermeyecek hem de mülk sahibinin gayrimenkul sermayesinin bir kısmına “fond de commerce” yaklaşımıyla ortak olacaktır. Gayrimenkul Sahipleri Derneği, ticaret mülkiyeti hakkı tanındığı takdirde tüccar ve esnafın dükkânlarını boşaltırken, mülk sahibinden ağır bir ücret alma şansı olacağını ve bu sebeple mülkiyet hakkı üzerinde bir karaborsacılığın oluşacağını iddia etmiştir.²⁸⁴

Tüccar Derneği, Millî Korunma Kanunu'nun yeniden düzenlenerek kiralar üzerindeki baskının kalkması gerektiğini ifade ederken, kiraların kalkışıyla ticarethanelerin mülk sahiplerince tahliye edilmesinin de önüne geçilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunun da gerçekleşmesi için ticari mülkiyet hakkının tanınması gerekmektedir.²⁸⁵ Fakat Gayrimenkul Sahipleri, Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılmasını isteyen Tüccar Derneği'nin, ticari mülkiyet oyunuyla yeni bir bela yaratarak mülk sahibinin sömürülmesine devam etmek istediklerini ileri sürmüştür.²⁸⁶

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği'nin ticari mülkiyet hakkını ortaya atarak imparatorluk zamanındaki “gedik” usulünü tekrar hayata geçirmeyi amaçladıklarını öne sürmüştür. Gedik usulü esasen, Osmanlı Devleti'nde tekel ve imtiyaz anlamına gelmektedir. Daha açıklayıcı bir ifadeyle; sahiplerinin yapacağı işi başkalarının yapamaması ve satacağı şeyi başkalarının satmaması koşuluyla, hükümet tarafından bir senet içindeki hükümlerin kullanılması ve yürütülmesi olarak açıklanmaktadır.²⁸⁷ Yalnız ellerinde imtiyaz fermanları olan kişilerin sanat veya

²⁸³ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.9, S.54, s.3-4.

²⁸⁴ **Milli Kütüphane**, 1951 AD 391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.4-5.

²⁸⁵ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.3, S.22, s.50.

²⁸⁶ **Milli Kütüphane**, 1951 AD 391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.4-5.

²⁸⁷ Resmi olarak gedik kelimesinin ilk kullanılışı, Osmanlı Devleti'nde 1727 yılındadır. Fakat gedik'in tekelci özelliğinin varlığı çok daha öncesine kullanılmıştır. Tespit edilen en eski gedikler, 1653'te Silivri'deki fırıncı esnafına verilen dükkân gedigi ile 1659'da İstanbul'da camcı esnafına verilen

ticaret yapmasına izin veren bu fermanlar, esnafın sayılarının değişimi, mülk sahiplerinin kiralarının arttırılmaması, gediği olmayanların sanat ve ticaret yapamaması, boşalan gediklerin esnafının ırac ve kalfalarına verilmesi, dışarıdan esnaflığa kimse kabul edilmeyerek ıracılıktan ve kalfalıktan yetiştirilmesi hükümlerini kapsamaktadır.²⁸⁸

Gayrimenkul Sahipleri, Tüccar Derneği'nin ticari mülkiyet hakkını ileri sürerek mal sahiplerinin elini kolunu bağlamasını, gedik usulünün getirdiği imtiyazlara benzetmektedir. Süreyya İlmen' göre, sanatta veya gerçekleştirdiği işinde yetenekli olan kimsenin dilediği yerde aynı icraatı gösterebileceğini, dolayısıyla da yerin bir kıymetinin olmadığını ifade etmiştir. İlmen, burada mühim olan hususun yer değil gösterilen maharet ve icraat olduğunu da ekleyerek, yüksek kalitede bir iş icra eden kişinin nerede olursa olsun kıymetli hale geleceğini vurgulamaktadır.²⁸⁹

Bu sebepler ışığında Süreyya İlmen, gedik usulünün tüccar ve esnaf tarafından yaratılan bir oyun olduğunu belirterek bu tutumu, bir tuzak olarak nitelendirmiştir. Fakat bununla da yetinmemiş ve bu tuzağın bir “yahudi işi” olduğunu iddia etmiştir.²⁹⁰

Tüccar Derneği, 1953 senesinden itibaren, Türkiye İktisat mecmuasında belirttiği üzere kira konusuyla, ticaret fonu meselesinin tamamen birbirinden ayrı olduğunu ve dolayısıyla ayrı incelenmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Dernek bu kararını şu cümlelerle açıklığa kavuşturmuştur; “*İstanbul Tüccar Derneği, bundan dört sene evvel ticari mülkiyet meselesini ortaya attığı zaman aynı fikri ve maddi tedahülle karşılaşmış, fakat etraflı tetkiklerden sonra ticaret fonunun müstakil kiralarla alakası bulunmayan bir hukuki mesele olarak ele alınması lazım geldiği kanaatine varmıştır. Bugün de Dernek bir ticaret fonunun veya ticari mülkiyet*

---

gediklerdir. Ancak 18.yüzyılın ikinci yarısından itibaren esnaf, kendisine verilen tekel haklarından yararlanarak piyasa fiyatlarını kendi kontrolleri altına almış ve fiyatları yükseltmeye başlamıştır. Devlet, sistemin bozuluşunu takip etmiş ve fiyat yükselişlerinin sebebinin esnaf tekelleri olduğu sonucuna ulaşmıştır.1764 tarihinde III. Selim tarafından imzalanan bir fermanla, zaruri gıda maddeleri dışındaki esnaf tekelleri kaldırılmaya başlanılmıştır. Sanat ve ticaretteki tekel usulleri, 17 Haziran 1861'de Abdülmecit'in fermanıyla tamamen kaldırılmış ve 1913 tarihinde bütün sınırlamalar ile birlikte gedik usulü de tümüyle yok edilmiştir. Bkz; Selahattin Bayram, “*Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları*”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.21, 2012, s.109-110.

²⁸⁸ Bayram, **a.g.m.**, s.109-110.

²⁸⁹ Süreyya İlmen, 13 Sene Mahrum Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız, s.30-31.

²⁹⁰ **a.g.e.**, s.31.

kabulünü isterken bu müesseseyi kira mevzuundan tamamen ayrı olarak telakki etmektedir”²⁹¹

Ayrıca Tüccar Derneği, Milli Korunma Kanunu hakkında da çeşitli görüşleri sürmüştür. Dernek, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin de öne sürdüğü gibi, Millî Korunma Kanunu'nun harp vaziyetinin olmaması sebebiyle kaldırılması görüşüne katılmaktadır. Ancak Tüccar Derneği, ülkenin kalkınma hareketi içinde olduğunu ve geçiş devresinin fevkalade hallerden olması sebebiyle Millî Korunma Kanunu'nun yürürlükte kalmasının gerektiği sonucuna da ulaşmıştır. Zira ülkede, kalkınma gerçekleştikçe sıkıntılar artacak ve halk tabakalarının durumu alt üst olacaktır. Bu sebep doğrultusunda, Korunma Kanunu'nun hayatta kalması gerekmektedir.²⁹²

Ancak Tüccar Derneği, söz konusu durumun kabul edilmesi gerektiğini Ziya Gökalp'in “*Fert yok, cemiyet var. Hak yok, vazife var*” sözüyle açıklamaktadır. Ziya Gökalp'in de üzerinde durduğu temel nokta, kişi ve hak çıkarlarının göz ardı edilip, ülke çıkarları uğrunda gereken vazifelerin icra edilmesi gerekliliğidir. Dolayısıyla kişisel çıkarlara zarar dahi verse ülke menfaati düşünülerek, Milli Korunma Kanunu'nun uygulanmasına izin vermek gerekmektedir. Bu açıdan, kira oranlarının belirlenmesi konusunda mutlak adalet aramakta doğru bir tutum olmamaktadır. Ayrıca ülkenin kalkınma sürecine geçiş aşaması fevkalade durum içinde olduğundan, mal sahibinin ve kiracının tatmin edilmesi arayışı doğru değildir. Bu arayış “ne şiş yansın ne kebab” sözüne benzemekte ve mülk sahiplerinin muhtemel zararları ya da fazla kârdan mahrum olmalarının, ülke çıkarının yanında bir önem taşımadığı ifade edilmiştir.²⁹³

Tüccar Derneği, Millî Korunma Kanunu'nun savaşın yarattığı olağanüstü hâl sebebiyle var olduğu, bu sebebin artık var olmadığı gerçeğinin bilindiğini ve kısmen Korunma Kanunu'nun eskidiğinin kabul edildiğini ifade etmiştir. Fakat kiralardan birdenbire bırakılmasının da iktisadi ve sosyal açıdan vahim sonuçlar doğuracağı eklenmiştir.²⁹⁴ Derneğe göre, Millî Korunma Kanunu'nun büsbütün ortadan kaldırılması ticaret ve sanayi âlemini içinden çıkılmaz bir duruma sürükler ve bu olasılığı önlemek için ise alınabilecek en makul tedbir, ticaret fonu uygulamasını başlatmaktır.²⁹⁵

²⁹¹ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.9, S.65, s.768.

²⁹² **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.8, S.79, s.1821-1822.

²⁹³ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.8, S.79, s.1822.

²⁹⁴ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.9, S.54, s.51.

²⁹⁵ **Türkiye İktisat Mecmuası**, C.9, S.55, s.74.

Ancak, Tüccar Derneği'nin, Korunma Kanunu'nun kalkmasıyla öngördüğü kargaşa ortamı savına Gayrimenkul Sahipleri Derneği, sert bir biçimde yanıt vermiştir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ne göre, Tüccar Derneği'nin tezinin tek amacı Korunma Kanunu sayesinde vergi vermekten kurtulan tüccar ve esnafın, kanunun kaldırılışı ile birlikte yüklü miktarlarda devlete ödeme yapmak zorunda kalacaklarıdır. Bu sebeple Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği'nin Korunma Kanunu'nun kaldırılmamasını istediklerini ilerini sürmüştür. Gayrimenkul Sahipleri Derneği "*Bütçe açığına kapatacak olan bu mükellefiyet, elbette vergi kaçakçılarının keyfini kaçırarak, zevk ve sefahat âlemlerini alt üst edecek ve tıka basa doldurdukları kasalarında bir keşmekeş yaratacaktır*"²⁹⁶ sözüyle de Tüccar Derneği'ne ağır ithamlarda bulunmaktadır.

Ayrıca Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği'nin kalkınma devresinde olduğumuzu ve bu durumunda olağan dönemden farklı olduğu iddiasına karşı çıkmıştır. Öyle ki Tüccar Derneği'nin bu yaklaşımına karşı "*Milli Korunma Kanunu kaldırmak için Kanuni Sultan Süleyman devrinin yeniden doğmasını mı bekleyeceğiz?*"²⁹⁷ diyerek tepki göstermiştir. Çünkü Gayrimenkul Sahipleri Derneği, dünyada var olan düzensizliğin belki de asırlarca sürebileceğini ve bu durumda kiracıları tatmin etmek için asırlarca mülkiyet haklarının tanınmamasının mümkün olamayacağını vurgulamıştır. Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Korunma Kanunu'nun kaldırılışı ile birlikte Tüccar Derneği'nin öne sürdüğünün aksine anarşi değil mülkiyet hakkının, anayasa ve medeni kanunun hüküm süreceğini, normal hayat düzeninin tesis edileceğini, herkesin vergi vermek mecburiyetinde kalacağını, bütçe açığının kapanacağını ve gerçek demokrasinin gerçekleşeceğini ileri sürmüştür.²⁹⁸

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği ile mücadele etmiş, Derneğin yetkili mercileri etkilediğini ve oldukça güçlü olduklarını sık sık dile getirmiştir. Bu açıdan Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, Tüccar Derneği'ni tehlike olarak algılayarak, kendilerini savunmaya çalıştıkları söylenebilir.

C. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin Siyasi Partilerle Karşı Genel Tutumu

Dernek, faaliyet göstermeye başladığı 1946 yılından itibaren, dönemin iktidar ve muhalefet partisiyle ilgili sık sık beyanatlarda bulunmuştur. Ayrıca Derneğin,

²⁹⁶ Milli Kütüphane,1951 AD 391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.5.

²⁹⁷ Milli Kütüphane,1951 AD 391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.5.

²⁹⁸ Milli Kütüphane,1951 AD 391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.5.

ülkede yaşanan iktidar değişimiyle birlikte siyasi partilere karşı olan tutumunun değişiklik gösterdiği dikkat çekmektedir.

1. Derneğin, Cumhuriyet Halk Partisi'ne Karşı Tutumu

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Millî Korunma Kanunu ile mücadeleyi genel amacı gibi görmekte ve bu sebeple kanunu yaratan siyasal parti olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı sert bir tutum takip etmektedir. Çünkü C.H.P., Korunma Kanunu'nun yaratıcısı olması dışında zaman içinde gerekli düzenlemeleri yapmamış, iktidar olmasına rağmen halkın bir kesiminin sıkıntı içinde yaşamasına göz yummuştur.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, milletvekillerine hitaben yazdıkları 30 Aralık 1946 tarihli mektuplarında dönemin hükümet olma görevini üstlenen CHP'ye hitap etmişlerdir. Derneğin istekleri, pek çok önemli karar alabilen hükümetin oldukça önemsiz olan mal sahibi ve kiracı konusunda da karar alabilmesi ve kısıtlamalar olmadan kira bedellerinin mal sahipleri tarafından belirlenebilmesidir.²⁹⁹

Söz konusu belgede, her ne kadar sakin bir dil kullanılarak hitap edilmiş olursa da zaman içinde Gayrimenkul Sahipleri Derneği' nin hükümete, özellikle de CHP'ye karşı tutumunun git gide sertleştiği görülmektedir.

Gayrimenkul Sahipleri Yönetim Kurulunca kaleme alınan demeçte, Millî Korunma Kanunu'nun 30.maddesinin yürürlükte olmasından ötürü emlak sahiplerinin yaşadıkları sıkıntıların kaynağı olarak hükümet gösterilmiştir. Korunma Kanunu'nun yürürlüğe girdiğinden itibaren görev başına geçen hükümetlerin, Kanunla mal sahibinin kesesinden kiracılara lütuflar verdiğini ve mülk sahiplerinin taleplerini göz ardı ettiklerini ileri sürmüştür. Derneğin İddiasına göre ise, Hükümet mal sahiplerinin sıkıntılarını Cumhuriyet Halk Partisi kongrelerinde dile getirmeye çalışan bazı milletvekillerinin kanun tekliflerini encümenlerde durdurmuş, hatta tekliflerini geri çektirilmiştir.³⁰⁰

Dernek, 8 Nisan 1948 tarihli Mülkiyet mecmuasında dönemin Başbakanı Hasan Saka'ya hitaben bir mektup kaleme almıştır. Söz konusu mektuplarında, Hükümetin 9 seneden beri gayrimenkul sahiplerinin durumlarında hiçbir iyileştirme

²⁹⁹ BCA, 490-1-0-0_600-76-9Lef 20.

³⁰⁰ Milli Kütüphane, 1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy'de... s.6.

yapmamasının nedeninin sosyalist bir politika takip etmelerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı suali sorulmuştur. Zira mülk sahiplerinin hakları, devlet eliyle engellenmekte ve hürriyetleri kısıtlanmaktadır. Bu sebeple Gayrimenkul Sahipleri Derneği hem geçmiş hükümetleri hem de iktidardaki hükümeti söz konusu tutumlarının sosyalist bir görünüm çizdiği düşüncesiyle eleştirmektedir.³⁰¹

Gayrimenkul Sahipleri Derneği ya da üyeleri tarafından kaleme alınan pek çok yazıda, Milli Korunma Kanunu'nun hayata geçirilişinden, içinde buldukları döneme kadar genel bir çerçeve çizmekte ve kendi bakış açılarıyla ilk gününden itibaren Korunma Kanunu'nun ve hükümetlerin aksayan yönleri vurgulanmaktadır. Söz konusu tutumlarına en iyi örnek, Dernek Başkanlığını yürüten Süreyya İlmen'in kaleme aldığı bir yazıdır. Bu yazıda, Milli Korunma Kanunu'nun 1939 senesinde dönemin Başbakanı Refik Saydam tarafından ilan edildiği ve bu tarihten itibaren ülkede yaşananlara değinilmektedir. Çıkarılan Korunma Kanunu'nun fevkalade haller sebebiyle çıkarıldığı, ülkede yaşanan olağanüstü durumun bitişiyile de kaldırılacağı belirtilmiş olunmasına rağmen kanun varlığını sürdürmeye devam ettiği hatırlatılmaktadır. Sistemde ciddi aksaklıklar yaratan Korunma Kanunu'nun, Refik Saydam tarafından sadece kira bedellerinin belirlenmesi için çıkarılmadığı bu konunun yanında yiyecek, İçecek, giyecek maddelerinin de fiyatlarına sınırlamalar getirileceği belirtilmektedir. Fakat fiyatları sabit tutmak için alınması gereken önlemler olarak paranın kıymetinin düşmemesi, kâğıt para basılmaması ve on kâğıt paranın bir altın liraya eşit olmasının sağlanmasıydı. Ancak Süreyya İlmen, Refik Saydam ansızın vefat ettiği için çıkardığı Korunma Kanunu'nun gerektirdiği önlemleri alamadığını iddia etmektedir.³⁰²

İlmen'e göre, Refik Saydam'dan sonra ülkenin Başbakanı olan Şükrü Saraçoğlu para basarak hem fiyatların yükselmesine neden olmakta hem de paranın kıymetini düşürmektedir. Süreyya İlmen, Milli Korunma Kanunu'nun fiyatları arttırmayı bir suç kabul ettiğini hatırlatarak, bu suçun ilk önce Saraçoğlu Hükümeti tarafından işlendiğini ileri sürmektedir.³⁰³

Fakat Gayrimenkul Sahipleri Derneği, yalnızca Milli Korunma Kanunu kapsamında dönemin hükümetlerini yazılarına konu etmemekte bununla birlikte doğrudan CHP'ye yönelik eleştirilerde de bulunmaktadır. Bu konuda kaleme alınan bir yazıda, Cumhuriyet Halk Partisinin teşkilatlanma şeklinde ve yönetiminde ciddi eksiklikler olduğu belirtilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için, yapılması gerekenler listelenerek kamuoyuna sunulmuştur. Sıralanan eksikliklerin başında parti

³⁰¹ **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.3.

³⁰² **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.4-5.

³⁰³ **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.4-5.

teşkilatının ocak, bucak, ilçe, il ve genel divandan ibaret olmaları, kendi içlerindeki yönetim kurullarında icraat gerçekleştirilememeleri ve kongrelerde karar alamamaları gelmektedir. Ayrıca genel başkanlığa cumhurbaşkanı seçilmemeli, parti içine gençler dâhil edilmeli ve kadınlara parti bünyesinde saygı gösterilerek, kendilerine gerçek bir mevki verilmesi gerektiği şeklinde uyarılarda bulunulmuştur.³⁰⁴

Asaf İlbay'ın Mülkiyet mecmuasında kaleme aldığı bir yazısında, Saraçoğlu'ndan sonra Recep Peker Hükümetinin başa gelerek Milli Korunma Kanunu'nu kaldırmaya yönelik olarak harekete geçtiğini ancak bu tavrın, Meclis içinde bulunan kiracı vekiller ve gazetelerin solcu yazarları tarafından engel olunduğunu ifade etmektedir. İlbay, Saraçoğlu sonrası yönetime gelen Başbakan Hasan Saka'dan, Korunma Kanunu'nun eksikliklerinin giderilmesi talebinde bulunmaktadır.³⁰⁵

Asaf İlbay'ın yayınlamış olduğu bir başka yazısında, Hasan Saka öncesi görev yapan tüm kabineleri ciddi cümlelerle eleştirmektedir. Öyle ki İlbay'a göre, geçmiş tüm kabineleri şef sistemine dayanan, şef emriyle kurulan ve şef emriyle kaldırılan hükümetler olarak nitelendirmektedir. Hatta İlbay bu hükümetleri, demokrasi kavramını asla içselleştiremeyen ve ülkede gerçekleştirilen tüm güzel işleri kendilerinin yarattığını iddia eden bir CHP zihniyeti taşıdıklarını iddia etmiştir.³⁰⁶

İlbay iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi'ni; 25 yıldır ülkeyi idare eden, her şeye adeta pembe bir gözlükle bakmaya alışan, bilginin ve tecrübenin kendilerinde toplandığına inanan adamlar olarak tanımlamaktadır. İlbay, bu kişilerin iktidarı çünkü çocukların eline bırakamayacaklarını, bu iktidarı kendilerinin kurduğunu ve bu kurumu terk ettiklerinde ülkenin de yok olacaklarına inandıklarını ileri sürmektedir. Dolayısıyla Asaf İlbay, böyle bir düşünüş yapısına sahip olan partinin milli iradeyi tecelli ettirmek amacıyla çeşitli adımlar atmasının mümkün olmayacağını öne sürmektedir. Ancak İlbay'a göre Halk Partisi'nden tek şey umulabilir, oda uzun süre boyunca iktidarda kendilerinin kalması şartıyla ve kendi durumlarını tehlikeye atmayacak şekilde demokrasinin ağır bir biçimde ilerlemesine göz yummalarıdır. Zira İlbay, CHP'nin demokrasiyi kendilerinin yarattığını ve büyüttüğünü iddia edip, halkın olgunluğuna kıymet vermeyeceklerini de eklemiştir.³⁰⁷ Bu noktada göze çarpan en önemli husus, CHP'nin asla özgür bir demokrasi ortamına izin vermeyeceği ve kendinden başka bir partinin iktidarı hak

³⁰⁴ **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.11.

³⁰⁵ **Mülkiyet Mecmuası**, 1 Haziran 1948, S.4, s.4.

³⁰⁶ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.6.

³⁰⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S.8, s.3-4.

etmediği gibi bir düşünüş biçimine sahip olduğu, Derneğin ileri gelen üyeleri tarafından sık sık vurgulanmıştır.

Ayrıca Asaf İlbay yazısında, son derece açık ve ağır eleştirilerde bulunma hakkının nereden geldiği sorusuna da açıklık getirmektedir. Zira vicdanının ve ülkenin menfaatini düşünmesinin bir sonucu olarak, söz konusu cümleleri kaleme aldığını eklemektedir. Hatta CHP'ye karşı hiçbir düşmanlık beslemediğini, uzun bir süre boyunca bu kurumda faaliyet gösterdiğini ve çıktığı yüksek mevkiler adına nankörlük edemeyeceğini belirtmiştir.³⁰⁸ Gayrimenkul Sahipleri Derneği, genel olarak CHP'ye bir düşmanlık beslemese bile CHP'nin gerçekleştirdiği neredeyse hiçbir faaliyete karşı olumlu bir tavır takınmamıştır.

CHP Genel Başkan Vekilliğine, 2 Ocak 1950 tarihinde gönderilen bir telgrafta Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, açıkça CHP'yi tehdit ettiği görülmektedir. Telgrafta, CHP'nin Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılması konusunda herhangi bir faaliyet göstermezse, Gayrimenkul Sahipleri Derneği 'nin CHP'li üyelerden, Demokrat Parti'yi desteklemeleri isteneceği eklenmiştir.³⁰⁹

Derneğin 1952 senesinde yayınlanan bir kitabında Süreyya İlmen, ülkedeki hayat pahalılığının temel sebebi olarak Milli Şef İsmet İnönü'yü ve kendisinin ülkenin başında bulunduğu dönemleri göstermektedir. İlmen, fazlasıyla para basılması, ülkenin altın stokunda ciddi bir erime yaşanması gibi mali sıkıntıların yaşanma nedeni olarak İnönü'yü işaret etmektedir. Hatta öyle ki ülkenin mali durumunun bu şekilde devam etmesi halinde, Duyun-u Umumiye İdaresi'nin³¹⁰ tekrar vücuda gelebileceğini düşündüğünü de ifade etmiştir.³¹¹

Ayrıca İlmen, Refik Saydam'ın Milli Korunma Kanunu'nu Avrupalıları taklit ederek ülkeye adapte etmeye çalıştığını, kendisinden sonra gelen Saraçoğlu

³⁰⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 15Ocak 1949, S.8, s.5.

³⁰⁹ **BCA**, 490-1-0-0_600-76-9Lef 12.

³¹⁰ Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerden borç almış ve alınan bu borçları düzensiz bir biçimde kullanmıştır. Bunun sonucunda ise Osmanlı Devleti, yalnızca dış borçlarını değil, borçlarının faizlerini dahi ödeyemez hale gelmiş ve 6 Ekim 1875'de yayınlanan bir tebliğ ile iflasın eşiğinde olduğunu dünyaya duyurmuştur. Borçlarının altında ezilen Osmanlı Devleti,1879 senesinde, ülkenin altı gelir kaynağını 10 yıllık süreyle Galata bankerlerine bırakılmış ve başına bir Fransızın getirildiği Rüsûm-u Sitte İdaresi kurulmuştur. Fakat alacaklı konumundaki Avrupalı devletler, Rüsûm-u Sitte İdaresi'nin varlığından memnun olmamış bu sebeple de 1881 yılında Muharrem Kararnamesi yayınlanarak, Rüsûm-u Sitte İdaresi yerine Düyun-u Umumiye İdaresi hayata getirilmiştir. Düyun-u Umumiye İdaresi'nin genel görevleri, daha önce Rüsûm-u Sitte İdaresi'ne bırakılan gelirlerin toplanması, toplanan gelirden yönetim giderlerinin düşülmesi sonucunda kalan parayla Osmanlı dış borçlarını ödemek ve çeşitli işletmelerin yönetim işiyle ilgilenmektir. Düyun-u Umumiye İdaresi'nin Yönetim Kurulu'nda, yalnızca 1 Osmanlı memuru bulunmakta ve toplamda 7 üyeden oluşmaktadır. Bkz; Bige Sükan, *"İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Yabancı Sermaye Anlayışı"*, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.54, 2014, 203.

³¹¹ **Milli Kütüphane**, 1952 AD 1886, Milli Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.9-10.

Hükümeti'nin ise idareyi yüzüne gözüne bulaştırdığını ifade eden sert cümleler kaleme almıştır. İlmen, Saraçoğlu'ndan sonra gelen Hasan Saka'nın ise, Derneğin kendisiyle görüşmeye giden delegelerine “bana bu söyledikleriniz vız gelir” dediğini ve Hasan Saka sonrası iktidarda olan Şemsettin Günaltay'ın da Milli Korunma Kanunu'nu kaldıracağına söz verip sözünde vurmadığını da eklemektedir. Yaşananlardan dolayı ise, başa gelen tüm Cumhuriyet Halk Partisi hükümetlerine mülk sahiplerinin beddua ettiklerini ifade etmektedir.³¹²

Süreyya İlmen Gayrimenkul Sahipleri Derneği Başkanı sıfatıyla kaleme aldığı bir broşürde, CHP'nin bir ev sahibine beş kiracı düşmektedir diye bir iddiada bulunduğunu, fakat bu iddianın hiçbir istatistiğe dayanmadığını açıklamaktadır. CHP'nin, böyle bir tutum takınmasının altında yatan nedenin, kiracıları himaye edip kendilerinden oy alabilmek olduğunu eklemektedir. Ancak, CHP'nin hesabının tutmadığını ve 1950 seçimlerinde kaybettiklerini çünkü kiracı da olsa ev sahibi de olsa ülkesini sevdiği için partiye bir ders verdiğini ileri sürmektedir.³¹³

2. Derneğin, Demokrat Parti'ye Olan Tavrı

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin CHP karşısındaki sert tavrı, Demokrat Parti için geçerli değildir. Fakat Derneğin genel tutumu, DP'nin muhalefette olduğu süreçte, iktidarda olduğu dönem arasında değişiklik göstermektedir.

Mülkiyet mecmuasının yayınlanan ilk sayısında Dernek, Demokrat Parti'nin genel durumuna ve Cumhuriyet Halk Partisi ile arasındaki ilişkiye değinmiştir. Ayrıca, Demokrat Parti'nin parti içi çatışma yaşadığı ve olası problemlerin önlenmesi için alınabilecek önlemler açıklanmaktadır. Ancak yazıda ki esas noktayı, İsmet İnönü tarafından kaleme alınan 12 Temmuz Beyannamesi³¹⁴ oluşturmaktadır.

³¹² **Milli Kütüphane**,1952 AD 1886, Milli Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.19.

³¹³ Süreyya İlmen,13 Sene Mahkûm Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız, s.15.

³¹⁴ İsmet İnönü, Amerikan yardımlarının konuşulduğu bir dönemde siyasi istikrarın fazlasıyla mühim olduğunu bildiğinden, DP lideri Celal Bayar ile görüşmüştür. Daha önce DP tarafından Recep Peker'den örfi idarenin kaldırılması, halkevleri ve radyonun tarafsız olması, seçim emniyeti, hükümet memurlarının partilere tarafsız davranması ile ilgili bir bildiri yayınlanması istenmiş fakat reddedilmiştir. DP, söz konusu isteklerini bu sefer İnönü'ye sunmuş ve Recep Peker'in politikalarıyla ilgili şikâyetlerini de dikkate almıştır. DP ve CHP arasındaki gerilimin tırmanması üzerine İnönü, bir uzlaşma metni hazırlamıştır. 12 Temmuz 1947'de yayınlanan Beyannamesinde İnönü, Bayar ve Peker ile yaptığı görüşmelere yer vermiş ve son zamanlarda yaşanan tecrübeleri ağır ve hatta ümit kırıcı olarak nitelemiştir. Fakat dinlediği karşılıklı şikâyetler içinde, abartılı ithamlar olmakla birlikte, doğruluk payının da var olduğunu eklemiştir. Partiler arası ilişkileri normal bir seviyeye getiren bu beyanname, CHP ve DP'liler tarafından hukuki boyutu ve amacı açısından pek çok tartışmaya konu

DP içindeki bir gurubun, yayınlanan beyannamenin aldatıcı bir vasfı olduğu fikrine kapılması, partinin zor duruma düşmesine neden olabileceği üzerinde durulmuştur. Fakat Beyanname'nin yayınlanmadan önceki siyasal durumu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, CHP'nin tek parti zihniyeti içinde çökecek hale geldiği biçiminde ifade etmektedir.³¹⁵

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, DP'nin kuruluşuna önce CHP'nin sıcak baktığını çünkü yeni partinin ikinci olarak yaşaması amacıyla gereken tüm önlemleri aldıklarını hatta gölge gibi olmasını sağlamayı amaçladıklarını da iddia etmektedir. Ancak yapılan 1946 seçimleri sonucunda, Halk Partisi'nin bir yenilgiye uğradığı ve bu yenilgiyi atabilmek için hükümet otoritesini kurmak amacıyla Recep Peker'in iktidara getirildiği ileri sürülmektedir. Dernek, CHP'nin tüm çabalarına rağmen bu süreçte DP'nin güçlendiğini, insanları heyecanlandırıldığını ve CHP'nin de çözülmeye başladığını açıklamaktadır. Bu sebeple de İnönü'nün, 12 Temmuz Beyannamesi'ni yayınlarak yanlış adımları düzeltmeye çalıştığını not düşmüştür. Ancak Dernek her ne kadar CHP karşıtı bir tutum içinde olsa da DP içinde yükselen 12 Temmuz Beyannamesi'nin esas amacının kötü olduğu fikrini, fazla kötümser olmak şeklinde değerlendirmiş ve bunun yanlış bir fikir olduğunu belirtmiştir.³¹⁶

Dernek, DP'nin iktidarı ele geçirebilmeleri için İnönü, Hükümet ve CHP ile hukuk yoluyla mücadele etmeleri gerektiği vurgusunda bulunmaktadır. Hatta bu hususu dikkate almadan hareket edilmesi halinde Demokrat Parti erkânının, davayı zaafa uğratacaklarını ileri sürmektedir. Ayrıca DP'ye, milli iradeye ve hâkimiyete susamış olan milletin ateşini söndürecek hiçbir tatsızlığa da neden olmaması gerektiği, parti ve kurucularının dışarıdan gelecek taarruzlara karşı da hazırlıklı olmaları uyarısında bulunulmuştur.³¹⁷

Mülkiyet mecmuasının 3. Sayısında, Asaf İlba ve Celal Bayar arasında gerçekleştirilen bir röportaj yayınlanmıştır. Röportajda Asaf İlba tarafından, Celal Bayar'a 5 soru yöneltilmiştir. Bayar, seçimlerde güvenlik ve adli teminat istediklerini, Türkiye'nin sıkı bir merkezîyetçilikle idare edilmesine karşı halk idaresi esasının DP tarafından kabul edildiğini, mülkiyet haklarının korunması konusunda iki tarafında çıkarlarını gözetecek yeni bir düzenlemenin yapılmasının zorunlu

---

olmuştur. Fakat siyasi partilerin gelişmelerinde önemli rolü olan 12 Temmuz Beyannamesi ile muhalefet partileri hareket alanlarını genişletme imkânı bulmuş ve CHP ile eşit konuma gelmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sedef Bulut, "27 Mayıs 1960'tan Günümüze Paylaşılmalı Demokrat Parti Mirası", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.19, 2009, s.75-76.

³¹⁵ *Mülkiyet Mecmuası*, 20 Mart 1948, S.1, s.10-11

³¹⁶ *Mülkiyet Mecmuası*, 20 Mart 1948, S.1, s.12-13.

³¹⁷ *Mülkiyet Mecmuası*, 20 Mart 1948, S.1, s.13.

olduğunu açıklamıştır.³¹⁸ Derneğin önemli bir üyesinin, dönemin muhalefet lideri ile yaptığı bu görüşme son derece önemlidir. Zira Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, DP'ye karşı özellikle muhalefet olduğu dönemde yumuşak bir tutum izlediği görülmektedir. Bu tutuma en iyi örnek, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin 8 Mayıs 1948 tarihinde gerçekleştirdiği bir toplantısında, Genel Sekreterin kullandığı şu cümledir: *“Muhaliif partinin kuvvetli propagandası ve kudretli mukavemeti sayesinde tek parti zihniyetini güden mürit zümrenin inat ve ısrarına rağmen anayasaya muhalif olan antidemokratik kanunlar lağvedilmek yoluna gidildi”*³¹⁹

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, yayınladıkları yazılarında DP'ye övgülerde bulunmaktan çekinmemektedir. Dernek örneğin Mülkiyet mecmuasının 7.sayısında, ülkenin yaşadığı demokrasi tecrübelerinin sonucunda, DP'nin halkı demokrasiye hazırladığını ileri sürmektedir. Demokrat Parti ve kurucularının, takip ettiği ılımlı siyaset ile yorulmadan halkın arasına karışılmış ve halka siyasi hakların kıymetini, ne anlama geldiğini öğretmişlerdir. Hatta Gayrimenkul Sahipleri Derneği, CHP'nin tepeden inme bir liste ile değil, illerin gösterdiği kişilerin milletvekili olarak seçmelerini dahi DP'nin yürüttüğü politikalara bağlamaktadır.

Fakat Derneğin, söz konusu olan ılımlı tutumu, 1950 seçimleriyle iktidarı ele geçiren DP'ye karşı ciddi bir biçimde değişiklik göstermeye başlamıştır.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği adına yayınlanan kitaplarında Süreyya İlmen, Celal Bayar'ın 1950 seçimlerinden önce Ses Tiyatrosu'nda gerçekleştirdiği bir konuşmasına yer vermiştir. Bu konuşmada Bayar'ın, DP tarafından vatandaşların tasarruf haklarını tanıyacıklarını ifade ettiğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine ise İlmen, ümit duyduklarını ve sorunlarının çözüleceği fikrine kapıldıklarını eklemektedir. Ancak daha sonra Adnan Menderes'in, vermiş oldukları sözleri tuttıklarını söylemesi sebebiyle İlmen, kendilerinin demokratlardan soğuduğunu açıklamıştır.³²⁰

Milli Korunma Kanunu'nun, T.B.M.M.'nin bir komisyonundan öbür komisyonuna sevk edilmesi ve bir sonuç alınamaması Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, DP'ye olan bakışını derinden sarsmaktadır. Ve Dernek başkanı Süreyya İlmen tarafından DP'nin bu tutumu, CHP'nin politika oyunlarına benzetilmiştir. Dernek bu süreç sebebiyle kitaplarının son paragrafında üyelerine, 1954 yılında

³¹⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.3, s.9.

³¹⁹ **Mülkiyet Mecmuası**, 1 Haziran 1949, S.4, s.5.

³²⁰ **Milli Kütüphane**, 1952 AD 1886, Milli Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.13.

gerçekleşmesi planlanan milletvekili seçimlerinde, CHP ya da DP'ye oy vermemelerini istemiştir.³²¹

Derneğin 1953 yılında yayınladığı bir kitapta, yine başkan sıfatıyla Süreyya İlmen bir yazı yazmış ve 1950 yılından itibaren DP ile olan ilişkilerine açıklık getirmiştir. İlmen, 1950 seçimleri sırasında DP'nin, kazanmak amacıyla etrafa çeşitli vaatlerde bulunduğunu hatta atıp tuttuklarını ifade etmiştir. Antidemokratik olan kanunları kaldırmak amacıyla komisyon kuran DP, Millî Korunma Kanunu'na dokunmamıştır. İlmen, bunun üzerine Derneğin, DP Büyük Kongresine telgraflar çektiğini ve pek çok broşür basıldığını, broşürlerin her milletvekiline tek tek yollandığını ancak hiçbir sonuç alınmadığını ifade etmiştir.³²²

Ancak, 1955 senesinde Süreyya İlmen, yalnızca kendi adına imzaladığı beyannamesinde ciddi bir tavır değişikliği sergilemiştir. Zira İlmen beyannamesinde, kendisinin sadece bir vatandaş olduğunu, hiçbir partiyle ilişkisinin olmadığını ve Türk halkından Demokrat Parti'ye oy vermelerini rica ettiğini duyurmuştur. Ayrıca İlmen, Türkiye'de büyük bir imar ve kalkınma hareketi görüldüğünü, ekonomide devletçilik anlayışından ziyade özel teşebbüse ve yabancı sermayeye ağırlık verildiğini de eklemiştir. Bunların dışında ise, Amerikalılar ile olan dostluğun, Celal Bayar ve DP sayesinde Türk Milletine nasip olduğunu ve bu dostluktan büyük ümitler beslenmesi gerektiğini de vurgulamıştır.³²³

Derneğin genel olarak DP ile ters düşülen dönemlerde bile CHP aleyhine kullanılan üslubun, DP'ye karşı kullanmadığı aşikârdır. DP'ye olan tutumun, zaman zaman değişiklik göstermiş olmasına rağmen, CHP için aynı şeyi söylemek güçtür. Zira neredeyse hiçbir dönemde Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin CHP lehine bir tutum takınmadığı, genellikle sert cümlelerle eleştirilerinin hedefinde olduğu görülmektedir.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus, Gayrimenkul Sahipleri Derneği faaliyetlerinin 1959 yılına kadar devam ettiğidir. Ancak bu tarihten sonra, Derneğin herhangi bir izine rastlanılamamıştır. Dernek, elde edilen 1959 tarihli son mektuplarını ise, T.B.M.M. milletvekillerine göndermiş ve kiralar hususundaki taleplerini dile getirmiştir.³²⁴

³²¹ **Milli Kütüphane**, 1952 AD 1886, Millî Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.40.

³²² Süreyya İlmen, 13 Sene Mahkûm Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız, s.19.

³²³ **Milli Kütüphane**, 1955 BD 131; Süreyya İlmen (Paşanın) Vatandaşlara Beyannamesi.

³²⁴ **Milli Kütüphane**, 1959 AD 1569; Gayrimenkul Sahipleri Derneği Neşriyatından Sayın Mebuslarımıza.

III. BÖLÜM

DERNEKTEN SİYASİ PARTİYE, TOPRAK, EMLAK VE SERBEST TEŞEBBÜS PARTİSİ (T.E.S.T.) ve 1950 Seçimleri

A. Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi

Son Posta gazetesi yazarlarından olan Nusret Sefa Coşkun, “Yeni Ev Sahipleri Cemiyeti ve Yeni Mecmuaları”³²⁵ isimli bir yazı kaleme almıştır. Nusret Sefa Coşkun yazısında, İstanbul’un en zenginlerinin Gayrimenkul Sahipleri Derneği üyesi olduklarını iddia etmiştir. Ayrıca Coşkun, Derneğin vatandaşların zor durumlarını dikkate almayarak, yalnızca kazançlarına kazanç katmak için çalıştıklarını ve dolayısıyla Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin ülke için zararlı olduğunu ileri sürmüştür. Ancak önemli nokta şudur ki, yazar Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin içerisinde çeşitli şahısların, DP’ye rakip bir siyasal parti kurmak istediklerini ve bu kimselerin DP’den daha demokrat olduklarını iddia ettiklerini ifade etmiştir. Ek olarak yazar, şayet böyle bir parti kurulursa dernek halindeyken ülkeye zarar veren bu kimselerin, parti kurduktan sonra daha vahim sonuçlar yaratacaklarını da not düşmüştür.³²⁶

Coşkun’un parti iddiasına karşı Gayrimenkul Sahipleri Derneği, cemiyetin içinde çeşitli siyasi partilere mensup pek çok üye bulunduğunu ifade etmiştir. Derneğin, siyasal parti haline gelmesi durumunda ülkeye zararlı olacağı iddiası ise “safсата” olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, her medeni ülkede gayrimenkul sahiplerinin güçlü siyasi partileri olduğunu, bu kişilerin mülkiyetlerine ve ülkelerine çok bağlı olduklarından komünizme karşı en güçlü silah olarak büyük fayda sağladıkları da belirtilmiştir.³²⁷

Dernek tarafından, yayınlanan söz konusu yazı üzerinden 1 yıl 4 ay geçtikten sonra, 30 Eylül 1949 tarihinde Gayrimenkul Sahipleri Derneği siyasal bir partiye

---

³²⁵ Nusret Sefa Coşkun, söz konusu yazısında ‘Gayrimenkul Sahipleri Derneği’ yerine ‘Ev Sahipleri Cemiyeti’ olarak not düşmüştür. Ancak Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin yayın organı olan Mülkiyet Mecmuasında Dernek tarafından muhatap kabul edilmiş ve yazarın ismi verilerek cevap yayınlanmış olduğu için söz konusu ‘Ev Sahipleri Derneği’ olarak nitelendirilen derneğin Gayrimenkul Sahipleri Derneği olduğu açığa çıkmıştır.

³²⁶ Nusret Sefa Coşkun, “*Yeni Ev Sahipleri Cemiyeti ve Yeni Mecmuaları*”, **Son Posta Gazetesi**, s.4-6, 15 Nisan 1948.

³²⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.3, s.2.

dönüşerek³²⁸ Türk siyasal hayatına Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi olarak dahil olmuştur.

Cemil Koçak'a göre T.E.S.T. Partisi'nin kurulmasının temel amacı; Millî Korunma Kanunu sebebiyle mağdur olan ev sahiplerinin, bu mağduriyetlerine son vermektir. Zira ev sahiplerinin bakış açısıyla, her şeyin fiyatı artış gösterirken kiraların dondurulması son derece adaletsiz bir uygulama olmuştur.³²⁹

T.E.S.T. Partisi'nin açılış töreni, Kadıköy'de bulunan Süreyya Sineması'nda 22 Ekim 1949 tarihinde yapılmış ve parti beyannamesi genel sekreter olan Zühtü Bilimer tarafından açıklanmıştır.³³⁰ Törende genel idare kurulu üyesi olan Süreyya İlmen, partinin gayelerini ifade eden bir konuşma yapmıştır. Söz konusu konuşmaya göre partinin başlıca hedefi şöyledir; mülkiyet ve tasarruf haklarına riayetin temininin sağlamak, sermaye sahipleri ve işçiler arasında bir dostluk bağının temin edilmesine gayret göstermek, demokrasi alanında ilerlemeyi gaye edinmektir.³³¹

Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, 30 Eylül 1949 tarihinde Mercan Mahallesi, Mühürdar Emin Paşa Sokak 34/3, Beyazıt/İstanbul'da kurulmuştur. Kurucuları Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin kurucuları ile aynıdır.300 kadar üyeye sahip Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin yayın organı olan Mülkiyet Mecmuası, Emlak Sahipleri Gazetesine dönüştürülmüştür. Partinin yayın organı yoktur, ancak Emlak Sahipleri gazetesinden faydalandığı ifade edilmiştir.³³²

Parti kurucu ve yöneticileri; Süreyya İlmen, Asaf İlbay, Ruşeni Barkın, Zühtü Bilimer, Sabri Sunar, Osman Nuri Güler, Asım Günç,³³³ Ferit İbrahim Yurdsan, Muhsin Nezihi Eğilmez, Nazmi Baykal'dır.³³⁴

Parti'nin genel başkanı Süreyya İlmen, as başkanı Asaf İlbay, başkan yardımcısı Ruşeni Barkın, umumi kâatibi ise Zühtü Bilimer' dir.³³⁵

Merkezi İstanbul olan Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, tüzüğünün 1.maddesine göre kolaylık olması amacıyla "T.E.S.T. Partisi" şeklinde yazılıp okunduğu açıklanmıştır.³³⁶

³²⁸ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul,1952, s.736.

³²⁹ Koçak, **a.g.e.**, s.518.

³³⁰ **Yeni Sabah Gazetesi**,23 Ekim 1949, s.2.

³³¹ **Cumhuriyet Gazetesi**,23Ekim1949, s.2.

³³² Tunaya, **a.g.e.**, s.736-737.

³³³ İlhami Soysal, "*Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler ve Kurucuları*", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2016.

³³⁴ **Türkiye'de Siyasal Dernekler II**, s.565.

³³⁵ **a.g.e.**, s.577.

Naki Cevat Akkerman'a göre; parti adının içindeki toprak kelimesi vatan, emlak kelimesi mülkiyet ve tasarruf, serbest teşebbüs kelimesi ise hürriyet ve şahsi teşebbüs anlamına gelmektedir.³³⁷

Ancak T.E.S.T. Partisi'nin doğduğu dönem itibariyle, "toprak" kelimesini kullanarak ulaşmayı hedefledikleri başka yaklaşımlar olma ihtimali söz konusu olabilmektedir. Zira, Demokrat Parti'nin ete kemiğe bürünme noktasında önemli bir yapı taşı kabul edilen toprak reformu görüşmeleri, söz konusu duruma örnek gösterilebilir.

Burada ki esas husus ise, toprak ve köy kavramlarının iç içe oluşudur. Zira sosyolojik açıdan da bakıldığında da köylü, toprağa bağlı bir zümre olarak görülmektedir.³³⁸ Dolayısıyla köy, köylü ve toprak kavramlarını birbirini açıklamak ve tamamlamak üzere kullanmak son derece yerinde bir tutum olmaktadır.

Dünyada, toprak dağılımı ve toprak üzerinde yürütülen politikalar sonucunda pek çok ciddi gelişme yaşanmıştır. Örneğin feodalite döneminde Almanya'da prensler, Katolik kilisesinin sahip olduğu toprakları ele geçirmek istemeleri nedeniyle kiliseye muhalif olan Protestanları desteklemiş ve dolayısıyla Protestanlık güçlü bir mezhep haline dönüşmüştür. Keza Fransa'da, ülke toprağının büyük bir kısmını hanedan ve papazlar ellerinde tutmuş ve bunun sonucunda topraksız yoksul çiftçiler, 1789 Fransız İhtilalinde hanedana ve ruhban sınıfına karşı bir hareket geliştirmişlerdir.³³⁹

Türkiye açısından bakıldığında, özellikle 1940'lı yıllarda ciddi bir köylü nüfus olduğu bilinmektedir. Örneğin 1940 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre; Türkiye'nin toplam nüfusu 17.820.850 iken, 13.474.701 kişi kırsal alanda yaşamaktadır.³⁴⁰ Dolayısıyla siyaset açısından bakıldığında, kırsal alandaki seçmen sayısı, seçmenin getireceği oy miktarı arasında doğrusal bağlantı olduğu ciddi bir gerçekliktir. Çağlar Keyder de bu sebepten CHP'nin toprak reformunu gerçekleştirme çabasının altında yatan esas sebebin; toplumsal bir devinimi

---

³³⁶ a.g.e., s.578.

³³⁷ Naki Cevat Akkerman, **Demokrasi ve Türkiye'de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ulus Basımevi, Ankara,1950, s.61.

³³⁸ Mahmut Tezcan, "Sosyolojik Yönden Köy (Tanımı ve Özellikleri)", **Amme İdaresi Dergisi**, 3/3, Eylül 1970, s.155.

³³⁹ Erdal İnce, "Köylüyü Topraklandırma Kanunu'nun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerindeki Etkileri", **ÇTTAD**, V/13, (2006/Güz), s.60-61.

³⁴⁰ Türkan Başyigit, "Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları (1923-1950)", (Editörler Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), **Türkler Ansiklopedisi**, C.17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.692.

gerçekleştirmekten çok, güçlenen muhalefete karşı yoksul olan köylülerle yeni bir ittifak arayışına girmesine bağlamaktadır.³⁴¹

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın bitişiyle birlikte, tarımda ciddi gelişmeler kaydedilmiştir. Gerek Amerikan yardımları yoluyla alınan traktörler, gerekse zengin ya da yoksul olması fark etmeden genel tabloya bakıldığında, köylü mülkiyetinin genişlemesi söz konusu gelişmelerdendir. Örneğin; 1950 senesinde sahipleri tarafından ekilip biçilen arazi sayısı 2.3 milyonken, 1952'de bu oran 2,5 milyona, 1961'de ise 3,1 milyona ulaşmıştır. Bu sebeple geniş bir seçmen kitlesi haline gelen köylüler, siyasi partilerin de hedefi haline gelmiş ve politikalarını onların oylarını kazanacak biçimde dönüştürmelerine yol açmıştır. Ayrıca köylülerin bağımsız ve dolayısıyla güçlü olmaları fikri, siyasi rekabetin dönüşerek popülist bir karaktere bürünmesinin sebeplerinden biri olmuştur.³⁴²

Dolayısıyla T.E.S.T. Partisi'nin doğdu dönem içerisinde köy, köylülük ve toprakların eşit dağıtılması gibi konular tartışılmaktadır. Bu sebeple söz konusu dönemde, Partinin adının içerisinde "toprak" kelimesinin yer alması hem doğal hem de fazlasıyla manidardır. Ayrıca T.E.S.T. Partisi yayınladığı beyannamesinde, bir karış toprağı olan her vatandaşın partinin tabii üyesi olduğunu ilan etmiş, mal sahiplerine seslenirken ülkenin toprağına her açıdan bağlı olduklarını ve bu sebeple de ön safta bulunmalarının doğal hakları olduğu vurgulanmıştır.³⁴³

Partinin adında geçen "emlak" kelimesiyle; Gayrimenkul Sahipleri Derneği olarak kaldırılması için çaba harcadıkları, varlığının insan haklarına aykırı olduğunu iddia ettikleri Milli Korunma Kanunu sebebiyle, kiraların sabit tutulması meselesine gönderme yapıldığını söylemek duruma aykırı değildir. Zira T.E.S.T. Partisi'nin beyannamesinde, Millî Korunma Kanunu'nun kira miktarlarını sabit tutmasından kaynaklı dulların, evini tahliye ettirmek isteyenlerin ciddi zararlar gördüğü ve kanundan istifade eden tek tarafın zenginleşen kiracılar olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca CHP'ye eleştiri okları yöneltilerek, kendilerinin çoğunluğun kiracı olduğunu iddia ettiklerini fakat bunun tamamen yanlış olduğunu, köylü ve kasabalının tamamının ev sahibi olduğunu, küçük ve orta nüfuslu şehirlerde ise sadece memurların kiracı olduklarını, İstanbul gibi büyük şehirlerde ise mülk sahibi aile sayısının kiracılardan daha fazla olduğunu öne sürmüşlerdir.³⁴⁴ Hatta neredeyse T.E.S.T. Partisi varlık sebebini; Milli Korunma Kanunu dolayısıyla mağduriyet yaşanmasının önüne geçmesi ve adalet sağlanması olarak vurgulanmaya çalışıldığı

³⁴¹ Keyder, **a.g.e.**, s.158.

³⁴² **a.g.e.**, s.164-165.

³⁴³ **Türkiye'de Siyasi Dernekler II**, s.573-575.

³⁴⁴ **a.g.e.**, s.568-569.

söylenbilir. Bu sebeple Partinin adında “emlak” sözcüğünü kullanarak, özgürce tasarruf edemedikleri mal ve mülklerine atıfta bulduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Son olarak ise, değerlendirilecek nokta parti adında geçen “serbest teşebbüs” kavramıdır. Çağlar Keyder ’in tanımına göre; devletçilik siyasi bir elit ile emeklemekte olan bir burjuvazinin, hızlı bir birikim sağlamak için güçlerini birleştirerek ve yeni bir toplumsal sistem kurmak iddiasıyla, işçi sınıfını ağır baskılar altına tutup tarım sektörünü sömürürken, yalıtılmış bir milli ekonomi alanı yaratmalarına dayanır. Ancak Keyder, sistemin devamlılığını sağlamak amacıyla yabancı düşmanlığına dayanan bir milli yaklaşım benimsendiğini ve Türkiye’nin de aynı özellikleri gösterdiğini ifade etmektedir.³⁴⁵

Ülke içinde, siyasetteki muhalif seslerin ortaya çıkışı ve gidişattan memnun olmama halinin toplumda yaygınlaşması sebebiyle ortaya çıkan siyasi partilerin seçim vaatlerinden biri de özerk ekonomi olmuştur. Söz konusu vaat temel olarak ise, bürokratik kontrol olmadan serbestçe rekabet eden üreticiler görüntüsünü içermektedir.³⁴⁶

CHP’nin uyguladığı ekonomi politikalarına ciddi bir biçimde karşı çıkan Gayrimenkul Sahipleri Derneği ve dernekten partiye evirilen T.E.S.T. Partisi beyannamelerinde kendini şu biçimde tanımlamıştır; “*Biz şahsi teşebbüs partisiyiz, mutedil liberaliz. Sermayeye kıymet veriyoruz, milletin zengin olmasını arzuluyoruz.*” Hatta daha da ileriye giderek partiyi kurmalarında ki temel sebebin ülkede ki şahsi teşebbüsü korumak olduğunu da eklemişlerdir.³⁴⁷ Serbest Teşebbüsün ülkeye zenginlik getireceğine inanan T.E.S.T. Partisi, adında da “serbest teşebbüs” kelimesini kullanarak kavrama olan bağlılıklarını vurgulamışlardır.

1. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi’nin Tüzüğü

T.E.S.T. Partisi tüzüğü, 12 alt başlıktan ve 90 maddeden oluşmaktadır. Parti yönetimi hakkında bilgiler veren tüzük, detaylıca hazırlanmıştır.

“İsim ve maksat” alt başlığı altında başlayan parti tüzüğünün 1.maddesinde, T.E.S.T. Partisi’nin Cemiyetler Kanunu’na uygun olarak kurulan bir siyasi cemiyet

---

³⁴⁵ Keyder, **a.g.e.**, s.137.

³⁴⁶ **a.g.e.**, s.148.

³⁴⁷ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.572.

olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca merkezi İstanbul ve kolay okunması için partinin adı T.E.S.T. şeklinde düzenlendiği açıklanmıştır. Parti tüzüğü'nün 3.maddesinde hazırlanan programı ve tüzüğü halka takdim edecek kişilerin adı, adresleri ve meslekleri not düşülmüştür. Maddede sayılan bu kişiler şöyledir; Süreyya İlmen, Asaf İlbay, Ruşeni Barkın, Zühtü Bilimer, İbrahim Gür, Sabri Sunar, Ferit İbrahim Yurtsan, Muhsin Nezihî Eğilmez, Asım Günç, Osman Nuri Güler, Nazmi Baykal'dır.³⁴⁸

“Üyeler” alt başlığının altında T.E.S.T. Partisi'nin idare kollarını tanımlayan 4 alt bölüm daha bulunmaktadır.7.madde ile başlayan alt başlık “A-teşkilat idare kolları” olarak ifade edilmiş ve partinin temelini ocaklar olduğu bildirilmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru olmak suretiyle parti teşkilatı şu biçimde sıralanmıştır; 1-Ocak İdare Kurulu, 2-Buçak İdare Kurulu, 3-İlçe İdare Kurulu, 4-İl İdare Kurulu, 5-Umumi İdare Kuruludur. “B-Kongreler” alt başlığında, yine aşağıdan yukarıya olmak suretiyle, 6-Ocak Kongresi, 7- Bucak Kongresi, 8-İlçe Kongresi, 9-İl Kongresi, 10-Umumi Kongredir. “C-Divanlar” başlığı altında, 11-İl İnzibat ve Haysiyet Divanı, 12-Umumi İnzibat ve Haysiyet Divanı şeklindedir. “D-Meclis Grubu” altında ise; 13-Parti Milletvekilleri Meclis Grubu, 14-Meclis Grubu inzibat ve Haysiyet Divanı, 15-Mehtelit Haysiyet Divanıdır.³⁴⁹

“Üyeler” alt başlığı, 4.madde ile başlamış ve partiye giremeyecek olan kişilerin özellikleri sıralanmıştır. Komünistlikle tanınan kişiler, ağır hapis ve şeref kırıcı suçlardan hapis yatanlar, halk tarafından kötü şöhretli kimseler partiye söz konusu madde gereğince Partiye üye olamamaktadırlar. 5.maddeye göre, 4.maddede sıralanan özellikleri olmayan, 22 yaşını doldurmuş kadın veya erkek fark etmeden, Türk vatandaşı olan herkesin partiye üye olabilme hakkına sahip olduğu eklenmiştir. Partiye kayıt yaptırmak isteyen kişiler, 6.madde de yazılı olduğu üzere, daha önceden partiye kayıtlı olan 2 kişi tarafından, gireceği ocağın idare kuruluna tanıtılır ve bu kişi partinin program ve tüzüğü'nü kabul ettiğini taahhüt mektubu ile bildirmek zorundadır. Ancak partiye giriş isteği kabul edilmez ise, bir üst idare kuruluna müracaat hakkı doğar fakat bu kurulun kararı kati olarak uygulanmak zorundadır. Ayrıca, partinin teşkilatlanmış her kademesinde üyelerin en az beşte üçü sermaye sahibi olmak zorundadır.³⁵⁰

“Parti İdare Kurullarının Teşekkül Sureti ve Vazifeleri” alt başlığında, ayrıca 5 alt bölüm daha bulunmaktadır. Birinci alt başlık “Ocak İdare Kurullarıdır” ve 8.madde ile açıklanmaya başlanılmıştır. 9.maddede, bir ocağa kayıtlı üye sayısının

³⁴⁸ a.g.e., s.578.

³⁴⁹ a.g.e., s.578-580.

³⁵⁰ a.g.e., s.578-579.

100 kişiyi geçmesi halinde, ocak idare kuruluna başvurarak en az beş partilinin talep etmesi üzerine yeni bir ocak açılır ifadesi yer almaktadır. Programın 10.maddesinde, Partinin yeri açık adres³⁵¹ biçiminde verilirken, 3.maddede açıklanan isimlerin aynı zamanda T.E.S.T. Partisi'nin kurucu kadrosu oldukları ifade edilmektedir. Ocak idare kurulları program ve tüzükte yazan amaçları gerçekleştirmekle yükümlüdür, en az haftada bir defa ocak başkanlarının denetiminde toplanılır ve çoğunlukla karar alınır ocağa kayıtlı üyeler ise, ayda bir defa idare kurulu ile müşterek bir biçimde toplanır, başkan ve kâtip her gün belirli bir vakitte ocak merkezinde bulunmak zorundadır.³⁵²

“Bucak İdare Kurulları Vazifeleri” alt başlığının 18.maddesine göre; her bucak bölgesinde bulunan ocakların idare kurulları toplanarak, ilk bucak idare kurulunu gizli oy ile seçmelidirler. Söz konusu kurulun üyeleri en çok 7 olabilirken en az 5 üyeden oluşmak zorundadır ve ilk toplantıda başkan, ikinci başkan ve kâtip yine gizli oy ile seçilmelidir.³⁵³

“İlçe İdare Kurulları” alt başlığının 20.maddesinde, her bucak idare kurulu kendisine bağlı ocakların idare kurullarıyla bir toplantı düzenler ve gizli oy ile idare kuruluna üye seçer ifadesi yer almaktadır. Seçilen ilçe idare kurulu üye sayısı 7'dir fakat gerekli olduğu takdirde 9 kişiye kadarda üye sayısının ulaşma imkânı vardır. Ocak ve bucaklar tarafından oluşturulan ilçe idare kurulu, düzenlenen ilk toplantısında başkan, ikinci başkan kâtip ve diğer birimlerden farklı olarak bir veznedar seçmekle yükümlüdür.³⁵⁴

“İl İdare Kurulları” alt başlığında yine aynı usuller doğrultusunda ocak, bucak ve ilçe idare kurullarının ortaklaşa bir biçimde seçtikleri isimlerden il idare kurulları oluşturulur. Oluşturulan il idare kurulun üye sayısı 9 olmakla birlikte, 11 kişiye kadar çıkarılma imkanının bulunduğu, 22.madde açıklanmaktadır. Yine kurulun ilk toplantısında tıpkı ilçe idare kurulu gibi başkan, ikinci başkan, kâtip ve veznedarı gizli oy ile seçmekle yükümlüdür.³⁵⁵

“Umumi İdare Kurulu” ise; 11 ve en çok 15 adet üyeden oluşur, İstanbul il idare kurulu ise ilçe, bucak, ocak idare kurulları üyelerinin ortak seçimiyle oluşturulur esası 24.maddede getirilmekte ve aynı biçimde de yönetim kadrosunu oluşturulur. 25.maddeye göre; bir mahallede partinin ocağı kurulur kurulmaz bucak,

³⁵¹ Partinin ilk kurulan ocağı İstanbul'un Eminönü semtine bağlı Beyazıt bucağında, Mercan mahallesinde, Mühürdar Emin Paşa Sokağında, Vaki Mercan apartmanının 3 numaralı dairesidir ve burası 'Mercan ocak' olarak nitelendirilmiştir. Bkz; **Türkiye'de Siyasi Dernekler II**, s.580.

³⁵² a.g.e., s.580-581.

³⁵³ a.g.e., s.581.

³⁵⁴ a.g.e., s.581-582.

³⁵⁵ a.g.e., s.582.

ilçe ve il idare kurulları kurulmalıdır. Fakat teşkilatın aşağıdan yukarıya doğru bir biçimde kurulmasında zorluk olma ihtimali halinde, il idare kurulu oluşturularak yola çıkılması da mümkündür. Umumi idare kurulu, Parti içinde hem denetim hem de işleyiş görevini yürütür ve 26.maddede bu doğrultuda partinin genel siyaseti ve idaresi ile meşgul olur denilerek, teşkilat içerisindeki önemli görevi açıklanmış olunur. “İki Aylık, Altı Aylık Toplantılar” başlığı altında, kurulların toplantı tarihleri düzenlenmiş ve ne surette toplanılarak karar alınacağı karara bağlanmıştır. Ortaya konan sistem ile birbirlerini denetleme ve sistemi canlı tutma imkânı tanınarak, devamlı gelişme sağlanması amaçlanmıştır.³⁵⁶

Parti tüzüğünde “Kongreler Hakkında Umumi Hükümler” başlığı altında; ocak, bucak, ilçe, il ve umumi kongrelerine ait kurallar maddeleştirilerek açıklanmaktadır. 33.madde uyarınca, ocak kongrelerinin gerçekleştirilmesi için kayıtlı azanın yarısından bir fazlasının katılımı olması gerekmektedir. Kongre müzakereleri için ayrıca başkan, yardımcı başkan, gerektiği kadar kâtip gizli oy ile seçilmekte, kongre kararları çoğunlukla alınmaktadır. Her üye, kayıtlı olduğu parti teşkilatının kongresine girebilmekte özgürdür ve kongrenin gerçekleşmesinden 7 gün önce tarihi ve yeri duyurulmak zorundadır.³⁵⁷

40.madde uyarınca; her bucak kongresi, kendine bağlı ocak kongrelerinin seçtiği delegelerden oluşur, bucak kongreleri kendi kongre delege sayısının onda bir kadar üyeyi ilçe kongresi için seçer ve bu üye sayısı en az 10 kişi olmak zorundadır. İlçe kongreleri ise; kendisine bağlı bucakların seçtiği delegelerden kurulur ve ilçe kongreleri de kendi delegelerinden dört biri kadar üyeyi ilçe kongresine delege olarak seçmektedir.³⁵⁸

Madde 44'e göre; il kongreleri yılda bir kez olmak üzere, idare kurulunun belirlediği yer, gün ve saatin ilan edilmesi ile birlikte toplanır ve il kongrelerinin üyeleri ilçe kongresinin gönderdiği delegelerden oluşmaktadır. İl kongreleri gerekli raporları inceleyerek, tetkik komisyonlarını seçmektedir. Partinin umumi kongresini ise, il kongreleri tarafından seçilen delegeler oluşturmaktadır. Umumi kongre, ilk kongresinden farklı olarak iki senede bir defa toplanır ve her toplantısında gelecek kongrenin tarihi, yeri tayin edilmektedir. İlk umumi kongre, partinin kuruluş tarihine rastlayan günün iki sene sonraki aynı gününde toplanmaktadır. Umumi kongrede, umumi haysiyet ve inzibat divanı üyesi olarak 7 asil ve 7 yedek üye seçilmektedir ve kongre aynı zamanda partinin son merci olarak görev almakta ve bu sebeple kararları kesin sayılmaktadır. 56.maddede belirtildiği üzere, umumi kongrede alınan karar

³⁵⁶ a.g.e., s.582-583.

³⁵⁷ a.g.e., s.584-585.

³⁵⁸ a.g.e., s.585-886.

uyarınca Partinin feshi, tasfiyesi veya tüzüğünde değişiklik gerçekleştirebilecek kadar kongre güçlüdür.³⁵⁹

“Haysiyet ve İnzibat Divanları” başlığı altında, umumi kongre tarafından oluşturulan bu divanlara açıklık getirilmiştir. 57.maddede ki hükme göre; parti mensubu kişilerin program ve tüzüğe uymayan davranışları neticesinde haklarında inzibat soruşturması yapan, haysiyet divanları söz konusudur. Üye sayıları illerde 5, merkezde ise 7 kişiden oluşmakta ve aynı oranda da yedek üyeleri bulunmaktadır. Haysiyet divanları, gerçekleştirilen ilk toplantılarında gizli oy esasına uygun olarak, bir başkan ve kâtip seçmektedir. Divanlarda adeta savcı gibi görev yapan şahıs başkandır fakat başkan isterse yerine görevlendirebileceği bir kişi, söz konusu görevi üstlenebilir³⁶⁰.

“Parti Başkanları” alt başlığında 67.maddeye göre, parti başkanının gerçekleştirdiği görevler dışında diğer partililerle eşittir. 68.maddede, partinin genel siyaset sözcüleri şu biçimde sıralanmıştır; genel başkan, genel idare kurulu başkanı, birinci ve ikinci başkan vekilleri ve katiptir. Ancak parti sözcülerinin, partiyi ilgilendirmeyen yazı veya beyanatı olduğu taktirde bu açıklamaların kişisel sayılacağı da belirtilmiştir.³⁶¹

“Muamele ve Mali Hükümler” ise bir başka alt başlık olarak, partinin bütçesini ve mali gelirlerini düzenleyen maddeler bütünü şeklinde oluşturulmuştur. İlgili olarak 71.maddede uyarınca; parti gelirleri olarak, yüz yirmi lirayı geçmemek üzere üyelere alınan senelik aidatlar, bağışlar, umumi idare kurulunca düzenlenecek olan balo vs. gibi etkinliklerden elde edilecek gelirler şeklinde sayılmıştır.³⁶²

T.E.S.T. Partisi tüzüğünün “Parti Meclisi Grubu” alt başlığında ise, T.B.M.M. çatısı altına girilmesi halinde Partinin gerçekleştireceği grup toplantıları düzenlenmiştir. Madde 74’e göre; T.E.S.T. Partisinin milletvekilleri, aynı zamanda partinin meclis grubunu da teşkil etmektedirler. Ve seçilen milletvekilleri 75.madde uyarınca, her sene toplanarak kendi aralarından bir başkan, başkan vekili, sayman ve kâtip ile 5 üyeden oluşan, 7 kişilik bir ekip seçmek zorundadırlar. Parti meclis grubu, T.B.M.M. ’nin çalışır durumda olduğu zamanlar içerisinde en az 15 günde bir defa olmak kaydı ile toplanır ve çeşitli kararlar alırlar. 83.madde sebebiyle; Türkiye sınırı içerisinde bulunan tüm T.E.S.T. Partisi teşekkülleri, genel idare kurulu başkanı

---

³⁵⁹ a.g.e., s.586-587.

³⁶⁰ a.g.e., s.587-589.

³⁶¹ a.g.e., s.589.

³⁶² a.g.e., s.589-590.

vasıtasıyla grup idare kurullarına bağıdırlar. Umumi idare kurulu ise, son karar mercidir.³⁶³

Tüzüğün son alt başlığı olan “Seçim Yoklamaları Adaylar” konusudur ve söz konusu alt başlıkta üyelerin nasıl aday olacakları detaylı bir biçimde açıklanmıştır. 84.madde ve 90.madde arasında düzenlenen seçim konusuna göre; belediye ve il genel meclislerine veya illerin özel meclis üyeliklerine aday olan partililer tarafından, kayıtlı buldukları ocak idare kurullarına yazılı bir bildirim ile müracaat etmelidirler. Ocak idare kurulları üyeleri, toplantılarında söz konusu başvuruları değerlendirir ve bucak idare kurullarına iletilir, bucak idare kurulları inceleme yapar ve hazırladıkları listelerini ilçe idare kurullarına iletirler. İlçe idare kurulları da aynı biçimde il idare kurullarına sevk eder ve il idare kurulları, gereken incelemeyi ya da düzenlemeyi yaptıktan sonra oluşturulan liste, genel idare kurulunun da onayı ile ilan edilir.88.maddeye göre ise, aynı seçme biçimi T.B.M.M. adaylarına da uygulanır. Seçim hazırlıkları ve gerekli talimatlar, genel idare kurulu başkanlığı tarafından, il idare kurulları başkanlıklarına iletilir ve çalışmalara başlanır.³⁶⁴

Sık sık genel bir ideal ile yola çıktıklarını, bu açıdan diğer siyasi partilerden farklı ideallerinin olduğunu vurgulayan T.E.S.T. Partisi yetkililerinin aksine, parti tüzüğü oldukça detaylı ve bu sebeple iktidarı hedefleyen bir parti için hazırlanmış olduğu söylenebilir.

2. Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi Programı

T.E.S.T. Partisinin Programı; iki kısımdan oluşan, toplamda 102 madde içeren detaylı bir programdır. Birinci kısım, on alt başlıktan ve 57 maddeden oluşurken, ikinci kısım 11 alt başlık ve 45 maddeden oluşmaktadır. Birinci kısmın alt başlıkları ve toplam maddeleri şu biçimdedir; “Umumi Prensipler ve Müteferrik Hükümler” 20 maddeden, “Memur Davası” 13 maddeden, “Tensikat” 1 maddeden, “İslahat (reform)” 1 maddeden, “Denetleme İşleri” 2 maddeden, “Seçim İşleri” 2 maddeden, “Anayasa ve Kanunlarımız” 3 maddeden, “Devletçilik” 1 maddeden, “İllerin İdaresi” 4 maddeden, “Köy İdaresi” 7 maddeden, “Yayın İşleri” 3 maddeden oluşmaktadır. İkinci kısmın alt başlıkları ve toplam maddeleri ise şu biçimdedir; “Umumi Siyaset” 8 maddeden, “Dış İşleri” 2 maddeden, “İç İşleri” 2 maddeden, “Mali İşler” 6 maddeden, “Ticari ve İktisadi” işleri 3 maddeden, “Ziraat, Sanayi ve

---

³⁶³ a.g.e., s.590-591.

³⁶⁴ a.g.e., s.591-592.

Orman işleri” 3 maddeden, “Bayındırlık İşleri” 2 maddeden, “Millî Eğitim İşleri” 7 maddeden, “Sağlık ve İhtimai Yardım İşleri” 5 maddeden, “Askeri İşler” 1 maddeden, “Turistik İşler” 3 maddeden oluşmaktadır.³⁶⁵

2.1. Parti Programının Birinci Bölümü ve Münevver Dindarlık

Parti programı, birinci kısmında yer alan “Umumi Prensipler ve Müteferrik” hükümleriyle başlamaktadır. Programın 1.maddesinde; partinin milli iradeyi hâkim kılan demokrasi ilkesinin idare prensibi olarak benimsediği belirtilmiştir. 2.maddesinde ise; partinin tam bir demokrasi cumhuriyeti olduğunu, insani milliyetperver olduklarını, gelenek ve göreneklerle birlikte ahlaki prensiplere bağlı oldukları bu sebeple de muhafazakâr bir yapıya sahip olduğu ifade edilmiştir. Bunun dışında partinin ılımlı liberal olduğunu, adaletin temel prensipten sayıldığını çünkü bu prensibin Türk Müslüman dininin esaslarından olduğunu iler sürülmüş ve T.E.S.T. Partisi topyekûn ıslahatçı iş partisi olarak tanımlanmıştır.³⁶⁶

3.maddede ise, sosyal adalet ve bu adaletin nasıl gerçekleştirileceği üzerinedir. Genel dayanışma partiye göre şöyledir; işçiye, fakire, yaşlıya ya da dar gelirli vatandaşa iş vermek, sağlık kurumları yapmak, ucuz mesken temin etmektir ve bunu vergilerden belirli bir kısım ayırarak hükümet ve belediye tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bir diğer husus ise, iş sahipleri tarafından, kazancını zihni ve el emeği ile kazanan ve düşkün kişilere devletin yaptığı yardımın aynısının yapılmasıdır. Parti, söz konusu iki yardım türünün gerçekleşmesi halinde, genel dayanışmanın oluşacağını ve bu dayanışmadan da adaletin sağlanacağına inanmaktadır. Bu sebeple toplumsal adaletin gerçekleşebilmesi için, şahsi teşebbüs gelişmeli ve bu yolla milli servet artmalıdır, böylece hem sermaye korunur hem de artış sağlanır. Ayrıca varlıklı kişiler, ihtiyaç sahiplerine yardım ettiği takdirde, sermaye sahipleri ile diğer toplumun kesimleri arasında zorunlu bir iş birliği ortamı doğar ve Partinin vücuda gelmesinin sebeplerinden biri de budur. Bunun dışına Partinin emlak, toprak sahipleri, sanayi ya da ticaretle uğraşanlar ve fikir ile emek sahiplerinin iş birliğiyle karşılıklı çıkarların korunarak, dünyada ki kapitalist ve sosyalist karşıtlığına bir çözüm olacağına inanıldığı vurgulanmıştır.³⁶⁷

---

³⁶⁵ a.g.e., s.593-612.

³⁶⁶ a.g.e., s.593.

³⁶⁷ a.g.e., s.593-394.

4.maddede; çeşitli kanunlar çıkartılarak, özel teşebbüs işletmelerinin gereken hesaplamaları yapıldıktan sonra, kazançlarından belirli bir kısmının, işçilere ikramiye olarak verilmesi için çalışılacağı belirtilmiştir. Partinin, toplumda çatışan zengin ve fakir kesimlerin sorunlarına çare olarak ortaya sunduğu temel prensip, aslında serbest teşebbüs ve bunun getirisi olarak da kazanç artışıdır. Kazançlar serbest teşebbüsle artış gösterecek ve böylelikle toplumsal huzursuzluk ortadan kalkacak ve genel bir uzlaşa sağlanmış olunacaktır.³⁶⁸

Parti programının 5.maddesinde, partinin temel vasıflarından birinin de mülkiyet hakkı, mal masunluğu, tasarruf hakkı ve menfaatlerinin korunmasıdır. Partinin, komünizmin tasarruf ve mülkiyet hakkını kaldırdığı için ülke içinde yayılmasına asla izin vermeyeceği ilan edilmiştir. Bu anlayış doğrultusunda 7.maddede, her vatandaşın malını özgürce kullanmak, satmak ve kiralama haklarına sahip olduğunu ve Partinin bu hakları kaldıran kanunların çıkarılmasına karşı durduğu belirtilmiştir. Madde 8’de kira ücretlerinin, hayat pahalılığı oranlarına göre ayarlanacağını taahhüt ederken, 9.maddede emlak sahiplerinin korunacağını ve bu sayede köy, kasaba ve şehirlerin modernleşmesinin sağlanacağı ileri sürülmüştür. 14.maddede, büyük ya da küçük fark etmeksizin emlak ve toprak sahipleri partinin doğal üyesi olarak ilan edilmiş, partiye kayıtlı olmaları gerekmeksizin kendilerine yardım edileceği ileri sürülmüş ve hem kendi hem de memleket çıkarı için bu kimselerin partiye destek olmaları gerektiği vurgusu yapılmıştır.³⁶⁹

Parti Programının, 21. Ve 33. maddeleri arasında “Memur Davası” alt başlığı altında, detaylı bir biçimde memurların durumuna değinilmiştir. Genel olarak memurların; halkın işlerini görmekle sorumlu olduklarını, tarafsız olmalarının zorunlu olduğunu, ticaret ya da siyasetle meşgul olamayacaklarını ve çalışma sürelerinin en fazla 30 yıl olacağı ifade edilmiştir. Parti programına göre, az memur kullanmak ve memurların geçimlerini iyileştirmek ana prensipleridir. Memurun maddi durumunun iyileştirilmesiyle, eve döndüğünde ailesi tarafından güler yüzle karşılanacak ve bu sayede toplumsal huzur sağlanmış olunacaktır (23.madde). Söz konusu madde doğrultusunda, T.E.S.T. Partisi’nin aile kurumuna fazlasıyla değer verdiği ve ailenin iyileşmesiyle toplumun iyileşeceği görüşünü taşıdığı söylenebilmektedir.³⁷⁰

“Tensikat” alt başlığında 34.maddede; memur kadrolarının varlığında azalışa gidileceği, açıkta kalan memurlara aylık olarak tazminat verileceği, bu memurların başka iş sahalarında istekleri doğrultusunda çalıştırılabileceklerini, bunu tercih

³⁶⁸ a.g.e., s.594.

³⁶⁹ a.g.e., s.594-595.

³⁷⁰ a.g.e., s.596-597.

etmeyenlerin bazı kurslar alımları neticesinde ilkokul öğretmeni olarak atanabileceklerini, başka bir bölümüne ise toprak verilerek köylere yerleştirilebileceği ileri sürülmüştür.³⁷¹ Böylelikle devlet, hem memur fazlasından arındırılmış olunacak , hem de köylerin kalkındırılması sağlanmış olunacaktır.

“İslahat (reform)” alt başlığında Parti; tüm devlet dairelerinin ıslahata mecbur olduğuna inandıklarını belirtmiştir. Söz konusu iyileşmenin gerçekleşmemesi sebebiyle, ülkenin imardan mahrum olduğu ve vatandaşın refahtan uzak olduğu ifade edilmiştir. 35.maddeye göre bu aksaklığın giderilmesi için; yabancı ya da yerli fark etmeksizin konun uzmanlarına, devlet teşkilatında yer verilmesi gerektiğini, Partinin adeta bir ilke olarak kabul ettiği ilan edilmiştir.³⁷²

“Denetleme” alt başlığında ise; bütün devlet idari teşekküllerinde başbakanlığa bağlı olarak çalışan bir denetleme heyeti kurulmasını ve bu heyetin devlet içerisindeki kadrolarda inceleme yapmak suretiyle azalışa gitmesi gerektiği 36.ve 37. Maddelerde açıklanmıştır.³⁷³

“Seçim İşleri” alt başlığında; güvenli bir biçimde seçimlerin ülkede yapılabilmesi için kanun çıkarılması, yapılacak olan seçimlerde belediyelerin ve halk teşekküllerinin yardımıyla idare edilmesi gerektiği öne sürülmüştür. Fakat seçimlerde hile yapanlara karşı ağır cezalar getirilmesi, hile yapanlar memur ise, devlet içinde barındırılmaması ve seçimlerin kapalı bir yerde, özgür bir biçimde, gizli oy şeklinde yapılması gerektiği not düşülmüştür. Ayrıca memur sayısında azalışa gitme prensibine sahip olan T.E.S.T Partisi, aynı ilkeyi milletvekilleri içinde benimsemiştir. Bunun dışında 4 yıllığına seçilen vekillerin, mümkün olduğu ölçüde varlıklı fikir adamları olması gerektiği, bu kişilere maaş ödenmeyeceği vurgulanmıştır.³⁷⁴ Partinin idealize ettiği milletvekili profilinin elitist bir bakış açısı taşıdığı, paraya ihtiyacı olmayan ve ülkesine hizmet etmek amacıyla ya da siyasete yakın durması sebebiyle meclis içinde yer alması gereken kimseler olduğunu hayal ettiklerini söylemek, yanlış olmayacaktır.

Memur ve milletvekili sayılarının fazla olduğuna inanan T.E.S.T. Partisi, aynı yaklaşımı hukuk alanında çalışanlar ve hakimler içinde ileri sürerek sayılarında azalışa gidilmesi gerekliliği “Anayasa ve Kanunlarımız” alt başlığında savunulmuştur. Ayrıca 40.maddenin devamında, içinde buldukları dönem de uygulanan anayasanın yeterli olmadığı ve günün koşullarına göre demokratik esaslar doğrultusunda tekrar düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kuvvetler ayrılığına

³⁷¹ a.g.e., s.598.

³⁷² a.g.e., s.598.

³⁷³ a.g.e., s.599.

³⁷⁴ a.g.e., s.599.

taraf olunduğunu ve bu sebeple de ikinci bir meclis kurulması gerektiği fikri ileri sürülmüştür. Söz konusu ikinci meclise “olgunlar meclisi” adı verilmekte ve olgunlar meclisinin seçimi, cumhurbaşkanı seçiminden bir ay önce halk temsilcileri tarafından gerçekleştirilmelidir. Olgunlar meclisinin üye sayısı 100 kişidir, 63 kişiyi illerin büyük kongresindeki delegeler tarafından, 25 üyeyi üniversite meclisleri, barolar, ticaret ve sanayi odası birlikleri ile emlak sahiplerini temsil eden kesimler tarafından, 12 üyeyi ise idari ve askeri kesimden olmak üzere bakanlar kurulu kararıyla seçilerek meclise girişleri sağlanmalıdır. Ayrıca bu meclisin görevleri, anayasaya konulacak olan hükümlerle belirlenmelidir.³⁷⁵

41.madde de cumhurbaşkanının devlet reisi olduğunu kabul eden T.E.S.T. Partisi, söz konusu kurumun partiler üstü olduğunu bu sebeple de parti teşkilatında görev alamayacağını, her 4 senede bir olmak üzere halk tarafından seçileceğini duyurmuştur.³⁷⁶

“Devletçilik” alt başlığında 43.maddede; kişilerin yapamadığı işleri devlet, tekelleşme yaratmadan gereken iktisadi ve sanayi işlerini gerçekleştirebilir fikri kabul edilmiştir. Devlet bütçesinden, halkın, cemiyetin ya da şirketlerin üstlenmediği işleri gerçekleştirir ve halkın kullanımına sunmakla yükümlüdür. Halk ise, bu tarz işlerin gerçekleştirilmesinden önce veya sonra devlet sermayesine iştirak edebilme hakkına sahiptir ve iştirak hisseleri ya da miktarı konusunda bir sınır konamaz. Özel müesseseler, devlet sermayesine zorla iştirak ettirilemeyecekleri gibi, devlet bu tarz kurumları zorla satın alamaz, fakat halk bu durumun tersine dilediği kadar kurumlardan hisse senedi satın alabilme hakkına sahiptir.³⁷⁷

“İllerin İdaresi” alt başlığında; illerin, ilçelerin, bucakların çoğaltılarak halk ve hükümetin yakınlaşacağı 44.maddede ifade edilmiştir. Fakat illerin genel idaresine ait devlet işleri merkeze bağlı, yetki genişliği ve görev tanımı sorumluluk esasına göre şekillenmelidir. Doğu ve Orta Anadolu illeri, sahil kesimlerine göre daha geri kalmış olduklarından, tüm iller mıntikalara ayrılarak geniş bütçeler tahsil edilmelidir. Madde 46’da belirtildiği üzere, il özel idareleri ve belediyeler tamamen bağımsız, seçimle görev başına getirilen halk temsilcileri meclisi tarafından idare edilmelidir zira parti gerçek ve tam anlamıyla işleyen halk idaresine taraftardır. Parti, merkeziyete tamamen karşıdır ve halkın birebir ihtiyaçlarını bilen temsilciler tarafından sorunlarının çözülmesinde büyük fayda görmektedir. Bu sebeplerden ötürü, illerin özel temsilci meclislerinin delegeleri iki senede bir yapılacak olan

---

³⁷⁵ a.g.e., s.599-600.

³⁷⁶ a.g.e., s.600.

³⁷⁷ a.g.e., s.600-601.

büyük kongreye katılarak, sorunlar ya da çözümler konuşulmalı ve bunun sonucunda da hükümete düzenleyici kanun teklifleri verilmelidir.³⁷⁸

“Köy İdaresi” başlığı altında ise 48.maddede; köy idaresi ve köy özel meclislerinin kuruluşu hakkında özel kanun çıkarılacağı belirtilmiştir. Ayrıca köylerin toprak kadastroları hızlıca yapılarak toprak kavgalarına son verilecek, nüfusu az olan köyler birleştirilecek, yeni köy binaları bedeli 20 senede ödenmek üzere yeniden yapılacak ve Parti bu konuya büyük önem verecektir. Lise ve yüksek okul mezunları belirli bir süre köy idarelerinde çalışacak ve sırf bu yüzden bazı okullarda öğrenciler yetiştirilerek köylerin kalkınması sağlanacaktır.³⁷⁹

Birinci kısmın alt başlığı olan “Yayın İşleri” bölümünde yayınların hiçbir sebeple durdurulmayacağını teminatı 55.maddede verilmiştir. Fakat olağanüstü haller söz konusu olduğunda, bir ayı geçmemek üzere bakanlar kurulu kararıyla yayınların durdurulabileceği de eklenmiştir. Kapatılan yayın organının sahipleri, mahkemeye giderek tazminat talebinde bulunabilme hakkına sahiptir.³⁸⁰

Parti Programda geçen 17. madde ise, Partinin “münevver dindar” taraftarı olduğu ifade edilmiştir.³⁸¹ Münevver sözcüğünün anlamı ise; “aydın, aydınlatılmış” olarak açıklanmaktadır.³⁸² Dolayısıyla münevver sözcüğüne ikame olarak, aydın sözcüğü de kullanılmaktadır.

Osmanlı döneminde, aydın kelimesinin temsilcisi olarak “ulema” sınıfı işaret edilmekteyken, yeniçerilerin kaldırılmasıyla birlikte ulema sınıfı yerini “münevvere” terk etmiştir. Bu sebeptir ki münevver kelimesi, ulemeden farklılaşmayı da ifade eder hale gelmiştir. Fakat Batı’da, otoriteye karşı bir figür olarak görülen aydına karşılık, Osmanlı’daki münevver daha ziyade otoritenin emri altında bir duruş sergilemiştir.³⁸³

Münevver yerine kullanılan aydın kelimesine eşanlam olarak ise, ‘entelektüel’ kavramı da kullanılmaktadır. Latince kökene sahip olan “entelektüel” kelimesi; fikir ve düşüncelerle hesaplaşma içinde olan ya da kendi fikrini kendi yaratan kimse anlamına gelmektedir. Fakat entelektüel, düşüncüyü üreten olarak ifade edilirken, aydın kişi onu tüketen olarak açıklanmaktadır.³⁸⁴

---

³⁷⁸ a.g.e., s.601-602.

³⁷⁹ a.g.e., s.602.

³⁸⁰ a.g.e., s.602.

³⁸¹ a.g.e., s.595.

³⁸² Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük (K-Z)**, C.2, Ankara,1988, s.1609.

³⁸³ Bayram Ali Çetinkaya, “*Meşrutiyet Dönemi (1876-1909) Aydın ve Devlet Adamının/Bürokratının Kimlik Yapısı*”, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII/2,2008, s.77-78.

³⁸⁴ a.g.m., s.78.

Özellikle Tanzimat döneminde, aydın ve entelektüel kavramları yerine münevver kavramı kullanılmıştır. Tanzimat döneminde görülen “münevver tipi” kendine has özellikleri olan, okumuş, bilgi sahibi, kültürlü olan bu karakter özgürlük içerisinde, sürekli bir fikir arayışı içindedir. Dolayısıyla sınırlarla çevrili olan bürokratik kişinin, tam zıttın da konumlanmaktadır. Fakat Osmanlı’da münevver kişiler genelde üst sınıflardan, yönetici ya da bürokrat kesimden veya toplumda saygın bir yere sahip meslek gruplarından çıkması sebebiyle, meslek sahibi, okumuş, kültürlü ve bilgili insanların “entelektüel” olarak ifade edilmelerine de sebep olmuştur. Dolayısıyla münevver kişiler, entelektüel olarak değil “aydınlanmış” kişi olarak ifade edilmekte kullanılmıştır. Osmanlı münevverinin, kendi içinde Batıcı, Osmanlıcı, İslamcı, Türkçü olarak çeşitlilik gösterirken, Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte “aydın” haline gelmesi ve Batıcı kesimin iktidar olmasıyla aydın kelimesine karşılık ‘batıcı münevver’ kavramının kullanıma girmesine neden olmuştur.³⁸⁵ Ahmet Emin Yalman’ın 27 Kasım 1946 tarihinde Vatan gazetesinde yer alan yazısına göre; “münevver gençlikten” bahsederken tahsilli, üniversite mezunu kişileri kastettiğini açıklamış ve ülke kurtuluşunun münevver gençliğin elinde olduğunu belirtmiştir.³⁸⁶

Bu açıdan Partinin ortaya koyduğu “münevver dindarlık” kavramına bakıldığında, akılcı bir bakış açısıyla dine bağlı olduklarını ifade etmeye çalıştıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira 17. Maddede; münevver dindar taraftarı olduklarını açıklamakla kalmamışlar, din ve devlet işlerini karıştırmayacaklarını, devlet işlerinin tek merkezinin T.B.M.M olduğunu, din işlerinin yerinin insanların vicdanında olduğunu ve ibadet hürriyetinin yanında yer alındığı açıklanmıştır.³⁸⁷

18.maddede ise; din kitaplarının bilim dersi olarak ilahiyat fakültelerinde okutulacağını, fakat aile içerisinde, ilk ve orta okullarda ahlak adıyla öğrencilere manevi duygularında aşılması gerektiği eklenmiştir.³⁸⁸

19.maddede T.E.S.T. Partisi’nin; çeşitli din ve mezheplere mensup cemaatlerin, dini amaçlarla dernek kurmalarına Cemiyetler Kanunu çerçevesinde izin verileceğini, dini vakıfların bu teşkilatlara devredileceği, fakat bu kuruluşların asla siyasetle ilgili olmalarına izin verilmeyeceği vurgulanmıştır. Maddenin devamında aslında T.E.S.T. Partisi’nin zihnindeki din ile ilgili yol haritası ya da toplumun sorunlarına çözümü, şu şekilde ifade edilmiştir: “*Makbul ve müstahsen olan,*

---

³⁸⁵ a.g.m., s.78-79.

³⁸⁶ Ahmet Emin Yalman, “*Münevver Gençliğin Rolü*”, **Vatan Gazetesi**, 17 Kasım 1946.s.1.

³⁸⁷ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.595.

³⁸⁸ a.g.e., s.595.

ananeler ve milli gelenekler ve göreneklerimizi inhitata sürükleyen, asri taklitçilik ve züppeilik gösterileriyle mücadele ederek, millî ahlak akidelerinin sağlamaşmasına gayret eder”³⁸⁹

2.2. Parti Programı İkinci Bölümü

İkinci Kısım “Umumi Siyaset” başlığı altında “Adalet İşleri” alt başlığıyla başlamaktadır. 58.maddeye göre; kanun hükümlerinin en hızlı şekilde adalete uygun hale getirilerek genel hukuk korunmalı, hakimler yüksek refaha ulaştırılmalı ve bu sayede mahkemeler her türlü idare ve siyasi baskılardan arındırılmış olunacaktır. 59.madde de ise; Partinin bucak ve ilçelerde üç üyeden oluşan mahkemeler tarafından, illerde ise toplu bir biçimde karar alan hakimlerce kararlar alınması gerektiğini savunmaktadır. Belirtildiği üzere parti, hakimlerin tek başına yargılama yaparak, karar almalarını doğru bulmamaktadır. Partiye göre; Barolar asla siyasete karışmamalı, sanık olanlarla cezasını çekmekte olanların aynı yerde bulunmaları da doğru değildir, ceza evleri ise insanlığa yararlı bir hale sokularak ıslah amacı güdülmelidir, hafif cezaların sahiplerine kefalet karşılığında gündüzleri dışarıda çalışmasına geceleri ceza evine dönmesine izin verilebilir, idam cezalarını kaldırmak ise, insanlığa uygun bir tutum olacaktır. Ayrıca hakimlerin ve adli işlerin denetlenmesi, hakimler denetleme kuruluna bağlı hakimler tarafından gerçekleştirilmelidir.³⁹⁰

“Dışişleri” alt başlığında 66.maddede; TE.S.T. Partisi’nin barışçı bir parti olduğu, komşu devletlerle ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem verildiği ifade edilmiştir. Maddenin devamında, demokratik devletlerin oluşturacakları paktlara girmenin uygulanacak siyasette baş ülkü olacağı, bu anlamda geniş iş birlikleri oluşturmanın yollarının aranacağı vurgulanmıştır.³⁹¹ Fakat burada ki esas nokta T.E.S.T. Partisi’nin, Balkan birliğinin oluşması gerektiğini, Pakistan dahil Ortadoğu ve Doğu İslam devletleri arasında da ittifaklar kurularak Müslüman bir blok yaratılması gerektiğine inandığı vurgusudur. Zira Cemil Koçak’ın da dikkat çektiği üzere; Türkiye’nin NATO’ya girerek Amerika ile iş birliği yapılması gerektiğini her

---

³⁸⁹ a.g.e., s.595-596.Ayrıca bkz. Cemil Koçak, **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s.517-518.

³⁹⁰ a.g.e., s.603-604.

³⁹¹ a.g.e., s.604.

fırsatta yineleyen parti, 66.maddedeki önerisiyle Müslüman devletlerle iş birliğinin yapılması gerektiği üzerinde durmaktadır.³⁹²

Parti programının bir alt başlığı olan “İç İşleri” bölümünde, vatandaş bağı ile ülkesine bağlı bulunan herkesin, hiçbir ayırım gözetmeden aynı haklara sahip olduğu ifadesi 68.maddede yer almıştır. Partiye göre; Türk ekalliyetinin olmadığını bunun yerine Türk vatandaşının var olduğuna inanıldığı belirtilmiştir. T.E.S.T. Partisi'nin ana hatları olarak, 4 hürriyet biçimine inandıkları açıklanmış ve bu hürriyetler şu biçimde sıralanmıştır; yazı ve söz hürriyeti, düşünme ve toplanma hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, mülkiyet ve malını kullanma hürriyeti ve serbestisidir.³⁹³

T.E.S.T. Partisi, söz konusu dönemde diğer siyasi partilerinde sıkça beyanlarına konu olan grev hakkına ilişkin çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Örneğin aynı dönemde DP³⁹⁴ ve MP³⁹⁵ grev hakkını tanıdıklarını ilan ederken, CHP açısından grev hakkının daha sonra konuşulması gereken bir mevzu olduğu, İnönü tarafından ifade edilerek konuya uzak bakıldığı açıklanmıştır.³⁹⁶ Ancak T.E.S.T. Partisi açısından mitingler halkın istek ve arzusunun gösterisi olarak ifade edilirken, grev hakkının da tanınacağı programlarının 68.maddesinde ilan edilmiştir.³⁹⁷

Programın 69.maddesinde, ülkede ki çocuk konusuna değinilerek, çocukların sokaklardan kurtarılarak devlet ve belediye kurumlarına yerleştirileceği belirtilmiştir. Fakat Parti, gayrimeşru çocukları tanımadıklarını, babası olmayan çocukların anne adıyla kayıt edileceklerini, terkedilmiş olanların ise hükümet tarafından isimlendirilip, yardım kuruluşlarında yaşatılacağını vurgulamıştır. Ayrıca 69.maddenin devamında Parti görüşüne göre; 30 yaşına gelen sağlıklı her kadın ve erkek evlenmelidir, sağlıklı bekar olanlara ise ağır vergiler konulmalı, bu kişiler her türlü yardımdan veyahut muafiyetten mahrum tutulmalıdır. Parti yalnızca evlilik kurumunu düzenlemekle kalmamış, kürtaj meselesine de değinilmiştir. T.E.S.T. Partisi'ne göre; kasten çocuk düşüren ya da düşürten kimselere karşı ağır ceza

---

³⁹² Koçak, a.g.e., s.513.

³⁹³ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.604-605.

³⁹⁴ DP tüzüğünün 7.maddesi ‘*Bütün meslek ve tesanüt teşekküllerinin manevi şahsiyet olarak her türlü siyasi tesir ve maksatlar dışında kalmaları şartıyla işçi sendikalarının grev hakkının tanınması fikrindeyiz*’ şeklinde ifade edilmiştir. Bkz; **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.147-182.

³⁹⁵ MP, 8 Nisan 1950 tarihinde yayınlanan seçim beyannamesinde, işçilere grev hürriyeti getirileceğini açıklamışlardır. Bkz; Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara,2010, s.82.

³⁹⁶ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi Basımevi, Ankara,1976, s.64-65.

³⁹⁷ Cemil Koçak, a.g.e., s.514. Ayrıca bkz. **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.605.

uygulanmalı, kürtajla yok edilen çocukların yaşatılması amacıyla ise hükümet ve belediye kurumları oluşturularak doğum için kolaylıklar yaratılmalıdır.³⁹⁸

Programın 70.maddesi ile başlayan “Mali İşler” alt başlığında; denk bütçe yaratmak, zaruri ihtiyaç maddelerini ucuzlatmak, paranın kıymetini arttırıcı adımlar atmak, ziraat için kullanılan ekim alet ve edevatını vergi dışında bırakmak, vergi usulünü adalete en yakın hale getirmek gibi çeşitli planlar partinin esas prensipleri olarak açıklanmıştır. 74.maddede ise, mali işlerde sıkı bir tasarruf uygulanacak, göz boyayan işlere para harcanmayacak, fazla lüks eşyanın ülkeye girişine mâni olunacak, hatta lüks ile mücadele edilecek denilmektedir.³⁹⁹ Gayrimenkul Sahipleri Derneği olarak yürütülen çeşitli çalışmalarda lüks konutlar yapılması eleştirilmiş, ülkede mesken büranı olduğu ve bu tip aşırılıkların uygun olmadığı vurgusu sık sık tekrarlanmıştır. Dolayısıyla partileşme yaşandığında, aynı bakış açısının buraya da sirayet ettiğini söylenebilir. Ancak devamlı surette komünizm karşıtlığı, mal alım ya da satımında serbestliği savunan dernek ya da parti, lüks ile mücadele edileceğini açıklaması genel mantığına zıt gibi görünmektedir. Fakat Partinin genel duruşunun milli gelenek ve görenekleri yaşatmak, züppelikten uzak durmak gibi kavramları içerdiği ve buna paralel olarak lüks tüketime karşı durulduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

“Ticaret ve İktisat İşleri” alt başlığında 76.maddesine göre; T.E.S.T. Partisi’nin iktisadi ve ticari siyaseti, uluslararası iş birliği esasına dayanmakta olduğu, milli duygularla hareket edip rantsız ve pahalıya mal olabilecek işlere girişilmeyeceği belirtilmiştir. Bunun dışında ticari işlere geniş bir açıdan yaklaşılarak tüccara kıymet verilecek, kolaylıklar gösterilecek, olağanüstü haller sebebiyle pahalılık oluşmasını önlemek amacıyla tüccarların “şerefli” olanları ile görüşmeler yapılacağı açıklanmıştır. 77.madde uyarınca, hayat pahalılığı önlenmesi gerektiği ve piyasaların istikrarına büyük önem verileceği vurgulanmıştır. 78.maddede ise, T.E.S.T. Partisi’nin serbest ekonomi yaklaşımına uygun olarak, iç ve dış ticarete serbestlik esasını kabul ettiği ilan edilmiştir.⁴⁰⁰

“Ziraat, Sanayi ve Orman İşleri” alt başlığında bulunan 79.maddede, Türk vatandaşlarının büyük bir çoğunluğu çiftçi olduğu ve ziraatın kalkınması için modern usullerin ülkeye getirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Fakat T.E.S.T. Partisi’nin söz konusu maddenin devamında; en verimli arazilerde büyük sulama ve gübreleme usulleri, teknik ve makine kuvvetleriyle gerçekleştirilecek bir zirai usul kabul edildiği, bu sebeple de Büyük ve Küçük Menderes, Seyhan, Ceyhan,

³⁹⁸ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.605.

³⁹⁹ **a.g.e.**, s.605-606.

⁴⁰⁰ **a.g.e.**, s.606-607.

Kızılırmak, Yeşilirmak, Konya, Eskişehir, Bursa, Muş ovaları ve Çoruh vadisi gibi alanlarda geniş sulama tesisleri kurulacağını vaat etmiştir. Zira bu alanların, Partinin ziraat siyasetlerinin esasını oluşturduğu açıklanmıştır.⁴⁰¹

Ayrıca 80.madde uyarınca, ziraatın geliştirileceği alanlarda pilot tarlalar seçilerek halka bilimsel yöntemler ışığında ziraat öğretilecektir. 81.maddeye göre ormanlar ciddi önem arz etmektedir ve orman açısından icraatlar 3 bölüme ayrılmaktadır; ilk olarak, çok geniş ormanlar devlet tarafından ya da halkın da iştirak edebileceği şekilde büyük anonim şirketlerce işletilmeli ve kereste halka ucuz bir biçimde satılmalıdır. İkinci olarak, küçük ölçekli ormanlar devlet gözetiminde sahipleri tarafından ya da şahsi teşebbüslerle işletilmelidir. Üçüncü olarak ise, köylüye has olarak küçük ormanların, köy ihtiyaçlarını gidermesi için kendilerine terk edilmesi şeklindedir.⁴⁰²

82.maddeye göre, önemli madenler devlet tarafından işletilmesi öngörülürken, fazla sermaye gerektiren madenler için ise iç ve dış sermaye ile ortaklaşa bir biçimde işletilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Zira T.E.S.T. Partisi'ne göre, bu tür kaynaklar zenginleşmek için gerekli ve faydalıdır.⁴⁰³

Madde 83'e göre; küçük sanayinin teşvik edileceği, şahsi teşebbüse büyük önem verildiği, kişisel sanat kurumlarına el koyma veya bunların satın alınması gibi faaliyetlerin sermayeyi ürkütmesi sebebiyle ciddi ölçüde karşı olunduğu, bütün kurumlarda ki işçi ve memurlara verilecek olan maaşların hayat pahalılığına göre düzenleneceği ilan edilmiştir. Maddenin devamında ise, hem Gayrimenkul Sahipleri Derneği çatısı altındayken hem de siyasi partiyken yinelenen “Amerikan sermayesi ile iş birliği” fikri açıklanmıştır. Ayrıca millî sermaye ile yabancı sermayenin ki özellikle Amerikan sermayesinin, ortak bir alanda buluşmaları gerçekleştirilerek kalkınma bankasının kurulması taraftarı olunduğu bildirilmiştir. Ayrıca 84.madde içerisinde, hayvan yetiştiriciliği konusunda da iyileştirmeler ve düzenlemeler getirileceği, vergilerde değişiklikler yapılacağı vaat edilmiştir.⁴⁰⁴

“Bayındırlık İşleri” alt başlığının 85.maddesi uyarınca, bayındırlık ve imar işlerinin gerçekleştirilmesinin başlıca unsurları olarak demiryolları, limanlar ve verimli tesisler meydana getirmek olduğu sıralanmıştır. 86.maddesinde ise, dünyanın uçak kullanırken Türkiye'nin hala kağrı kullanarak ulaşım sağladığı, ciddi ölçüde dönemin iyi şartlarından kopuk olarak yaşandığı, bunların gerçekleştirilmesinin

---

⁴⁰¹ a.g.e., s.607.

⁴⁰² a.g.e., s.607.

⁴⁰³ a.g.e., s.608.

⁴⁰⁴ a.g.e., s.608.

zorunlu olduğu ve bunun içinde pek çok alanda olduğu gibi ‘dost Amerika’nın’ yardımından faydalanmak gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁰⁵

“Milli Eğitim” alt başlığında ise, eğitim sisteminde kültür birliğine taraftar olunduğu ve bütün okulların Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması gerekliliği 87.maddeye not düşülmüştür. Ek olarak, ilk öğretim her vatandaş için zorunlu tutulmalı, köylerde ve kasabalarda işçilik dersaneleri, atölyeleri açılmalıdır. Her köyün ilk okulunu köylü yapmalı, her ilçe merkezinde e az bir ortaokul açılmalı, üniversitelerin bağımsızlığı sağlanmalı, öğrenci cemiyetlerinin Dernekler Kanunu’na göre serbest teşekkülüne izin verilmelidir. İlerleyen maddelerde ise, gençliğe spor alanları yaratarak dinç ve canlı tutulmaları sağlanmalı, Türk dilinin yabancı kelimelerden kurtarılarak sadeleştirilmesi sağlanmalı, yüksek öğretimini başarıyla bitirenleri devlet yardımıyla yurtdışına staja veya doktora gönderilmeli, sanatın her alanı teşvik edilerek yüksek kültür halka aşılmalı, ilkökul öğretmelerine çok daha fazla kıymet addedilmelidir.⁴⁰⁶

94.madde “Sağlık ve İçtimai Yardım İşleri” alt başlığında yer almaktadır ve madde uyarınca, vatandaşın sağlığını korumak baş ülkü olarak T.E.S.T. Partisi tarafından kabul olunmuştur. 95.maddede ise, her vatandaşın uygun bir mesken ihtiyacını sağlayabilecek iş bulması gerektiği, bu sebeple de geniş iş sahaları açarak ihtiyaçların karşılanmasının sağlanacağı açıklanmıştır. Ayrıca maddeye ek olarak şunlar sıralanmıştır; hastalara, yaşlılara ve kimsesiz çocuklara kendilerini idame ettirebilecek oranda bir gelir sağlanmalı, her türkün bir sigorta kartı olmalı ve her ay prim verilmelidir.⁴⁰⁷

Madde 99 “Askerî İşler” bölümünde yer almaktadır. Bu maddede, her türlü idari ve siyasi etkilerden arınarak kudretli, gerekli teknolojik alt yapıya sahip bir ordu kurulacağı vaat edilmiştir.⁴⁰⁸ Buna ek olarak T.E.S.T. Partisi, asker ve sivil arasında hukuk açısından sınıf farkının kaldırılarak, hile be kötülük suçlarından ötürü er, subay ve askerî erkanın da sivil mahkemelerde yargılanmasını talep etmektedir.⁴⁰⁹

İkinci kısmı son alt başlığı olan “Turistik İşler” bölümünün 100.maddesinde, ülkenin turizm açısından fazlasıyla elverişli olduğu ve bu bakımdan turizmi geliştirecek alt yapının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca T.E.S.T. Partisi’ne göre, yabancı ülkelerden gelip giden kişiler yalnızca ülkenin turizmine

---

⁴⁰⁵ a.g.e., s.608-609.

⁴⁰⁶ a.g.e., s.609-611.

⁴⁰⁷ a.g.e., s.611.

⁴⁰⁸ a.g.e., s.612.

⁴⁰⁹ Koçak, a.g.e., s.515.

katkıda bulunmayacak, siyasi münasebetlerin geliştirilmesi açısından da faydalı olacaklardır.⁴¹⁰

102.maddede ise, T.E.S.T. Partisi programının ideolojinin dar kalıbı içinde toplanmış bir edebi broşür olmadığı, vatandaşların sorunlarının dinleyerek ortaya çıkan bir prensipler bütünü olduğu açıklamıştır. Bununla birlikte partinin mülkiyet, tasarruf, şahsi teşebbüs, içtimai adalet ilkelerine inanan, cumhuriyetçi, demokrasi partilerini destekleyeceğini ve gereğinde iş birliği yapmaya çalışacağı ilan edilmiştir. Partinin tanımına göre kısaca T.E.S.T. Partisi; cumhuriyetçi, milliyetçi, anane sever, toplumsal yardım ve adalete yer veren, sermayedar ile işçiyi karşılıklı olarak koruyan, yenilikçi, hamleci tam bir iş partisidir.⁴¹¹

Parti programını oldukça detaylı ve genel fikirlerini açıklayıcı bir biçimde düzenleyen T.E.S.T. Partisi, bu sayede genel fikirlerini ve bakış açılarını gelecek ile paylaşılmasını sağlamıştır.

3.Topak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi Beyannamesi

T.E.S.T. Partisi yayınladıkları beyannamelerinde, Milli Korunma Kanunu hükümlerinin devam ettiğini ve tüm çabalarına rağmen mülkiyet haklarını kullanamadıkları belirtmiştir. Ve bu sebeptendir ki T.E.S.T. Partisi yönetimi, mal sahibi ve kiracı arasında yaşanan sorunları gidermek amacıyla partinin kuruluşundan iki sene önce Gayrimenkul Sahipleri Derneğinin kurulduğunu, derneğin tasarruf haklarını korumak amacıyla çok çalıştığını, Mülkiyet mecmuasını çıkardıklarını ve Ankara'ya delegeler gönderdiklerini ifade etmiştir. Tüm çalışmalarının amacı, Milli Korunma Kanunu'nun 30.maddesinin kaldırılması ya da gerektiği şekilde çeşitli düzenlemeler yapılmasının sağlanması olarak ifade edilmiştir. Hatta isteklerinin ve çabalarının bazı vekiller tarafından dikkate alındığını ve bazı değişiklik taleplerinin Meclis gündemine getirildiğini fakat hak ve adaletin CHP politikasına feda edilerek tasarının gündemden geri alındığını ifade etmişlerdir. Söz konusu yaşanan hadiselerden ötürü artık susmayacaklarını ve haklarını adaletli bir şekilde arayarak seslerini daha çok yükselteceklerini ve mal sahiplerine yapılan haksızlıkların ebedileşeceğini düşündüklerinden, tasarruf haklarını korumak için artık siyasi mücadeleye geçmeye karar verdikleri vurgulanmıştır.⁴¹²

---

⁴¹⁰ Türkiye'de Siyasi Dernekler II, s.612.

⁴¹¹ a.g.e., s.612.

⁴¹² a.g.e., s.570-571.

T.E.S.T. Partisi kurucuları yayınladıkları beyannamede, CHP'ye yönelik ciddi eleştirilerde bulunmuş ve ülkenin gidişatından kaygı duydukları için parti kurduklarını ifade etmişlerdir.⁴¹³ Gayrimenkul Sahipleri Derneği olarak gösterdikleri çaba ve faaliyetleri siyasal alanda gösterme zorunluluğu hissetmelerinin en temel sebebinin, seslerini daha iyi duyurabilmek olduğu kuşkusuz bir gerçektir. Dernek halinde Meclis'e her ne kadar telgraf, mektup, broşür ve hatta delege yollarsa yollasınlar, istedikleri geri dönüşümü alamamışlar ve karşı durdukları Milli Korunma Kanunu yürürlükten kaldırtmayı başaramamışlardır. Bundan dolayı Meclis çatısı altına girmek hedeflenerek, söz konusu sorunların çözümüne siyasal sistem içinde çare arama yolunun seçildiği aşikardır.

T.E.S.T Partisi beyannamesinde, hiçbir şahsi kin ya da ihtirasa sahip olmadan, yalnızca ülkenin ve milletin yararına çalışacaklarını belirtilmiştir. Zira ülkede adalet olmadığını, CHP'nin ülkede adaleti tesis edemeyerek Anayasaya aykırı hükümler çıkarmak suretiyle çeşitli zümreleri yarattıklarını ve vatandaşlar arasında adaletsizliğe neden oldukları iddia edilmiştir. Söz konusu adaletsizliğin en temel sebebi ise T.E.S.T. Partisi'ne göre, Millî Korunma Kanunu'dur. Kanun sebebiyle pek çok insan mağdur olmuş, karaborsa, vurgunculuk, hayat pahalılığı ciddi surette artmıştır. Kanunun ülkedeki pek çok kesime zarar vermesi dışında, mülkiyet hakkını baltalaması sebebiyle de "Moskova kabusunu" derinleştirmektedir. Zira Moskova radyosunda, kiracılar lehine yayınlar yapılması da T.E.S.T. Partisi'nin tezinin doğruluğuna bir kanıt olarak sunulmuştur.⁴¹⁴

Beyannamelerinde T.E.S.T. Partisi'nin, parti kurma zorunluluğu sebebiyle kurularak ortaya bir fikir koyduğunu, fakat kurucu kadrosunun eğitilmiş olmadığını, sadece bazı ülkülerle yola çıktıkları ifade edilmiştir. T.E.S.T. Partisi sermayeyi ürkütmeden hayata geçirilmesi için gereken tek bir yolun var olduğunu; bu yolun işçi, esnaf, meslek erbabı kişiler ile sermayedarlar arasında bir iş birliği yaratmak olduğunu iddia etmişlerdir. Çeşitli zümreler, sermayedarlar ve emlak sahiplerinin katılımıyla oluşacak bir yapıyla gerçekleştirilecek olan idare şekli, pek çok soruna ve özellikle de grevleri engellemede oldukça etkili olacaktır. Ayrıca, şahsi teşebbüs müesseselerinin idare meclisleri de çeşitli üyelerden meydana gelmelidir ve söz konusu müesseselerin yaşamlarını rahatça devam ettirebilmeleri için hükümet hem çeşitli kanunlar yapmalı hem de bir düzen sağlayan kişi konumunda hareket etmelidir.⁴¹⁵

---

⁴¹³ a.g.e., s.571.

⁴¹⁴ a.g.e., s.567-771.

⁴¹⁵ a.g.e., s.572-573.

T.E.S.T. Partisi beyannamesinde; cumhuriyetçi, insani milliyetçi, adalet ilkesine sıkı sıkıya bağlı olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple haklarını çiğneyen her kesim ya da partiyle mücadele etmekten çekinmeyen, fakat fikirlerini destekleyen her kuruluşla da ortak çalışabilecekleri ifade edilmiştir. T.E.S.T. Partisi ülkede, komünizm fikrinin asla yayılmasına izin verilmeyeceğın ve bu amaçla vatan dışında kalmaları için çalışılacağı, hayat pahalılığın yenmek üzere mücadele edileceğın, tüccarların gedik usulünü tekrar getirmelerine izin vermeden ortak çözüm yaratılacağı, tek adamlığı ya da şef kavramının parti tarafından tanınmadığı vurgulanmıştır.⁴¹⁶

Ancak Parti beyannamesinde en dikkat çekici husus, “münevver dindar” taraftarı olduğunun açıklanmasıdır. Zira siyasal literatürde “münevver dindarlık” terimini ilk kez T.E.S.T Partisi kullanmıştır.⁴¹⁷

Ülkenin kalkınması için T.E.S.T. Partisi beyannamesinde, 20 milyar Türk Lirasına ihtiyaç olduğu ve böylesine bir miktarın ancak Amerika’da bulunduğu, şahsi teşebbüsler hükümet tarafından desteklendiğinde milyarların ülkeye akacağı iddia edilmiştir. Ancak şoven tarzı milliyetçilik zihniyetinden derhal kurtulmak çok önemlidir zira bu sayede milyarlara ulaşmak gerçekleşecektir. Tüm bunlarla birlikte T.E.S.T. Partisi’nin bir şefinin olmadığını, başkanların kongre ve idare kurulların kararlarını uygulamak zorunda oldukları ifade edilmiş, tanrının yardımı ve vatandaşların güveni ile işe başlandığı, iradenin millet olduğu vurgulanmıştır. Parti beyannamesinde Umumi Başkan Süreyya İlmen, As Başkan Asaf İlbay, Başkan Yardımcısı Ruşeni Barkın, Kâtip ise Zühtü Bilimer olarak açıklanmıştır.⁴¹⁸

B.1950 Seçimleri ve Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi

Hasan Saka Hükümeti dönemi olan 1948 tarihinde, yeni bir seçim yasası kabul edilmiştir. Fakat yeni seçim yasasının yapılacak olan seçimlerde yargı denetimini içermemesinden ötürü DP, gerçekleştirilecek olan 1948 ara ve yerel seçimlerini boykot etme kararı almıştır. 14 Ocak 1949 tarihinde ise Hasan Saka, Başbakanlık görevinden istifa ederken yerine Şemsettin Günaltay gelmiştir.⁴¹⁹

---

⁴¹⁶ a.g.e., s.573-574.

⁴¹⁷ Cem Karakılıç, **Türk Siyasal Hayatında Muhalefet (1945-1950)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,2015, s.396.

⁴¹⁸ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.575-577.

⁴¹⁹ Akşın, a.g.e., s.246.

T.B.M.M.’de yaşanan ciddi tartışmalar sonucunda DP’nin de oyuyla ,16 Şubat 1950’de seçim yasası⁴²⁰ kabul edilmiştir. Yasaya göre; gizli oy ve açık tasnif ilkelerinin yanı sıra, partilere radyo aracılığıyla halka ulaşarak seçim süresince propaganda yapma imkânı da tanınmıştır.⁴²¹ Ayrıca kabul edilen seçim yasasıyla, seçimin tüm aşamaları yargı güvencesi altına alınmıştır. Bu sayede de seçimlerin, bağımsız bir yargı denetiminde gerçekleşmesine imkân sağlanmıştır.⁴²²

T.B.M.M.’ nin 24 Mart 1950 tarihinde gerçekleşen oturumunda 23 ret, 299 evet oyuyla kabul edilen seçimlerin yenilenmesi kararı doğrultusunda gerçekleşecek olan seçimin, 14 Mayıs 1950 yılında yapılmasına karar verilmiştir.⁴²³

T.B.M.M.’ nin aldığı seçim kararı doğrultusunda, 1950 seçimlerine 3 parti katılmıştır. Bu partiler; Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti ve Millet Partisi olmuştur.⁴²⁴

1.1950 Seçimlerine Katılan Siyasi Partiler

1.1. Cumhuriyet Halk Partisi

Mustafa Kemal’in önderliğinde, 1919 yılında Sivas Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede, milli kuvvetleri etkin ve milli iradeyi egemen kılmak amacıyla Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Söz konusu cemiyet, Birinci T.B.M.M.’de bulunan milletvekilleri tarafından 1921 yılının mayıs ayında “Birinci Grup” olarak hayata geçirilmiştir. Fakat daha sonra, milletvekillerinin çoğunluğunun kararıyla Birinci Grup “Halk Fırkası” adını almıştır.⁴²⁵

Cumhuriyet Halk Partisi, 1923 yılında Ankara’da siyasal yaşamına başladığında; Başkan Gazi Mustafa Kemal, ikinci başkan İsmet Paşa, genel sekreter Recep (Peker), üyeler Sabit (Sağırlioğlu), Celal(Bayar), Cemil(Uybadın), Refik

⁴²⁰ Kabul edilen seçim yasası 21 Şubat 1950 tarihinde Resmî Gazete de yayınlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**,21 Şubat 1950, S.7438, s.17801-17814.

⁴²¹ Tefik Çavdar, “*Demokrat Parti*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2068.

⁴²² Tefik Çavdar, **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi**, Ankara, İmge Kitapevi,2008, s.15.

⁴²³ Erol Tuncer,**1950 Seçimleri**, s.82.

⁴²⁴ **a.g.e.**, s.13.

⁴²⁵ Mete Tunçay, “*Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2019.

(Saydam), Saffet (Arıkan), Münir Hüsrev(Göle), Kazım Hüsnü ve Zülfü (Tigel)'dir.⁴²⁶

Halk Fırkasının “9 umde” halinde programı, 8 Nisan 1923 tarihinde yayınlanmış ve hayata geçmiştir. Mustafa Kemal “Nutuk” adlı eserinde, Halk Fırkası'nın bir programının olmadığı eleştirisinin yapıldığını ancak umde yani ilke biçiminde parti programının ortaya konulduğunu ve bu tür eleştirilerin temel sebebinin daha önce görülen ya da bilinen tarzda yayınlanan kitap halindeki bir parti programı olamamasından kaynaklandığını ifade etmiştir.⁴²⁷

Halk Fırkası, 10 Kasım 1924 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır. 1927 tarihli kongrelerinde ise, parti programının 7 maddelik olarak saptanan temel ilkeleri kabul edilmiştir.⁴²⁸

Cumhuriyet Halk Fırkası, 1927 yılında cumhuriyetçilik, laiklik, halkçılık ve milliyetçilik ilkelerini benimsemiş ve daha sonra bu ilkelere devletçilik de dahil edilmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 10 Kasım 1935 tarihinde gerçekleştirilen 4. Kurultayında ise, partinin adı “Cumhuriyet Halk Partisi” olarak değiştirilmiştir.⁴²⁹

CHP'nin ideolojisini Naki Cevat Akkerman şu şekilde tanımlamaktadır; “*Milli istiklal ve millet egemenliği asıldır. Millet gelişmesine engel olan bütün eskimiş kurumları kökünden kaldırmak ve Türk milletinin ileri ve demokratik bir topluluk haline getiren şartları hazırlamak ve tatbik etmek esas hizmetidir.*”⁴³⁰

CHP'nin gerçekleştirilen 1935 yılı 4. kurultayında, parti ve devletin bir olma hali ilan edilmiş ve 13 Şubat 1937 tarihinde 6 okun anayasaya girmesiyle bu durum resmiyet kazanmıştır. Daha sonra ise İnönü, Başbakanlıktan ayrılmış ve yerine Celal

---

⁴²⁶ İlhami Soysal, “*Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler Ve Kurucuları*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2014.

⁴²⁷ Mustafa Kemal şu biçimde durumu ifade etmiştir: “*Nihayet 8 Nisan 1923 tarihinde, noktai nazarımı dokuz umde halinde tespit ettim. İkinci Büyük Millet Meclisinin intihabı esnasında neşir ve ilan ettiğim bu program, fırkamızın teşekkülüne esas olmuştur.*” Bkz. Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, C.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1952, s.718.

⁴²⁸ Muzaffer Sencer, **Türkiye’de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri**, May Yayınları, İstanbul,1974, s.117.Ayrıca Mustafa Kemal: “*Umdeler, ‘Halk Fırkası’nın teşekkülüne ve temini faaliyetlerine kâfi geldi. Fırkaya; unvanına, bilahare ‘Cumhuriyet’ kelimesi de ilave olunarak, -malum olduğu veçhile- ‘Cumhuriyet Halk Fırkası’ tesmiye olundu.* Bkz; Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, C.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1952, s.719.

⁴²⁹ Mete Kaan Kaynar, **Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri 1923-2006**, İmge Kitapevi, Ankara,2007, s.47.

⁴³⁰ Naki Cevat Akkerman, **Demokrasi ve Türkiye’de Siyasal Partiler Hakkında Kısa Notlar, Ulus Basımevi**, Ankara,1950, s.41.

Bayar gelmiştir. Bayar yalnızca Başbakan sıfatını almamış, aynı zamanda CHP genel başkanlık makamını da devralmıştır.⁴³¹

Mustafa Kemal Atatürk'ün, 10 Kasım 1938 tarihinde vefat edişinden bir gün sonra T.B.M.M. toplanmış, İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. İnönü'nün, CHP'nin 26 Aralık 1938 tarihli 1.Olağanüstü Kurultay'ında "Parti Ebedi Genel Başkanı" olarak seçildiği duyurulmuştur.⁴³²

İsmet İnönü'nün başa geçiyle birlikte, 1939'daki 5. CHP Kurultayı kararı doğrultusunda CHP genel sekreteri, hükümet dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte daha sonra Müstakil Grup isminde, 21 kişiden oluşan bir muhalif grup oluşturulmuş ve 1943 tarihinde gerçekleşen CHP kurultayıyla sayıları 35'e çıkarılmıştır.⁴³³ Kemal Karpat, İnönü dönemini; aşırı ideolojik bir ortam içinden, toplumun daha doğal ve daha ılımlı bir hayat tarzına geçişi, olarak tanımlamıştır.⁴³⁴

CHP'nin 12 Haziran 1943 tarihinde gerçekleşen kurultayında kabul edilen parti tüzüğü, 163 maddeden oluşmaktadır. Tüzüğün 1. maddesinde, Parti merkezinin Ankara olduğu belirtilmektedir.7. Maddesinde ise, partinin ana niteliğinin göstergesi olarak, altı oklu bayrak kabul edildiği ifade edilmiştir. Tüzüğün 16. maddesinde sıralanan parti teşkilatı ise, şu şekildedir; genel başkanlık, genel başkanlık divanı, büyük kurultay ve umumi idare heyeti, parti müfettişlikleri, vilayet, kaza, nahiye, ocak kongreleri ve idare heyetleri, Büyük Millet Meclisi parti grubu, Büyük Millet Meclisi müstakil grup ve parti divanıdır. Yine aynı tarihli CHP Kongresi'nde kabul edilen parti programı, 38 maddeden ve altı kısımdan oluşmaktadır. Kısımlar şu başlıklar altında toplanmıştı; 1-Esaslar, 2-Cumhuriyet Halk Partisinin Ana Vasıfları, 3-Milli Eğitim ve Öğretim, 4-Dahili, Sağlık ve Adli Siyaset, Memurlar, Serbest Meslek Erbabı, 5-Cihan Harbi İçinde İdare, 6-Cihan Harbinden Sonraki İhtimaller. Birinci kısım olan "Esaslar" başlığı altında genel olarak, vatanın ve milletin bütünlüğü, yurttaş hakları gibi konulara değinilmiştir⁴³⁵.

Parti tüzüğünün İkinci kısmında, CHP'nin altı okla temsil ettiği temel değerler açıklanmıştır. Üçüncü kısımda, milli eğitimin esas kuralları sıralanmış ve açıklanmıştır. Dördüncü kısımda, devrimlerin sonuçlarını, hükümet otoritesini,

⁴³¹ Mete Tunçay, "Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2021.

⁴³² Kaynar, **a.g.e.**, s.48.

⁴³³ Tunçay, **a.g.m.**, s.2023.

⁴³⁴ Kemal Karpat, **Kısa Türkiye Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul,2016, s.162.

⁴³⁵ Birinci kısım olan 'esaslar' başlığının altında,4.madde "iki dereceli seçimin yurdumuzun koşullarına uygun olduğu" ifadesi yer almaktadır. Fakat 10-11 Mayıs 1946 tarihinde ki CHP'nin 2.Olağanüstü Kurultayında söz konusu maddede değişiklik yapılarak 'Milletvekili seçimlerinde tek dereceli seçim taraflısıyız' ifadesi yer almıştır. Bkz. Erol Tuncer,**1946 Seçimleri**, s.47.

vatandaşların güvenliğini korumak, temel amaçlar olarak sıralanmış ve detaylandırılmıştır. Beşinci kısım ise, programın kabul edildiği 1943 tarihi içinde İkinci Dünya Savaşı halen devam ettiğinden, savaşın yarattığı sorunların çözümü üzerinde durulmuş ve ordunun beslenmesi, üretimin artırılması, sağlık ve sosyal yardım gibi konular eklenmiştir. Son kısım olan Altıncı kısımda savaşın bitimiyle ortaya çıkabilecek olan ihtimaller üzerine durulmuştur. Sürekli barışın tesis edilebilmesi, ihtiyaç artışı ve bu ihtiyaçların giderilmesini sağlayacak mali araçların milletin kendisinden sağlanması gibi konular ele alınmıştır.⁴³⁶

T.B.M.M.’nin 1 Kasım 1945 tarihinde ki açılışı sebebiyle konuşma yapan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, kendilerinin tek eksiğinin iktidar partisi olan CHP karşısında bir başka partinin bulunmaması olduğunu açıklamıştır. Aynı konuşmasında seçimlerin, tek dereceli seçim şeklinde yapılmasını arzuladığını da ifade etmiştir. Sonraki süreç içerisinde, İsmet İnönü’nün bu istediği doğrultusunda muhalefet partisi konusundaki değişiklik gerçekleştirilmiştir.⁴³⁷

CHP’nin, 1946 genel seçimleri öncesinde 2.Olağanüstü Kurultay’ında kurulmuş olan Müstakil Grup kaldırılmış, değişmez genel başkanlık kurumu⁴³⁸ tüzüklerinden çıkarılmış ve seçimin tek dereceli seçim olarak yapılmasına karar verilmiştir.⁴³⁹

1946 seçimleriyle tekrar iktidar olan CHP, tek parti olmaktan çıkarak dönemin şartları gereği kendi içinde değişiklikler yapma gereği duymuştur. Zira bu doğrultuda CHP; Toprak Yasası’nda, dini eğitim meselesinde ve Köy Enstitüleri üzerinde çeşitli tavizler vermiştir.⁴⁴⁰

Demokrasi kavramının yükselişte olduğu bu dönemde, 1946’nın mayıs ayında Demokrat Parti’nin kuruluşundan dört ay sonra, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü “Ulusal Önder” ve CHP’nin “Sürekli Başkanı” unvanlarından vazgeçmiştir. Ayrıca CHP tarafından, parti başkanının her dört yılda bir seçimle iş başına gelmesi kuralı kabul edilmiştir. Ancak bu değişim beklenen etkiyi sağlayamamıştır.⁴⁴¹

DP’nin, 1947 yılında yayınladığı “Hürriyet Misakı” ile gerilen ilişkiler sebebiyle Recep Peker’e karşı olumsuz tavır, CHP içinde de yükselmeye başlamıştır.

⁴³⁶ Erol Tuncer, **1946 Seçimleri**, s.43-47.

⁴³⁷ **a.g.e.**, s.30-31.

⁴³⁸ CHP’nin 12 Haziran 1943 tarihinde kabul edilen tüzüğünde 4.maddesi “Partinin Değişmez Genel Başkanı İsmet İnönü’dür” şeklindedir. Bkz; Erol Tuncer, **1946 Seçimleri**, s.43.

⁴³⁹ Tunçay, **a.g.m.**, s.2024.

⁴⁴⁰ Tevfik Çavdar, “*Demokrat Parti*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2025.

⁴⁴¹ Ahmad, **a.g.e.**, s.151.

Bu sebeple CHP grubu toplantısında, Nihat Erim'in başını çektiği bir kısım milletvekili tarafından Recep Peker'e, karşı oy kullanılmış ve bu yaşanan hadise "35'ler Hareketi" ⁴⁴²olarak adlandırılmıştır. Kendisine karşı oluşturulan muhalefet cephesi sebebiyle istifa eden Recep Peker'in yerine, 9 Eylül 1947 tarihinde Hasan Saka hükümeti kurulmuştur. ⁴⁴³

Hasan Saka hükümeti ise, 14 Ocak 1949 tarihinde istifa etmiştir. Bu sebeple Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından kabine kurma görevi, Şemsettin Günaltay'a verilmiştir. Şemsettin Günaltay, 16 Ocak 1949 tarihinde 18.Hükümeti kurmuş ve 22 Mayıs 1950 tarihine kadar da başbakanlık görevini üstlenmiştir. ⁴⁴⁴

1.2. Demokrat Parti

14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşen seçime katılan bir diğer parti ise, Demokrat Parti olmuştur. Türk siyasal hayatına çeşitlilik ve değişim getiren bu parti, tartışmaların odağı olmaya devam etmektedir.

CHP içerisinde ilk muhalefet, T.B.M.M.'de 1945 yılının bütçe görüşmeleri sırasında ortaya çıkmış ve Celal Bayar, Adnan Menderes, Hikmet Bayur, Emin Sazak, Feridun Fikri Düşünsel gibi isimler pek çok açıdan hükümeti eleştirmiştir. Muhalefetin bir başka çıkışı ise, Meclis'te Çiftçi Topraklandırma Kanununun 17. ve 21.maddelerinin tartışılması sırasında olmuştur. Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Emin Sazak gibi isimler teklif edilen yasanın faşist bir uygulama olduğunu öne sürerek sert bir biçimde direnç göstermişlerdir. ⁴⁴⁵

---

⁴⁴² CHP Meclis grubunda gerçekleştirilen toplantı, 8 saat sürmüş ve ciddi tartışmalarla gerçekleşmiştir. Tartışmalar sonucunda, güven oylaması yapılmış ve açık biçimde gerçekleştirilen oylamada, Recep Peker Hükümeti 303 milletvekilinden güvenoyu alırken,35 milletvekilinden güvensizlik oyu almıştır. Güvensizlik oyu kullanan söz konusu 35 milletvekili ise, Türk siyasal hayatında "otuzbeşler" grubu olarak anılmıştır. Otuzbeşler grubunu şu vekiller oluşturmaktadır; Ali Fuat Cebesoy, Kasım Gülek, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Nihat Erim, Vedat Dicleli, Cavit Oral, Ali Kemal Yiğitoğlu, Tahsin Banguoğlu, Fahri Kurtuluş , İsmail Rüştü Aksal, Nazif Ergin, Mahmut Nedim Gündüzalp, Said Odyak, Muhtar Ertan, Sinan Tekelioğlu, Tezer Taşkıran, Celal Sait Siren, Hasan Şükrü Adal, Kasım Ener, Avni Refik Berkman, Muhsin Adil Binal, Şevket Raşit Hatiboğlu, İhsan Hamit Tiğrel, Cevat Dursunoğlu, Sedat Çumralı, Suud Kemal Yetkin, Hilmi Öztarhan, Raşit Börekçi, Abdurrahman Melek, Hilmi Hakkioğlu, Osman Agan, Kamil Kitapçı, Bekir Kaleli ve Vehbi Sarıdal'dır. Bkz; Kadri Unat, "*Cumhuriyet Halk Partisi'nde Nevi Şahsına Münhasır bir Muhalefet Grup: Otuzbeşler*", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 48, Güz 2011, s.856.

⁴⁴³ Akşin, **a.g.e.**, s.245.

⁴⁴⁴ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.59.

⁴⁴⁵ Çavdar, **a.g.m.**, s.2064.

Çiftçiye Topraklandırma Kanunu'nun Meclis'te kabul edildiği günlerde, muhalefetin başını çeken Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından "Dörtlü Takrir" olarak anılan bir önerge CHP grubuna verilmiştir. Vekiller söz konusu önergelerinde, parti içinde özgür bir tartışma ortamının yaratılmasını ve kanunların demokratik esaslara uygun olarak yeniden gözden geçirilmesini talep etmişlerdir.⁴⁴⁶

12 Haziran 1945'de CHP grubunda Dörtlü Takrir reddedilmiş⁴⁴⁷, bu gelişme üzerine Adnan Menderes ve Fuat Köprülü tarafından demokratikleşme üzerine muhalif yazılar kaleme alınmaya başlanmıştır. 21 Eylül 1945'de CHP divanı, Menderes ve Köprülü'nün söz konusu davranışını parti disiplinine aykırı bularak partiden ihraç etmiştir. Bunun üzerine, Refik Koraltan 'da arkadaşlarını destekleyici yazılar kaleme almış ve o da aynı akıbete uğrayarak partiden ihraç edilmiştir.⁴⁴⁸

Celal Bayar ise, 28 Eylül 1945'te CHP'den değil milletvekilliğinden istifa etmiştir. Fakat 1 Aralık 1945'de parti kuracağını ilan ettikten sonra 3 Aralık günü Celal Bayar, CHP'den istifa ederek tüm bağlarını koparmıştır. 4 Aralık günü ise Bayar, İsmet İnönü'nün yemek davetini kabul ederek kendisiyle görüşmek üzere Çankaya Köşkü'ne gitmiştir.⁴⁴⁹

Celal Bayar, 4 Aralık 1945 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile Çankaya'da buluşarak, yeni parti kurma isteklerini iletmıştır.⁴⁵⁰ Bunun üzerine İnönü, kurulacak olan partinin rejimle ve devrimlerle ilgili bir sorun olmayacağı

---

⁴⁴⁶ "Milletin tek tecelli yeri olan Büyük Millet Meclisi'nde, hakiki bir murakabenin sağlanmasını, demokratik müesseselerin serbestçe doğup yaşamasına engel olan ve Anayasanın halkçı ruhunu takyit eden bazı kanunlarda değişiklik yapılmasını ve parti tüzüğünde de yine bu maksatların icap ettirildiği tadillerin hemen icrasını". Bkz; Tevfik Çavdar, "Demokrat Parti", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2064.

⁴⁴⁷ Sina Akşin, İsmet İnönü'nün, vekillerin önerisini CHP grubu tarafından reddetmelerini sağladığını ve bunun da temel nedeninin dünya şartlarına uyumun sağlanması adına, muhalif kesimin CHP içinden ayrılarak ayrı bir parti kurmalarını istemesi olduğunu ileri sürmüştür. Hatta bu savını kanıtlamak için İsmet İnönü'nün, 1 Kasım 1945 tarihindeki T.B.M.M.'nin açılışında yaptığı konuşmasını öne sürmüştür. İnönü söz konusu konuşmasında, ülkenin bir muhalif partisine ihtiyaç duyduğunu, açıkça dile getirmiştir. Ayrıca Sina Akşin, Nuri Demirağ tarafından kurulan Milli Kalkınma Partisi'nin daha önceden kurulmuş olmasına rağmen İnönü'nün, Nuri Demirağ'ı tutucu bulmasından kaynaklı, söz konusu partiyi dikkate almadığını da belirtmiştir. Bkz; Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,2011, s.243.

⁴⁴⁸ Çavdar, **a.g.m.**, s.2064.

⁴⁴⁹ Akşin, **a.g.e.**, s.243.

⁴⁵⁰ İnönü-Bayar görüşmesinde, genel olarak şu noktalar kabul görmüştür; Savaş sonrası yeniden şekillenen dünya düzenine ayak uydurulabilmesi için çok partili yaşama geçilmesi şarttır, fakat bu gerçekleştirilirken Atatürk'ün koyduğu Cumhuriyet ilkelerinden sapmamak gereklidir, dış politika üzerine polemikler yaşanmamalıdır, CHP iktidarı da yeni kurulacak partiye engel olmamalıdır. Bu şartlar altında, kontrollü bir muhalefet ortamı yaratılmak amaçlanmıştır. Bkz; Tevfik Çavdar, "Demokrat Parti", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2064.

üzerine teminat alması sebebiyle, oluşuma onay vermiştir. Bu onayla birlikte 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti resmen kurulmuştur.⁴⁵¹

Celal Bayar ve İsmet İnönü görüşmesi 4 Aralık 1945 tarihinde yaşanırken, “Tan Olayı” meydana gelmiştir. Zekeriya Sertel tarafından çıkarılan Tan gazetesi, sol görüşe yatkınlığıyla tanınmakta ve kamuoyunda gazetenin sahibi Sertel’in “Görüşler” adında bir dergi çıkarma hazırlığında olduğu da bilinmektedir. Yapılan ilanlar sonucunda ise, çıkarılacak olan Görüşler dergisinin yazar kadrosunda Adnan Menderes ve Fuat Köprülü’nün de dahil olacağı duyurulmuştur. 4 Aralık günü ise, bazı gençler tarafından Rusya ve komünizm aleyhtarı sloganlar eşliğinde, Tan basımevine ve sol yayınları satan kitapçılara saldırılar düzenlenmiştir. Söz konusu hadisenin CHP tarafından yaptırıldığı ve bu yolla da yeni kurulan partiye soldan uzak durulması gerektiği mesajının verildiği iddia edilmiştir.⁴⁵² Daha Tan hadisesi yaşanmadan 3 gün önce, 1 Aralık 1945 tarihinde Celal Bayar bir tekzip yazısı yayınlarak, Görüşler dergisinin yazar kadrosu içinde olmadığını ve Kemalizm dışında hiçbir ideolojiye taraf olmadığını net bir biçimde ifade etmiştir. Ayrıca kurulacak olan siyasi parti ideolojisinin ne olacağı konusunda, şu beyanda bulunmuştur: “...Siyasi hayata devam etmek için bana hâkim olan fikirleri ortaya koyacağız. Herkes görecektir.”⁴⁵³

Partinin kurucuları ise şu isimlerdir; dönemin İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, Kars Milletvekili Fuat Köprülü, İçel Milletvekili Refik Koraltan’dır.⁴⁵⁴

Yeni kurulacak olan parti adının, Kemalist Partisi veya Demokrat Çiftçi Partisi olacağı üzerine kamuoyunda çeşitli şaibeler ortaya atılsada⁴⁵⁵ partinin ismi nihayetinde Demokrat Parti olarak ilan edilmiştir.

Ankara’da kurulan Demokrat Partinin temel amacı, ülkede demokrasinin tam olarak hayata geçirilmesi ve tüm siyasal hayatın demokrasi anlayışı üzerinden sürdürülmesine hizmet etmektir. Ana prensipleri ise; halkçı, cumhuriyetçi, milliyetçi, laik, liberal görüş sahibi, devrimci, sendika taraftarı, insani değerlere önem veren bir parti olarak tanımlanmaktadır. Naki Cevat Akkerman ise, DP’nin programında yer alan maddelerine göre, devletçi ve sosyalist yapıdaki bir parti olduğunu ancak parti

---

⁴⁵¹ İlbeyi Özer, **Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat**, İskenderiye Kitap, İstanbul,2015, s.44.

⁴⁵² Akşın, **a.g.e.**, s.245.

⁴⁵³ **Akşam Gazetesi**, 1 Aralık 1945, s.2.

⁴⁵⁴ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.147.

⁴⁵⁵ **Akşam Gazetesi**, 2Aralık 1945, s.2.

liderlerinin beyanları dolayısıyla çizgisinin liberalizme doğru kaydığını ifade etmiştir.⁴⁵⁶

Parti programına göre, çalışamayacak durumda olan ülke vatandaşlarına geçimlerini sağlayabilecek araçlar temin etmek ve parti faaliyetlerini gerçekleştiren gruplar arasında sevgi ve güven sağlamak, partinin görevlerindedir. Parti programında, dinin siyasete alet edilmesini kesin bir dille reddedilirken, din hürriyetinin de esas olması gerektiği vurgusunda bulunulmuştur. Ayrıca devletçiliğin kabul edilmesinin nedeni hem iktisadi hayatın hem de iş hacminin genişletilmesinin sağlanması içindir. İktisadi hayatta, özel sermaye ve teşebbüsler esastır, ancak kişilerin girişmeyeceği büyük işleri devlet gerçekleştirmelidir. Parti, vergileri hafifletme amacı gütmesinin yanı sıra, polis ve memur miktarının azaltılmasını ve azalan memurların yerine yüksek ücretli, yüksek kalitede memur ikame edilmesini öne sürmektedir.⁴⁵⁷

Demokrat Parti programında değinilen bir başka konu ise, tarım olmuştur. Parti programının 54.maddesinde “zirai kalkınmanın memleket kalkınmasının temeli olacağına şüphe yoktur” ifadesi kullanılırken, parti açısından tarıma öncelik verileceği belirtilmiştir. Modern teknolojiden yoksun, verimliliği düşük olan tarım kesimine kalkınmada öncelik tanınarak, çok daha güçlü bir tarım üretimi gerçekleştirmek hedeflenmiştir. Tarımsal üretimin artırılması, çiftçilerin daha çok kazanmalarının sağlanması, makinelerin eksikliğinin yanı sıra iyi tohum, ilaç gibi diğer tarımsal ihtiyaçların giderilmesi de parti programında yer alan diğer hususlar olmuştur. Ayrıca tarımsal sermaye sağlanması amacıyla da Ziraat Bankasının faaliyetlerinin ve sermayesinin artırılması da öngörülmüştür. Zira bu yolla gerçekleştirilmesi amaçlanan yeni politika, tarımsal sermaye yaratmak amacıyla, devlet eliyle tarım kredilerinin artırılmasıdır.⁴⁵⁸

Genel başkan, genel idare kurulu, merkezi haysiyet divanı olarak hayatta geçirilen üç organ, Demokrat Partinin merkez örgütlenmesini oluşturulmuştur. Yerel örgütlenmesi ise, il, ilçe, bucak ve ocak şeklindedir. Parti tüzüğünde belirtildiği üzere, milletvekili adaylarının hepsi, merkezde görev yapan genel idare kurulu tarafından seçilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, adayların seçiminde yerel yönetimler değil, merkez söz sahibi olmaktadır.⁴⁵⁹

---

⁴⁵⁶ Akkerman, **a.g.e.**, s.45.

⁴⁵⁷ **a.g.e.**, s.46.

⁴⁵⁸ Sencer, **a.g.e.**, s.230-231.

⁴⁵⁹ Caner Sancaktar, “Türkiye’de Çok Partili Rekabetçi Siyasetin Doğuşu: Siyasal Değişimin İç ve Dış Dinamikleri”, **Bilge Strateji Dergisi**, Cilt 4, Sayı 7, Güz 2012, s.54.

Genel manada, DP programını tanımlayan en önemli iki ilke; liberalizm ve demokrasi olmuştur. Liberalizm ilkesinin hem toplumsal hem de ekonomik açıdan ülke içinde var olması gerekliliği belirtilmektedir. Bununla birlikte devletçiliğe karşı da mülkiyetin temel alınarak, özel girişimciliğin her daim savunulacağı fikri programa dahil edilmiştir. Demokrasi ilkesi açısından ise, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi ve Ana Sözleşmesi doğrultusunda, savunulan hak ve özgürlükler temel olarak kabul görmektedir. Ancak DP yönetimi tarafından, bu hakların tanımı ve nasıl hayata geçirileceği konusuna, programlarında herhangi bir açıklık getirilmemiştir.⁴⁶⁰

DP'nin kuruluşundan üç buçuk ay sonra 21 Nisan 1946 tarihinde, 4 ilde milletvekili ara seçimleri yapılmıştır. Kütahya, Niğde, Adana, İstanbul illerinde gerçekleştirilen ara seçim, iki dereceli olarak yapılan son seçimdir ve DP söz konusu ara seçime katılmamış, bu illerde CHP adayları kazanmıştır.⁴⁶¹

CHP Meclis Grubu, 26 Nisan 1946 tarihinde toplanarak Eylül ayında gerçekleşecek olan belediye seçimlerinin, mayıs ayında yapılmasına karar vermiştir. Bu doğrultuda Hükümet, belediye seçimlerinin mayıs ayında yapılmasını öngören tasarını T.B.M.M.' ye sunmuştur.

Belediye seçimlerinin, Mayıs 1946 tarihinde yapılmasını öngören tasarının T.B.M.M. 'ye gelişiyle DP, seçimlerin öne alınmasına karşı olduklarını belirtmiş ve Meclis ciddi tartışmalara sahne olmuştur. DP sözcüsü Adnan Menderes, yeni kurulan partinin teşkilatlanmasına daha yeni başlanıldığı ve bu sebeple seçime girmek için partinin hazırlık yapmaya yeterince vakti olmadığını belirtmiştir. Ancak buna rağmen T.B.M.M. 'de, 29 Nisan 1946'da başlanılan tasarı görüşmeleri, aynı gün tamamlanmış ve tasarı kabul edilmiştir. Fakat 8 Mayıs 1946 tarihinde Celal Bayar'ın yayınlamış olduğu genelgeyle, DP'nin belediye seçimlerine katılmayacağı açıklanmıştır.⁴⁶²

Belediye seçimlerine katılmama kararı alan DP'nin, milletvekili genel seçimlerine katılıp katılmayacağı konusu kamuoyunda merak uyandırmaya başlamıştır. Bunun üzerine 16 Haziran 1946'da DP genel merkezinde toplanan parti temsilcileri, toplantıda gerçekleşen gizli oylama sonucunda oy birliğiyle milletvekili genel seçimlerine katılmaya karar vermişlerdir.⁴⁶³

---

⁴⁶⁰ Çavdar, **a.g.m.**, s.2065.

⁴⁶¹ Erol Tuncer, **1946 Seçimleri**, s.48.

⁴⁶² **a.g.e.**, s.50-52.

⁴⁶³ **a.g.e.**, s.66.

Seçim kampanyası süresince baskı gördüklerini ifade eden DP yönetimi, seçim bölgelerinde sık sık söz konusu durumu dile getirdikleri gibi, parti teşkilatına gönderilen genelgeler ile de baskılara dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. DP Genel Merkezi tarafından, 19 Temmuz 1946 tarihinde yani seçime 2 gün kala, Basın-Yayın Genel Müdürlüğüne bir başvuru yapılmıştır. Söz konusu başvuru, DP lideri Celal Bayar'ın İzmir'de yapacağı konuşmanın radyodan yayınlanması üzerinedir. Ancak Genel Müdürlük, yapılan incelemenin sonucunda metnin yayınlanmaya uygun görülmediğine karar vererek başvuruyu reddetmiştir.⁴⁶⁴

Ülkede, seçim çalışmaları yoğun bir gerginlik içerisinde yürütülmektedir. Buna en iyi örnek ise, seçime iki gün kala Adnan Menderes'in memleketi olan Aydın'da DP'nin ocak başkanı, bir öğretmen ve Menderes'in çiftliğinde çalışan kahyasının öldürülmesi gösterilebilir.⁴⁶⁵

47 ilde seçim yarışına dahil olan DP, 21 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleştirilen Milletvekili Genel Seçimlerinde 65 milletvekili çıkararak T.B.M.M.'ye girmeye hak kazanmıştır. Ancak, DP listelerinde yer alarak seçilen 4 milletvekili ve 2 ilden seçilen DP'li vekillerin bir ilden seçilme tercihinde bulunması sebebiyle DP, T.B.M.M.'de 59 milletvekiliyle temsil edilme hakkına erişmiştir.⁴⁶⁶

1946 seçimi üzerine gerçekleştirilen şaibe tartışmaları, sonrasında yaşanan DP'nin protesto mitingleri, seçim üzerine gölge düşürmüş ve DP sonraki yıllarda sık sık seçim güvenliğine vurgu yapan bir siyaset üslubu geliştirmiştir.

Meclis'e dahil olan DP, sonraki süreç içerisinde CHP yönetimine karşı ciddi bir muhalefete girişmiştir. Bu doğrultuda Hükümetin aldığı 7 Eylül 1947 ekonomik kararları sebebiyle Meclis, ciddi tartışmalara sahne olmuştur. Özellikle Recep Peker, Adnan Menderes ve Celal Bayar arasında yaşanan sert diyalogların sonucunda Demokrat Parti, Meclisi terk etmiştir. İlişkilerin iyice gerilmesi üzerine İsmet İnönü tarafından, ortamı yumuşatmak amacıyla "12 Temmuz Beyannamesi" yayınlanmıştır.⁴⁶⁷

İnönü'nün 12 Temmuz Beyannamesi'ni yayınlanmasıyla birlikte, siyasi partilerin, Türk siyasal hayatı içinde vazgeçilmesi mümkün olmayan unsurlardan biri olduğu, açık bir dille ilan edilmiştir. Bu doğrultuda Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, çıktığı bir yurt gezisine DP'li bir vekilin de dahil olmasını istediği gibi, gittiği yerlerde de DP il merkezlerini ziyaret etmiştir. Böylelikle, iktidar ve muhalefet

⁴⁶⁴ a.g.e., s.50-52.

⁴⁶⁵ Özer, a.g.e., s.48.

⁴⁶⁶ Erol Tuncer, 1946 Seçimleri, s.71.

⁴⁶⁷ Akşin, a.g.e., s.245.

arasındaki sert tartışma ortamı yerini bir yumuşama haline bırakmıştır. Ancak bu yumuşama, DP'nin kendi içerisindeki bazı vekiller tarafından farklı okunmuş ve tepki gösterilmiştir. Zira yumuşama haliyle, bazı milletvekillerinde oluşan genel kanı, güdümlü demokrasiye geçildiği ve bu geçişin sorumlusunun da Celal Bayar olduğunu, yönünde olmuştur.⁴⁶⁸

DP 7-11 Ocak 1947 tarihinde yani kuruluşunun birinci yıldönümünde, Ankara'da Büyük Kongresini gerçekleştirmiştir. 906 delegenin katılımıyla gerçekleşen kongrede, yapılan seçim sonucunda parti başkanı Celal Bayar, genel idare kuruluna ise Emin Sazak, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Refik Şevket İnce, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Cemal Tunca, Yusuf Kemal Tengirşenk, Ahmet Tahtakılıç, Ahmet Oğuz, Enis Akaygen, Samet Ağaoğlu, Cemal Ramazanoğlu, Hasan Dinçer seçilmiştir.⁴⁶⁹

Ayrıca DP'nin gerçekleştirmiş olduğu bu kongre, bir başka noktada da ciddi öneme sahiptir. Zira 12 Temmuz Beyanname'si'nden sonra yumuşayan siyasal hava, DP kongresinde kabul edilen "Hürriyet Misakı" ile tekrar gergin bir hal almıştır. Yayınlanan Hürriyet Misakı; 3 maddeden oluşmakta ve bu maddeler genel olarak, anayasanın ve seçim kanununun düzenlenmesi gerektiği ayrıca cumhurbaşkanlığı makamı ile parti başkanlığı makamının aynı anda yürütülmemesi gerektiği şeklinde sıralanmıştır.⁴⁷⁰

Demokrasi ve demokrat kavramlarını sık sık kullanan DP'liler, bu doğrultuda "Yolumuz Demokrasiye Doğru" adıyla bir dergi çıkartmışlardır.⁴⁷¹ Bu dergiye, DP'nin önemli isimlerinden, Celal Bayar ve Adnan Menderes de yazılarıyla destek vermişlerdir.⁴⁷²

Ülkeye siyasal anlamda yeni bir soluk getiren DP, kendi içinde de çeşitli kopuşlar yaşamış ancak büyük oranda bütünlüğünü koruyabilmiştir. Fakat DP, her ne kadar bütünlüğünü korumaya çalışsa da bazı isimler partiden ayrılarak Müstakil Demokratlar Grubu'nu kurmuştur.⁴⁷³

Müstakil Demokratlar Grubu'nun kuruluşu, T.B.M.M. Başkanlığı'na 10 Mayıs 1948'de bildirilmiştir. DP'nin içinden çıkan Müstakil Demokratlar Grubu, 14

---

⁴⁶⁸ Çavdar, **a.g.m.**, s.2067.

⁴⁶⁹ Özer, **a.g.e.**, s.52.

⁴⁷⁰ Unat, **a.g.m.**, s. 839-867.

⁴⁷¹ Derginin çıktığını İstanbul İdare Kurulu Başkanı 20 Mart 1947 tarihinde, CHP Genel Sekreterliği'ne bildirmiştir bkz. **BCA**, 490-1-0-0_1283-265-1/490_01_1283_265_1_26.

⁴⁷² Diğer isimler için bkz. **BCA**, 490-1-0-0_1283-265-1/490_01_1283_265_1_28.

⁴⁷³ Özer, **a.g.e.**, s.54.

milletvekilinden ⁴⁷⁴ oluşmaktadır. Grubu kuran milletvekilleri tarafından yapılan açıklamayla; Grubun kurulduğu dönem için bir başkanının olmayacağını ancak, katiplik görevini Kütahya Milletvekili Ahmet Tahtakılıç, Afyon milletvekilleri olan Hasan Dinçer ve Hasım Bozca'nın yürüteceği belirtilmiştir. Grup temsilcileri, ayrı bir grup kurulma nedeninin ise, DP kongresinde itirazlarını dile getirmek istediklerini ve bu doğrultuda beklenileceğini ifade etmişlerdir. 5 Temmuz 1949 tarihinde ise, DP'nin gerçekleşen ikinci büyük kongresinin ardından Müstakil Demokrat Grubu'nun 8 milletvekili Millet Partisine geçmiş, 6 üyesi ise bağımsız milletvekili olmayı tercih etmiştir.⁴⁷⁵

T.B.M.M. tarafından 9 Temmuz 1948 tarihinde, seçim kanununda birtakım değişiklikler içeren tasarı kabul edilmiş ve kanunlaştırılmıştır. DP'nin katılmadığı söz konusu oturumda oylanan tasarı, Müstakil Demokratlar Grubu ve Bağımsız milletvekillerinin olumsuz oylarına rağmen CHP'lilerin oylarıyla kabul edilmiştir. Hayata geçirilen yeni kanunla, 5 Haziran 1946 tarihli 4918 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik yapılmış ve yeni maddeler eklenmiştir. 5258 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun⁴⁷⁶, her ne kadar bir önceki seçim kanununa göre önemli değişiklikler getirmiş olsa da DP'liler tarafından söz konusu değişiklikler yargı denetimi olmadığı gerekçesiyle yeterli bulunmamıştır.⁴⁷⁷

DP'nin 7-9 Temmuz 1948'de Ankara'da gerçekleşen kısmi kongresinde, delegeler tarafından söz konusu yeni seçim kanunu tartışılmıştır. Tartışmanın neticesinde, 17 Ekim 1948 tarihinde gerçekleşecek olan milletvekili ara seçimlerine, DP'nin katılmamasına karar verilmiştir.⁴⁷⁸

Seçim güvenliği meselesine sıklıkla vurgu yapan DP, 17 Ekim 1948 tarihli ara seçime katılmama kararı aldığı gibi, 16 Ekim 1949'da gerçekleşecek olan ara seçimlere de girmeyeceğini ilan etmiştir. DP'nin seçim güvenliği sebebiyle yarattığı baskı ortamı, hükümeti harekete geçirmiş ve 7 Şubat 1950 tarihinde seçim kanunu T.B.M.M.'de görüşülmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda, seçimlerde uygulanmak

---

⁴⁷⁴ DP'den ayrılan milletvekilleri; Ahmet Ali Çınar, Ali Rıza Kırsever, Behçet Gökçen, Fethi Erimçağ, Haydar Aslan, Mehmet Aşkar, Şahin Laçın'dır. DP'den ihraç edilen vekiller ise; Ahmet Kemal Silivrili, Ahmet Oğuz, Ahmet Tahtakılıç, Hasan Dinçer, Hazım Bozca, Mithat Sakaroğlu, Necati Erdem olmuştur bkz. Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.47.

⁴⁷⁵ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.48.

⁴⁷⁶ **Resmî Gazete**, 14 Temmuz 1948.

⁴⁷⁷ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.51-52.

⁴⁷⁸ **a.g.e.**, s.53.

üzere gizli oy, açık tasnif ve DP'nin inatla üstünde durduğu yargı denetimi ilkesi kabul edilmiştir.⁴⁷⁹

DP'nin ikinci büyük kongresi ise, 20 Haziran 1949 günü gerçekleştirilmiştir. Kongrede tekrar parti başkanı olarak seçilen Bayar, yaptığı konuşmasında din hürriyeti, komünizm gibi konular tartışılmıştır. Ayrıca kongrede tartışılan ve DP'nin de sık sık gündeme getirdiği seçim güvenliği isteği ve gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁴⁸⁰ Aynı kongrede DP'liler tarafından "Millî Husumet Andı"⁴⁸¹ kabul edilerek, 1950 de gerçekleşecek olan seçim için kullanılacak oylara sahip çıkılması konusuna dikkat çekilmeye çalışılmış⁴⁸² ve kongrede DP'nin yeni tüzüğü kabul edilerek hayata geçirilmiştir. Kabul edilen DP tüzüğü, 86 maddeden oluşmaktadır. DP, 10 Ocak 1947 tarihinde kabul edilen eski tüzüğün hükümlerinin kaldırıldığını 1949 tarihli yeni tüzüklerinin 85.maddesinde beyan etmiştir. Aynı kongrede, DP programında değişiklikler yapılmış⁴⁸³ ve toplamda 88 maddeden oluşan yeni parti programı kabul edilmiştir.⁴⁸⁴

⁴⁷⁹ Özer, a.g.e., s.56.

⁴⁸⁰ a.g.e., s.55.

⁴⁸¹ DP Kongresinde alınan kararların sonucunda, ortaya çıkarılan bildirinin esas adı Milli Teminat Andıdır. Bildiride, şayet seçimlerde ülkeyi yönetenler hileye başvurursa, halkın husumeti ile karşılaşacakları belirtmişlerdir. Bunun üzerine ise CHP, husumet sözcüğünden yola çıkarak bildiriye, Milli Husumet Andı adını takmıştır bkz. Sina Akşin, a.g.e., s.247.

⁴⁸² DP kongresinde kabul edilen söz konusu kararlara göre, seçimin dürüst bir biçimde gerçekleşmemesi halinde vatandaşlara, devlete karşı harekete geçme hakkı tanınmış olacak ve vatandaşlarında bu haklarını kullanmaları doğal karşılanacaktır. Fakat DP'nin aldığı bu kararlar, halk tarafından olumsuz karşılanmaya başlanınca, kararların sadece ihtar amaçlı olduğu açıklaması yapılmıştır bkz. **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, s.545.

⁴⁸³ DP programının 7.maddesine eklenen cümle; '*Bütün meslek ve tescanüt teşekküllerinin manevi şahsiyet olarak her türlü siyasi tesir ve maksatlar dışında kalmaları şartıyla işçi sendikalarının grev hakkının tanınması fikrindeyiz*'.dir.Programa14.madde yeni eklenmiş ve '*laikliğin din aleyhtarlığı şeklindeki yanlış tefsirini reddeder*' diyerek laiklik anlayışlarına partinin açıklık getirilmiştir.45.maddeye c fıkrası eklenmiştir; '*Devlet işletmeleri ile benzeri özel işletmeler hiçbir suretle birbirlerinden farklı muamele ve şartlar altında bulundurulmamalıdır.*' Programın yeni maddelerinden olan 48.maddede, devlet işletmelerinin elverişli şartlar altında özel teşebbüslere devrinin öngörüldüğü fikri belirtilmiştir. Yine yeni madde olan 49.maddede balıkçılığın, balık sanayisinin ve ticaretinin ele alınması gereken konulardan olduğu ifade edilmiştir.51.madde yeni eklenerek tekel fabrikalarının elverişli şartlar altında özel teşebbüslere devri taraftarı olduğu açıklanmıştır. Yeni eklenen 85.madde de deniz yollarının yolcu taşımadaki sınırlar kaldırılarak ve kabotaj hakkı işletilerek daha elverişli biçimde kullanılması öngörülmektedir. Parti programının son maddesi olan 85.maddede yeni eklenenlerdendir ve söz konusu maddede sigorta, işçiler, memurlar ve onların ailelerinin refahı adına alınacak tüm tedbirlerin desteklendiği, geliri az olan vatandaşlara destek sağlanması gerektiği gibi meseleler üzerinedir bkz. **Türkiye'de Siyasi Dernekler II**, s.147-182.

⁴⁸⁴ **Türkiye'de Siyasi Dernekler II**, s.147-182.

1.3. Millet Partisi

1950 seçimlerine katılan ve T.B.M.M.'de temsil hakkını kazanan bir diğer parti ise, Millet Partisi olmuştur.

DP içiresinde yaşanan gerilim ortamı, milletvekili maaşlarına zam yapılması konusu sebebiyle, ete kemiğe bürünmüş ve ciddi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. DP yönetimi, söz konusu zam teklifine olumsuz oy verilmesini ancak buna rağmen zammın T.B.M.M. 'den geçmesi halinde, yapılacak olan zammı alarak milletvekillerinin partiye bağışlamaları çözümünü kabul etmiştir. Fakat bir grup milletvekili söz konusu karara katılmayıp, maaş zamlarını partiye vermemişlerdir. Bu sebeple beş milletvekili partiden uzaklaştırılmış ve diğer milletvekilleri de istifa etmeye başlamışlardır. Yaşanan bu hadise doğrultusunda Kenan Öner, Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı gibi bazı eski DP'li milletvekilleri, yeni bir parti kurmaya karar vermişlerdir.⁴⁸⁵

Ankara'da 1948 yılında kurulan Millet Partisi'nin kurucuları; Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen, Prof. Hikmet Bayur, Prof. Kenan Öner, Dr. Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı, General Sadık Aladoğan, Osman Nuri Koni'dir.⁴⁸⁶ Mareşal Fevzi Çakmak'ın fahri başkanlığını üstlendiği Millet Partisi, Müstakil Demokratlar Grubu⁴⁸⁷ ve Afyon'da örgütlenen Öz Demokratlar Partisi⁴⁸⁸ ile birlikte yeni bir muhalefet partisi olarak Türk siyasal hayatına dahil olmuştur.⁴⁸⁹

Partinin genel amacı, güven esası doğrultusunda gerçekleştirilecek olan bir seçimle, milli iradeyi hâkim kılmaktır. Söz konusu irade doğrultusunda, insan haklarına uygun bir hükümet oluşturularak, bu hükümetin varlığının daim olmasına

⁴⁸⁵ Ali Gevgili, **Yükseliş ve Düşüş**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi,1981, s.60.

⁴⁸⁶ İlhami Soysal, "*Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler Ve Kurucuları*", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2015.

⁴⁸⁷ 5 Temmuz 1949 tarihinde Müstakil Demokratlar Gurubu, Millet Partisi ile birleşmiştir bkz. Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.56.

⁴⁸⁸ DP'den ihraç edilen Afyon milletvekilleri, yeni bir parti kurmuştur. Tüccar Hüseyin Haşim Tiryakioğlu, Avukat Hilmi Bozca ve emekli bakacı olan Yusuf Mazhar Aren tarafından kurulan Afyon Öz Demokratlar Partisi, amacını doğruluk ve ahlak kuralları çerçevesinde gerçek bir demokrasinin kurulması olarak belirtmiştir. Partinin kuruluş beyannamesi ise, 8 Eylül 1948 tarihinde Demokrat Afyon Gazetesi'nde yayınlamış, bayannamede CHP ve DP hakkında çeşitli şikayetler dile getirilmiştir. Parti merkezi, Oto Pazarı'nda bulunan Eski Osmanlı Bankası olduğu belirtilmiş ve yayın organının da Demokrat Afyon Gazetesi olduğu ilan edilmiştir. Partinin tüzüğü, 43 madde ve 2 geçici hükümden ibarettir. Siyasal faaliyetlerinde başarı yakalayamayan parti, 5 Temmuz 1949 tarihinde Millet Partisi'ne katılmıştır bkz. Cem Karakılıç, **Türk Siyasal Hayatında Muhalefet (1945-1950)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara,2015, s.326.

⁴⁸⁹ Sencer, **a.g.e.**, s.207.

çalışmaktır. Ayrıca Partinin bir diğer amacı, kişilerin hak ve hürriyetlerini tehdit eden, ihtiyaçlara cevap veremeyen kanunların gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi için mücadele etmektedir.⁴⁹⁰

Parti programı 136 maddeden oluşmuş tüzüğü ise, 107 madde ve 10 bölümden meydana gelmiştir.⁴⁹¹

Parti programının birinci maddesinde partinin cumhuriyet, adalet, milliyetçilik ve liberallik ilkelerine bağlı olduğu belirtilmiştir.⁴⁹²MP programının 3.maddesinde, kamu yararı karşısında, bireysel hakların korunması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Ve programda MP demokrasi kavramını, kişi hak ve özgürlüklerini sürekli teminat altında tutan hukuk devleti şeklinde tanımlamıştır. Fakat doğu demokrasisinin bir zümrenin ya da sınıfın diktatörlüğünü amaç edinen, bozulmuş ve totaliter bir hal almış olduğunu ifade ederek bu yönetim biçimi reddedilmiştir. Ayrıca MP programında rejime uymayan yasaların kaldırılarak, CHP tarafından anayasaya dahil edilen ilkelerin çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. Bu sebeple de MP yönetimi karşı çıktıkları “umdeleri” kendi anlayışları doğrultusunda açıklayarak, programlarına dahil etmişlerdir.⁴⁹³ Ayrıca programın 7.maddesinde, sosyal düzenin oluşmasında örf ve adetlerin, geleneklerin, ahlakın ve inançların büyük payı olduğuna inanmakta, bu konuların devletin etki sahasının dışında oldukları belirtilmiştir.⁴⁹⁴

Millet Partisi programında, dine olan bakış açıları da açıklanmıştır. Zira 8.maddede, partinin din kurumlarına ve milli geleneklere saygılı olduğu ifade edilmiştir. Ancak 12.maddede, Türkiye’de bazı din ve mezheplerin cemaatlerinin dini örgüt kurmaları onaylanmıştır. Söz konusu maddede belirttiği üzere Millet Partisi, çeşitli din topluluklarının örgütlenmesine sıcak bakmaktadır.⁴⁹⁵

16. ve 22. maddelerde ise Millet Partisi’nin, mülkiyet ve tasarruf haklarının adil olmayan bir biçimde sınırlandırıldığını ve servetin devlet tarafından idaresini kabul eden tüm rejimlere karşı oldukları belirtmiştir. Programda partinin ekonomi açısından amaçlarından birinin, devlet müdahalesinin giderek tasfiye edilmesidir. Bu sebeple de devlet ziraat, ticaret, sanayi ile alakadar olmamalı ve bu alanlarda şahsi

---

⁴⁹⁰ Akkerman, **a.g.e.**, s.58.

⁴⁹¹ Karakılıç, **a.g.e.**, s.328-330.

⁴⁹² Kaynar, **a.g.e.**, s.83.

⁴⁹³ Örneğin CHP’nin ortaya koyduğu umdelerden biri olan milliyetçilik ilkesini, Millet Partisi farklı açıklamaktadır. Partiye göre Milliyetçilik, millet kavramının en önemli unsuru, bir anlamda düşünce ve duygu birliğidir ve bu birlikte milli vicdanı oluşturmaktadır. Söz konusu oluşumla ortak bir hayat yaratılarak, geleceğe adım atılmaktadır. Bkz. Sencer, **a.g.e.**, s.209.

⁴⁹⁴ Sencer, **a.g.e.**, s.209.

⁴⁹⁵ **a.g.e.**, s.210.

girişimlerin genişlemesine olanak tanınmalıdır. Ancak kişisel ve yerli sermayeden talep görmeyen işler, devlet eliyle gerçekleştirilmesi gerektiği de eklenmiştir.⁴⁹⁶

Naki Cevat Akkerman'a göre; programlarına genel olarak bakıldığında MP, muhafazakâr, cumhuriyetçi, adaletçi, liberal ve milliyetçi olarak tanımlamaktadır.⁴⁹⁷

MP'nin ilk kongresi, 1948 yılında gerçekleşmiştir. Ayrıca MP, 1948 ve 1949 ara seçimlerine katılmamıştır. 1950 yılında gerçekleştirilen kongrelerinde ise, genel başkanlık koltuğuna Mustafa Kentli oturmuştur.⁴⁹⁸

Millet Partisinin adı 1949 yılının sonlarına doğru, suikast iddialarına karışmış ve kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır. MP'nin Denizli Milletvekili olan Reşat Aydın'ın çeşitli görüşmelerinde, İsmet İnönü ve Celal Bayar'a yönelik suikast yapılacağını iddia etmiştir.⁴⁹⁹ Söz konusu iddialar, dönemin Başbakanı Şemsettin Günaltay'ında kulağına gitmiş ve dolaylı olarak Reşat Aydın'dan yazılı bir ifade istenmiştir. Ancak Aydın'ın ifade vermeyi reddetmesi üzerine, Başbakan Günaltay ve Reşat Aydın arasında gerçekleştirilecek olan görüşmenin kaydedilmesi fikri doğmuştur. 14 Kasım 1949'da ikili arasında yapılan görüşmede Aydın, söz konusu suikast iddialarını yinelemiş fakat bu sefer sesi, kayıt altına alınmıştır. Reşat Aydın'ın kaydedilen sesi, 17 Kasım 1949 tarihinde önce devlet radyosuyla sonrada basın yoluyla kamuoyuna ifşa edilmiştir. Yaşanan hadise üzerine olaya, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı el koymuştur. Sulh Ceza Mahkemesi'nin aldığı bir karar doğrultusunda, iddialarda adları geçmesi sebebiyle MP Afyon Milletvekili Sadık Aladoğan, MP üyesi Fuat Arna ve Osman Bölükbaşı'nın evi aranmıştır. Milletvekili olmayan Fuat Arna ve Osman bölükbaşı tutuklanmıştır. Fakat 21 Kasım 1949 tarihinde Ankara Cezaevi'nde tutuklu bulunan Arna ve Bölükbaşı serbest bırakılmışlardır. Yaşanan hadiseler sebebiyle Reşat Aydın, MP'den istifa etmiştir. Ancak Reşat Aydın'ın, T.B.M.M. tarafından yasal dokunulmazlığının kaldırılması üzerine 2 Aralık 1949 tarihinde tutuklanmış ve Ankara Cezaevine gönderilmiştir. Yargılama 9 ay sürmüş ancak sonuca varılamayarak, 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra kabul edilen genel af sebebiyle dava düşmüştür.⁵⁰⁰

Yaşanan hadiseden Celal Bayar'ı sorumlu tutan Osman Bölükbaşı, yazdığı yazıların gazetelere konulmadığı gerekçesiyle bir broşür hazırlayarak, düşüncelerini ifade etmiştir. Zira Celal Bayar'ın, kendisini DP'den çok iyi tanıdığını ve hatta

⁴⁹⁶ a.g.e., s.212.

⁴⁹⁷ Akkerman, a.g.e., s.58-59.

⁴⁹⁸ Karakılıç, a.g.e., s.331.

⁴⁹⁹ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, a.g.e., s.59.

⁵⁰⁰ Süleyman İnan, "1949'da İnönü ve Bayar'a Suikast İddiası: Reşat Aydın Olayı", **DEÜ Atatürk İnkleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.4, S.11,2005, s.202-230.

iddiaları dile getiren Reşat Aydın'ı da iyi bildiğini ifade etmiştir. Öyle ki Reşat Aydın'ın, defalarca DP'ye dahil olabilmek için başvuru yaptığını fakat kendisini uygun bulmayarak reddedenin de Celal Bayar olduğunu ileri sürmüştür. Dolayısıyla böyle bir kişinin iddialarını neden dikkate aldığını sorgulayan Bölükbaşı, yaşanan hadiseyi Celal Bayar'ın oyunu olarak nitelendirmiştir.⁵⁰¹

2.1950 Seçimlerine Katılan Siyasi Partilerin Seçim Çalışmaları

CHP, DP ve MP, 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşecek olan seçim sebebiyle çalışmalarına hız vermiş ve siyasi mücadeleleri neredeyse ülkenin her alanına sirayet etmiştir.

Ancak daha seçim tarihi belirlenmemişken hatta seçim kanunu T.B.M.M.'de hararetli tartışmalara konuyken, DP ve CHP seçim kampanyalarına başlamışlardır. Öyle ki her iki parti de seçim çalışmalarının başlangıcı olarak, Ege Bölgesini tercih etmişlerdir. Burada ki önemli gelişme ise, CHP'nin danışma büroları açması ve seçmenlerin dilek ve isteklerini dinleyerek, halk ile bir bütünleşme sağlamayı amaçlamaları olmuştur.⁵⁰²

CHP, 22 Nisan 1950 tarihinde milletvekili aday listesini açıklamış ve 63 ilde, 487 aday olduğunu ilan etmiştir.⁵⁰³ 27 Nisan 1950 tarihinde ise, seçim beyannamesini yayınlamış⁵⁰⁴ ve bildirisinde ekonomik alanlarda devletin rolünün azaltılması, özel teşebbüse daha fazla fırsat tanınması, yabancı sermayesinin ülkeye girişinin kolaylaştırılması, vergi reformu, altı okun Anayasadan çıkartılması gibi konular yer almıştır.⁵⁰⁵

DP, 24 Nisan 1950 tarihinde milletvekili aday listesini hazırlayarak Hakkâri dışında kalan 62 ilin hepsinde, 486 aday ile seçim yarışına dahil olunacağını açıklamıştır.⁵⁰⁶ 8 Mayıs 1950 tarihinde ise DP, seçim beyannamesini ilan etmiştir.⁵⁰⁷ DP seçim beyannamesini, CHP'ye yönelik eleştiriler ile başlatmış ve vergilerin azaltılacağını, imalatın arttırılacağını, özel ve yabancı sermaye sahipleri

⁵⁰¹ Osman Bölükbaşı, **Suikast İddiasının İçyüzü ve Celal Bayar**, Ankara,1949, s.3-7.

⁵⁰² Özer, **a.g.e.**, s.57.

⁵⁰³ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.82.

⁵⁰⁴ **Ulus Gazetesi**, 28 Nisan 1950, s.1.

⁵⁰⁵ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.65.

⁵⁰⁶ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.82.

⁵⁰⁷ **Zafer Gazetesi**, 9 Mayıs 1950, s.1-2.

için ekonomik ve siyasal ortamın elverişli hale getirileceğini, anayasanın ise demokrasi ilkesine uygun olarak revize edileceğini ilan etmiştir.⁵⁰⁸

Seçime giren 3.parti olan Millet Partisi ise, 8 Nisan 1950 tarihinde önce seçim beyannamesini yayınlamış, sonra aday listesini ilan etmiştir. Yayımlanan seçim beyannamesinde MP, 1946 ve 1950 tarihleri arasında demokrasinin değil, kişisel nüfuz alanının artış gösterdiğini belirtmiş ve insanlar için hürriyet ve mutluluğun birer hak olduğu, hür ve namuslu seçimlerin yapılacağı, devlet müdahalesinin olmayacağı, işçinin grev hürriyetine kavuşacağı, halk tarafından kurulan ve halk için çalışan bir idare olacağını teminatını vermiştir.⁵⁰⁹Yayımlanan seçim beyannamesinin altında ise, Mareşal Fevzi Çakmak'ın imzası bulunmaktadır. Millet partisi, 23 Nisan 1950 tarihinde milletvekili aday listesini açıklamış⁵¹⁰ ve 22 ilde, 205 aday ile katılacağını ilan etmiştir. Ancak 12 Nisan 1950 tarihinde, Mareşal Fevzi Çakmak vefat etmiştir.⁵¹¹

Muhalefetin, 1950 seçim kampanyalarında kullandıkları en önemli argümanları özgürlük, demokrasi ve demokrat sözcükleri olmuştur. Ancak halk, söz konusu kavramları içselleştiremediği için “demokrat” sözcüğünü “demir kırat” olarak telaffuz etmeye başlamıştır.⁵¹²

DP, söz konusu seçim anlayışına uygun olarak hazırladığı seçim afişinde “Yeter, Söz Milletindir”⁵¹³ diyerek, iktidara yürüdüğünü ve milletle iktidarın bir anlamda bütünleşeceği mesajını vermektedir.

Seçim kampanyası döneminde İnönü ise, yurdun çeşitli yerlerinde konuşmalar yapmıştır. Örneğin 4 Mayıs 1950 tarihinde İzmir’de gerçekleşen bir seçim konuşmasında İnönü, grev hakkının söz konusu dönemde konuşulmasının faydasız olduğunu, bir gün belki bu hakkın kabul edilebileceğini fakat bu haktan önce yapılması gereken başka mühim işler olduğunu ifade ederek, grev konusunda CHP’nin görüşlerini dile getirmiştir.⁵¹⁴

1950 seçimleri açısından bir diğer mühim husus, seçim konuşmalarının radyoda partilere ayrılan süreler içerisinde gerçekleştirilme fırsatının sunulması

⁵⁰⁸ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.65-66.

⁵⁰⁹ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.82.

⁵¹⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Nisan 1950, s.4.

⁵¹¹ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.64-65.

⁵¹² Çavdar, **a.g.e.**, s.19.

⁵¹³ Kamuoyunda büyük ilgi uyandıran seçim afişini Ankara Teknik Öğretim Müsteşarlığı’nda çalışan devlet memuru Selçuk Milar tarafından bir gecede çizilmiştir. Söz konusu afişin çizilmesinden 20 gün sonra ise, Selçuk Milar’ın tayini Urfa’ya çıkmıştır bkz. Mehmet Ö. Alkan, “*Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Seçimlerin Kısa Tarihi*”, **Görüş Dergisi**, Mayıs 1998, s.54.

⁵¹⁴ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.64-65.

olmuştur. T.B.M.M.'de kabul edilen yeni Seçim Kanununun 45.maddesine göre, en az 5 seçim bölgesinde seçime katılma şartını sağlayan siyasi partiler, günde 10 dakika radyodan halka hitap edecek, 20 ve üstü seçim bölgesinde seçime giren partiler ise, gün içerisinde iki kez bu haktan yararlanabileceklerdir.⁵¹⁵ Bu sayede partiler, seçmenlere çok daha kısa ve hızlı yoldan ulaşarak propaganda yapma imkanına kavuşmuşlardır.

C.Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi ve Seçim Süreci

T.E.S.T. Partisi, 30 Eylül 1949 tarihinde kurulduktan sonra İstanbul ilinde teşkilatlanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda; 1950 yılının mart ayında İstanbul'un ilçelerinden olan Eminönü ve Beşiktaş ilçeleriyle, Beyazıt, Kadıköy ve Fatih 'de parti ocakları hayata geçirilmiştir.⁵¹⁶

Akşam gazetesinde 2 Eylül 1949 tarihinde yer alan habere göre, İstanbul'da bulunan siyasi partilere birer yazı gönderildiği ve söz konusu yazıda, milletvekili ara seçiminin yapılmasının planlandığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda İstanbul'da mevcut olan siyasi partilerin, milletvekili ara seçimine katılıp katılmayacaklarının 3 gün içinde bildirilmesi gerektiği, cevap vermeyen partilerin ise seçime girmeyeceklerinin anlaşılacağı ilan edilmiştir. Söz konusu yazışma sebebiyle, İstanbul'da bulunan parti isimleri gazete açıklanmıştır. Bu partiler şöyledir; CHP, DP, MP, Kalkınma Partisi, Yalnız Vatan İçin Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi partisi, Sosyal Adalet Partisi, Liberal Demokrat Partisi, Türk Muhafazakâr Partisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi, Yükselme Partisi, Ergenekon Partisi, Köylü ve İşçi Partisi'dir.⁵¹⁷

Söz konusu yazının çıktığı tarihten 28 gün sonra, T.E.S.T. Partisi kurulmuştur. Dolayısıyla ara seçime girme olanağı olmamıştır. Ayrıca, 8 Eylül 1949 tarihinde yine Akşam gazetesinde çıkan bir habere göre, İstanbul ili için gerçekleştirilecek olan milletvekili ara seçimine sadece 3 siyasal partinin gireceği ve bu partilerin; CHP, Sosyal Demokrat Partisi ve Türkiye Yükselme Partisi olacağı ilan

---

⁵¹⁵ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.82.

⁵¹⁶ Tunaya, **a.g.e.**, s.737.

⁵¹⁷ **Akşam Gazetesi**, 2 Eylül 1949, s.3.

edilmiştir.⁵¹⁸ Zira MP ve DP, gerçekleşecek olan ara seçime katılmayacaklarını açıklamıştır.⁵¹⁹

Ülkede planlanan milletvekili ara seçimi, 16 Ekim 1949 tarihinde 12 il için gerçekleştirilmiştir. Bu iller; Bursa, Bitlis, Erzincan, İçel, İstanbul, Kars, Kastamonu, Manisa, Mardin, Muş, Tokat ve Urfa'dır.⁵²⁰

T.E.S.T. Partisi, 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleştirilmesi kararlaştırılan milletvekili genel seçimleri için aday listesini açıklamıştır. İstanbul'dan seçim yarışına dahil olunacağı ve aday olacak isimlerin ise şunlar olduğu belirtilmiştir; Süreyya İlmen, Asaf İlbay, Ruşeni Barkın, Zühtü Bilimer, Osman Nuri Gürler, Sabri Sunar, İbrahim Gür, Asım Günç, Efzaiş Suat Yalçın, Dr. Prof. Şakir A. Ediz, Talat Akdoğan, Karabet Sakaryan, İsak Çiprut, Muhsin Nezih, Doktor Emil Orfandis, Sabri Barlas, Ali Aksel, y. Fehmi Eren, Şeref Hivel, Abdülkadir Can, Nazmi Baykal, Mazlum Tozan, A. Halit Başar'dır.⁵²¹

T.E.S.T. Partisi, 5 Mayıs 1950'de Mercan'da bulunan lokallerinde bir basın toplantısı düzenlemiştir. Basın toplantısında Parti adına as Başkan Asaf İlbay⁵²² açıklamalarda bulunmuş ve Partiyi "mefkûre" partisi olarak nitelendirmiştir. Ayrıca büyük partilerin hedefinin iktidar olduğunu, fakat kendilerinin hiçbir partinin aleyhinde olmadıklarını, aksine elbirliği ile çalışılmasına taraftar olduklarını açıklamıştır. Ekonomi konusundaki bakış açılarını ise, "iktisadi işlerde şahsi teşebbüslere taraftarız" şeklinde açıklayan İlbay, büyük işlerin gerçekleştirilebilmesi için 30 milyar liralık bir bütçeye ihtiyaç olduğu ve küçük partilerin aktif olması sayesinde söz konusu sermayenin kendiliğinden geleceğini ileri sürmüştür. Ayrıca hükümetin, sadece sulama işleri gibi işlerde aktif olması gerektiğini bu gerçekleşirse örneğin Adana gibi yerlerde sulama alanları arttırılarak, pamuk konusunda Mısır'ın bile önüne geçilebileceği vaat edilmiştir. Ayrıca partinin sık sık tekrarladığı savı olan ülkede adaletin olmadığı görüşü yinelenmiş, bu açıdan da idamın T.E.S.T. Partisi tarafından kabul edilmediği açıklanmıştır. Sistemin merkezîyetçilikten çok kuvvetli bir âdem-i merkezîyete ihtiyaç duyduğu, köylüyü kalkındırmanın en önemli gaye olduğu, azınlık kavramının ortadan kaldırılarak Türk vatandaşı ortak kimliğinde buluşulması gerektiği ve Kira Kanunu'nun kaldırılması gerektiği vurgulanmıştır.

⁵¹⁸ **Akşam Gazetesi**, 8 Eylül 1949, s.2.

⁵¹⁹ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.58. Ayrıca bkz. Zafer Gazetesi, 14 Ekim 1949, s.1.

⁵²⁰ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.64. Ayrıntılı bilgi için bkz. Zafer Gazetesi, "İstanbul'da Ara Seçim Faaliyeti", 16 Ekim 1949, s.1.

⁵²¹ **Akşam Gazetesi**, 29 Nisan 1950, s.1.

⁵²² Gazetede ki haberde Asaf İlbay için 'parti başkanı' ifadesi kullanılmıştır. Fakat Partinin genel başkanı görevini Süreyya İlmen yürütmekte, as başkanlığını ise Asaf İlbay üstlenmektedir bkz. **Türkiye'de Siyasi Dernekler II**, s.577.

Ayrıca T.E.S.T. Partisi, İstanbul'un Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezi olmasını arzuladıklarını Ankara'nın ise, kültür şehri olarak hayatına devam etmesi gerektiği tezini ortaya atmıştır.⁵²³

Hem Gayrimenkul Sahipleri Derneği hem de T.E.S.T. Partisi olarak, genelde faaliyet alanları İstanbul ili ile sınırlı kalmıştır. Yollanan mektup ya da telgraflarda, ülke adına konuşuluyor olursa da genel bakış açısı daima İstanbul üzerinden yürütülmüştür. Dolayısıyla T.E.S.T. Partisi'nin söz konusu beyanatında İstanbul'un başkent olması gerektiğinin vurgulanması, genel tavırları ile tutarlı bir tutum göstermektedir.

Gerçekleştirilen 14 Mayıs 1950 seçimlerinde, DP oyların %55,2, CHP %39,6'sını ve MP %4,6'sını⁵²⁴ almıştır⁵²⁵. Alınan oy oranlarına göre de DP 416 milletvekili, CHP 69 ve MP 1 milletvekili çıkararak T.B.M.M.'de temsil hakkı kazanmışlardır.⁵²⁶

T.E.S.T Partisi, 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen milletvekili genel seçimlerine her ne kadar aday listesini açıklamış olsalar bile girmemiş ve T.B.M.M.'de temsil edilme şansı olmamıştır.⁵²⁷ Ayrıca, söz konusu dönemde aktif olan siyasi partilerden sadece 3'ü yani CHP, DP ve MP, seçim yarışına katılmıştır.⁵²⁸ Ancak seçimin gerçekleşmesinden bir gün sonra, Vatan gazetesinin köşe yazarlarından olan Sinan Korle yazısında, İstanbul'da saat 17.45'te, 37 numaralı sandıktan T.E.S.T. Partisine 1 oy çıktığını açıklamaktadır.⁵²⁹ Fakat T.E.S.T Partisi, ne 16 Ekim 1949 milletvekili ara seçimlerine ne de 14 Mayıs 1950 tarihli milletvekili genel seçimlerine katılmamıştır.

⁵²³ **Cumhuriyet Gazetesi**, 6 Mayıs 1950, s.1-3.

⁵²⁴ Kaynar, **a.g.e.**, s.83.

⁵²⁵ Tefik Çavdar söz konusu seçimde, DP'nin %53,3, CHP'nin %39,9, MP'nin %3,1 oy aldığını belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, Ankara, İmge Kitapevi,2008, s.20. Fakat Feroz Ahmad ise alınan oy oranlarının, DP'nin %53,59, CHP'nin %39,98, MP'nin %3.03 'nü aldığını ifade etmektedir. Bkz; Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.66. T.B.M.M.'nin resmî sitesinde ise oy oranları şu şekildedir; DP %52,68, CHP %39,45, MP %3.11. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1950.18.08.2017.

⁵²⁶ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, s.85.

⁵²⁷ Kaynar, **a.g.e.**, s.89.

⁵²⁸ Seçime katılan siyasi partiler için bkz. **BCA 30-1-0-0_51-309-7 Lef 2. Erol Tuncer,1950 Seçimleri**, s.13.

⁵²⁹ Sinan Korle, "*Dünkü Seçimlerde*", **Vatan Gazetesi**, 15 Mayıs 1950, s.9.

D. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin Kendini Feshetmesi ve Liberal Köylü Partisi'nin Kurulması

Milliyet gazetesinde çıkan bir habere göre T.E.S.T. Partisi, Müstakiller Birliği'ne⁵³⁰, Milli Kalkınma Partisi ile birlikte dahil olacağı ve bu sebeple parti liderlerinin sık sık görüştüğü iddia edilmiştir. Hatta 3 partinin birleşmesi ile meydana gelecek olan yeni oluşumun liderinin, Rauf Orbay olacağı ileri sürülmüştür. Fakat Rauf Orbay tarafından bu haber, tekzip edilmiştir. Ek olarak Müstakiller Birliği'nin başkanı İsmail Hami Danişmend, tüzükleri gereği son 30 yılda hükümette her ne şekilde olursa olsun görev almış olan kimselerin, aza olarak dahi birliğe dahil edilemeyeceklerini dolayısıyla da Rauf Orbay'ın başkanlığa getirilmesinin mümkün olmadığını açıklamıştır.⁵³¹

T.E.S.T. Partisi fazla bir faaliyette bulunamamış⁵³² ve bir müddet sonra gazeteye yansıyan haberler gerçekleşmeye başlamıştır. 26 Temmuz 1950 tarihli olağanüstü kongresini gerçekleştiren T.E.S.T. Partisi, umumi heyeti tarafından kendini feshetme kararı almıştır.⁵³³ Zira Parti tüzüğünün 56.maddesi gereğince, partinin feshi kararı umumi kongrenin kararına bağlı olarak gerçekleştirilmek zorundadır. Buna ek olarak tüzüklerine göre, Partinin feshi için delegelerin 2/3'nün teklifi ve tamamın oyu ile karar verilmek zorundadır, partinin feshine karar verildiği takdirde ise tasfiye şeklini, yine kongre tayin etmekle yükümlüdür. Tasfiye işlemini ise, seçilen 10 kişilik bir heyet gerçekleştirmek zorundadır. Fakat kongre isterse bu görevi, umumi idare kuruluna da verebilmektedir.⁵³⁴ Dolayısıyla gerçekleşen kongrede, Partinin kendini feshetme kararı doğrultusunda tüzüklerindeki hükümlere göre, umumi kurul ya da heyet tarafından kararın icra edilmesi, kuvvetle muhtemeldir.

⁵³⁰ Müstakiller Birliği, 5 Nisan 1950 tarihinde İstanbul'da kurulmuş ve hem siyasi parti hem de siyasi amaç güden dernek şeklinde faaliyet göstermiştir. Kurucuları şöyledir: Hazım Dağlı, İsmail Hami Danişment, Fuat Demiroğlu, Akif Erdemgil, Hüsnü Emir Erkilet, Mehmet Semih Günür'dür. Müstakiller Birliği, genel olarak liberal ve muhafazakâr bir bakış açısına sahiptir ve oluşumun temel siyasal hedeflerinden birisi partiler arasındaki uzlaşmayı sağlamaktır. Bkz. Akkerman **a.g.e.**, s.62, **Cumhuriyet Gazetesi**, 7 Nisan 1950, s.1.Tarık Zafer Tunaya, Müstakiller Birliği'nin T.E.S.T. Partisi ile birlikte Liberal Köylü Partisine ilhak ettiğini ve bu sebeple de münfesihi addedildiğini ifade etmiştir. Bu sebeple Müstakiller Birliği'nin kapanış tarihi, genel olarak kaynaklarda 1950 senesi olarak ifade edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tunaya, **a.g.e.**, s.738.

⁵³¹ **Milliyet Gazetesi**, "Müstakiller Birliği ile Millî Kalkınma ve Toprak Partilerinin Birleşme Teşebbüsü İlerliyor", 9 Haziran 1950, s.2.

⁵³² Füzûzan Hüsrev Tökin, **Türkiye'de Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi 1839-1965**, Ekin Basımevi, İstanbul, 1965, s.85.

⁵³³ Kaynar, **a.g.e.**, s.90.

⁵³⁴ **Türkiye'de Siyasi Dernekler II**, s.587.

Parti başkanının 31 Temmuz 1950 tarihinde ise, resmi makamlara fesih kararını bildirdiği belirtilmiştir.⁵³⁵

Tarık Zafer Tunaya, T.E.S.T. Partisi'nin Liberal Köylü Partisine katılma kararı vererek kendisini feshettiğini⁵³⁶ belirtmiştir. Ancak yapılan araştırmalar neticesinde, T.E.S.T. Partisi'nin başka bir partiye katılma amacıyla kendini feshettiğine dair herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.⁵³⁷

Milliyet gazetesinde yayınlanan bir habere göre ise, Müstakiller Birliği ile ortak bir biçimde Liberal Köylü Partisi'nin kurulmasına karar verildiği göze çarpmaktadır.⁵³⁸

26 Temmuz 1950'de feshedilen T.E.S.T. Partisi ve Müstakiller Birliği, 3 Ağustos 1950'de Liberal Köylü Partisini kurmuşlardır.⁵³⁹ Ankara caddesi, nu: 44/1 İstanbul adresinde kurulan Parti, kurucu kadrolarına Müstakiller Birliği'nden ayrılanların bir kısmı da dahil olurken, T.E.S.T. Partisinin kuruluşunda da görev sahibi olan Asım Günç ve Asaf İlbay'da yer almıştır. Partinin herhangi bir yayın organı yoktur ve parti tarafından hiç kongre düzenlenmemiştir.⁵⁴⁰ Ayrıca Liberal Köylü Partisi, hiçbir milletvekili genel seçimlerine katılmamış ve bu sebeple T.B.M.M.'de temsil edilme şansına hiç sahip olmamıştır.⁵⁴¹

Partinin genel başkanlık görevini kuruluşu olan 3 Ağustos 1950 tarihinden, 1951 yılına kadar İsmail Hamdi Danişmend⁵⁴² ve daha sonra kapanış tarihi olan 6 Mayıs 1951 tarihine kadar ise, Lütfi Aksu⁵⁴³ üstlenmiştir.

T.E.S.T. Partisi as başkanlık görevini yürüten Asaf İlbay, Müstakil Birliği ile ortaklaşa kurulan Liberal Köylü Partisi'nde "umumi idare heyeti reisi" görevini almış ve yeni partinin beyannamesini bu unvan ile yayınlamıştır.⁵⁴⁴

---

⁵³⁵ **Milliyet Gazetesi**, 31 Temmuz 1950, s.2.

⁵³⁶ Tunaya, **a.g.e.**, s.737.

⁵³⁷ Kaynar, **a.g.e.**, s.90

⁵³⁸ **Milliyet Gazetesi**, 1 Ağustos 1950, s.2.

⁵³⁹ Kaynar, **a.g.e.**, s.92. Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Serhan Yücel, **Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2006)**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2006, s.33. Sencer, **a.g.e.**, s.205.

⁵⁴⁰ Tunaya, **a.g.e.**, s.739.

⁵⁴¹ Kaynar, **a.g.e.**, s.92.

⁵⁴² İsmail Hamdi Danişmend, 1889 yılında Merzifon'da doğmuştur. Mekteb-i Mülkiye'yi bitirmiştir. Sivas Kongresinde İstanbul temsilcisi olarak yer almıştır. Yazarlık da yapan Danişmend, Türkiye İlim ve Sanat Cemiyeti'nin de kurucusudur. 1967 senesinde ise vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaynar, **a.g.e.**, s.92.

⁵⁴³ Lütfi Aksu, 1884 senesinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Askeri tıbbiyeyi bitiren Aksu daha sonra patolojik anatomi alanında Profesör unvanının sahibi olmuştur. Esnaf Hastanesi'nin başhekimlik görevini de üstlenmiş olan Aksu, yazarlık da yapmıştır. Ayrıca Atatürk'ün na'sına tahnit işlemi yapan yani bedeninin bozulmaması için bir tür ilaçlama yönteminin uygulanması sırasında da görevlidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaynar, **a.g.e.**, s.92.

Beyannamelerinde, Liberal Köylü Partisinin genel prensipleri ve kurulma amacı şöyledir; demokrasinin ülkede kökleşmesi için, iktidara karşı şuurlu ve yeni prensiplere dayanan ve vatandaşları içine alan bir partiye gerek duyan girişimciler, ülkenin 18 milyon köylüsünün kalkınmasını esas umde olarak kabul etmiş ve parti kurulmuştur.⁵⁴⁵

Beyanname de pek çok konu, neredeyse T.E.S.T Partisi'nin genel görüşlerine uygun olarak eklenmiştir. Örneğin, köyün kalkınması için âdem-i merkeziyet anlayışı gereği olarak köyün, halk meclisleri eliyle kendi sorunlarını çözmesi fikri öne sürülmektedir. Fakat aynı düşünüş tarzı ve önerisi, T.E.S.T. Partisi'nin Programında 44.maddede⁵⁴⁶ yer almaktadır. Aynı şekilde Liberal Demokrat Parti, demokrasi anlayışları gereği ülke idaresinin kuvvetler ayrılığı prensibine uygun olarak yasama, yürütme ve yargı güçlerinin ayrı ayrı kurumlarca idare edilmeleri gerektiği vurgusunu yapmış ve bu amaçla da ikinci bir meclis olan “olgunlar meclisi” kavramını öne sürmüştür. Fakat “olgunlar meclisi” önerisi, T.E.S.T. Partisi'nin programının 40.maddesinde de⁵⁴⁷ mevcuttur. Parti, iktisadi iş birliği meselesinde Türk-Amerikan dostluğunu elzem görmektedir. Her ne kadar İngiltere ve Fransa ile de ortaklık yürütülmesi istense de esas ağırlık merkezinin ABD olması gerektiği vurgulanmaktadır. Yine bu açıdan bakıldığında da hem T.E.S.T. Partisi anlayışı ile hem de Gayrimenkul Sahipleri Derneği⁵⁴⁸ ile benzer fikirler üzerinde durulmuştur. Keza Liberal Köylü Partisi tarafından, iktisadi işlerde devletin rolünü yalnızca “koruyucu” olarak belirleyen ve şahsi teşebbüslerin yapamayacağı ağırlı sanayi işlerini gerçekleştirmesi istenmektedir.⁵⁴⁹ Aynı anlayış pek çok noktada T.E.S.T. Partisi tarafından yinelenmiş ve hatta partinin isminde dahil kullanılarak “serbest teşebbüse” olan bağılılıkları ilan edilmiştir.

Liberal Köylü Partisinin, mali siyaset açısından beyannamelerinde yayınladıkları esas fikirleri; Türk parasının değerini arttırıcı yollara başvurulacağı olmuştur ki aynı anlayış T.E.S.T. Partisi programının 70.maddesinde⁵⁵⁰ de mevcuttur. Din meselesinde de Liberal Köylü Partisi beyannamesinde belirtildiği üzere, dini içerikli vakıfların cemaatler tarafından idare edilmesinin faydalı olacağı fikri ilan edilmiştir. Söz konusu tezleri aynı biçimde T.E.S.T. Partisi programının

---

⁵⁴⁴ Liberal Köylü Partisi, **Liberal Köylü Partisi Beyannamesi**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul,1951, s.14.

⁵⁴⁵ **a.g.e.**, s.6.

⁵⁴⁶ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.599.

⁵⁴⁷ **a.g.e.**, s.599.

⁵⁴⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 1 Haziran 1948, S.4, s.2

⁵⁴⁹ Liberal Köylü Partisi, **a.g.e.**, s.11-12.

⁵⁵⁰ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.605.

19.maddesinde mevcuttur.⁵⁵¹ Liberal Köylü Partisi, milliyetçi olduklarını ancak şoven özelliklere sahip olmadıklarını belirtirken, T.E.S.T. Partisi aynı bakış açısını programlarının 68.maddesinde⁵⁵² açıklamışlardır.

Liberal Köylü Partisi beyannamesinde, diğer siyasal partilere değinilirken Millet Partisinin programının iyi olduğu, fakat millet açısından fazlaca benimsenmediği ifade edilmiştir. CHP açısından ise, T.E.S.T. Partisi gibi ve hatta Gayrimenkul Sahipleri Derneği gibi oldukça sert bir tutum gösterilerek, kendilerinin tekrar tek parti olmak için her şeyi yapacakları ve ülkeye zarar verdikleri vurgusu yapılmıştır.⁵⁵³ Ancak ilginç olan husus 1951 tarihinde yayınlanan beyannamelerinde, 1950 seçimlerini kazanan ve iktidar olan Demokrat Parti'ye karşı hiçbir açıklamada bulunulmamasıdır. Parti tarafından yapılan tek tespit, milletin DP'ye fazlaca oy vermesine CHP'nin şaşırması olmasının yanında, DP'nin de söz konusu sonucu beklememesinin muhtemel oluşudur.⁵⁵⁴

Adında da geçmesi sebebiyle büyük önem verilen köy ve köyün kalkındırılması meselesi üzerine Liberal Köylü Partisi, yayınladıkları beyannamelerinde köylerin kalkındırılmasına en az ilköğretim bilgisinin verilmesi ile başlanılacağı, insanca barınabilecekleri mesken ihtiyaçlarının temin edileceği ve bunun içinde dağıntık olan küçük mahalle ve köylerin birleştirilmesinin sağlanacağı, köy yollarının yapılacağı belirtilmiştir.⁵⁵⁵

Liberal Köylü Partisi beyannamelerinde, kendisini dindar olarak tanımlamış, fakat hurafe ve batıl inançlardan taraf olmadıklarını bununla birlikte irtica ile mücadele edeceklerini de eklemişlerdir. Ancak Parti, kendileri ile ilgili en kısa tanım olarak siyasal duruşlarını şu biçimde açıklamışlardır: *“ne sağcıyız ne solcuyuz! Doğru yolcuyuz. Bu yol, itidal ve istikrar içinde milli kalkınmaya istikamet verecektir.”*⁵⁵⁶

Liberal Köylü Partisi'nin yine Nisan 1951 tarihinde yayınlanan nizamnamesi bulunmaktadır. Bu nizamname 148 maddeden oluşurken, pek çok ayrıntıyı da içinde barındırmaktadır. Parti nizamnamesinin 3.maddesinde, söz konusu siyasal oluşum ile amaçlanan ilkeler genel olarak şöyledir; ülkede cumhuriyeti ve özgür demokrasi idaresini kökleştirmek, ikinci meclisi kurarak kuvvetlerin ayrılığını sağlamak, belediye ve hususi idare işlerinde adem-i merkezîyet usulünü kanunlaştırmak,

⁵⁵¹ a.g.e., s.595.

⁵⁵² 1950, a.g.e., s.605.

⁵⁵³ Liberal Köylü Partisi, a.g.e., s.4-5.

⁵⁵⁴ a.g.e., s.4.

⁵⁵⁵ a.g.e., s.9-10.

⁵⁵⁶ a.g.e., s.14.

köylünün hayat seviyesini yükselmek ve çiftçilik açısından kalkınmalarını sağlamak, liberalizm ve serbest teşebbüs sistemini uygulayarak emek ve sermaye arasında bir ahenk yaratmak, fikir mücadelesi yoluyla yabancı ideolojilerin gelişmesini önlemek, İslamiyet'in vicdani hürriyet esaslarına uygun olarak istifade edilmesini sağlamak, mülkiyet ve aile hukukunu korumaktır.⁵⁵⁷

Nizamnamenin 4.maddesinde, parti kurucuları, meslekleri ve adresleri sıralanmıştır. Söz konusu isimler şöyledir; Ruhan Abdüsemet, Lütfü Aksu, Abdülkadir Can, Asım Çetinalp, Akif Erdemgil, Mahmut Erhan, Salim Esen, Asım Günç, Selahattin Günçan, M. Semih Günür, O. Nuri Gürler, Asaf İlbaý, Hüseyin Meral, Cahit Öngelen, C. Azmi Soydaner, Halit Ulusoy, Hafi Yasa'dır.⁵⁵⁸ Ancak ilginç olan nokta parti nizamnamesinde özellikle T.E.S.T. Partisi'nden farklı olarak, 'kadın kolu' başlığı altında 48.maddede bir düzenleme getirilmiş, kadının gelişmesi için parti içerisinde kollar ve müesseseler meydana getirileceği ifade edilmiştir.⁵⁵⁹

Ancak her ne kadar detaylıca hazırlanılmış olunursa olunsun, Liberal Köylü Partisi'nin akıbeti de tıpkı T.E.S.T. Partisi gibi olmuş ve 6 Mayıs 1952 tarihinde kendini fesih ederek, Türkiye Köylü Partisi ile birleşme yolunu seçmiştir.⁵⁶⁰

1952 senesinde Ankara'da kurulan Türkiye Köylü Partisi'nin kurucu kadrosunda yine Asım Günç ve Asaf İlbaý yer almıştır.⁵⁶¹ Türkiye Köylü Partisi'nin genel başkanlığını Remzi Oğuz Arık, Fahri genel başkanlığını Ethem Menemencioğlu, genel sekreterliğini ise Tahsin Demiray üstlenmiştir. Fakat bu partinin de kaderi diğerleri gibi olmuş ve 1958'de Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşerek hayatına son vermiştir.⁵⁶²

---

⁵⁵⁷ Liberal Köylü Partisi, **Liberal Köylü Partisi Nizamnamesi**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul,1951, s.4.

⁵⁵⁸ **a.g.e.**, s.4-5.

⁵⁵⁹ **a.g.e.**, s.20.

⁵⁶⁰ Kaynar, **a.g.e.**, s.92. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tunaya, **a.g.e.**, s.740. Sencer, **a.g.e.**, s206.

⁵⁶¹ İlhami Soysal, "*Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler Ve Kurucuları*", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s.2016.

⁵⁶² Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.97-98.

SONUÇ

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin 1946 senesinde faaliyete geçişinden, Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin 1950 yılındaki kapanışına kadar geçen süreç içerisinde Türk siyasal hayatına dair pek çok çıkarımda bulunmak mümkündür. Çünkü bu tarih aralığı, Türk siyasal yaşamının pek çok yenilikle karşılaştığı, değişim gösterdiği, dünya siyasetinin ve genel havasının ciddi çalkantılar içerisinde olduğu bir dönemdir

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, dünyadaki pek çok ülke bu mücadeleden ciddi derecede hasarlı olarak çıkmıştır. Türkiye, bitmesine yakın bir zamanda savaşa dahil olduğunu açıklamış olsa dahi savaşın yansımalarından etkilenmemek adına, dönemin hükümet etme görevine sahip Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), çeşitli önlemler almak mecburiyetinde kalmıştır. Alınan sert önlemler sonucunda, ülke her ne kadar savaşa hazırlıklı hale getirilmişse de bu durumun, halka ve siyasete yansımaları oldukça tesirli olmuştur. Bu süreçte tek parti yönetiminin halk üzerinde yarattığı olumsuz etkisi, dünyadaki genel gidişatın demokrasiyi zorunlu kılması gibi etkenlerle çok partili hayat ülkede vuku bulmuş ve birçok yeni siyasi parti hayata geçirilmiştir.

Milli Korunma Kanunu'nun 1940 senesinde hayata geçirilmesi ile birlikte ülke düzeninde ciddi değişimler yaşanmıştır. Zira Milli Korunma Kanunu sebebiyle, kiraların bedeli sabit tutulmuş ve mülk sahipleri ciddi maddi kayıplar yaşamaya başlamıştır. Ayrıca Korunma Kanunu ile, hükümete geniş yetkiler tanınmış ve hükümet bu yetkileri kullanarak pek çok alan üzerinde denetim mekanizması sağlama hakkı elde etmiştir. Gerek Gayrimenkul Sahipleri Derneği gerekse T.E.S.T. Partisi, Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılmasına yönelik faaliyetlerini yoğunlaştırmış ve böylelikle bir anlamda baskıcı yönetime karşıt bir duruş sergilemişlerdir.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği olarak yola çıkan ve genel anlamda Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılmasını talep eden yapının, esasen bir "baskı grubu" olarak nitelendirilmesi yerinde olacaktır. Baskı grupları ise, kendi içinde farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Her ne kadar bu sınıflandırma kesin çizgilerle gerçekleştirilemese de genel hatlar üzerinden bir ayırım yapmak mümkündür. Bu doğrultuda Gayrimenkul Sahipleri Derneği, baskı gruplarının "ortak menfaatler altında toplanan grup" kategorisine dahil edilmesi yapısı gereği mümkündür. Zira bu kategoride ana kriter, grup üyelerinin maddi menfaatlerini

gözetmektir.⁵⁶³ Gayrimenkul Sahipleri Derneği yönetim kurulu yayınladıkları raporlarında, kuruldukları günden itibaren esas amaçlarının mal sahiplerinin tasarruf haklarını korumak olduğu ifade edilmiştir. Burada hak olarak belirtilen husus, mülklerinin kiralarını özgürce belirleme haklarının olmaması ve bu sebeple de mal sahiplerinin yaşadığı maddi zararlardır.

Dernek ve Parti arasındaki bağın ise, baskı grubu ve siyasi parti arasındaki ilişki kategorilerinden olan “yapısal bağ” kısmına dahil olduğu görülmektedir. Zira Dernek ve Partinin ilişki içerisinde olduğu hatta Derneğin faaliyetlerinin yetersiz kalması üzerine siyasi mücadeleye girişildiği, T.E.S.T. Partisi’nin beyannamesinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla iki yapının arasındaki bu bağ, sürekli yapısal bir bağ olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı süresince, bürokratik denetimin yoğunluğu ve savaş dolayısıyla alınan ekonomik kararlar çeşitli çevrelerin, Cumhuriyet Halk Partisi’ne karşı olumsuz bir tutum sahibi olmalarına neden olmuştur. Demokrat Parti ise, bu hoşnutsuzluğu iyi değerlendirmiş, ülkeyi bürokrasiden kurtaracağı ve dinde liberalleşmeyi sağlayacağı vaatlerinde bulunarak ciddi bir taraftar toplamayı başarmıştır. Gayrimenkul Sahipleri Derneği, bürokrasi karşıtlığının tavan yaptığı bu dönem içerisinde kurulduğundan, Cumhuriyet Halk Partisi’ne karşı oldukça sert bir tutum izlemiştir. Bu sebeple Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Cumhuriyet Halk Partisi’nin karşıtı olan Demokrat Parti ’ye de ciddi bir yakınlık göstermiştir. Ancak Gayrimenkul Sahipleri Derneği yönetimi zaman içerisinde, özellikle Milli Korunma Kanunu’nun kaldırılması yönündeki taleplerinin kabul görmediğini fark ettiğinden, Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi’ni kurma ihtiyacını hissetmiştir.

Bunun yanı sıra, 1940’lı yıllardan sonra yükselen “komünizm” hem dünya genelinde hem de Türkiye özelinde, kamuoyu ve siyasi partiler açısından oldukça ilgi çekici bir konu olmuştur. Öyle ki bazı basın organları, komünizmi bir tehlike olarak gördüklerini ve önlenmesi için seferberlik ilan edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği ve Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi varlık gösterdikleri süre boyunca, komünizme karşı olduklarını sık sık dile getiren iki yapı olmuştur. Bu karşıtıklarının temelinde yatan husus, komünizmin ön gördüğü üzere üretim araçlarının mülkiyetini kişilerin ellerinden alarak, bu araçların halkın ortak malı olarak kullanılmasını sağlamaktır. Zira hem Dernek hem de Parti, özel mülkiyet kavramına büyük önem vermekte ve bu haklarının engellenmesi sebebiyle mücadeleye girdiklerini dile getirmektedirler. Dolayısıyla Derneğin ve Partinin, komünizme ya da sosyalizme karşı durmaları,

---

⁵⁶³Ayrıntılı bilgi için bkz. Münci Kapani, **a.g.e.**, s.211-221.

yapılarının doğası gereğidir. Dernek de Parti de komünizmle savaşmayı bir görev edinirken, ABD ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini defalarca dile getirmişlerdir.

Liberalizm bakış açısı çerçevesinde Gayrimenkul Sahipleri Derneği, yalnızca mülk sahipleri için çalışmadıklarını, liberalleşme sağlandığında bundan tüm toplumun olumlu etkileneceğini her fırsatta dile getirmişlerdir. Siyasi partiye dönüştükten sonra ise, T.E.S.T. Partisi resmî ideolojileri olarak liberalizmi benimsediklerini açıklamıştır.

T.E.S.T. Partisi yönetimi, kendilerini liberal olarak tanımlamalarının yanı sıra, muhafazakâr olduklarını da dile getirmişlerdir. Oysa batılı muhafazakârlar, “bırakınız yapsınlar” düsturuyla hareket eden liberalleri eleştirmekte ve sınırlı bir mülkiyetin toplum şartlarını iyileştirmek bakımından var olması gerektiğini savunmaktadırlar. Ancak batılı muhafazakârlara karşı, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın da kuramcısı sayılan düşünür Ahmet Ağaoğlu, farklı bir bakış açısı geliştirmiştir. Ağaoğlu, devletin doğası gereği devletçi olacağını ve devletin müdahalesinin, toplumdaki uyumu sağlama vazifesi görmesi nedeniyle oldukça normal bir tutum olduğunu ifade etmektedir. Ancak devletin bu müdahalesi, iktisadi hayata tamamen nüfuz etmekten ziyade, bir düzenleyici konumda bulunmalıdır. Ağaoğlu’nun bakış açısı önemlidir zira, Gayrimenkul Sahipleri Derneği ve T.E.S.T. Partisi’nde önemli görevler üstelenen Süreyya İlmen, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kuruluşunda da görev almıştır. Bu bakış açısı doğrultusunda hem Dernek hem de Parti, devletin ekonomiden tamamen elini çekmeden, özel sektörün karşılayamadığı işleri karşılamasını öngörmüşlerdir. Dolayısıyla batılı muhafazakarların fikir yapılarından ayrılarak, Ağaoğlu’nun muhafazakâr çizgisinin takip edildiği bir gerçektir.

Muhafazakarlık kavramı açısından en önemli husus ise, Partinin program ve beyannamesinde “münevver dindar” taraftarı olduklarının açıklanmasıdır. Zira siyasal literatürde “münevver dindarlık” terimini ilk kez Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi kullanmıştır. Bu parti, münevver dindar taraftarı olduklarını açıklamış fakat din ve devlet işlerinin birbirine karıştırılmayacağını, devlet işlerinin yürütüldüğü tek merkezin T.B.M.M olduğunu, din işlerinin yerinin insanların vicdanında olması gerektiği ve ibadet hürriyetinin yanında yer alındığı ifade edilmiştir. Bu açıdan Partinin ortaya koyduğu “münevver dindarlık” kavramına bakıldığında, akılcı bir bakış açısıyla dine bağlı olduklarını ve bilimin şartlarını reddetmeden dini değerleri kabul ettiklerini söylemek mümkündür.

Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi programın 69.maddesinde, 30 yaşına gelen sağlıklı her kadın ve erkeğin evlenmesi gerektiği, sağlıklı bekar olanlara ise ağır vergiler konularak, bu kişilerin her türlü yardımdan veyahut muafiyetten

mahrum tutulmaları gerektiği öngörülmüştür. Parti, yalnızca evlilik kurumunu düzenlemekle kalmamış, kürtaj meselesi üzerine de çeşitli düzenlemeler öngörmüştür. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'ne göre, kasten kürtaj yapan ya da yaptıran kişilere karşı ağır ceza uygulanmalı, kürtajla yok edilmesi düşünülen çocukların yaşatılması amacıyla ise, hükümet ve belediye kurumları oluşturularak doğum için kolaylıklar yaratılmalıdır.

Hem Gayrimenkul Sahipleri Derneği hem de Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin savundukları en temel değerleri, özgürlük olmuştur. Oysa, 30 yaşından itibaren evlenmeyen vatandaşlara ağır vergiler getirerek, neredeyse her türlü haktan mahrum bırakılmalarını öngörmek, savundukları liberal anlayışla taban tabana zıtlık göstermektedir. Ayrıca mal sahiplerinin adaletsizliğe uğramaları ve seslerini duyuramamaları sebebiyle siyasi partiye dönüşen Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, iktidara geldikleri zaman oldukça adaletsiz bir tutumu kabul edeceklerini de bu sayede ilan etmişlerdir.

Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, ülkedeki uygulanan sistemin merkeziyetçilikten çok kuvvetli bir âdem-i merkeziyete ihtiyaç duyduğunu açıklamıştır. Parti, bu doğrultuda bir değişiklik yapıldığında yerel yönetimlerin ihtiyaçlarını kendi kendilerine daha iyi karşılayacaklarını ve demokrasi kavramının ülkede yerleşmesinin önünün açılacağını iddia etmiştir.

Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, İstanbul'un Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezi olmasını Ankara'nın ise, kültür şehri olarak hayatına devam etmesi gerektiği tezini ortaya atmıştır. İstanbul şehri konusundaki yaklaşımlarına paralel olarak hem Gayrimenkul Sahipleri Derneği hem de T.E.S.T. Partisi, faaliyet alanlarını İstanbul ili ile sınırlı tutmuşlardır. Yollanan mektup ya da telgraflarda, ülke adına konuşuluyor olunsada genel bakış açısı daima İstanbul üzerinden yürütülmüştür. Dolayısıyla Partinin söz konusu beyanatında, İstanbul'un başkent olması gerektiğinin vurgulanması, genel tavırları ile tutarlı bir tutum göstermektedir.

T.E.S.T Partisi 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen milletvekili genel seçimlerine ise, her ne kadar aday listesini açıklamış olsalar da girmemiş ve T.B.M.M.'de temsil edilme şansı olmamıştır.

T.E.S.T. Partisi, çok partili siyasal yaşama geçildiği dönemde, CHP'nin siyasi fikirlerinin karşısında yer almıştır. Pek çok meselede DP ile ortak çizgide buluşan Parti, Türk siyasi hayatında sonraki yıllarda da ortaya çıkan muhafazakâr, liberal, milliyetçi ve İslami yönü ağır basan partilerden biri olarak sayılabilir. Parti, her ne kadar söz konusu siyasi kavramları kullanış biçimleriyle kendi içlerinde zaman

zaman çatışma gösterse de kimliklerini tanımlamada bu kavramlara defalarca başvurmuşlardır. Örneğin Gayrimenkul Sahipleri Derneği ve T.E.S.T. Partisi, milliyetçi bir tutumla birlikte gelenek ve göreneklere bağlı davranmak gerektiği vurgusunu sık sık tekrarlamışken, aynı zamanda maddi gerekçelerle ABD'ye "koşulması gerektiğini" ilan ederek ABD konusundaki isteklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca ABD ile ilişki kurmanın en öncelikli meselelerden olduğu açıklanmış ve bu doğrultuda atılacak adımlar sıralanmıştır. Ancak Türkiye ve ABD arasındaki ilişkinin geliştirilmesi için Türkiye'nin pek çok adım atması gerekli görülürken, ABD'nin yalnızca büyük gazetelerinde Türkiye'yi övücü yazılar yazılması yeterli kabul edilmiştir. Bir başka çelişki ise, komünizm konusundaki Parti ve Derneğin tutumudur. Örneğin komünizmin, kişilerin sahip olduğu her türlü hakkın kullanılmasını engelleyen bir yönetim şekli olduğu olduğu sık sık ifade edilmiş ve mücadele edilmesi gereken bir salgın olarak tarif edilmiştir. Ancak Parti programında, 30 yaşından itibaren evlenmeyen sağlıklı kişilere ağır vergiler getirileceği ve sahip oldukları haklarda kısıtlamalar yapılacağı belirtilmiştir. Söz konusu açıklamayla, komünizmin kişi haklarını ihlal ettiği fikrini savunan T.E.S.T. Partisi'nin programlarına ekledikleri bu maddeyle, kişi haklarına ciddi bir müdahalede bulunmayı tasarladıkları söylenebilir. Dolayısıyla T.E.S.T. Partisi'nin söylem ve eylemlerinde, birtakım çelişkiler olduğu gözlemlenebilir.

Ancak her ne kadar kendi içinde çelişkiler barındırsa da T.E.S.T. Partisi, kendisinden sonra kurulan benzer düşünüş yapısına sahip siyasi partileri anlamak için de iyi bir örnek olabilmektedir. Bu açıdan söz konusu çalışma içerisinde salt bir dernek ya da parti incelemesinden çok bu yapıların hangi koşullar altında meydana geldiği bir neden sonuç ilişkisi içerisinde irdelenmeye çalışılmıştır. Bu sayede çalışmayla hem geçmişe hem de bir anlamda günümüze, tarihsel bir bütünlük içerisinde ışık tutulmaya gayret edilmiştir.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 30-18-1-2_90-16-9_3780/030_18_01_02_90_16_9.

BCA, 30-18-1-2_97-111-14.

BCA, 490-1-0-0_1452-15-2.

BCA, 30-10-0-0_9-52-26/030_10_00_00_9_52_21.

BCA, 490-1-0-0_600-76-9.

BCA,30-1-1-0-0_123-788-2.

BCA,490-1-0-0_1283-265-1/490_01_1283_265_1.

RESMİ YAYINLAR

Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara,2012.

Milli Kütüphane,1947 AD 855; Kira Kanununun Tefsiri ve Bazı Maddelerin Tadili Lüzumunu Gösteren İhtisas Encümeni Raporu.

Milli Kütüphane,1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköyde....

Milli Kütüphane, 1950 AD 1118; İstanbul Tüccar Derneği Ana Nizamname.

Milli Kütüphane, 1951 AD 391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği.

Milli Kütüphane, 1952 AD 874, Gayrimenkul Sahipleri Derneği Neşriyatından Sayın Milletvekillerimize.

Milli Kütüphane, 1952 AD 1903; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Sayın Milletvekillerimize Tasarruf Haklarımızın Hürriyet ve Masuniyetini İstiyoruz.

Milli Kütüphane, 1952 AD 1886, Milli Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği.

Milli Kütüphane, 1952 AD391; Gayrimenkul Sahipleri Derneği.

Milli Kütüphane, 1954 AD 1242; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Mevzuu Muhtırası.

Milli Kütüphane, 1955 BD 131; Süreyya İlmen (Paşanın) Vatandaşlara Beyanamesi.

Milli Kütüphane, 1958 AD 1063; Türkiye Kiracılar Cemiyeti, Kira Konusu Muhtırası

Milli Kütüphane, 1959 AD 1569; Gayri Menkul Sahipleri Derneği, Gayrimenkul Sahipleri Derneği Neşriyatından Sayın Mebuslarımıza.

Resmî Gazete,14 Nisan 1930; **Resmî Gazete**, 14 Haziran 1930; **Resmî Gazete**,14 Temmuz 1938; **Resmî Gazete**,26 Aralık 1940; **Resmî Gazete**,26 Ocak 1940; **Resmî Gazete**,27Şubat 1947; **Resmî Gazete**,10 Haziran 1946; **Resmî Gazete**, 14 Temmuz 1948; **Resmî Gazete**,21 Şubat 1950; **Resmî Gazete**,27 Mayıs 1955; **Resmî Gazete**, 16 Temmuz 1965.

T.B.M.M Albümü 1920-2010, T.B.M.M. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010. C.1

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 8, Otuz sekizinci Birleşim, 5.02.1953. C: 20.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem 9, Toplantı 3, Yetmiş altıncı Birleşim, 04.04.1953, C: 22.

Türkiye İstatistik Kurumu, **Fiyat Endeksleri ve Enflasyon-Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi**, Ankara, TÜİK Matbaası,2008.

SÜRELİ YAYINLAR

Ulus

Yeni Sabah

Son Posta Gazetesi

Vatan

Milliyet

Cumhuriyet

Habertürk

Akşam

Mülkiyet Mecmuası

Zafer

Türkiye İktisat Mecmuası

KİTAPLAR

Ağaoğulları Mehmet Ali- Köker, Levent, **Kral-Devlet ya da Ölümlü Tanrı**, İmge Kitapevi, Ankara, 2004.

Ahmad, Feroz, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Sarmal Yayın evi, İstanbul, 1995.

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay, Türkiye'de **Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi Basımevi, Ankara, 1976.

Akkerman, Naki Cevat, **Demokrasi ve Türkiye'de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ulus Basımevi, Ankara, 1950.

Akşin, Sina, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

Althusser, Louis, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, İthaki Yayınları, İstanbul, 2010.

Atatürk, Mustafa Kemal, Nutuk, C.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1952.

Binark, İsmet **Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi- VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 2004.

Boratav, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi**, İmge Kitapevi, Ankara, 2005.

Bölükbaşı, Osman, Suikast **İddiasının İçyüzü ve Celal Bayar**, Ankara, 1949.

Çam, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınevi, İstanbul, 2005.

Çavdar, Tevfik, Türkiye'nin **Demokrasi Tarihi**, İmge Kitapevi, Ankara, 2008.

Çufalı, Mustafa **Türk Parlamento Tarihi T.B.M.M. (1946-1950)**, C.III, T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012.

Dural, Baran, **Türk Muhafazakarlığı ve Nurettin Topçu- Başkaldırı ve Uyum**, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2010.

Gevgili, Ali, **Yükseliş ve Düşüş**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1981.

Gözler, Kemal, **Türk Anayasaları**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 1999.

İlmen, Süreyya, **Teşebbüslerim ve Reisliklerim**, Hilmi Kitapevi, İstanbul, 1949.

_____, **13 Sene Mahrum Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız**, Eti Basımevi, İstanbul, 1953.

- Koçak, Cemil, **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.
- Karpat, Kemal, **Kısa Türkiye Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.
- Kırby, Fay, Türkiye’de **Köy Enstitüleri**, İmece Yayınları, Ankara, 1962.
- Kapani, Münici, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Kışlalı, Ahmet Taner, **Siyasal Sistemler-Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Kitapevi, Ankara, 2006.
- Kaynar, Mete Kaan, **Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri 1923-2006**, İmge Kitapevi, Ankara, 2007.
- Liberal Köylü Partisi, **Liberal Köylü Partisi Beyannamesi**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul, 1951.
- Liberal Köylü Partisi, **Liberal Köylü Partisi Nizamnamesi**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul, 1951.
- Mardin, Şerif, Türkiye’de **Toplum ve Siyaset, İletişim Yayınları**, İstanbul, 2010, s.37-38.
- Oran, Baskın (ed.), **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- Ortaylı, İlber, **Türkiye’nin Yakın Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
- Özer, İlbeyi, **Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat**, İskenderiye Kitap, İstanbul, 2015.
- Serhan, Yücel, M. **Türkiye’nin Siyasal Partileri (1859-2006)**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2006.
- Sencer, Muzaffer **Türkiye’de siyasal Partilerin Sosyal Temelleri**, May Yayınları, İstanbul, 1974, s.117.
- Şenel, Alâeddin, **Siyasal Düşünceler Tarihi- Tarihöncesinde İlkçağda ve Orta çağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2008.
- Tokgöz, Erdinç, **Türkiye’nin İktisadi Tarihi (1914-2007)**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2007.
- Tökin, Füzuran Hüsrev, **Türkiye’de Siyasi Partiler ve Siyasal Düşüncenin Gelişmesi 1839-1965**, Ekin Basımevi, İstanbul, 1965.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1952.

Tuncer, Erol, **1946 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara, 2008.

_____, **1950 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara, 2010.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2011.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük (K-Z)**, C.2, Ankara, 1988.

Türkiye’de Siyasi Dernekler II, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1950.

MAKALELER

Alkan, Mehmet Ö.; “*Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Seçimlerin Kısa Tarihi*”, **Görüş Dergisi**, Mayıs 1998, s.54.

Arslan, Zehra; Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan’da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat Terakki Örneği, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)**, Sayı 3/11, (Bahar 2010).

Abadan, Yavuz; “*Siyasi Partiler Kanunu*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.21, S.3, 1966, s.171

Başyığıt, Türkan; “Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları (1923-1950)”, (Editörler Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), **Türkler Ansiklopedisi**, C.17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.692.

Bayram, Selahattin; “*Osmanlı Devleti’nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları*”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.21, 2012, s.109-110.

Bilgin, Mehmet; **Teşkilat-ı Mahsusa’nın Kafkasya Misyonu ve Operasyonları**, tüken Neşriyat Yayınları, İstanbul, 2017. Cemil Koçak, “*Ey Tarihçi Belgen Kadar Konuş: Belgesel Bir Teşkilatı Mahsusa Öyküsü*”, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Vol.3, No.243, 171-214.

Bulut, Sedef; “*27 Mayıs 1960’tan Günümüze Paylaşılmalı Demokrat Parti Mirası*”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.19, 2009, s.75-76.

Çavdar, Tevfik; “*Demokrat Parti*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985-1996, s.2068.

Çetinkaya, Bayram Ali; “Meşrutiyet Dönemi (1876-1909) Aydın ve Devlet Adamının/Bürokratinin Kimlik Yapısı”, **C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XII/2,2008, s.77-78

Erdoğan, Öztürk; “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İzmir’de Beslenme Sorunu”, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı.11, s.141

Ersoy, Ruhi; “Toplumsal Mutabakat Zemini Olarak Millet ve Milliyetçilik Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme (1919-1931)”, **Türkiz Dergisi**, Sayı 6 (Kasım-Aralık 2010), s.127.

Gediz, Burcu- Yalçınkaya, M. Hakan; “Nasıl bir Bütçe Politikası”, **Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:7, Yıl.2001 Say:1, s.54.

Günel, Mehmet; “Küreselleşme, milliyetçilik ve Ekonomi”, **Türkiz Dergisi**, Sayı 6, Kasım-Aralık 2010, s.70-71.

Haytoğlu, Ercan; “Türkiye’de Demokratikleşme Süreci ve 1945’te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)”, **PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.3, 1997, s.46-54.

İnan, Süleyman; “1949’da İnönü ve Bayar’a Suikast İddiası: Reşat Aydın’ın Olayı”, **DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.4, S.11,2005, s.202-230.

İnce, Erdal; “Köylüyü Topraklandırma Kanunu’nun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerindeki Etkileri”, **ÇTTAD**, V/13, (2006/Güz), s.60-61.

Koraltürk, Murat; “Cumhuriyet Dönemi İktisadi Kronolojisi (1923-2002)”, **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara,2002, c.17, s,591.

_____ ; “Türkiye Ekonomisi (1923-1960)”, **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt: XVII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.587-588.

_____ ; “Ahmet Hamdi Başar Türkiye İktisat Mecmuası (1948-1956) ve Dizini”, **Müteferrika Kitabiyat Dergisi**, Sayı. 22, 2002, s. 117-151.

Korle, Sinan; “Dünkü Seçimlerde”, **Vatan Gazetesi**, 15 Mayıs 1950, s.9.

Makal Ahmet; **65.Yılında Milli Korunma Kanunu, Çalışma İlişkileri ve İş Mükellefiyeti Üzerine Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri, No.76, Eylül, 2004, s.3-4.

_____; “Türkiye’nin Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi ve Sendikalar:1946-1950”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi GETA Tartışma Metinleri**, S.100, Aralık 2010, s.3-4.

Metintaş Mustafa Yahya- Kayıran, Mehmet; “Refik Saydam Hükümetleri Döneminde Türkiye’nin Ekonomi Politikası (1939-1942)”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.9, S. 2, Aralık 2008, s.169.

Özkan, M. Selçuk- Temizer, Abidin; “ikinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Karaborsacılık (The Black Marketing in Turkey During The World War II),” **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)**, Volume 2 / 9 Fall 2009, s.320.

Özgiraz Ahmet- Arslanel, M. Nazan; “Türkiye’de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerini Varlığı Meselesi,” **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S.19, Yaz 2015, s.6.

Sancaktar, Caner; “Türkiye’de Çok Partili Rekabetçi Siyasetin Doğuşu: Siyasal Değişimin İç ve Dış Dinamikleri”, **Bilge Strateji -jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırma Dergisi**, C. 4, S. 7, 2012, s.51-54.

Soysal, İlhami; “Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler ve Kurucuları”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985-1996, s 2014-.2016.

Sükan, Bige; “İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e Türkiye’de Yabancı Sermaye Anlayışı”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.54, 2014, 203.

Tezcan, Mahmut; “Sosyolojik Yönden Köy (Tanımı ve Özellikleri)”, **Amme İdaresi Dergisi**,3/3, Eylül 1970, s.155.

Tosun, Hüseyin; “Montreux Boğazlar Sözleşmesi (Boğazlar Sorununda Son Aşama)”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.13,1994, s.87-112.

Tunçay, Mete; “Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985-1996, s.2019-2021.

Unat, Kadri; “Cumhuriyet Halk Partisi’nde Nevi Şahsına Münhasır bir Muhalif Grup: Otuzbeşler”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 48, Güz 2011, s.856.

Yalman, Ahmet Emin; “Münevver Gençliğin Rolü”, **Vatan Gazetesi**,17 Kasım 1946, s.1.

Yazıcıoğlu, Hikmet; “Bir Değil Birkaç Emlak Bankası”, **Zafer Gazetesi**,26 Temmuz 1950, s.2.

TEZLER

Karacagil, Ö. Kürşad; “Süreyya İlmen'nin Hayatı, Faaliyetleri ve Eserleri”, **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul,2011, s,186.

Karakılıç, Cem; “Türk Siyasal Hayatında Muhalefet (1945-1950)”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü**, Yayınlanmamış, Doktora Tezi, 2015, s.396.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-67-68-69/demokrat-parti-doneminde-milli-korunma-kanunu-uygulamalari-1955-1960>.

<http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/1007642-ataturkle-ilgili-57-yillik-sir-ortaya-cikti>.

<http://www.aksam.com.tr/yasam/ataturkle-ilgili-57-yillik-sir-ortaya-cikti/haber-352647>.

<http://www.dildernegei.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html>.

<http://www.gazetevatan.com/zeytinoglu-ailesine-babalik-davasi-993404-yasam/> ,

<http://www.amasya.gov.tr/gecmis-donem-milletvekillerimiz>.

<http://www.star.com.tr/mobil/mobilyazar.asp?Newsid=1058933>.

<http://www.star.com.tr/mobil/mobilyazar.asp?Newsid=1058933>.

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c004/tbmm08004047s0095.pdf>.

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc037/kanuntbmmc037/kanuntbmmc03706570.pdf .

<http://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7leri.pdf> ,

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1950.

EKLER

EK 1-Gayrimenkul Mal Sahipleri Derneği adıyla, milletvekillerine gönderilen dilekçe.

EK 2-T.B.M.M.'ye gönderilmek üzere, Gayrimenkul Mal Sahipleri Derneği adıyla alınan kararlar.

EK 3-Gayrimenkul Mal Sahipleri Derneği, 1946 tarihli tüzüğünün ilk sayfası.

EK 4-Gayrimenkul Sahipleri Derneği tarafından hazırlanan ve belediye idaresi konusundaki kitapçıklarının ilk sayfası.

EK 5-Gayrimenkul Sahipleri Derneği tarafından, Cumhuriyet Halk Partisi Başkanlığı'na yollanan telgrafın ilk sayfası.

EK 6- "Türk Sesi" isimli gazetenin ilk sayfası

EK 7-Türkiye'de 1950 tarihinde gerçekleştirilen milletvekili genel seçiminin sonuçları.

EK 8-Milliyet gazetesinin 31 Ağustos 1950 tarihindeki, Gayrimenkul Sahipleri Derneği ile ilgili olan haberi.

EK 9-Demokrat Parti'nin 1950 seçimleri için hazırladığı seçim afişi.

EK 1

İstanbul, 30.12.1946

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Gayri menkul mal sahipleri Derneği

Sayın Millet Vekilleri,

Bütün servet ve sermayesini güzel vatanın toprağına ve imarına bağlayan yüzbinlerce vatandaşın sekiz senedenberi tasarruf hakları tahdit ve ihlal edilmiştir. Kiracıya mümtaziyet veren Milli Koruma Kanununun kira hakkındaki hükümleri mal sahipleri çoğunluğunu derin iltirablara sürüklemiştir. Mülkleri onarılamamak yüzünden haraba yüz tutmuştur. Havada tavsada kazancını lükse ve israfına sarf eden ve vatanın toprağında bir dikili ağacı bile bulunmayan bir kısım müstehlik vatandaş zümresi bir müstahsil sınıfa hakim kılınmıştır. Buna büyük Türk Milletinin vekili sıfetiyle nasıl sükut ediyorsunuz, kar, kazanç, hep beraber külfet, zahmet yine beraber ancak bir vatandaşı korumak için diğer vatandaşı zarara sokmağa kimsenin hakkı yoktur; C.H.Partisi Meclis Grubunun bir kararı 1947 senesine kadar bu işin hallini amirdir. Bütçe ve iç işleri komisyonunda bu mes'elenin neticelenmesini isteyen takrirler vardır. Başbakan İstanbul gazetecileri toplantısında mülk sahibi denilen adamın tasarruf haklarının senelerden beri tahdit edilmiştir, bunu hal etmek lazımdır, demıştır.

Sayın Millet vekili :

Mülk sahiplerinin haklarını koruyan teşebbüslerinizi ve meclis kürsüsünde bu hakların müdafaa edildiğini görmek ve işitmek biricik dileğimizdir. Saygılarımızla

Genel Sekreter
ASAF İLBAY

EK 2

GAYRİ MENKUL MAL SAHİBLERİ DERNEĞİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Gayri menkul mal sahipleri Derneği 21.12.946 tarihinde nizamnamenin 16 ıncı maddesine uyularak alfabe sırasile Emekle Topçu Vasıf Gönçünün başkanlığında toplandı ve aşağıda ki dileğin Başkanlarla Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve grub başkanlığıyla Millet Vekillerine sunulmasını ittifakla kararlaştırdı.

Gayri menkul mal sahipleri Derneği gün geçtikçe dernekle ilgilenen yüzlerce mülk sahiplerinin derin ızdırablarına şahit olmaktadır. Bunların bir kısmı artık mallarını satmağa karar vermiş bulunuyorlar. Birinci umumi harbta İstanbulda faaliyetini arttıran bir yabancı bankanın küçük faizle para ikraz ederek Türk Egemenliğini zafa düşürmek için Türk emlakinin satın alınmasında oynadığı rolü hatırlatmağı vazife sayeriz. Bazı gazetelerde sistemli bir usul ile mülk sahiplerine hücum eden yazarlar görülmüştür. Bunların arasında ayda bir iki bin lira kazanan fakat kiracılık ruhu ile menfaatlarını düşünerek yazı yazanlarda vardır. İşi güya haktan sayarak mal sahiplerini de kollar gibi görünerek kiracılara çadır kurdurmak ye memurları düşünmek gibi tatbikatta işi zorlaştırıcı mütalaalarla yazısını bitirirken ancak mesken buhranının izalesile bu işin halledilebileceğini iddia edenlerde vardır.

Zavallı mal sahipleri gazetelerde bir satır yazı ile kendi haklarını müdafaa edememektedirler, çünkü yazmıyorlar.

İstanbulda mesken buhranı yoktur, bunu belediyeden istatistikî malumatile tevsik etmek mümkündür. Harbtan beri nüfus ne kadar artmıştır? Kaç bina yapılmıştır ve ne kadar mesken istimlak edilmiştir? Bunu öğrenmek kolaydır.

Yalnız adalarla, Banliyöda ve Marmara sahilinde binlerce boş ev ve köşk vardır. Sahipleri yazın binlerce liraya bunları kiralarlar ve diğer mülk sahiplerinin İstanbul ve Beyoğlunda ki mülklerini hadhavaya yakın ücretlerle işgal etmiş bulunuyorlar. Bu zevat acaba neden kışın bu konforlu köşklarinde oturmuyorlar veya kış mevsimi için talib olan kiracılara vermeyorlar. Çünkü kiralsalar yazın binlerce liraya kazançlarından gayb etmiş olacaklardır. Buna karşı tedbir alınamaz mı?

Diğer taraftan Beyoğlunda, Şişli, Maçka, Nişantaşı, Cihangir Ayaspaşa da senelerden beri boş ve kapalı tutulan yüzlerce apartıman dairesi vardır buralarda bir takım kara borsa zenginleri zevk ve ihtiraslarını tatmin ederler.

Birçok yeni türedilerde vaziyet ve mesken değiştirmektedir. Bu gibiler Üsküdardan, Çapadan, Kumkapıdan, Hasköyden, Beyoğluna taşınmakta ve fırsat buldukça cöblerini şişiren banknotları bol bol sarf etmektedirler. Mesken buhranı rivayetleri ekseriya ilk ve sonbaharda dolaşır. Bunun da sebebi yazın sayfiyelerde ve kışın Beyoğlunda oturmağı adet edinmiş yüzlerce aileler vardır bunlar

bütün bir sene için ev kapatmak masraf ve külfetine katlanmak istemiyorlar, yazın sayfiyelere gidiyorlar, kışın da mobilyalı apartimanları kiralayıyorlar, bu mevsimlerde hava parası oyunları ve mesken sıkıntısı dedikodusu ortaya çıkar, işte mesken buhranı ve Hava Parası denilen şeyin hakiki şıması budur ve zenginler arasında cereyan etmektedir. Yoksa İstanbul'da hissedilecek kadar buhran yoktur, nüfus artışı azdır, artan nüfusu idare edecek kadar bina yapılmıştır ve yapılmaktadır: ne hazindir, ticaret odasının bir raporunda ucuzluk işi mütalae edilirken bina yapılmasını teşvik sadedinde yeni binalar için muafiyetler ve kolaylıklar gösterilmesi teklif edildiği halde mevcutları düşünmüyor bile, yine yapılacak 100 binaya karşı mevcutlardan binlercesinin onarılmamak yüzünden harap olacağını düşünemiyor bile.

Ticaret Odası Tetkik ve Tettebbu sahasını İngiltereye kadar uzatmış olsa idi mesken buhranının şiddetle hüküm sürdüğü bu memlekette türlü tecrübelerden sonra buhranın önlenmesi için yeni binalar yapılırken eski binalar üzerindeki tahditlerin kaldırılmış olduğunu görmüş ve anlamış olurdu.

Olağan üstü haller artık dünya hacmile ortadan kalkmaktadır. Dünya normale doğru yürümektedir, o kadar ki muharib memleketler yeni Anayasalar yapıyor, seçimler yapılıyor, ordular terhis ediliyor, yeni Teşkilat, büyük mikyasta onarma ve kalkınma hareketlerine girişilmiş bulunuyor. Sulh yakındır. 1947 senesi içinde insanlık aleminin rahatlığa kavuşa bilmesi muhtemeldir. Eğer normal zaman ucuzluklar izah edilirse bunu beklemeyelim.

Harbe girmemiş olan memleketimiz için 1947 senesini barış bakımından da daha normal sayarsak aldığımız, normale doğru giderken anormal kanun ve tedbirlerin kaldırılması veya tahfifi lazımdır.

Mal sahipleri Anayasa hükümlerince üzerlerine farz olmayan bir kısım vatandaşın yükünü kendi hayat ve rahatlığı bahasına taşımak mecburiyetinde tutulmuştur. Umumi menfaatlar adına çıkarılan kanunlarla hukukun bütün vatandaşlara tahmil ve teşmil edilmesi lazım gelen mükellefiyet yalnız bu zümreye yüklenmiştir. İşçi, tüccar, memur, milletvekili ve saire arasında mevcut müstehlik bir kiracı sınıfı intizamı korumak ve bir sarsıntıya meydan verilmemek kaygısı ile himaye edilirken müstahsil bir sınıfı evlerini baskınlarını başlarına yıkarak suretiyle maddi, manevi sarsıntıya uğratmak adalete uygun ve makul bir siyaset midir?

Bu millet ve memleket sekiz seneden beri çok irtikâblara tahammül göstermiştir, kiracı sınıfının da sekiz senelik muhtavi riyet ve hakimiyetten sonra mülk sahiplerinin de adalete uygun olarak gözetilmesine ve tahdit edilmiş haklarının iadesine itiraz etmeğe hakları yoktur. Bugün hayat bahası endeksi 4 misil olduğuna göre mülk sahiplerinin yüzde üç yüz miktarına el konulmuştur sayılır. Artık arz ve talep kaidesi cari olduğuna göre bu iş de artık bu kaideye tabi olmalıdır. Perayı düşürmek gibi çok önemli kararlar alan Hükümet için binde bir az önemi haiz olan

mal sahibi kiracı davasını halletmek işten bile değildir. Bu işi rizaya terk ediniz, iki tarafın karşılıklı rizası işi halledilebilir, bizi karşı karşıya bırakınız mesde bir ay içinde halledilir. Ortada ne hava parası dedikodusu kalır, ne de mal sahibi kiracı davası !

Bırakınız hancı ile yolcuyu karşı karşıya onlar anlaşmak ve sevişmek yolunu daha pratik usullerle bulurlar, sıkı karar ve tedbirlere ne lüzum var?

Muhtelif tarihlerde sunduğumuz ve ümit verici bir nati- cesini heyecanla beklediğimiz meruzata şu satırları da ilâve etmeğe mecbur olan Derneğimiz büyük davalarla meşgul bulunan Sayın Hükümet ve Millet Vekillerinin sık sık vakitlerini almak suretille duyduğu elemi belirtirken davamızın Anayasaya ve Hak ve adle dayandığına inanarak teselli bulmaktadır.

EK 3

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

GAYRİMENKUL MAL SAHİPLERİ DERNEĞİ

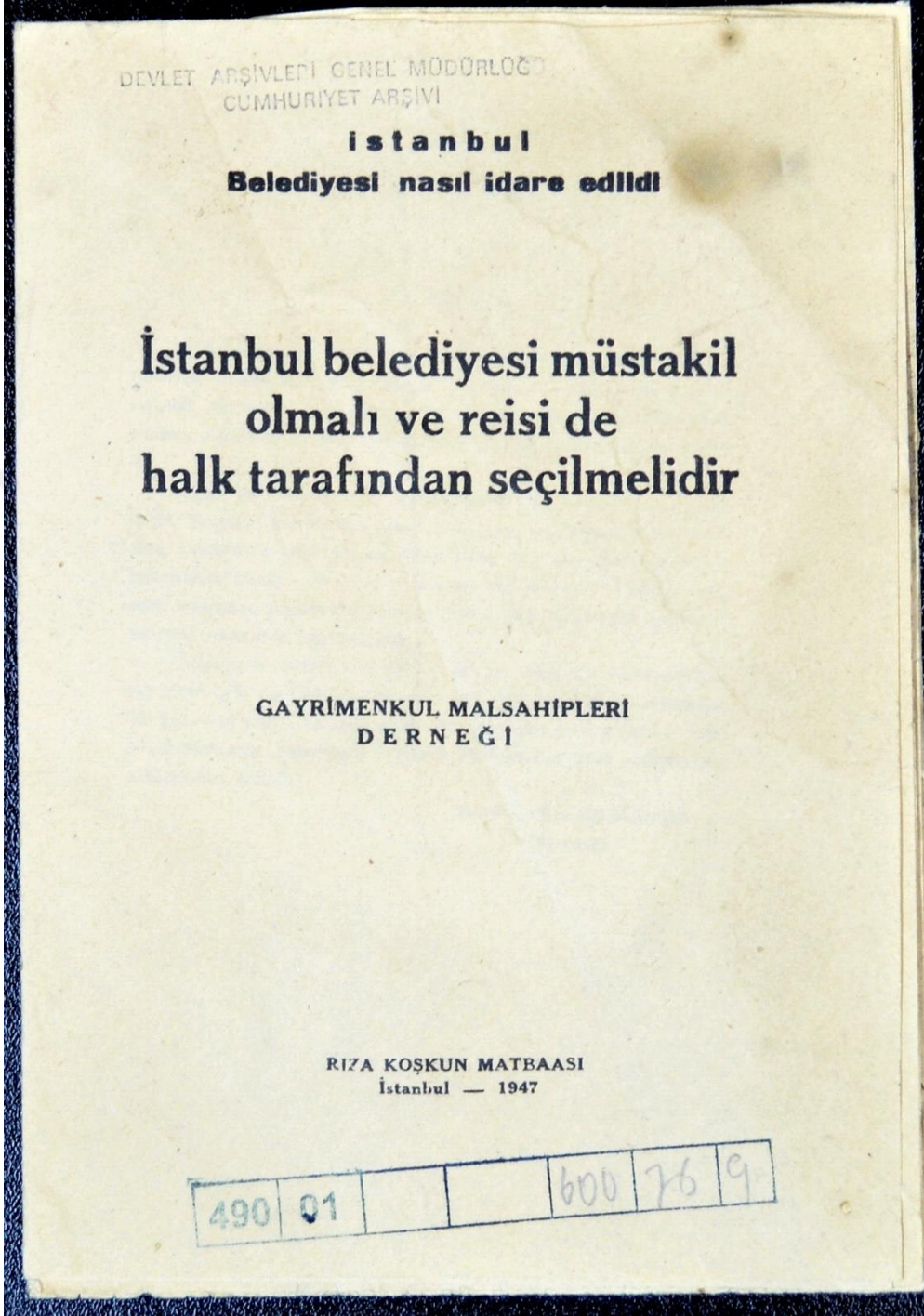
T Ü Z Ü Ğ Ü

Basıldığı yer:
VAKIT BASİNEVİ
İstanbul
1946

BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 22.

EK 4

BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 26.

EK 5

(Örnek: B. 1)

TELGRAF

ARSIVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Adres CUMHURİYET ARŞIVI 62120

Yol
Servis İşaretleri

CUMHURİYET HAK PARTİSİ GENEL BŞK VEKİLLİĞİNE

C.H.P. ARŞIVI
2-II-1950
107037
ANKARA

Sıra No.	İlk Merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ		RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
				Tarih	Saat			Tarih	Saat	
			8003 KADIKÖY	1873 480	3	Hususi		1.2	0600	CANÖK

SENELERDEN BERİ BİR SINIF VATANDAŞA REVA GÖRÜLEN ADALETSİZLİK PARTİNİZİN HAK GÜDER UYELERİYLE YALNIZ BİR TARAFI KORUMAK İSTEYENİ ARASINDA CİDDİ MÜNKAŞALARA SEBEP OLDU VE 119 OYA KARŞI 179 MUHA VE ONBEŞ MUSTENKİFLE MİLLET MECLİSİNDE NADİR TESADUF EDİLEN BİR VAKİ OLDU BU HAL BİR HAKSİZLİĞİN VUODUNU İSBAT ETMEKTEDİR. PARAYI KORUMAK İHTİKARI ÖNLEMİ İYİ NİYETİ İLE ÇIKARILAN MİLLİ KORUNMA KANUNUNUN 3 CI MADDESİ OLAN GİDAVE GİYİM MADDELERİ HAKKINDA HUKMU TATBİK EDİLEBİLSEYDİ KİRALAR TAHDİDİNİN DEVAMINA İTİRAZ

(D.D. Basımevi - 1946)

BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 10.

EDİLMEMİŞ ASIL MUHİM HUKMUN TATBİK EDİLMİYİP DİĞER BİR HUKMU YANI 3
MADDESİNİN YURURLUKTE KALMASI HAKLI OLARAK VATANDAŞI BİR BİNE
DÜŞÜRDÜ SAYIN ŞEMSETTİN GUNALTAY BİLE BU İŞİN BİR ADALETSİZLİK
OLDUGUNU İTİRAF EYLEDİ VENİ ZELOS LOZAN MUHADESİNDE İSTANBULDA TÜRKLER
EMLAKI YOK GİBİDİR EMLAKIN KİSMİ AZAMI EKALLİYETLERLE ECNEBİLERİNDİR
HESAP EDİLSİN TÜRKLERİN NE KADAR EMLAKI VARSA PARASINI VERELİM
İSTANBULDAN ÇIKIP GİTSİNLER DEDİĞİNİ ÇOK CABUK UNUTTUK İŞTE İSTANBUL
EMLAK SAHİPLERİNİN SAYESİNDE BOLE BİR İTTİHAMDAN KURTULMUŞTUR
İSTANBULUN BİZİM HİMAYE EDENLERİN DÜŞÜNDÜKLERİ GİBİ DEĞİLDİR BİZ
FAKİR EV SAHİPLERİNDEN BAHSEDİYORLAR ACEBA KAC ZENGİN EV SAHİBİ VARDI
BİZİM HESABIMIZA GÖRE BİR ÇOK EV SAHİPLERİ İHTİYAR DUL VE YETİM VE
EMEKLİLERDİR EMLAK SAHİPLERİNE BU KADAR BÜYÜK DÜĞMANLIK DÜNYANIN HİÇ
BİR YERİNDE GÖRÜLMEMİŞTİR BU İŞİ BİRAZ AYARLAMAK ÜZERE BİR MİLLETVE
TARAFINDAN TEKLİF EDİLİP GECİCİ KOMİSYONCA İTTİFAKLA KABUL EDİLEN K
UNUN MUZAKERESİ SİRASINDA HUKUMET ADINIA YALINIZ ADALET BAKANİ HAZİR
BULUNDU ADALETİ KORUMAK VE TATEKİ ETMEKLE MUKELLEF OLAN SAYIN BAKAN
DURUNUN KORUNMA KANUNU KALDIRMAYA MUSAİT OLMADIGINA HUKUMETİN KANI
BULUNDUGUNU İFADE ETMEK SURETİLE HATAYA DÜĞTU MUZAKERE EDİLEN TEKLİ
KANUNU KALDIRMAYA MATUF OLMAYIP ZARARSIZ VE EHEMİYETSİZ HUKUMDEN

İBARETTİR POLİTİKA HAK VE ADALET TERGİH EDİLDİ ANA YASANIN YETMİŞİNCİ
VE MADENİ KANUNUN 618 MADDELERİNİ MUHALİF PARTİNİN BENİMSİYEREK KANUN
TEKLİF ETMESİNE MEYDAN VERİLDİ KİRA TAHDİTLERİNİN KALDIRILMASI İÇİN ON
BİR SENE KAFİ GELMEMİŞ İSE MÜLKİYET HAKKININ TEZELZULE UGRAYABİLECEĞİNE
ŞÜPHE ETMEK HAKSIZDIR BU KANUNUN VAZİ SEBEPLERİ OLARAK HARP HALİ UMUMİ
SEFERBERLİK ORFİ İDARE GİBİ OLAGANUSTU HALLERDEN İBARET OLDUĞU VE NORMAL
ZEMANIN AVDETİNDEN ÜÇ AY SONRA KANUNUN YÜRÜRLÜK TEN KALKACAKI TASRİH
EDİLDİĞİNE GÖRE KANUN DOĞRUDAN DOĞRU YA BAKANLAR KURULU KARAR İLE KALDIRIL..
MASI MÜMKÜN İDİ ÇÜNKÜ VAZİ SEBEPLERİ ORTADAN KALKMIŞTIR FAZLA OLARAK BAŞTA
CUMHUR BAŞKANI PARTİLER VE BUTUN MİLLETİN SAĞ DUYUSU İLE İKİ AY İÇİNDE
YENİ BİR KANUNLA HUR VE NAMUSLU BİR SECİME GİRİŞİLECEKTİR.YALNIZ BU
MÜHİM VAKA MEMLEKETE NORMAL HALİN CARİ OLDUĞUNA BAŞLI BAŞINA BİR DELİLİ
BUNA RAĞMEN PARTİNİZ HUKUMET HAK VE ADALETİ MUSAVİ SURETTE TATBİK ETMEKT.
EN ÇEKİNİRSE BU KANUNUN MAGDURLARINA DÜŞEN TEK VAZİFE KALIR ODA DERNEĞİNİZ
İÇİN DEKİ HALK PARTİSİ MENSUBU OLAN MUGBER MÜLK SAHİPLERİNE HAKİKATI
ANLATMAK VE MÜTEFİKAN KARŞI PARTİYİ DESTEKLEMektİR BİZİ BU YOLA DÜŞÜRMEYEN
HALK PARTİSİNİN ELİNDEDİR DERİN SAYGILAR İMİZLA..GAYRİ MENKUL SAHİPLERİ
DERNEĞİ BAŞKAN ESKİ İSTANBUL MİLLET VEKİLİ SUREYYA İLMEN BAŞKAN VEKİLİ
ESKİ BİLECİK MİLLET VEKİLİ ASAF İLBAY GENEL SEKRETER ESKİ SAMSUN MİLLET
VEKİLİ RÜŞENİ BARKIN DERNEK ÜYESİ YUSUF GURUN++++++

T. C.
P. T. T. İ. G. M.

TELGRAF

(Örnek: B. 1)
Yol
Servis İşaretleri

Devlet telgraf muhaberatından
delayı mesuliyet kabul etmez

Adres: .....

Sıra No	İlk Merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ		RESMİ HUSUSİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
				Tarih	Saat			Tarih	Saat	

*Milli hizmetler bakanlığına
halkın işleri bakanlığına
Razı edilmiştir. Başarılar
13.12.1964*

(D. D. Başmüv. -- 5034 - 1964)

BCA, 490-1-0-0_600-76-9 Lef 13.

29 EKİM 1947 Yıl 1 Sayı 1 75 Kr.

Adres: İstanbul, Balıkesir, Fındıklı, Remzi Sokak Numara: 1111 Posta kutusu: 137

TÜRK SESİ

Bağımsız Haftalık Siyasi Gazete

Abone Şartları: Yıllık: 15 İkr. 6 aylık: 8 İkr. Yabancı memleketler için ilâk İlan: Pazarlığa tabiidir

BİR SEFERBERLİK İSTİYORUZ

Başta Komünizm olduğu halde her türlü tehlikeleri önlemek için uyanmak ve milli benliğimize dayanan hamleler yapmak zorundayız

Türk milleti ve yurdu her şeyin üstündedir

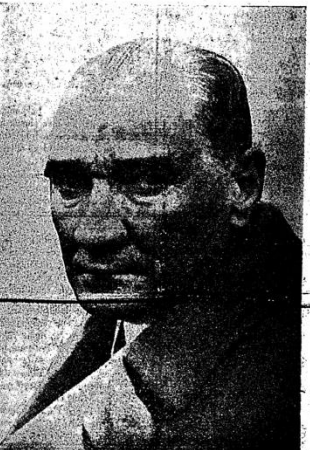
Her günde şehrin bir boyunu yazar. Çıkmış şehrin bir boyunu yazar. Çıkmış şehrin bir boyunu yazar.

Çünkü, dünya tarihinin en büyük günlerinden birini yaşıyoruz. Yani başımızda camiaya katılmayı bekleyen bir durum var.

Cumhuriyetimiz yirmi beş yaşında

Atatürkün, büyük eserini emanet ettiği Türk gençliğine hitabesi

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen Türk İstiklâlini, Türk Cumhuriyetini iktidârdan mahfuz ve muhafazasıdır.

Cumhuriyetimizin kurucusu ULU ATATÜRK

Bu imkân ve fırsat çok müddet sürebileceği takdirde, İstiklâl ve cumhuriyetin tahdit ve tahribi, İstiklâl ve cumhuriyetin tahdit ve tahribi, İstiklâl ve cumhuriyetin tahdit ve tahribi.

ASIL KORKUNÇ TEHLİKE Komünistlerin Taksimde verdikleri gizli kararlar

Hükümeti devirmek, Rejim değiştirmek, Türkiyeyi komünistleştirilmek için neler yapacaklardı?

Memleketimizde sayıları çok az oldu. Fakat kendilerini yüksek dâhîlik labaklığı göstermeye çalışan komünistlerin, daha doğrusu Moskova uşaklarının Moskova ile beraber çalışmaları...

İstimplâk faciasının iç yüzü Şişhane yokuşu kimlin için açıldı

Ankaradaki borcu ödemek için

Lütfi Kırdar İstanbul valisi ve belediye başkanı olduğundan beri İstanbul şehri istimplâk faciasının içinde...

Diğer yüksek İstanbullular gibi İstanbul Lütfi Kırdar. Evcir aptamımları, kendiler, haklarını, oraya mesleki bir merdiven...

Lütfi Kırdarın istifasını bekliyoruz İstanbulun "Kırdar," saltanatına artık tahammülü kalmadı

Yanus (İçinici sayfa)

Benliğimizin, kültürümüzün, her şeyi kendimizce gücümüzün ifadesi olan ordumuz, yurdumuzu taldırmağa yeltenen kalıpları her zaman tepelenmeye muktedirdir.

L. Kırdar cevap vermelidir

Anıdaki yazarı Büyük Doğa dergisinden anıyan aldık. Yazının ifadesi gerçekten korkutur. Lütfi Kırdar mutlaka cevap vermelidir.

İstanbul Valisi ve Belediye reisi Dr. Lütfi Kırdar'ın İstanbul şehrinin çıkarırken yanında bir çok basıl götürmüştür. Bu basullar, hem şüphelenen hem de güvenen memleketler için...

Zalim Gardiyan Vişinski

Sen de, hangi gün firklanacağı bekleyen bir betbaht değilmisin?

Yanus (İçinici sayfa)

EK 7

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

-2-

III - Bu seçimde muhtelif Partilerle bağımsızların kazandıkları mebusluk sayısı

Demokrat Parti	:	503
C.Halk Partisi	:	31
Cumhuriyetçi Millet Partisi	:	5
Köylü Partisi	:	-
Bağımsızlar	:	2
Yekûn		<u>541</u>

IV- 1950 ve 1954 yılları Mebus seçimi neticelerinin bir birle mukayesesi :

	<u>1950</u>	<u>1954</u>	<u>Fark</u>
Umumi Seçmen sayısı :	8.905.743	10.262.063	1.356.320
Oyunu kullanan seçmen sayısı	7.953.085	9.095.617	1.132.532
İştirâk nisbeti	% 89,30	% 88,63	% 00,67

V- 1950 ve 1954 seçimlerinde Parti adaylarıyla bağımsızlara rey veren seçmen miktarı :

	<u>1950</u>	<u>1954</u>
Demokrat Partiye rey verenlerin sayısı	4.391.694	5.313.659
Cumhuriyet Halk Partisine rey verenlerin sayısı	3.148.626	3.193.471
Cumhuriyetçi Millet Partisine(950 de Millet Partisine) rey verenlerin sayısı	368.537	480.249
Köylü Partisine rey verenlerin sayısı	(Kurulmamıştır)	50.935
İçki Partisine rey verenlerin sayısı	-	910
Bağımsızlara rey verenlerin sayısı	44.537	56.393

030 01 51 309 77

2.

ÖZGEÇMİŞ

Bursa'nın Karacabey ilçesinde,6 Eylül 1989 yılında dünyaya geldim.2007 yılında, Erdek Yabancı Dil Ağırlıklı Süper Lisesi'nden mezun oldum. Lisans eğitimimi Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi bölümünde tamamladım. Üniversite eğitimimi, bölüm 4.sü olarak bitirdim ve yabancı dilim İngilizcedir.

